

جمهوری اسلامی ایران
وزارت امور اقتصادی و دارایی
اداره کل امور اقتصادی و دارایی استان خراسان رضوی

گزارش تحلیل اقتصادی استان
استان خراسان رضوی ۱۳۹۷

تهیه و تنظیم:
معاونت اقتصادی

سرشناسه: ایران، وزارت امور اقتصادی و دارایی، اداره کل امور اقتصادی و دارایی استان خراسان رضوی
عنوان و نام پدیدآور: گزارش اقتصادی استان خراسان رضوی ۱۳۹۷/تهیه و تنظیم معاونت اقتصادی
مشخصات نشر: مشهد:

مشخصات ظاهری: ۱۳۶ ص.

شابک:

وضعیت فهرست نویسی: فیپا

یادداشت ها: کتابنامه:

موضوع: خراسان رضوی - اوضاع اقتصادی - آمار.

رده بندی کنگره:

رده بندی دیویی:

مشخصات کتاب:

عنوان: گزارش تحلیل اقتصاد استان خراسان رضوی در سال ۱۳۹۷

پدید آورنده: اداره کل امور اقتصادی و دارایی

نظارت عالی: حسین امیررحیمی، مدیرکل

تهیه کنندگان: رمضانعلی عرشیان معاون اقتصادی و کارشناسان، محسن رضائی، محمد اعظم رجبیان، سید حمید حسینی، رضا عسگری، محمود

مهدوی، عفت شمس، زهرا ذوالفقاری، مریم حجازی، هادی ذاکری، مریم مختاری

حرفچینی: محسن رضائی

واژگان کلیدی

سال انتشار: زمستان ۹۸

آدرس: مشهد، بلوار خیام، بعد از چهارراه ارشاد تلفن ۵-۳۷۶۳۵۶۰۲-۰۵۱

فهرست مطالب

پیشگفتار	۷
فصل اول: اقتصاد ملی	۸
۱-۱- بررسی اجمالی سیاستهای اقتصادی کشور در سال ۱۳۹۷	۹
۱-۲- بررسی متغیرهای کلان اقتصاد ایران	۱۰
فصل دوم: محصول ناخالص داخلی استان	۱۵
۱-۲- سیاستهای اقتصادی تولید و جهت گیری های استان	۱۶
۲-۲- بررسی و تحلیل وضعیت محصول ناخالص داخلی	۱۸
۳-۲- بررسی و تحلیل اجزاء محصول ناخالص داخلی	۲۰
۴-۲- جمع بندی و ارائه توصیه های سیاستی برای استان	۲۶
فصل سوم: بخش کشاورزی استان	۲۸
۱-۳- سیاستهای اقتصادی بخش کشاورزی و جهت گیری های استان	۲۹
۲-۳- بررسی وضعیت تحولات بخش کشاورزی استان	۳۰
۳-۳- بررسی وضعیت شاخص های بخش کشاورزی	۳۱
۱-۳-۳- تولید محصولات اساسی بخش کشاورزی	۳۱
۴-۳- جمع بندی و ارائه توصیه های سیاستی برای استان	۳۹
فصل چهارم: بخش صنعت و معدن استان	۴۱
۱-۴- سیاستهای اقتصادی بخش صنعت و معدن و جهت گیری های استان	۴۲
۲-۴- بررسی وضعیت تحولات بخش صنعت و معدن	۴۳
۳-۴- بررسی و تحلیل شاخص ها و متغیرهای بخش صنعت و معدن	۴۸
۱-۳-۴- بررسی وضعیت تولید بخش صنعت و معدن	۴۸
۲-۳-۴- بررسی وضعیت کارگاه های صنعتی	۵۳
۳-۳-۴- بررسی وضعیت زیر بخش معدن	۵۴
۴-۳-۴- صادرات و واردات محصولات بخش صنعت و معدن	۵۵
۵-۳-۴- حمایت های دولت از بخش صنعت و معدن	۵۵
۴-۴- جمع بندی و ارائه توصیه های سیاستی برای استان	۵۶
فصل پنجم: بخش ساختمان و مسکن استان	۵۹
۱-۵- سیاستهای اقتصادی بخش ساختمان و مسکن و جهت گیری های استان	۶۰
۲-۵- بررسی وضعیت تحولات بخش ساختمان و مسکن	۶۰
۳-۵- بررسی و تحلیل شاخص ها و متغیرهای بخش ساختمان و مسکن	۶۲
۱-۳-۵- وضعیت تحولات قیمتی بخش ساختمان و مسکن	۶۳
۲-۳-۵- تسهیلات اعطایی به بخش ساختمان و مسکن	۶۵
۴-۵- جمع بندی و ارائه توصیه های سیاستی در بخش ساختمان و مسکن	۶۵
فصل ششم: بخش خدمات استان	۶۷
۱-۶- سیاستهای اقتصادی بخش خدمات و جهت گیری های استان	۶۸
۲-۶- بررسی وضعیت تحولات بخش خدمات	۶۸
۳-۶- بررسی و تحلیل شاخص ها و متغیرهای بخش خدمات	۶۹
۱-۳-۶- بررسی وضعیت ارزش افزوده بخش خدمات	۶۹
۲-۳-۶- بررسی وضعیت زیر بخش میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی	۷۲
۴-۶- جمع بندی و ارائه توصیه های سیاستی	۷۶

فصل هفتم: بخش حمل و نقل استان.....	۷۷
۱-۷. سیاست‌های اقتصادی بخش حمل و نقل و جهت‌گیری‌های استان.....	۷۸
۲-۷. بررسی وضعیت تحولات بخش حمل و نقل.....	۷۹
۳-۷. بررسی و تحلیل شاخص‌های عملکردی بخش حمل و نقل.....	۸۰
۱-۳-۷. حمل و نقل جاده‌ای.....	۸۲
۲-۳-۷. حمل و نقل ریلی.....	۸۳
۳-۳-۷. حمل و نقل هوایی.....	۸۴
۴-۷. جمع‌بندی و ارائه توصیه‌های سیاستی.....	۸۶
فصل هشتم: بخش انرژی استان.....	۸۷
۱-۸. سیاست‌های اقتصادی بخش انرژی و جهت‌گیری‌های استان.....	۸۸
۲-۸. بررسی وضعیت تحولات بخش انرژی.....	۸۹
۳-۸. بررسی و تحلیل وضعیت بخش انرژی.....	۹۱
۱-۳-۸. بررسی وضعیت بخش انرژی.....	۹۱
۲-۳-۸. برق.....	۹۲
۴-۸. جمع‌بندی و ارائه توصیه‌های سیاستی.....	۹۳
فصل نهم: سرمایه‌گذاری خارجی استان.....	۹۵
۱-۹. سیاست‌های اقتصادی سرمایه‌گذاری خارجی و جهت‌گیری‌های استان.....	۹۶
۲-۹. بررسی وضعیت تحولات سرمایه‌گذاری خارجی.....	۹۶
۳-۹. بررسی و تحلیل عملکرد سرمایه‌گذاری خارجی.....	۹۶
۴-۹. فعالیت‌های مرکز خدمات سرمایه‌گذاری.....	۹۹
۵-۹. جمع‌بندی و ارائه توصیه‌های سیاستی.....	۱۰۰
فصل دهم: تجارت خارجی استان.....	۱۰۲
۱-۱۰. سیاست‌های اقتصادی تجارت خارجی و جهت‌گیری‌های استان.....	۱۰۳
۲-۱۰. بررسی وضعیت تحولات تجارت خارجی.....	۱۰۴
۳-۱۰. بررسی و تحلیل وضعیت شاخص‌ها و متغیرهای کلان تجارت خارجی.....	۱۰۵
۴-۱۰. جمع‌بندی و ارائه توصیه‌های سیاستی.....	۱۱۰
فصل یازدهم: بازار سرمایه استان.....	۱۱۲
۱-۱۱. سیاست‌های اقتصادی بازار سرمایه و جهت‌گیری‌های استان.....	۱۱۳
۲-۱۱. بررسی وضعیت تحولات بازار سرمایه.....	۱۱۵
۳-۱۱. جمع‌بندی و ارائه توصیه‌های سیاستی.....	۱۱۵
فصل دوازدهم: صنعت بیمه استان.....	۱۱۶
۱-۱۲. سیاست‌های اقتصادی صنعت بیمه و جهت‌گیری‌های استان.....	۱۱۷
۲-۱۲. بررسی وضعیت تحولات صنعت بیمه.....	۱۱۷
۳-۱۲. وضعیت و تحلیل شاخص‌های کلان صنعت بیمه.....	۱۱۷
۴-۱۲. بررسی و تحلیل شاخص‌های عملکردی شرکت‌های بیمه.....	۱۱۹
۵-۱۲. جمع‌بندی و ارائه توصیه‌های سیاستی.....	۱۲۳
فصل سیزدهم: بازار پول و اعتبار.....	۱۲۴
۱-۱۳. سیاست‌های اقتصادی بازار پول و اعتبار و جهت‌گیری‌های استان.....	۱۲۵
۲-۱۳. بررسی وضعیت تحولات بازار پول و اعتبار.....	۱۲۶
۳-۱۳. بررسی وضعیت بازار پول و اعتبار (وضعیت متغیرهای بانکی در استان).....	۱۲۶
۴-۱۳. بررسی و تحلیل اجزاء سپرده‌ها و تسهیلات بانکی.....	۱۲۷
۵-۱۳. بررسی و تحلیل مطالبات غیر جاری بانک‌ها.....	۱۳۱
۶-۱۳. بررسی کارایی بانک‌ها.....	۱۳۲
۷-۱۳. جمع‌بندی و ارائه توصیه‌های سیاستی.....	۱۳۳

فصل چهاردهم: نرخ تورم و شاخص‌های قیمتی استان	۱۳۵
۱-۱۴. سیاست‌های اقتصادی تورم و جهت‌گیری‌های استان	۱۳۷
۲-۱۴. بررسی وضعیت تحولات نرخ تورم و شاخص‌های قیمتی استان	۱۳۸
۳-۱۴. جمع‌بندی و ارائه توصیه‌های سیاستی	۱۴۰
فصل پانزدهم: وضعیت مالی و بودجه‌ای استان	۱۴۴
۱-۱۵. سیاست‌های اقتصادی مالی و بودجه‌ای و جهت‌گیری‌های استان	۱۴۵
۲-۱۵. بررسی وضعیت تحولات مالی و بودجه‌ای	۱۴۶
۳-۱۵. بررسی و تحلیل کلی وضع مالی استان	۱۴۶
۴-۱۵. بررسی و تحلیل وضعیت منابع و مصارف عمومی و بودجه استان	۱۴۷
۱-۴-۱۵. منابع عمومی دولت	۱۴۷
۲-۴-۱۵. مصارف عمومی دولت	۱۵۰
۵-۱۵. جمع‌بندی و ارائه توصیه‌های سیاستی	۱۵۲
فصل شانزدهم: نظام مالیاتی استان	۱۵۳
۱-۱۶. سیاست‌های مالیاتی و جهت‌گیری‌های استان	۱۵۴
۲-۱۶. بررسی وضعیت تحولات مالیاتی	۱۵۶
۳-۱۶. بررسی و تحلیل عملکرد وصولی انواع درآمدهای مالیاتی	۱۵۶
۴-۱۶. جمع‌بندی و ارائه توصیه‌های سیاستی	۱۵۹
فصل هفدهم: بازار کار استان	۱۶۰
۱-۱۷. سیاست‌های ایجاد اشتغال و جهت‌گیری‌های استان	۱۶۱
۲-۱۷. بررسی وضعیت تحولات بازار کار	۱۶۱
۳-۱۷. بررسی و تحلیل وضعیت شاخص‌ها و متغیرهای مرتبط با نیروی کار	۱۶۳
۴-۱۷. جمع‌بندی و ارائه توصیه‌های سیاستی	۱۶۴
فصل هیجدهم: بهبود فضای کسب و کار استان	۱۶۶
۱-۱۸. سیاست‌های مربوط به بهبود فضای کسب و کار و جهت‌گیری‌های استان	۱۶۷
۲-۱۸. بررسی وضعیت تحولات فضای کسب و کار	۱۶۷
۳-۱۸. بررسی و تحلیل وضعیت زیر شاخص‌های بهبود فضای کسب و کار	۱۷۰
۴-۱۸. جمع‌بندی و ارائه توصیه‌های سیاستی	۱۷۱
فصل نوزدهم: درآمد هزینه خانوار و توزیع درآمد استان	۱۷۳
۱-۱۹. سیاست‌های اقتصادی در زمینه درآمد هزینه خانوار و توزیع درآمد و جهت‌گیری‌های استان	۱۷۴
۲-۱۹. بررسی وضعیت شاخص‌های توزیع درآمد	۱۷۴
۳-۱۹. بررسی و تحلیل وضعیت توزیع درآمد بین خانوارها	۱۷۶
۴-۱۹. جمع‌بندی و ارائه توصیه‌های سیاستی	۱۷۹
فصل بیستم: هدفمندی یارانه‌های استان	۱۸۰
۱-۲۰. سیاست‌های هدفمندی یارانه‌ها و جهت‌گیری‌های استان	۱۸۱
۲-۲۰. بررسی وضعیت تحولات مرتبط با هدفمندی یارانه‌ها	۱۸۱
۳-۲۰. جمع‌بندی و ارائه توصیه‌های سیاستی	۱۸۵

پیشگفتار:

نقش آمار و اطلاعات به عنوان یک پیش نیاز در همه تصمیم‌گیری‌ها، سیاست‌گذاری‌ها و برنامه‌ریزی‌های کشور برکسی پوشیده نیست. نظام آماری کشورها و حجم و کیفیت بانک‌های اطلاعاتی آن‌ها، نه تنها به عنوان یکی از مهم‌ترین شاخص‌های توسعه یافتگی به شمار می‌آید، بلکه متقابلاً نیز سیاست‌گذاری‌ها و برنامه‌ریزی‌های توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی کشورها بدون در اختیار داشتن آمار صحیح، دقیق و به‌هنگام ممکن نیست و این مهم در آیات و روایات مختلف نیز بیان شده است؛ بطوری که حضرت علی (ع) می‌فرمایند: تدبیر و برنامه‌ریزی قبل از کار باعث مصونیت از لغزش و خطا است؛ ایشان همچنین در فرمان خود به مالک اشتر بر اهمیت برنامه‌ریزی در کارها به ویژه برای حاکمان تاکید کردند.

پیشرفت و توسعه منوط به داده‌ها و اطلاعاتی است که ماهیت سمت و سوی بشر را تغییر می‌دهد و در دنیای امروزی یکی از شاخص‌های ارزیابی توسعه کشورها داشتن نظام و فرایندهای کمی و کیفی فعالیت‌های آماری است. بنابراین توسعه یافتگی محقق نخواهد شد مگر آنکه هریک از ۳۱ استان سهم و نقش خود را در راستای زمینه سازی جهت دستیابی به اهداف توسعه‌ای ایفا نمایند. این مهم طی سال‌های اخیر مورد توجه ویژه وزارت امور اقتصادی و دارایی قرار گرفته که یکسان سازی چارچوب گزارشات اقتصادی که توسط ادارات کل امور اقتصادی و دارایی استان‌های کشور تهیه می‌گردد، در همین راستا بوده است.

گزارش سالانه تحلیل وضعیت اقتصادی استان خراسان رضوی هر ساله توسط اداره کل امور اقتصادی و دارایی استان تهیه و منتشر می‌گردد. گزارش حاضر نیز با عنوان "تحلیل اقتصادی استان خراسان رضوی در سال ۱۳۹۷" تلاشی است از سوی همکاران حوزه معاونت اقتصادی این اداره کل در راستای اجرای سیاست‌های وزارت متبوع که با هدف ارائه تصویری روشن از وضعیت اقتصادی استان و افزایش مشارکت در برنامه‌ریزی و سیاست‌گذاری‌های استانی و منطقه‌ای به انجام رسیده است. بررسی و تحلیل وضعیت اقتصاد کلان استان و زیر بخش‌های آن، بازار سرمایه، بازار بیمه، بازار پول و اعتبار، وضعیت مالی و بودجه‌ای دولت، بازار کار، محیط کسب و کار استان و سایر موارد مرتبط در قالب ۲۰ فصل جداگانه در این گزارش ارائه گردیده است. در پایان هر فصل توصیه‌های سیاستی لازم ارائه گردیده که می‌تواند مورد استفاده مدیران و صاحب‌نظران اقتصادی قرار گیرد.

این اداره کل از ارائه رهنمودها و نقطه نظرات سازنده خوانندگان محترم استقبال نموده که بدون شک بر غنای هرچه بیشتر نگارش‌های بعدی گزارش افزوده خواهد شد. در خاتمه از همکاری کلیه مدیران و کارشناسان دستگاه‌های اجرایی استان بابت همکاری در جمع‌آوری آمار و اطلاعات و بالاخص همکاران حوزه معاونت اقتصادی این اداره کل که زحمت تدوین گزارش را بر عهده داشته‌اند، صمیمانه تشکر و قدردانی می‌نمایم.

حسین امیرحیمی

نماینده وزیر و مدیر کل امور اقتصادی و دارایی خراسان رضوی

فصل اول

اقتصاد ملی

خلاصه فصل:

در این فصل به بررسی اجمالی سیاست‌های اقتصادی کشور در سال مورد نظر پرداخته شده و همچنین بررسی متغیرهای کلان اقتصاد ایران از قبیل تولید ناخالص داخلی که رشدی معادل ۴.۹- درصد با نفت را تجربه نموده است، اشتغال، تغییرات شاخص قیمت مصرف‌کننده، تغییرات بودجه دولت نسبت به سال گذشته، درآمدهای مالیاتی و نفتی دولت، بازار سرمایه و سرمایه‌گذاری خارجی و وضعیت تجارت خارجی کشور مورد نظر قرار گرفته است.

۱-۱. بررسی اجمالی سیاست‌های اقتصادی کشور در سال ۱۳۹۷

سال ۱۳۹۷ یکی از سخت‌ترین سال‌های اقتصادی دهه ۹۰ محسوب می‌شود، افزایش مجدد نرخ تورم و کاهش رشد اقتصادی که معیشت مردم را در تنگنا قرار داده، از جمله دلایل این ادعاست.

عملکرد اقتصادی سال ۱۳۹۷ متأثر از تحریم‌ها و همچنین سیاست‌ها و عملکرد نامناسب ارزی نیمه اول سال است. تحریم‌های اقتصادی از طرق مختلفی بر اقتصاد ایران مؤثر است. کانال‌های مستقیم تأثیر تحریم‌ها بر اقتصاد ایران، شامل کاهش صادرات به خصوص صادرات نفتی، کاهش واردات به خصوص واردات کالاهای واسطه‌ای و سرمایه‌ای و محدودیت‌های بانکی است. با این حال تبعات غیرمستقیم تحریم‌ها به خصوص تأثیر آن بر افزایش سطح نااطمینانی در اقتصاد ایران نیز دارای اهمیت است که لازم است در تحلیل‌ها مورد توجه قرار گیرد.

عملکرد بخش حقیقی اقتصاد در سال ۱۳۹۷ و ۱۳۹۸ بیش از هر چیز متأثر از وضع تحریم‌های جدید و بحران ارزی است. تجربه پیشین تحریم‌های گسترده اقتصادی علیه ایران در سال‌های ابتدایی دهه نود که آثار آن در بخش حقیقی از سال ۱۳۹۱ بروز یافت، نشان می‌دهد که بخش‌های نفت، صنعت و ساختمان بیشترین آسیب‌پذیری را از شرایط تحریم دارند و در مرحله بعد بخش‌های خدمات و کشاورزی از این موضوع تأثیر می‌پذیرند. میزان تأثیرگذاری تحریم بر صنایع مختلف، متفاوت بوده است. به نحوی که در میان صنایع عمده اقتصاد ایران، صنعت خودروسازی بیشترین تأثیر را از تحریم پذیرفته و پس از آن صنایع شیمیایی (پتروشیمی) قرار داشته است. تأثیرپذیری صنایع غذایی و صنایع فلزات اساسی کمتر بوده است. سرعت تأثیرگذاری تحریم بر صنایع نیز متفاوت بوده است به نحوی که صنعت خودروسازی به سرعت از این وضعیت تأثیر گرفته ولی تأثیر تحریم بر صنایع شیمیایی با تأخیر بوده است.

در واقع کانال‌های اثرگذاری تحریم بر صنایع مختلف، متفاوت بوده است. برخی صنایع (نظیر خودروسازی) به دلیل مشکل در تأمین کالاهای واسطه‌ای مورد نیاز تولید به دلیل محدودیت‌های وارداتی با مشکل مواجه شده‌اند این صنایع با سرعت و میزان بیشتری از تحریم آسیب دیده‌اند. برخی صنایع به دلیل محدودیت‌های صادراتی با مشکل مواجه شده‌اند (نظیر صنایع شیمیایی). دسته دیگر، صنایعی هستند که به عنوان زنجیره پسین صنایع مذکور از تحریم‌ها متأثر شده‌اند یا به دلیل رکود با کاهش تقاضا مواجه‌اند (نظیر فلزات اساسی و صنایع غذایی). صنایع اخیر با تأخیر و به‌طور غیرمستقیم از تحریم آسیب دیده‌اند. بر این اساس در سال ۱۳۹۷ نیز ابتدا شاهد رشد منفی قابل توجه صنایع خودروسازی، سپس صنایع پتروشیمی و برخی صنایع کوچکتر وابسته به واردات هستیم و در سال ۱۳۹۸ بیشتر شاهد افت تولید صنایع فلزات اساسی، کانی‌های غیرفلزی و صنایع فلزی باشیم که به‌طور غیرمستقیم عمدتاً به واسطه کاهش تقاضای کل از تحریم تأثیر می‌پذیرند. در هر دو سال رشد منفی بخش صنعت مورد انتظار است.

ارزیابی عملکرد اقتصاد ایران در سال ۱۳۹۷ نشان می‌دهد که عملکرد اقتصاد ملی ضعیف‌تر از انتظارات قبلی بوده است. از جمله میزان کاهش تولید صنعت به خصوص صنایع اصلی نظیر خودروسازی و نیز صادرات نفت و میعانات گازی قابل توجه بوده است. از طرف دیگر، افزایش سطح قیمتها (مصرف‌کننده و تولیدکننده) در حالی که سطح اسمی برخی مخارج نظیر مخارج جاری و عمرانی دولت و نیز سرمایه‌گذاری بخش خصوصی، افزایش چشمگیری نداشته است، رشد

حقیقی برخی بخش‌ها نظیر ساختمان و خدمات عمومی را با کاهش قابل ملاحظه مواجه کرده است. این وضعیت برای سال ۱۳۹۸ هم صادق است.

۲-۱. بررسی متغیرهای کلان اقتصاد ایران

- تولید ناخالص داخلی به قیمت ثابت

تولید ناخالص داخلی یکی از مهمترین و اثرگذارترین واژه‌ها در عرصه سیاست‌گذاری‌های اقتصادی است که به معنای مجموع ارزش پولی کالاها و خدمات نهایی تولید شده در یک سال مشخص در یک کشور می‌باشد. محصول ناخالص داخلی به قیمت ثابت سال ۱۳۹۰ در سال ۱۳۹۷ به رقم ۷۱۳۰۲۲۵ میلیارد ریال با نفت و ۵۷۳۴۷۰۲ میلیارد ریال بدون احتساب نفت رسیده است، در حالیکه رقم مذکور در سال قبل با نفت ۷۴۹۶۰۶۴ میلیارد ریال و بدون نفت ۵۸۷۴۷۱۹ میلیارد ریال بوده که نشان از رشد ۴٫۹- درصدی محصول ناخالص داخلی با نفت و ۲٫۴- درصدی محصول ناخالص داخلی بدون نفت در سال ۱۳۹۷ دارد. نتایج مذکور حاکی از آن است که در سال ۱۳۹۷ رشته فعالیت‌های گروه کشاورزی ۱٫۵-، گروه صنعت ۹٫۶- و گروه خدمات ۰٫۰۲ درصد نسبت به سال قبل، رشد داشته است.

- اشتغال

در سال ۹۷، افراد شاغل و بیکار (جمعیت فعال) در مجموع ۴۰٫۵٪ از جمعیت ۱۰ ساله و بیشتر کشور را تشکیل داده‌اند. نرخ مشارکت اقتصادی در جمعیت ۱۰ ساله و بیشتر در کل کشور ۴۰٫۵٪ بوده است. این شاخص در بین مردان ۶۴٫۸ و در بین زنان ۱۶٫۱٪ محاسبه شده است. همچنین نتایج نشان می‌دهد که نرخ مشارکت جمعیت ۱۰ ساله و بیشتر در مناطق روستایی بیشتر از شهری است به‌طوری‌که نرخ مشارکت در نقاط روستایی ۴۲٫۶٪ و در نقاط شهری ۳۹٫۸٪ بوده است.

در سال ۹۷، از جمعیت فعال ۱۵ ساله و بیشتر، ۱۲٫۱٪ بیکار بوده‌اند. نرخ بیکاری مردان ۱۰٫۴٪ و زنان ۱۸٫۹٪ بوده است. همچنین این نرخ در نقاط شهری ۱۳٫۵٪ و در نقاط روستایی ۸٪ بدست آمده است.

- تورم

به گزارش مرکز آمار ایران، تحقق نرخ تورم ۲۶٫۹ درصدی سال ۹۷ بعد از تورم ۸/۲ درصدی سال ۹۶ جهش قابل ملاحظه قیمت‌ها را نشان می‌دهد.

تورم سال ۹۷ کشور در گروه خوراکی و آشامیدنی‌ها ۳۶٫۸، دخانیات ۱۰۲٫۴، پوشاک و کفش ۲۹٫۶، مسکن آب برق گاز و سایر سوختها ۱۶٫۸ و گروه بهداشت و درمان ۱۷٫۲ درصد بوده است که این ارقام برای سال ۹۶ به ترتیب ۱۲٫۳، ۶٫۹، ۶٫۱، ۷٫۳ و ۷٫۲ درصد می‌باشد.

- بودجه دولت

به‌موجب مصوبه مجلس، بودجه سال ۱۳۹۷ کل کشور از حیث منابع و مصارف بالغ بر دوازده میلیون و دویست و بیست و پنج هزار و پانصد و بیست و سه میلیارد و هفتصد و چهل میلیون ریال (۱۲،۲۲۵،۵۲۳،۷۴۰،۰۰۰،۰۰۰) به شرح زیر است:

(۱) کل دریافت‌های منابع عمومی دولت در سال ۹۷، معادل ۳۵۲۴۸۴۶ میلیارد ریال و کل پرداخت‌های مصارف عمومی دولت معادل ۳۵۲۴۸۴۶ میلیارد ریال است.

- (۲) عملکرد منابع عمومی دولت در سال ۹۷ نسبت به مصوب آن، معادل ۹۱.۱٪ تحقق را نشان می‌دهد که در مقایسه با عملکرد سال ۹۶، حدود ۱۰.۱٪ افزایش دارد.
- (۳) درآمدهای مالیاتی در سال ۹۷ با مبلغ ۱۲۶۴ هزار میلیارد ریال نسبت به مصوب آن، معادل ۸۹٪ محقق گردید که نسبت به عملکرد سال ۹۶ معادل ۹.۷٪ افزایش دارد.
- (۴) وصول بخش سایر درآمدها در سال ۹۷ با مبلغ ۵۷۴ هزار میلیارد ریال، ۷۷.۵٪ منابع مصوب می‌باشد و نسبت به عملکرد سال ۹۶ معادل ۱۰.۹٪ افزایش نشان می‌دهد.
- (۵) عملکرد منابع حاصل از واگذاری دارائی‌های سرمایه‌ای در سال ۹۷ معادل ۱۱۰۹ هزارمیلیارد ریال است که برابر ۱۰۳.۱٪ منابع مصوب، تحقق دارد و نسبت به عملکرد سال ۹۶، معادل ۲۰.۲٪ افزایش دارد.
- (۶) عملکرد واگذاری دارائی‌های مالی در سال ۹۷ معادل ۵۷۷.۵ هزارمیلیارد ریال، ۹۱.۶٪ نسبت به منابع مصوب می‌باشد و نسبت به عملکرد سال ۹۶، معادل ۴٪ کاهش نشان می‌دهد.
- (۷) منابع حاصل از صادرات نفت خام و میعانات گازی در سال ۹۷ با مبلغ ۱۰۰۹۷۴۰ میلیارد ریال از تحقق معادل ۱۰۰٪ نسبت به مصوب آن برخوردار بوده و نسبت به عملکرد سال ۹۶، از ۱۰.۳٪ افزایش برخوردار است. سهم منابع یاد شده از کل عملکرد منابع عمومی دولت در سال ۹۷، حدود ۲۸.۶٪ می‌باشد که این نسبت در سال گذشته نیز ۲۸.۶٪ بوده است.
- (۸) در سال ۹۷ مبلغ ۳۵۲۵ هزارمیلیارد ریال برای مصارف عمومی دولت پرداخت شده است که در مقایسه با عملکرد سال ۹۶، (۳۲۰۰ هزار میلیارد ریال) حدود ۱۰.۱٪ افزایش دارد.
- (۹) عملکرد اعتبارات هزینه‌ای در سال ۹۷ با مبلغ ۲۷۸۷.۵ هزارمیلیارد ریال معادل ۷۹.۱٪ از مجموع مصارف عمومی دولت را بخود اختصاص داده است که در مقایسه با سهم این بخش در سال ۹۶ با مبلغ ۲۴۳۵ هزار میلیارد ریال (معادل ۷۶.۱٪ از کل مصارف) از نظر سهم از کل پرداختی‌ها معادل ۳٪ و از نظر ارقام ۱۴.۵٪ افزایش دارد.
- (۱۰) عملکرد اعتبارات تملک دارائی‌های سرمایه‌ای در سال ۹۷ با مبلغ ۵۰۵۷۰۴ میلیارد ریال معادل ۱۴.۳٪ از مجموع مصارف عمومی دولت می‌باشد که در مقایسه با عملکرد سال ۹۶، با مبلغ ۴۳۶۲۹۹ میلیارد ریال (معادل ۱۳.۶٪ از کل مصارف) از نظر سهم از کل پرداختی‌ها معادل ۰.۷٪ و از نظر ارقام ۱۵.۹٪ افزایش نشان می‌دهد.
- (۱۱) عملکرد اعتبارات تملک دارائی‌های مالی در سال ۹۷ با مبلغ ۲۳۱۶۳۰ میلیارد ریال معادل ۶.۶٪ از مجموع مصارف عمومی دولت می‌باشد که در مقایسه با عملکرد سال ۹۶، با مبلغ ۳۲۹۰۹۹ میلیارد ریال (معادل ۱۰.۳٪ از کل مصارف) از نظر سهم از کل پرداختی‌ها معادل ۳.۷٪ و از نظر ارقام ۲۹.۶٪ کاهش نشان می‌دهد.
- (۱۲) تراز عملیاتی بودجه عمومی دولت در سال ۹۷، مبلغ ۹۴۹۴۳۶ میلیارد ریال مانده منفی دارد و در مقابل تراز تملک دارایی‌های سرمایه‌ای و تراز تملک دارایی‌های مالی به ترتیب دارای مبلغ ۶۰۳۵۰۹ میلیارد ریال و ۳۴۵۹۲۷ میلیارد ریال مانده مثبت می‌باشد.

- درآمدهای مالیاتی

درآمدهای مالیاتی با ۳۵.۹٪ سهم، مهمترین منابع وصولی بودجه عمومی دولت در سال ۹۷ بوده‌اند. در سال ۱۳۹۷ مردم مجموعاً ۱۲۶۴ هزار میلیارد ریال مالیات پرداخت کردند که این میزان از پرداخت مالیات رشد ۹.۱ درصدی نسبت به سال قبل و عملکرد ۸۹ درصدی نسبت به مصوب را نشان می‌دهد.

از کل وصولی درآمدهای مالیاتی حدود ۵۰.۲٪ مربوط به مالیات‌های مستقیم و ۴۹.۸٪ مربوط به مالیات‌های غیرمستقیم می‌باشد که به ترتیب نسبت به ارقام وصولی سال ۹۶ حدوداً ۱۹.۳٪ و ۰.۵٪ افزایش نشان می‌دهد.

مالیات‌های مستقیم با ۹۹.۸٪، مالیات اشخاص حقوقی با ۱۰۰.۱٪، مالیات بر درآمدها با ۹۷.۷٪، مالیات بر ثروت با ۱۰۸.۳٪، مالیات‌های غیرمستقیم با ۸۰.۲٪، مالیات بر واردات با ۶۴.۱٪ و مالیات بر کالا و خدمات با ۸۹.۷٪ تحقق نسبت به مصوب آن در سال ۹۷ عملکرد داشته‌اند.

به ترتیب سهم بخش‌های مختلف در تحقق درآمد مالیاتی سال ۹۷ به شرح ذیل است: بیشترین سهم متعلق به مالیات بر کالا و خدمات برابر با ۴۴۲۷۴۲ میلیارد ریال (۳۵٪ سهم) می‌باشد، پس از آن مالیات حاصل از اشخاص حقوقی اعم از شرکت‌های دولتی و غیردولتی و بدهی‌های معوقه، به میزان ۴۰۶۶۸۹ میلیارد ریال با ۳۲.۲٪ سهم قرار دارد، رتبه سوم متعلق به مالیات بر درآمد با ۱۸۹۵۰۸ میلیارد ریال (سهم ۱۵٪ در درآمدهای مالیاتی) و درآمد حاصل از محل مالیات بر واردات با ۱۸۷۳۷۳ میلیارد ریال (سهم ۱۴.۸٪) در رتبه چهارم می‌باشد. با توجه به گزارش فوق، رتبه‌ی آخر متعلق به درآمد حاصل از مالیات بر ثروت با ۳۷۷۹۵ میلیارد ریال می‌باشد (سهم حدوداً ۳٪).

- درآمدهای نفتی

منابع حاصل از فروش نفت و گاز با ۲۸.۶٪ سهم پس از درآمدهای مالیاتی مهمترین منابع وصولی بودجه عمومی دولت در سال ۹۷ بوده‌اند. آمارهای بانک مرکزی از درآمدهای نفتی دولت در سال ۹۷ بیانگر درآمد ۴۶۴۴۸.۷ میلیون دلاری از فروش نفت خام و میعانات گازی می‌باشد. تولید نفت خام در سال ۹۷، در هر روز ۳۲۳۰.۸ هزار بشکه بوده است که تعداد ۱۵۳۵ هزار بشکه از آن صادر گردیده است.

- وضعیت بورس

شاخص کل قیمت سهام سال ۹۷، با ۹۶۲۹۰ واحد افزایش نسبت به سال ۹۶ به رقم ۱۷۸۶۵۹ واحد رسید که ۸۶٪ رشد را نشان می‌دهد. ارزش سهام و حق تقدم معامله شده طی سال ۹۷، ۱۶۰۶۱۴۰ میلیارد ریال با ۱۵۰٪ تغییر نسبت به سال گذشته و حجم سهام و حق تقدم معامله شده ۵۲۰۲۳۳ میلیون سهم با ۹۸٪ تغییر نسبت به سال قبل می‌باشد. ارزش جاری بازار سهام منتشر شده برابر با حاصلضرب تعداد سهام در قیمت جاری سهام منتشر شده توسط شرکت‌های پذیرفته شده در بورس است.

بازار بورس بازار بسیار پویایی است و سریع نسبت به مسائل واکنش نشان می‌دهد. طی سه سال گذشته که در مجموع بورس روند صعودی داشته است، اتفاقات هم‌رده که باعث افزایش ریسک سیاسی بشود کم نبوده است. بنابراین کسانی که وارد بورس می‌شوند باید از عملکرد هیجانی بپرهیزند و اثر مسائل غیراقتصادی بر بورس را کوتاه مدت تلقی نمایند.

- سرمایه‌گذاری خارجی

سال ۹۷ از هر منظر سال تلخی برای جذب سرمایه‌گذاری خارجی بود به‌خصوص که از یک سو با خروج آمریکا از برجام، سرمایه‌گذاران ترغیب شدند تا مشخص شدن موضع نهایی اروپا در قبال برجام منتظر بمانند و از سوی دیگر با جهش نرخ ارز عملاً ورود سرمایه خارجی به کشور با چالش بی‌ثباتی نرخ برابری ارزها مواجه شد.

جذب سرمایه‌گذاری خارجی در ایران همواره در اولویت کاری دولت‌ها قرار داشته و فارغ از میزان موفقیت برنامه‌ریزی‌های انجام شده برای این مسئله، در همه برنامه‌های بالادستی کشور سهم قابل توجهی برای جذب سرمایه خارجی منظور شده است؛ چراکه ایران به‌عنوان کشوری نفت‌خیز و در حال توسعه، برای افزایش توان رقابتی و بهبود جایگاه خود در میان

کشورهای در حال توسعه، انگیزه بالایی برای جذب فناوری‌های خارجی داشته و برای این کار روی جذب سرمایه خارجی نیز حساب ویژه‌ای باز کرده است.

این مسئله که انعکاس آن را می‌توان به‌روشنی در اسناد بالادستی سیاست‌گذاری کشور دید، باعث شده در چند دهه اخیر تلاش زیادی برای جذب فناوری‌های مدرن توسط نظام اجرایی کشور صورت گیرد به‌گونه‌ای که بررسی روند سرمایه‌گذاری خارجی در اقتصاد ایران نشان می‌دهد علی‌رغم بروز مناقشات سیاسی در عرصه بین‌الملل و اعمال تحریم‌های اقتصادی، اقتصاد ایران از سال ۲۰۰۰ میلادی رشد بالا و پایداری در جذب سرمایه‌گذاری خارجی تجربه کرده هرچند هیچ‌گاه این سرمایه‌گذاری‌ها در مقایسه با ظرفیت‌های بالقوه اقتصاد ایران چشمگیر نبوده است.

آمارها نشان می‌دهد که از سال ۲۰۰۰ تاکنون سیر صعودی و پایدار ورود سرمایه‌گذاری خارجی در صنایع بزرگ کشور اعم از صنعت نفت و گاز، پتروشیمی و خودروسازی تداوم داشته است اما در دوره‌های متوالی این مسئله تحت تأثیر تحولات سیاسی قرار گرفته و مانند دوره اخیر تحریم‌ها که باعث شد شرکت توتال از توسعه پارس جنوبی و شرکت‌های رنو و پژو از صنعت خودروسازی ایران خارج شوند، زمینه کاهش سرمایه‌گذاری‌ها یا متوقف شدن آنها را فراهم آورده است.

پس از اجرایی شدن برجام در سال ۱۳۹۴، سازمان سرمایه‌گذاری و کمک‌های اقتصادی و فنی ایران نسبت به اعطای مجوزهای لازم برای انجام سرمایه‌گذاری‌های خارجی و آغاز فعالیت شرکت‌های خارجی در ایران اقدام کرد و این روند تا اواخر سال ۹۶ که احتمال خروج آمریکا از برجام جدی شد، ادامه داشت به‌گونه‌ای که بر اساس آمارهای منتشر شده از سوی کنفرانس تجارت و توسعه سازمان ملل (آنکتاد) در سال ۱۳۹۶ بیش از ۱۰ میلیارد دلار سرمایه‌گذاری خارجی در کشور به تصویب رسیده که حدود ۵۰ درصد این رقم جذب شده است.

در سال ۹۷ نیز آن‌گونه که سازمان سرمایه‌گذاری و کمک‌های اقتصادی و فنی ایران اعلام کرده است، جذب سرمایه خارجی بیشتر در حوزه صنعت بوده و ۱۵۰ طرح با سرمایه‌گذاری مستقیم حدود ۳.۵ میلیارد دلار توسط هیات سرمایه‌گذاری خارجی به تصویب رسیده است که البته با توجه به چشم‌انداز مبهم تحریم‌ها فعلاً نمی‌توان میزان تحقق آنها را تخمین زد. علاوه بر این در گزارشی که به‌تازگی از سوی آنکتاد منتشر شده، برای سرمایه‌گذاری خارجی در جهان در سال ۲۰۱۹ روند نزولی و کاهشی پیش‌بینی شده و این موضوع کار را دشوارتر می‌کند به‌خصوص که هنوز تکلیف تعاملات برجامی ایران و اروپا نیز مشخص نشده است.

- صادرات و واردات

در سال ۱۳۹۷، میزان صادرات قطعی کالاهای غیرنفتی کشور (به استثنای نفت خام، نفت کوره و نفت سفید و همچنین بدون صادرات از محل تجارت چمدانی)، بالغ بر ۱۱۷،۹۶۸ هزار تن و به ارزش ۴۴،۶۷۰ میلیون دلار بوده است که در مقایسه با سال گذشته، کاهشی ۱۱.۲ درصدی در وزن و ۴.۹ درصدی در ارزش دلاری داشته است. همچنین میزان واردات کشور در این مدت، با کاهش ۱۶.۷ درصدی در وزن و ۲۰.۷ درصدی در ارزش دلاری در مقایسه با سال ۱۳۹۶، به ارقام ۳۲،۳۵۶ هزار تن و ۴۳،۱۶۹ میلیون دلار رسیده است.

اقدام عمده صادرات سال ۱۳۹۷، شامل "میعانات گازی" به ارزش ۵،۰۹۰ میلیون دلار و سهم ارزشی ۱۱.۴ درصد، "گازهای طبیعی مایع شده" به ارزش ۱،۹۲۴ میلیون دلار و سهم ارزشی ۴.۳ درصد، "پروپان مایع شده" به ارزش ۱،۷۱۵ میلیون دلار و سهم ارزشی ۳.۸ درصد، "روغن‌های سبک و فراورده‌ها به جز بنزین به ارزش ۱،۴۰۴ میلیون دلار و سهم ارزشی ۳.۱۴ درصد بوده است.

عمده‌ترین خریداران کالاهای ایرانی در سال ۱۳۹۷ به ترتیب شامل چین به ارزش ۹ میلیارد و ۲۸۸ میلیون دلار، عراق با ۸ میلیارد و ۹۹۱ میلیون دلار، امارات متحده عربی با ۵ میلیارد و ۹۹۹ میلیون دلار، افغانستان با ۲ میلیارد و ۹۴۸ میلیون دلار و جمهوری کره با ۲ میلیارد و ۶۱۶ میلیون دلار بوده‌اند.

اقلام عمده وارداتی در سال ۱۳۹۷ شامل "ذرت دامی" به ارزش ۲۱۱۸ میلیون دلار و سهم ارزشی ۴.۹ درصد، "برنج" به ارزش ۱۶۹۲ میلیون دلار و سهم ارزشی ۳.۹ درصد، "قطعات منفصله جهت تولید اتومبیل سواری" به ارزش ۱۴۲۰ میلیون دلار و سهم ارزشی ۳.۳ درصد، "لوبیای سویا" به ارزش ۱۱۶۶ میلیون دلار و سهم ارزشی ۲.۷ درصد، "الکترودهای ذغالی برای کوره‌ها" به ارزش ۶۷۱ میلیون دلار و سهم ارزشی ۱.۵۵ درصد بوده است.

کشورهای عمده صادرکننده کالا به ایران در سال ۱۳۹۷ به ترتیب شامل چین با ۱۰ میلیارد و ۴۱۴ میلیون دلار، امارات متحده عربی با ۶ میلیارد و ۶۱۸ میلیون دلار، هند با ۲ میلیارد و ۷۶۱ میلیون دلار، ترکیه با ۲ میلیارد و ۶۳۶ میلیون دلار و آلمان با ۲ میلیارد و ۴۸۹ میلیون دلار بوده است.

فصل دوم

محصول ناخالص داخلی استان

محصول ناخالص داخلی استان (بر اساس آخرین آمار منتشره به طور رسمی)

چکیده :

- افزایش ۵/۴ درصدی تولید ناخالص داخلی به قیمت بازار در سال ۹۴ نسبت به ۹۳.
- رشد اقتصادی استان در سال ۹۴ به ۳- درصد رسیده است و کمتر از رشد اقتصادی کشور قرار گرفته است.
- سهم خراسان رضوی در محصول ناخالص داخلی از ۴/۸۶ در سال ۹۳ به ۵/۳۶ درصد در سال ۹۴ رسیده و روند صعودی را طی سالهای مورد بررسی طی کرده است.
- خراسان رضوی رتبه چهارم در تولید ناخالص داخلی (با نفت) و رتبه سوم در تولید ناخالص داخلی (بدون نفت) در کشور داراست.
- استان خراسان رضوی با ۱۰۴ میلیون ریال سرانه تولید ناخالص داخلی (با نفت) رتبه ۲۰ را در میان استانهای کشور داشته است. (کمتر از میانگین کشوری ۱۵۶ میلیون ریال)
- سرانه محصول ناخالص داخلی استان در سال ۹۴ نسبت به ۹۳، ۳/۸ درصد رشد داشته است.
- بخش خدمات بیشترین سهم را در ارزش افزوده استان در سال ۹۴ داشته است و پس از آن به ترتیب کشاورزی (۱۵/۵٪)، صنعت (۱۲٪) و معدن (۰.۵٪) قرار گرفته است.
- مصرف واسطه در تولید ناخالص داخلی استان در سال ۹۴، ۱۱/۷ درصد نسبت به سال گذشته افزایش یافته است.
- نسبت مصرف واسطه به ستانده استان از ۰.۳۷ در سال ۹۳ به ۰.۳۸ در سال ۹۴ افزایش یافته است.
- شاخص بهره‌وری کل (نسبت ستانده به مصرف واسطه) در خراسان رضوی در سال ۹۴، ۲/۶ است که از بهره‌وری کشور (۲/۵) بالاتر بوده است.
- شاخص مزیت نسبی استان در بخشهای صنعت و معدن ۰.۴۲، کشاورزی ۱/۴، خدمات ۱/۲۶ و ساختمان آب برق و گاز ۱ بوده که نشان می‌دهد استان خراسان رضوی در بخش کشاورزی بیشترین مزیت و از نظر صنعتی کمترین مزیت را داراست.

۲-۱- سیاستهای اقتصادی تولید و جهت‌گیری‌های استان

تولید ناخالص داخلی در برگیرنده ارزش مجموع کالاها و خدماتی است که طی یک دوران معین، معمولاً یک سال، در یک مکان مشخص تولید می‌شود. در کشور ما به علت وجود نفت و درآمدهای سرشار حاصل از آن، میزان مجموع تولید، اعداد غیرواقعی برای سنجش تولیدات کشورمان به‌شمار می‌رود. به همین دلیل برای به‌دست آوردن وضعیت واقعی سرانه تولید محصولات بدون احتساب نفت را باید در نظر گرفت. بر اساس آمارهای منتشر شده مرکز آمار ایران تا سال ۱۳۹۴ سرانه محصول ناخالص داخلی بدون احتساب درآمد نفت در استان خراسان رضوی حدود ۷۷ درصد متوسط کشوری است. بدین معنا که با وجود رشد تولید در استان طی سال‌های اخیر، به نسبت جمعیت این عدد کمتر از میانگین ملی بوده است. به بیان دقیق‌تر در سال ۹۴ میانگین سهم هر ایرانی از تولید کل کشور حدود ۱۵۶ میلیون ریال بوده است. این عدد در خراسان رضوی حدود ۱۰۴ میلیون ریال بوده است که رتبه ۲۰ را در بین استان‌ها بخود اختصاص داده است) با احتساب نفت).

شاخص بهره‌وری کل (نسبت ستانده به مصرف واسطه) در خراسان رضوی در سال ۹۴، ۲/۶ است که از بهره‌وری کشور (۲/۵) بالاتر بوده است.

از نظر تولید ناخالص داخلی (GDP) استان خراسان رضوی با ۶۵۹/۷ هزار میلیارد ریال و سهم ۵/۴ درصدی در کشور در سال ۹۴ پس از استانهای تهران با سهم ۲۳/۷۲، خوزستان ۱۴/۳ و اصفهان ۵/۷۱٪ رتبه چهارم را در بین استانهای کشور داراست.

خراسان رضوی یکی از مهمترین استانهای کشور در مشارکت بخش خصوصی در بخشهای مختلف اقتصادی است زیرا ۹۵ درصد اقتصاد این استان در دست سرمایه‌داران و فعالان بخش خصوصی است و بر همین اساس دولت‌های یازدهم و دوازدهم تلاش کردند از تجربه، تبحر و دانش تولیدکنندگان، تاجران، صادرکنندگان و در یک کلام خبرگان اقتصاد استفاده کنند.

هرچند شرایط اقتصادی استان طی یک سال گذشته به دلیل نوسانات نرخ ارز و تاثیر آن بر بازار و همچنین تحریمهای اقتصادی مانند سال‌های قبل از آن نبود اما شرایط یاد شده وضعیت اقتصادی استان را متلاطم نکرد و حتی خراسان رضوی در برخی رسته‌های تولیدی با افزایش مواجه شد و تعداد طرح‌های عمرانی به‌ویژه در حوزه شهری بسیار قابل توجه بود.

در اجرای طرح مثلث توسعه اقتصادی فرهنگی، استان خراسان‌رضوی بر اساس حوزه‌های انتخابیه به ۱۲ منطقه تقسیم و ۸۴ معین اقتصادی در قاعده مثلث به‌عنوان کارآفرین عهده‌دار یک ناحیه شدند که از این تعداد معین اقتصادی ۹ درصد مؤسسات دولتی، ۱۱ درصد مؤسسات غیردولتی و ۸۰ درصد فعالان بخش خصوصی هستند و طبق برنامه، معین‌های اقتصادی تا ۱۰۰ مورد افزایش خواهند یافت.

لذا با توجه به شرایط سیاسی و اقتصادی کشور تصمیم‌گیران سیاسی برآنند تا در برنامه‌ریزی‌های اقتصادی موارد ذیل را مد نظر قرار دهند:

- رفع تحریم‌ها را در دستور کار قرار داده و در جهت مقابله با آثار منفی آن برنامه‌ریزی گردد.
- حمایت از تجاری‌سازی فناوری محصول و بهره‌گیری از جذب و انتقال دانش فنی و فناوری‌های روز و ایجاد نظام ملی نوآوری، گسترش اقتصاد دانش بنیان با تأکید بر توسعه مؤلفه‌های اصلی آن.
- حمایت از تولید محصولاتی که عرضه رقابتی آنها با خالص ارزآوری مثبت یا خالص ارزبری منفی همراه باشد.
- مدیریت منابع ارزی با تأکید بر تأمین نیازهای تولید ملی و کارآفرینی، و ثبات ارزش پول ملی.
- بهبود فضای کسب‌وکار با هدف افزایش تولید ملی و اصلاح زمینه‌های فرهنگی، قانونی، اجرایی و اداری.
- بسترسازی و ساماندهی اشتغال و حرکت نیروی کار ایرانی در سطح ملی، منطقه‌ای و جهانی.
- افزایش نقش بخش خصوصی در تصمیم‌گیری‌های سیاستی.
- هدفمند نمودن سیاست‌های حمایتی در بخش صادرات غیرنفتی.

۲-۲. بررسی و تحلیل وضعیت محصول ناخالص داخلی ✓ محصول ناخالص تولیدی استان به قیمت جاری

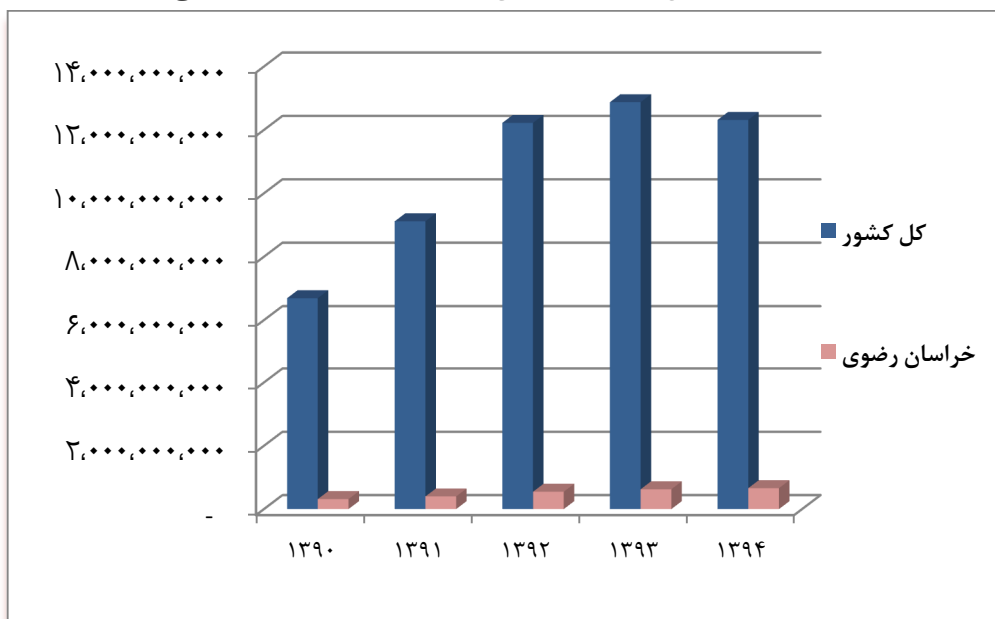
جدول ۱-۲ - مقایسه محصول ناخالص تولیدی استان و کشور به قیمت جاری طی سالهای ۱۳۹۰-۱۳۹۴

محصول ناخالص داخلی (میلیون ریال)	۱۳۹۰	۱۳۹۱	۱۳۹۲	۱۳۹۳	۱۳۹۴
کل کشور	۶,۶۸۹,۷۳۳,۸۲ ۴	۹,۱۱۴,۹۴۱,۶۶۹	۱۲,۲۱۹,۷۳۷,۱۴ ۲	۱۲,۸۷۲,۹۱۶,۸۵ ۴	۱۲,۳۱۴,۲۲۰,۲۸ ۴
خراسان رضوی	۳۱۴,۸۶۸,۲۱۱	۳۹۸,۴۳۹,۷۶۶	۵۴۶,۹۸۴,۷۷۵	۶۲۶,۰۴۷,۲۴۹	۶۵۹,۷۰۱,۴۰۳
سهم از کل کشور	۴.۷۱	۴.۳۷	۴.۴۸	۴.۸۶	۵.۳۶

ماخذ: حسابهای ملی منطقه ای ۱۳۹۴-۱۳۹۰ - مرکز آمار ایران

❖ به دلیل عدم اعلام آمار حساب های ملی منطقه ای توسط مرکز آمار ایران امکان بروز رسانی این آمار بعد از سال ۱۳۹۴ وجود نداشته است.

نمودار ۱-۲ - مقایسه محصول ناخالص تولیدی استان و کشور به قیمت جاری طی سالهای ۱۳۹۰-۱۳۹۴

در سال ۱۳۹۴ محصول ناخالص داخلی استان به قیمت بازار حدود ۶۵۹/۷ هزار میلیارد ریال بوده است که نسبت به سال ۹۳ دارای رشدی معادل ۵/۴ درصد می باشد.

طبق آمار تولید ناخالص داخلی استان از سال ۹۰ تا ۹۴ و سهم خراسان رضوی از تولید ناخالص داخلی کشور روند صعودی داشته است. (نمودار ۲-۲)

نمودار ۲-۲- روند سهم محصول ناخالص تولیدی استان در کشور طی سالهای ۱۳۹۰-۱۳۹۴

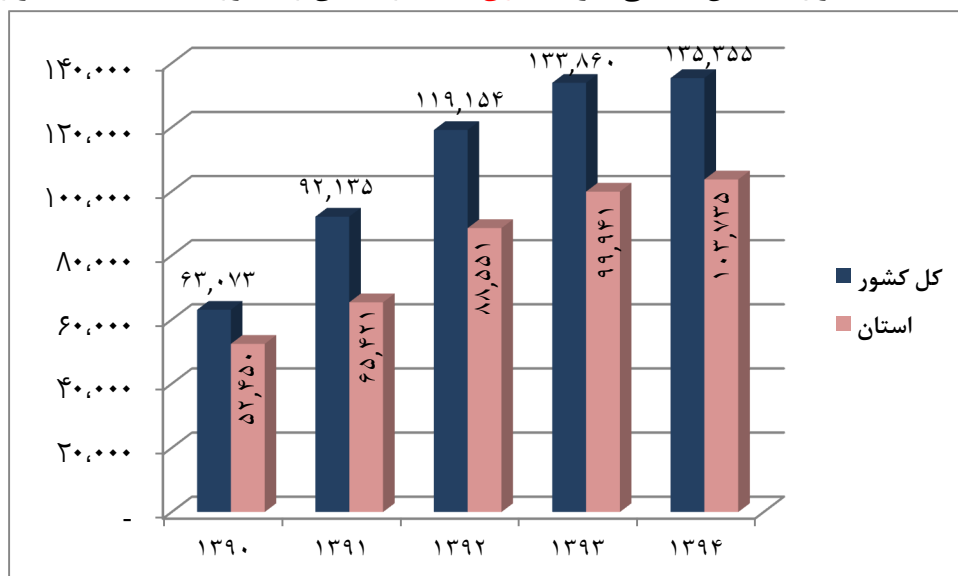

✓ محصول ناخالص داخلی سرانه

جدول ۲-۲- مقایسه محصول ناخالص داخلی سرانه در استان و کشور (هزارریال) طی سالهای ۱۳۹۰-۱۳۹۴

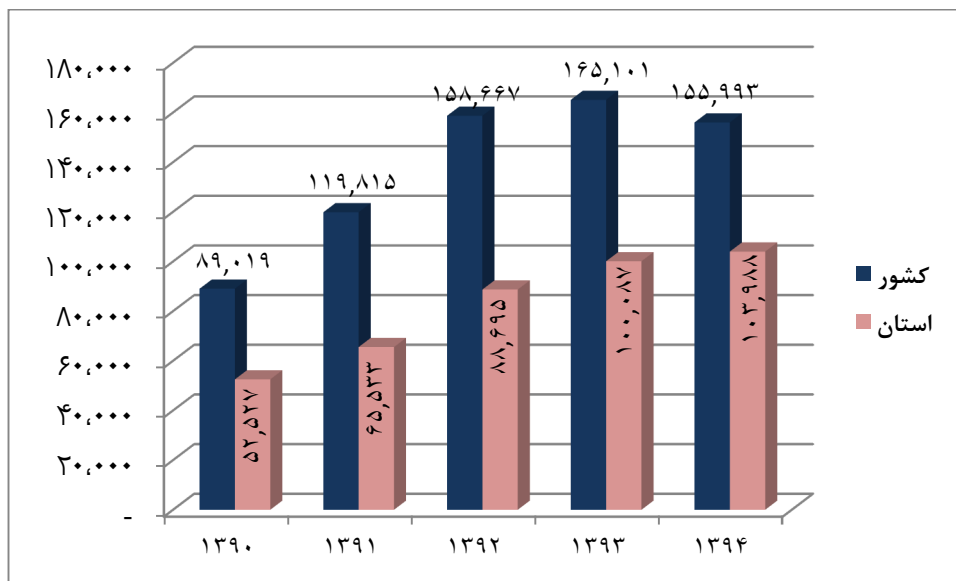
محصول ناخالص داخلی سرانه - (هزار ریال)	تفکیک	۱۳۹۰	۱۳۹۱	۱۳۹۲	۱۳۹۳	۱۳۹۴
بدون نفت	کشور	۶۳,۰۷۳	۹۲,۱۳۵	۱۱۹,۱۵۴	۱۳۳,۸۶۰	۱۳۵,۳۵۵
	استان	۵۲,۴۵۰	۶۵,۴۲۱	۸۸,۵۵۱	۹۹,۹۴۱	۱۰۳,۷۳۵
با نفت	کشور	۸۹,۰۱۹	۱۱۹,۸۱۵	۱۵۸,۶۶۷	۱۶۵,۱۰۱	۱۵۵,۹۹۳
	استان	۵۲,۵۲۷	۶۵,۵۳۳	۸۸,۶۹۵	۱۰۰,۰۸۷	۱۰۳,۹۸۸

ماخذ: حسابهای ملی منطقه ای ۱۳۹۰-۱۳۹۴- مرکز آمار ایران

نمودار ۲-۳- محصول ناخالص داخلی سرانه **بدون نفت** در استان و کشور (هزارریال) ۱۳۹۰-۱۳۹۴

همانطور که روی نمودار مشهود است محصول ناخالص داخلی سرانه (بدون نفت) استان در سالهای مورد بررسی در سطحی پایین‌تر از کشور قرار گرفته است اما روند صعودی با شیب ملایم را همانند کشور طی کرده است. ضمن اینکه چون اقتصاد استان خراسان رضوی وابسته به نفت نیست سرانه محصول ناخالص داخلی با نفت و بدون نفت تقریباً در یک سطح قرار دارند. اما مقایسه سرانه با نفت استان و کشور اختلاف سطح استان در کشور را بیشتر می‌کند. از سال ۹۰ تا ۹۴ علیرغم افزایش سرانه محصول ناخالص داخلی شیب نمودار کم شده و در واقع از میزان رشد آن کاسته می‌شود. بعبارتی میزان تغییرات کمتر می‌شود.

نمودار ۲-۴- محصول ناخالص داخلی سرانه با نفت در استان و کشور ۱۳۹۰-۱۳۹۴ (هزارریال)

سرانه محصول ناخالص داخلی با نفت در کشور در سال ۹۴ نسبت به ۹۳ کاهش یافته طوری که شیب نمودار نزولی می‌شود. این مسئله موجب می‌شود اختلاف سطح بین استان و کشور در سال ۹۴ نسبت به ۹۳ کاهش یابد.

۳-۲- بررسی و تحلیل اجزاء محصول ناخالص داخلی

ارزش افزوده بخش های مختلف اقتصادی

جدول ۳-۲- ارزش افزوده بخش های مختلف اقتصادی استان در سال ۹۳ و ۹۴

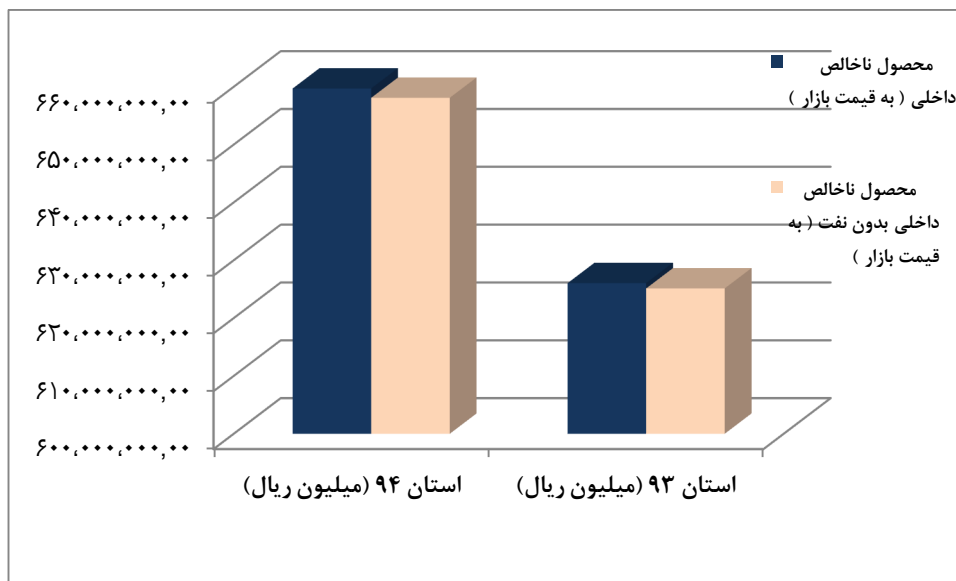
بخش های مختلف اقتصادی	استان ۹۴ (میلیون ریال)	استان ۹۳ (میلیون ریال)	درصد تغییرات
کشاورزی، شکار و جنگلداری و ماهی گیری	۸۸,۴۱۲,۲۸۳.۶۳	۷۳,۹۱۴,۴۵۸.۰۷	۱۹.۶۱
استخراج معدن	۳,۵۷۲,۷۰۱.۵۹	۶,۰۴۵,۵۷۵.۸۴	-۴۰.۹۰
صنعت	۷۸,۶۶۵,۱۵۷.۱۲	۹۴,۳۹۴,۶۵۰.۷۹	-۱۶.۶۶
تأمین برق، گاز، بخار و تهویه هوا	۲۵,۲۰۵,۳۱۴.۲۲	۲۹,۶۶۹,۴۱۰.۲۱	-۱۵.۰۵
آبرسانی، مدیریت پسماند، فاضلاب و فعالیتهای تصفیه	۳,۵۰۷,۵۵۰.۰۰	۲,۸۷۱,۸۸۴.۳۸	۲۲.۱۳
ساختمان	۳۱,۵۶۱,۷۹۲.۸۱	۲۸,۱۹۱,۳۴۴.۳۷	۱۱.۹۶
عمده فروشی و خرده فروشی، تعمیر وسایل نقلیه و کالاهای	۱۰۴,۰۸۲,۶۵۲.۸۳	۱۱۳,۴۱۶,۴۵۴.۵۹	-۸.۲۳
حمل و نقل و انبارداری و پست	۶۰,۳۱۹,۰۵۵.۷۵	۵۵,۴۷۱,۴۷۸.۳۸	۸.۷۴
فعالیت خدماتی مربوط به تأمین جا و غذا	۲۱,۷۰۱,۸۸۲.۲۵	۱۸,۴۱۱,۷۰۵.۸۹	۱۷.۸۷
اطلاعات و ارتباطات	۲,۴۶۸,۴۶۷.۲۸	۱,۹۶۸,۰۸۲.۴۵	۲۵.۴۲
فعالیت های مالی و بیمه	۷,۷۰۰,۴۵۷.۴۶	۶,۴۲۰,۲۰۴.۱۵	۱۹.۹۴
املاک و مستغلات	۱۱۵,۴۲۵,۷۶۵.۳۱	۹۹,۶۵۲,۱۶۸.۳۹	۱۵.۸۳
فعالیت های حرفه ای، علمی و فنی	۴,۷۸۷,۱۷۰.۱۲	۳,۸۰۲,۳۵۷.۷۷	۲۵.۹۰
فعالیت های اداری و خدمات پشتیبانی	۳,۱۸۴,۱۱۶.۲۱	۲,۴۵۵,۱۳۴.۶۵	۲۹.۶۹
اداره امور عمومی و خدمات شهری	۳۶,۷۳۸,۴۵۸.۱۳	۲۸,۸۳۹,۵۶۵.۰۳	۲۷.۳۹
آموزش	۳۱,۷۶۴,۵۰۲.۲۹	۲۸,۳۶۸,۵۴۶.۷۷	۱۱.۹۷
فعالیت های مربوط به سلامت انسان و مددکاری اجتماعی	۲۴,۳۰۳,۰۵۷.۱۳	۲۰,۳۴۶,۳۴۹.۲۴	۱۹.۴۵
سایر خدمات عمومی، اجتماعی، شخصی و خانگی	۱۳,۹۰۰,۹۴۶.۷۶	۱۲,۱۸۶,۰۶۹.۸۶	۱۴.۰۷
جمع	۶۵۷,۳۰۱,۳۳۰.۹۲	۶۲۶,۴۲۵,۴۴۰.۸۳	۴.۹۳
خالص مالیات بر واردات	۲,۴۰۰,۰۷۱.۶۸	-۳۷۸,۱۹۱.۵۵	-۷۳۴.۶۲
پالایشگاه ها	۱۹,۶۶۲.۸۳	۳۸,۰۲۴.۲۹	-۴۸.۲۹
محصول ناخالص داخلی (به قیمت بازار)	۶۵۹,۷۰۱,۴۰۲.۶۰	۶۲۶,۰۴۷,۲۴۹.۲۸	۵.۳۸
محصول ناخالص داخلی بدون نفت (به قیمت بازار)	۶۵۸,۰۹۱,۸۵۹.۶۵	۶۲۵,۱۳۲,۹۸۳.۳۲	۵.۲۷

ماخذ: مرکز آمار ایران - حسابهای ملی منطقه ای ۹۴-۹۰

ارزش افزوده، ارزش اضافی ایجاد شده در جریان تولید است. تفاوت بین ارزش ستانده و مصرف واسطه در هر فعالیت اقتصادی را ارزش افزوده ناخالص می‌گویند. پس از کسر مصرف سرمایه ثابت از ارزش افزوده ناخالص، ارزش افزوده خالص به دست می‌آید.

بر اساس آمار ملی منطقه‌ای مرکز آمار ایران ارزش افزوده ایجاد شده در بخش کشاورزی استان در سال ۹۴ نسبت به سال گذشته افزایش و در بخش صنعت و معدن کاهش یافته است. در بیشتر بخش‌های خدمات نیز افزایش در ارزش افزوده ملاحظه می‌شود. در صورتی که در پالایشگاه‌ها ارزش افزوده ایجاد شده در سال ۹۴ تقریباً به نصف سال گذشته کاهش یافته است. (جدول ۲-۳)

نمودار ۲-۵- محصول ناخالص داخلی استان (به قیمت بازار) با نفت و بدون نفت

استان خراسان رضوی چون دارای منابع نفتی نیست محصول ناخالص داخلی بانفت و بدون نفت آن تقریباً نزدیک به هم بوده و درآمدهای نفتی دولت تاثیر چندانی بر سرانه محصول ناخالص داخلی در این استان ندارد. چیزی که روی نمودار مشهود است رشد ۵/۴ درصدی محصول ناخالص داخلی به قیمت بازار در سال ۹۴ نسبت به سال ۹۳ می‌باشد.

جدول ۲-۴ - مصرف واسطه بخشهای مختلف اقتصادی استان

بخشهای مختلف اقتصادی	استان ۹۴ (میلیون ریال)	استان ۹۳ (میلیون ریال)	درصد تغییرات
کشاورزی، شکار و جنگلداری و ماهیگیری	۶۷,۰۴۰,۶۵۶	۵۷,۰۸۲,۰۸۹	۱۷.۴۵
استخراج معدن	۹۳۶,۹۶۵	۳,۰۵۵,۱۰۸	-۶۹.۳۳
صنعت	۱۵۹,۸۰۳,۷۲۸	۱۳۸,۳۴۰,۸۳۷	۱۵.۵۱
تأمین برق، گاز، بخار و تهویه هوا	۱۱,۰۱۱,۱۶۰	۱۰,۷۴۶,۴۰۷	۲.۴۶
آبرسانی، مدیریت پسماند، فاضلاب و فعالیتهای تصفیه	۲,۴۳۲,۷۳۹	۱,۹۶۹,۲۹۹	۲۳.۵۳
ساختمان	۴۶,۵۴۹,۴۴۹	۴۳,۹۷۰,۵۹۹	۵.۸۶
عمده فروشی و خرده فروشی، تعمیر وسایل نقلیه و کالاهای	۳۱,۳۳۶,۵۱۹	۳۳,۲۳۷,۶۸۳	-۵.۷۲
حمل و نقل و انبارداری و پست	۳۰,۶۲۲,۸۰۶	۲۸,۴۶۳,۶۰۶	۷.۵۹
فعالیت خدماتی مربوط به تأمین جا و غذا	۹,۰۰۲,۸۲۳	۷,۶۶۵,۰۹۸	۱۷.۴۵
اطلاعات و ارتباطات	۲,۸۳۶,۳۸۶	۲,۴۹۶,۱۲۷	۱۳.۶۳
فعالیتهای مالی و بیمه	۵,۷۹۹,۰۹۷	۴,۲۵۲,۹۷۱	۳۶.۳۵
املاک و مستغلات	۶,۲۱۶,۴۹۵	۶,۱۹۱,۰۴۰	۰.۴۱
فعالیتهای حرفهای، علمی و فنی	۲,۰۶۱,۴۱۰	۱,۵۹۴,۲۱۰	۲۹.۳۱
فعالیتهای اداری و خدمات پشتیبانی	۲,۶۱۰,۳۳۱	۲,۰۴۲,۶۸۹	۲۷.۷۹
اداره امور عمومی و خدمات شهری	۱۰,۹۳۰,۱۴۷	۸,۰۵۴,۴۱۷	۳۵.۷۰
آموزش	۵,۱۰۲,۲۴۷	۴,۵۲۷,۰۰۲	۱۲.۷۱
فعالیتهای مربوط به سلامت انسان و مددکاری اجتماعی	۷,۸۵۳,۶۲۱	۶,۶۰۲,۹۶۴	۱۸.۹۴
سایر خدمات عمومی، اجتماعی، شخصی و خانگی	۵,۱۹۱,۸۹۴	۴,۳۶۰,۴۴۹	۱۹.۰۷
جمع	۴۰۷,۳۳۸,۴۷۳	۳۶۴,۶۵۲,۵۹۴	۱۱.۷۱

ماخذ: مرکز آمار ایران - حسابهای ملی منطقه ای ۹۴-۹۰

مصرف واسطه در سال ۹۴ نسبت به سال گذشته افزایش یافته است. بخشهای کشاورزی و صنعت مشمول این افزایش گردیدهاند. نقش بیشتر مصرف واسطه در تولید نهایی نشان دهنده کالا و خدمات تولید شده با ارزش افزوده کمتر می باشد.

جدول ۲-۵- ستانده بخش‌های مختلف اقتصادی استان در سال ۹۳ و ۹۴

بخشهای مختلف اقتصادی	استان ۹۴ (میلیون ریال)	استان ۹۳ (میلیون ریال)	درصد تغییرات
کشاورزی، شکار و جنگلداری و ماهی‌گیری	۱۵۵,۴۵۲,۹۴۰	۱۳۰,۹۹۶,۵۴۷	۱۸.۷
استخراج معدن	۴,۵۰۹,۶۶۷	۹,۱۰۰,۶۸۳	-۵۰.۴
صنعت	۲۳۸,۴۶۸,۸۸۵	۲۳۲,۷۳۵,۴۸۸	۲.۵
تأمین برق، گاز، بخار و تهویه هوا	۳۶,۲۱۶,۴۷۵	۴۰,۴۱۵,۸۱۷	-۱۰.۴
آبرسانی، مدیریت پسماند، فاضلاب و فعالیتهای تصفیه	۵,۹۴۰,۲۸۹	۴,۸۴۱,۱۸۳	۲۲.۷
ساختمان	۷۸,۱۱۱,۲۴۲	۷۲,۱۶۱,۹۴۴	۸.۲
عمده فروشی و خرده فروشی، تعمیر وسایل نقلیه و کالاها	۱۳۵,۴۱۹,۱۷۲	۱۴۶,۶۵۴,۱۳۸	-۷.۷
حمل و نقل و انبارداری و پست	۹۰,۹۴۱,۸۶۲	۸۳,۹۳۵,۰۸۴	۸.۳
فعالیت خدماتی مربوط به تأمین جا و غذا	۳۰,۷۰۴,۷۰۵	۲۶,۰۷۶,۸۰۴	۱۷.۷
اطلاعات و ارتباطات	۵,۳۰۴,۸۵۳	۴,۴۶۴,۲۰۹	۱۸.۸
فعالیتهای مالی و بیمه	۱۳,۴۹۹,۵۵۵	۱۰,۶۷۳,۱۷۵	۲۶.۵
املاک و مستغلات	۱۲۱,۶۴۲,۲۶۰	۱۰۵,۸۴۳,۲۰۸	۱۴.۹
فعالیتهای حرفه‌ای، علمی و فنی	۶,۸۴۸,۵۸۰	۵,۳۹۶,۵۶۷	۲۶.۹
فعالیتهای اداری و خدمات پشتیبانی	۵,۷۹۴,۴۴۷	۴,۴۹۷,۸۲۴	۲۸.۸
اداره امور عمومی و خدمات شهری	۴۷,۶۶۸,۶۰۵	۳۶,۸۹۳,۹۸۲	۲۹.۲
آموزش	۳۶,۸۶۶,۷۴۹	۳۲,۸۹۵,۵۴۹	۱۲.۱
فعالیتهای مربوط به سلامت انسان و مددکاری اجتماعی	۳۲,۱۵۶,۶۷۸	۲۶,۹۴۹,۳۱۳	۱۹.۳
سایر خدمات عمومی، اجتماعی، شخصی و خانگی	۱۹,۰۹۲,۸۴۱	۱۶,۵۴۶,۵۱۸	۱۵.۴
جمع	۱,۰۶۴,۶۳۹,۸۰۴	۹۹۱,۰۷۸,۰۳۵	۷.۴

ماخذ: مرکز آمار ایران - حسابهای ملی منطقه ای ۹۴-۹۰

محصول ناخالص داخلی از مابه‌التفاوت ستانده و مصرف واسطه حاصل می‌شود که هرچه ستانده بیشتر و مصرف واسطه کمتر باشد تولید نهایی بیشتر خواهد بود. ستانده استان در سال ۹۴ نسبت به سال ۹۳، رشد بیش از ۷٪ داشته است. نسبت ستانده به مصرف واسطه بهره‌وری کل را نشان می‌دهد که در سال ۹۴، ۲/۶ برای استان لحاظ شده است. ضمن اینکه این شاخص در سال ۹۳ برای استان، ۲/۷ بوده است.

جدول ۲-۶- نسبت مصرف واسطه به ستانده بخش‌های مختلف اقتصادی

نسبت مصرف واسطه به ستانده ۹۳	نسبت مصرف واسطه به ستانده ۹۴	بخشهای مختلف اقتصادی
۰.۴۴	۰.۴۳	کشاورزی، شکار و جنگلداری و ماهی‌گیری
۰.۳۴	۰.۲۱	استخراج معدن
۰.۵۹	۰.۶۷	صنعت
۰.۲۷	۰.۳۰	تأمین برق، گاز، بخار و تهویه هوا
۰.۴۱	۰.۴۱	آبرسانی، مدیریت پسماند، فاضلاب و فعالیتهای تصفیه
۰.۶۱	۰.۶۰	ساختمان
۰.۲۳	۰.۲۳	عمده‌فروشی و خرده‌فروشی، تعمیر وسایل نقلیه و کالاهای
۰.۳۴	۰.۳۴	حمل و نقل و انبارداری و پست
۰.۲۹	۰.۲۹	فعالیت خدماتی مربوط به تأمین جا و غذا
۰.۵۶	۰.۵۳	اطلاعات و ارتباطات
۰.۴۰	۰.۴۳	فعالیتهای مالی و بیمه
۰.۰۶	۰.۰۵	املاک و مستغلات
۰.۳۰	۰.۳۰	فعالیتهای حرفه‌ای، علمی و فنی
۰.۴۵	۰.۴۵	فعالیتهای اداری و خدمات پشتیبانی
۰.۲۲	۰.۲۳	اداره امور عمومی، و خدمات شهری
۰.۱۴	۰.۱۴	آموزش
۰.۲۵	۰.۲۴	فعالیت‌های مربوط به سلامت انسان و مددکاری اجتماعی
۰.۲۶	۰.۲۷	سایر خدمات عمومی، اجتماعی، شخصی و خانگی
۰.۳۷	۰.۳۸	جمع

ماخذ: مرکز آمار ایران - حسابهای ملی منطقه ای ۹۴-۹۰

افزایش نسبت مصرف واسطه به ستانده به معنی نقش بیشتر کالاهای واسطه‌ای و مواد اولیه در تولید نهایی می‌باشد و وابستگی بیشتر تولید به کالا و خدمات واسطه را نشان می‌دهد. در کشورهای پیشرفته که تولید بر اساس خدمات دانش بنیان و تکنولوژی بالا صورت می‌گیرد این نسبت در سطح پایین‌تری قرار می‌گیرد. همان‌طور که جدول نشان می‌دهد در زیربخش‌های خدمات این نسبت در سطح پایین‌تری قرار دارد اما بخش صنعت به دلیل وابستگی بیشتر به مواد اولیه و ماشین آلات این نسبت بالاتر قرار گرفته است. افزایش این نسبت نشان دهنده کاهش بهره‌وری در استان می‌باشد.

۴-۲. جمع‌بندی و ارائه توصیه‌های سیاستی درخصوص رشد اقتصادی استان

جدول ۲-۷- رشد اقتصادی استان طی سال‌های ۱۳۹۰-۱۳۹۴

شاخص	۱۳۹۰	۱۳۹۱	۱۳۹۲	۱۳۹۳	۱۳۹۴
تولید ناخالص داخلی به قیمت بازار (میلیون ریال)	۳۱۴,۸۶۸,۲۱۱	۳۹۸,۴۳۹,۷۶۶	۵۴۶,۹۸۴,۷۷۵	۶۲۶,۰۴۷,۲۴۹	۶۵۹,۷۰۱,۴۰۳
درصد تغییر سالانه	۳۲.۹	۲۶.۵	۳۷.۳	۱۴.۴	۵.۴
نرخ تورم استان	۲۵.۲	۳۳	۳۲.۹	۱۱.۴	۸.۴
رشد اقتصادی استان	۷.۷	-۶.۵	۴.۴	۳	-۳
رشد اقتصادی کشور (بدون نفت)	۳.۲	-۳.۱	-۲	۲.۸	۰.۹
رشد اقتصادی کشور (با نفت)	۳	-۵.۴	-۲.۲	۳	۱

ماخذ: مرکز آمار ایران - حسابهای ملی منطقه ای ۱۳۹۰-۱۳۹۴

- اینکه بخش نفت سهم بسیار ناچیز در GDP استان خراسان رضوی دارد از مهمترین مزیت‌های استان در بخش تولید بشمار می‌رود.
- علیرغم افزایش تولید ناخالص اسمی در سال ۹۴، به دلیل اینکه تورم استان در سال ۹۴ بیشتر از رشد GDP اسمی بوده است رشد اقتصادی استان منفی و کمتر از رشد اقتصادی در کشور بوده است.
- یکی از مهمترین چالش‌های پیش روی تولید، نحوه دسترسی کسب‌وکارها به منابع مالی و نیز هزینه بالای تامین مالی است. یافته‌های حاصل از مطالعات فصلی پایش محیط کسب‌وکار که در دوره‌های تناوب فصلی توسط اتاق بازرگانی و صنایع و معادن و کشاورزی ایران انجام می‌شود نشان می‌دهد که غیرقابل پیش‌بینی بودن و تغییرات قیمت مواد اولیه و محصولات، دشواری تأمین مالی از بانک‌ها، بی‌ثباتی سیاست‌ها قوانین و مقررات و رویه‌های اجرایی ناظر به کسب‌وکار از مهمترین مشکلات فعالین اقتصادی در فضای کسب‌وکار هستند.
- بدیهی است با توجه به بانک محور بودن نظام تأمین مالی تولید در کشور، بانک‌ها و به طور کلی بازار پول نقشی تعیین کننده در این خصوص به‌عهده دارد. لذا لازم است تا مزیت‌های استان در بخش‌های مختلف شناسایی و سهم بخش‌های مختلف اقتصادی استان از تسهیلات بانک تعیین و سهم و نرخ تسهیلات بانکی بر اساس این مزیت‌ها در استان تقسیم گردد.
- رشد اقتصادی و تولید در کشور متناسب با ظرفیت و منابع انسانی و طبیعی اقتصاد ملی نیست و به صورت کارا از توان، ظرفیت و پتانسیل‌های اقتصادی کشور بهره‌برداری نمی‌شود. نرخ بالای بیکاری در کشور وجود دارد و نیاز

اساسی در زمینه تغییر ساختارها در جهت استفاده صحیح از منابع و پتانسیل‌های اقتصادی کشور را ایجاد نموده است

- در بخش حمل‌ونقل و ارتباطات به دلیل موقعیت جغرافیائی استان و وجود مرزهای تجاری فعال با کشورهای افغانستان، عراق، کشورهای آسیای میانه و سهولت دسترسی به بازار منطقه و قرار گرفتن در مسیر جاده ابریشم ظرفیت‌های قابل توجه جهت تجارت در استان نسبت به سایر استانها وجود دارد.
- پتانسیل‌های رشد زنجیره‌های پایین دستی، صنایع مصرفی بادوام، صنایع ساختمانی پیش‌ساخته و کالاهای نهائی به عنوان بازار تقاضای محصولات معدنی فلزی و غیرفلزی در استان وجود دارد.
- تلاش در جهت رفع موانع بر سر راه بخش کشاورزی، تقویت سازمان‌های تعاونی در شهرستان‌ها با هدف جذب سرمایه‌های خرد، مشارکت مردم در اقتصاد و حذف دلالتان در حوزه‌ی خرید محصولات کشاورزی و تاکید بر حمایت سیستم بانکی از بهره‌برداران کشاورزی از جمله مواردی است که برای افزایش سهم بخش کشاورزی در GDP استان و کشور پیشنهاد می‌گردد.
- کمک به فرآیند تمرکززدایی فعالیت‌ها از استان‌های با درجه تمرکز بالا و توجه به اسناد بالاسری نظیر طرح آمایش سرزمین در جهت فراهم آوردن پایداری در ایجاد تولیدات با توجه به استعدادهای استانهای مختلف کشور.
- جذب کمک‌های فنی اعتباری به صورت وجوه اداره شده برای حمایت از فعالیت‌های دارای اولویت در بخش صنعت در راستای ایجاد ظرفیت‌های جدید و نوسازی واحدهای صنعتی.
- توسعه صنایع پایین‌دستی فلزات اساسی، شیمی معدنی و مواد جدید پایه معدنی با رویکرد تولید محصولات با فناوری‌های برتر برای جلوگیری از صدور مواد اولیه و خام فروشی و تکمیل زنجیره‌های با ارزش افزوده بیشتر در مورد هر ماده معدنی و صنعتی.
- ایجاد زیرساخت‌های مورد نیاز گسترش صنعت شامل توسعه امکانات حمل‌ونقل ریلی و جاده‌ای، انرژی برق و گاز، و ایجاد هولدینگ‌های بزرگ خصوصی در صنایع استان به عنوان پوشش‌دهنده و ضمانت‌کننده برای تامین مالی شرکت‌ها.

فصل سوم

کشاورزی استان

۳- بخش کشاورزی

کشاورزی در سال ۹۷

چکیده

بخش کشاورزی بعنوان مهمترین بخش اقتصادی و تولیدی استان و یکی از قطب های تولید محصولات کشاورزی در کشور، استان با ظرفیتهای و توانمندیهای قابل توجه نقش بزرگی در تامین امنیت غذایی استان و کشور داشته و با تولید محصولات مختلف و تامین نیازهای حیاتی جامعه، ایجاد اشتغال و درآمد، تامین نیاز مواد اولیه صنایع استان و صادرات غیرنفتی جایگاه مهمی در تقسیم کار ملی و استانی دارد.

این بخش با بیش از یک میلیون سطح زیر کشت محصولات مختلف و بیش از ۱۵ میلیون واحد دامی و تولید بیش از ۷ میلیون تن انواع محصولات با ارزش بیش از ۱۵۰ هزار میلیارد ریال سهم بزرگی در اقتصاد استانی و ملی داشته و در اغلب محصولات اساسی و مهم حائز رتبه های برتر در کشور است.

بخش کشاورزی با عدم وابستگی به خارج و رشد و پویایی آن در شرایط تحریمی و میزان سرمایه گذاری کم به ازای ایجاد اشتغال هر نفر نقش اساسی در تحقق اهداف اقتصاد مقاومتی دارد. توجه کافی به این بخش و ارتقای جایگاه آن می تواند زمینه رشد و توسعه اقتصادی پایدار را در استان فراهم نماید.

مهمترین مشکلات بخش کشاورزی عبارتند از خشکسالی های پیاپی، سنتی بودن آبیاری و هدر رفتن آب، کمبود تسهیلات و منابع مالی، یکپارچه نبودن اراضی و کمبود نیروی متخصص

۳-۱- سیاستهای اقتصادی بخش کشاورزی و جهت گیری های استان

یکی از سیاست های مهم اقتصادی در همه کشورها، حمایت از طریق پرداخت یارانه به تولیدکننده یا مصرف کننده می باشد، پرداخت یارانه علاوه بر جنبه اقتصادی دارای ابعاد گوناگون سیاسی و اجتماعی است. بنابراین سیاست گذاری درباره کاهش، حذف و یا تغییر روند پرداخت یارانه ها با پیچیدگی ها و دشواری هایی مواجهه است

بخش کشاورزی در مقایسه با بخش صنعت، بنا به دلایل مختلف از آسیب پذیری های بیشتری برخوردار است که باعث می شوند کشور های مختلف بسته ای از سیاست های حمایتی برای استمرار تولید در کشور های خود به کار گیرند.

این در شرایطی است که در مقایسه با کشور های توسعه یافته، بخش کشاورزی در کشورهای در حال توسعه نظیر ایران به علت برخورداری از قدرت رقابت بالنسبه کمتر از عرصه تجارت بین الملل نیاز به حمایت بیشتری دارد.

یارانه های پرداختی در اقتصاد ایران در سه بخش تولیدی، مصرفی و خدماتی توزیع می شوند که در این میان یارانه های مصرفی هرساله بیشترین سهم از کل یارانه ها را به خود اختصاص می دهند.

مجموعه سیاست ها و اقدامات دولت بر بخش کشاورزی اثر گذار است. در یک دیدگاه کلی سیاست های اعمال شده از سوی دولت ها را می توان به دو بخش تقسیم کرد:

۱) سیاست های پولی که تمایزی میان بخش های مختلف اقتصادی قائل نشده و بدون توجه به اثر آن در بخش کشاورزی، به اجرا در می آیند.

۲) سیاست هایی که بین بخش های مختلف اقتصادی تفاوت قائل شده و اثرات ویژه بر بخش کشاورزی دارد. این سیاست ها در تقسیم بندی جزئی تر به دو بخش تفکیک می شوند:

الف) سیاست های مستقیم:

سیاست هایی است که به طور مستقیم بر انگیزه تولید محصولات کشاورزی و بر قیمت هر یک از محصولات و نهاده های کشاورزی اثر دارند. (سیاست های قیمتی)

(ب) سیاست های غیرمستقیم :

شامل آن گروه از سیاست هایی می شود که اثر غیرمستقیم بر قیمت محصولات و نهاده های کشاورزی دارند. از این دسته می توان از سیاست هایی که به نظام بازرگانی و پرداخت ها مربوط می شود مانند مالیات بر صادرات محصولات کشاورزی، حقوق و عوارض گمرک بر واردات کالاهای کشاورزی، مالیات بر سود، سیاست اعتباری، انواع قوانین و تسهیلات زیربنایی نام برد .

سیاست های دیگری نیز وجود دارند که بستر مناسب را برای واکنش کشاورزان به انگیزه ها فراهم می سازند که شامل سرمایه گذاری های زیربنایی، توسعه راه ها، ارتباطات، نیروگاه ها و تامین خدمات آموزشی و بهداشتی در روستا می باشند. علاوه بر سیاست هایی که به طور مستقیم بر کشاورزی اثر می گذارند برخی دیگر از سیاست های اقتصادی، بر سود تولیدات کشاورزی اثر دارند از جمله موثرترین این سیاست ها، تغییرات نرخ ارز و حمایت از کالاهائی است که تولیدکنندگان برای مصرف خود خریداری می نمایند .

اهداف دولت از دخالت در بخش کشاورزی بسیار متنوع و شامل تثبیت عرضه یا تقاضای محصولات بخش و تنظیم بازار، تثبیت قیمت محصولات و درآمد تولیدکنندگان کشاورزی، تشویق تولید و یا مصرف نهاده های خاص و یا بالعکس محدود نمودن مصرف آن ها، تشویق صادرات و واردات، توسعه روستا و کمک به توسعه پایدار می باشد .

سیاست های حمایتی دولت ها از بخش کشاورزی، شامل اعطای وام و اعتبارات کشاورزی، برقراری بیمه محصولات کشاورزی، توزیع نهاده های مورد نیاز تولیدکننده با قیمت ارزان، ترویج آموزش یافته های تحقیقاتی به روستائیان، معافیت های مالیاتی، تعیین قیمت های حمایتی، کاهش نرخ تعرفه گمرکی، واردات نهاده های کشاورزی و افزایش نرخ تعرفه واردات محصولات زراعی می باشد.

۳-۲- بررسی وضعیت تحولات بخش کشاورزی

بخش کشاورزی به عنوان مسئول اصلی تامین غذای مردم اهمیت ویژه ای دارد . عرصه فعالیت این بخش زمین (منابع خاک زراعی، جنگل ها و مراتع) و آب (منابع آب های سطحی، زیرزمینی، دریاها و دریاچه ها) می باشد. بنابراین چگونگی تنظیم این فعالیت ها در ترکیب منابع آب و زمین و سایر نهاده های مورد نیاز در جهت پایداری منابع که گستره وسیعی از کره زمین را در بر می گیرد، بسیار حیاتی و مهم است.

چگونگی فعالیت های کشاورزی در طول تاریخ مراحل مختلفی را طی نموده است .

در عصر کشاورزی (موج اول) فعالیت های کشاورزی به صورت ابتدائی (سنتی) توسط دهقانان بر روی عرصه های کوچک صورت می گرفت و شیوه ای کاملاً معیشتی و بسته برای رفع نیازهای خانوار در آن بکار می رفت .

در عصر صنعت (موج دوم) کشاورزی با تحولات نوین همراه شد و ورود کودهای شیمیائی و سموم و بذور اصلاح شده انقلاب سبز را پایه گذاری نمود که همزمان با افزایش روز افزون تولیدات کشاورزی، فشار بر منابع را افزایش داد.

در عصر فرا صنعتی (موج سوم) کشاورزی به عنوان یک فعالیت اقتصادی وارد عرصه تجارت جهانی گردید . در این دوره و به ویژه در طول دو دهه آخر هزاره دوم مفاهیمی همچون بهره وری، مزیت نسبی، کشاورزی بیولوژیک، بیوتکنولوژی و محیط زیست وارد عرصه فعالیت های کشاورزی شد . افزایش جمعیت و ضرورت تولید هر چه بیشتر مواد غذایی موجب تشدید فشار بر منابع گردید و کاربرد وسیع مواد شیمیائی و ماشین آلات سنگین که موجب تخریب منابع و آلوده کردن آنها می شد، پایه گذار مفهوم کشاورزی پایدار در راستای حفاظت محیط زیست، در ادبیات فعالیت های تولیدی و اقتصادی بخش کشاورزی گردید. در حال حاضر مفاهیمی چون نظام بهره برداری کشاورزی و بیوتکنولوژی مانند شمشیر دو لبه ای مطرح شده است که می تواند هم موجبات تحولات وسیع و مثبت باشد و هم می تواند مشکلات عدیده ای فراهم نماید . از همین رو در سال های اخیر کشاورزی دانش محور مورد توجه اندیشمندان و محققان این بخش قرار

گرفته است. برنامه های توسعه در بخش کشاورزی متضمن تنظیم فعالیت های بخش است که می تواند از طریق رویکرد دانش محوری به پایداری آن کمک نماید.

۳-۳- بررسی وضعیت شاخص های بخش کشاورزی

۳-۳-۱- تولیدات محصولات اساسی بخش کشاورزی:

ارزش افزوده، مصرف واسطه و ستانده زیربخش های بخش کشاورزی

جدول شماره ۱ جدول ارزش افزوده، مصرف واسطه، و داداده و ستانده بخش کشاورزی استان در سال ۹۴-۹۳

ارزش افزوده سال	ارزش افزوده		تغییر درصد	مصرف واسطه		تغییر درصد	ستانده		تغییر درصد
	۹۳	۹۴		۹۳	۹۴		۹۳	۹۴	
کشاورزی، شکار و جنگلداری و ماهیگیری	۷۳۹۱۴۴۵۸	۸۸۴۱۳۲۸۴	۱۹.۶	۵۷,۰۸۲,۰۸۹	۶۷,۰۴۰,۶۵۶	۱۷.۴	۱۳۰,۹۹۶,۵۴۷	۱۵۵,۴۵۲,۹۴۰	۱۸.۷
زراعت و باغداری	۶۰۱۷۳۹۰۸	۷۳۰۶۰۱۵۵	۲۱.۴	۲۲,۰۹۴,۲۱۲	۲۶,۶۸۴,۲۹۶	۲۰.۸	۸۲,۲۶۸,۱۱۹	۹۹,۷۴۴,۴۵۱	۲۱.۲
دامداری	۱۳۷۸۶۹۱۷	۱۴۲۴۶۱۱۹	۱۱.۴	۳۴,۶۵۰,۷۱۸	۳۹,۸۱۰,۰۶۶	۱۴.۹	۴۷,۴۳۷,۶۳۶	۵۴,۰۵۶,۱۸۴	۱۴.۰
گاوداری صنعتی	۱۹۵۹۱۶۴	۷۶۰۵۵۰	-۶۱.۲	۴,۳۶۰,۸۱۰	۵,۵۴۲,۳۰۸	۲۷.۱	۶,۳۱۹,۹۷۴	۶,۳۰۲,۸۵۸	-۰.۳
دام سنتی	۹۷۲۸۴۹۷	۱۲۱۲۵۵۷۸	۲۴.۶	۱۹,۳۵۲,۰۹۸	۲۴,۰۲۷,۲۱۸	۲۴.۲	۲۹,۰۸۰,۵۹۵	۳۶,۱۵۲,۷۹۶	۲۴.۳
مرغداری	۹۸۲۱۸۶	۱۱۹۹۰۴۵	۲۲.۱	۱۰,۶۸۹,۴۱۰	۹,۹۳۷,۵۷۳	-۷.۰	۱۱,۶۷۱,۵۹۶	۱۱,۱۳۶,۶۱۸	-۴.۶
پرورش زنبور عسل، کرم ابریشم، شکار و سایر فعالیت های کشاورزی	۱۱۷۰۷۰	۱۶۰۹۴۶	۳۷.۵	۲۴۸,۴۰۰	۳۰۲,۹۶۷	۲۲.۰	۳۶۵,۴۷۱	۴۶۳,۹۱۳	۲۶.۹
جنگلداری	۵۴۱۶۱۴	۵۰۵۸۲۹	-۶.۶	۸۴,۱۳۲	۱۷۸,۵۵۸	۱۱۲.۲	۶۲۵,۷۴۶	۶۸۴,۳۸۶	۹.۴
ماهیگیری	۴۱۲۰۱۹	۶۰۰۱۸۱	۴۵.۷	۲۵۳,۰۲۷	۳۶۷,۷۳۷	۴۵.۳	۶۶۵,۰۴۶	۹۶۷,۹۱۸	۴۵.۵

هم چنانکه در جدول بالا ملاحظه میشود ارزش افزوده بخش کشاورزی در مجموع در سال ۹۴ نسبت به سال ۹۳ رشدی معادل ۱۹.۶ درصد را داراست ولی این رشد در زیربخش های کشاورزی بین ۱.۲ درصد منفی تا ۴۵.۷ درصد در نوسان است. بالاترین رشد به ماهیگیری با ۴۵.۷ و کمترین به گاوداری صنعتی ۱.۲ درصد منفی است در مصرف واسطه بخش کشاورزی استان در سال ۹۴ نسبت به سال ۹۳ در مجموع ۱۷.۴ درصد رشد دارد که در زیر بخشها بین ۷ درصد منفی و ۱۱۲.۳ این رشد نوسان دارد در مصرف واسطه نیز بیشترین رشد به زیربخش جنگلداری و کمترین نیز به مرغداری...تعلق دارد در ستانده های بخش کشاورزی استان در سال ۹۴ نسبت به سال ۹۳ در جمع رشد ۱۸.۷ درصدی وجود دارد که این رشد در زیر بخشها بین ۴۵.۵ درصد تا ۴۶ درصد منفی در نوسان میباشد.

جدول شماره ۲ جدول ارزش افزوده، مصرف واسطه، و داده و ستانده بخش کشاورزی کشور در سال ۹۴-۹۳

ارزش افزوده سال	ارزش افزوده		تغییر درصد	مصرف واسطه		تغییر درصد	ستانده		تغییر درصد
	۹۳	۹۴		۹۳	۹۴		۹۳	۹۴	
کشاورزی، شکار و جنگلداری و ماهیگیری	۱,۰۸۶,۹۴۵,۹۱۵	۱,۱۷۸,۶۳۹,۵۱۹	۸.۴	۸۳۳,۶۷۲,۹۸۰	۸۸۷,۶۵۴,۹۲۸	۶.۵	۱,۹۲۰,۶۱۸,۸۹۵	۲,۰۶۶,۲۹۴,۴۴۶	۷.۶
زراعت و باغداری	۷۹۸,۴۲۶,۳۸۶	۸۷۸,۷۷۳,۵۸۰	۱۰.۱	۳۳۷,۸۰۲,۷۱۷	۳۶۸,۲۲۴,۵۴۱	۹.۰	۱,۱۳۶,۲۲۹,۱۰۳	۱,۲۴۶,۹۹۸,۱۲۱	۹.۷
دامداری	۲۱۶,۹۲۸,۰۰۷	۲۱۹,۵۰۶,۶۱۰	۱.۲	۴۵۵,۰۶۱,۹۷۵	۴۷۳,۵۲۵,۸۹۰	۴.۱	۶۷۱,۹۸۹,۹۸۲	۶۹۳,۰۳۲,۵۰۱	۳.۱
گاوآورداری صنعتی	۱۶,۸۲۵,۵۹۰	۸,۰۴۹,۲۲۱	-۵۲.۲	۶۰,۵۷۸,۷۳۶	۶۹,۸۹۶,۶۸۷	۱۵.۴	۷۷,۴۰۴,۳۲۶	۷۷,۹۴۵,۹۰۸	۰.۷
دام سنتی	۱۶۲,۷۷۸,۳۴۳	۱۷۵,۰۵۷,۲۵۱	۷.۵	۲۵۵,۴۳۳,۸۷۸	۲۷۳,۹۳۸,۸۲۵	۷.۲	۴۱۸,۲۱۲,۲۲۱	۴۴۸,۹۹۶,۰۷۶	۷.۴
مرغداری	۲۶,۵۱۸,۳۷۲	۲۳,۵۰۵,۶۰۵	-۱۱.۴	۱۲۸,۴۹۹,۹۱۴	۱۱۷,۱۶۹,۴۴۹	-۸.۸	۱۵۵,۰۱۸,۲۸۶	۱۴۰,۶۷۵,۰۵۳	-۹.۳
پرورش زنبور عسل، کرم ابریشم، شکار و سایر فعالیتهای کشاورزی	۱۰,۸۰۵,۷۰۲	۱۲,۸۹۴,۵۳۴	۱۹.۳	۱۰,۵۴۹,۴۴۷	۱۲,۵۲۰,۹۲۹	۱۸.۷	۲۱,۳۵۵,۱۴۹	۲۵,۴۱۵,۴۶۳	۱۹.۰
جنگلداری	۱۱,۲۹۵,۳۷۸	۱۱,۵۴۹,۷۱۹	۲.۳	۳,۸۶۸,۶۴۵	۳,۸۳۶,۸۳۴	-۰.۸	۱۵,۱۶۴,۰۲۳	۱۵,۳۸۶,۵۵۳	۱.۵
ماهیگیری	۶۰,۳۹۶,۱۴۴	۶۸,۸۰۹,۶۰۹	۱۴.۱	۳۶,۹۳۹,۶۴۳	۴۲,۰۶۷,۶۶۳	۱۳.۹	۹۷,۲۳۵,۷۸۷	۱۱۰,۸۷۷,۲۷۲	۱۴.۰

ماخذ: سازمان جهاد کشاورزی استان خراسان رضوی

جدول شماره ۳ ارزش ناخالص تولیدات بخش کشاورزی در سال ۹۵

شهرستان / عنوان	باغی	زراعی	دامی	شیلات	جمع	رتبه	درصد از کل
مشهد	۲۹۸۱۵۵۶	۳۱۴۴۷۷۶	۷۲۳۶۸۶۲.۷	۸۳۴۳۱	۱۳۴۴۶۶۲۶	۱	۱۰.۱
سایر شهرستانها	۴۶۷۶۸۳۷۲	۳۴۱۲۱۶۰.۸	۳۷۲۸۲۱۱۲.۴	۹۲۷۴۹۳	۱۱۹۰۹۹۵۸۵	۰	۸۹.۹
جمع	۴۹۷۴۹۹۲۸	۳۷۲۶۶۳۸۴	۴۴۵۱۸۹۷۵.۱	۱۰۱۰۹۲۴	۱۳۲۵۴۶۲۱۱	۰	۱۰۰

ماخذ: اداره آمار و اطلاعات کشاورزی

جدول شماره ۴ سهم ارزش افزوده بخش کشاورزی استان از کشور (میلیارد ریال - درصد)

سال	۱۳۸۵	۱۳۸۶	۱۳۸۷	۱۳۸۸	۱۳۸۹	۱۳۹۰	۱۳۹۱	۱۳۹۲	۱۳۹۳
کشور	۲۱۰۰۹۵	۲۶۷۶۷۹	۲۸۹۱۰۸	۳۵۱۰۱۵	۳۹۸۹۰۰	۵۰۷۰۷۶	۷۸۲۴۹۷	۱۲۶۳۲۹۹	۱۴۷۳۲۹۵
استان	۱۳۶۹۸	۱۹۸۹۹	۱۷۲۹۵	۲۶۶۳۰	۲۹۳۲۵	۳۴۰۳۶	۵۷۲۱۸	۸۶۴۱۲	۱۰۱۹۰۹
درصد	۶.۵۲	۷.۴۳	۵.۹۸	۷.۵۸	۷.۳۵	۶.۷۱	۷.۳۱	۶.۸۴	۶.۹۲

ماخذ: بانک مرکزی

در جدول شماره ۲ ارزش ناخالص تولیدات بخش کشاورزی به تفکیک نوع محصول و هم به تفکیک مرکز استان یعنی مشهد و سایر شهرستانهای استان آورده شده است که مشهد با ۱۰.۱ درصد کل محصولات رتبه اول استان را به خود اختصاص داده است.

در جدول شماره ۳ سهم ارزش افزوده بخش کشاورزی استان با کشور آورده شده و مقایسه شده است همچنانکه در جدول مشاهده میشود طی سالهای ۸۵ الی ۹۳ بین ۶ تا ۷۶ درصد ارزش افزوده بخش کشاورزی کشور را طی سالهای مورد بررسی کشاورزی استان تامین کرده است.

جدول شماره ۵ بررسی سطح و تولید گروه محصولات زراعی خراسان رضوی در سال ۹۷-۱۳۹۶ واحد سطح هکتار واحد تولید تن

نام محصول	سطح زیر کشت						میزان تولید			رتبه استان در کشور	سهم از تولید کشور
	آبی	دیم	جمع	درصد	سهم از سطح کشور	رتبه استان در کشور	آبی	دیم	جمع	درصد	
غلات	۲۶۴۴۸۰	۶۲۱۳۰	۳۲۶۶۱۰	۶۴	۴۰۳	یازدهم	۸۱۰۴۵۹	۳۰۳۹۷	۸۴۰۸۵۶	۱۶	۴۰۱
حبوبات	۱۶۶۳	۷۴۰۹	۹۰۷۲	۲	۱۰	شانزدهم	۲۸۹۳	۲۴۸۵	۵۳۷۸	۰	۰۰۷
محصولات صنعتی	۵۲۱۹۱	۲۰۸۱	۵۴۲۷۲	۱۱	۹۰۱	سوم	۱۱۹۳۶۰۲	۴۶۹	۱۱۹۴۰۷۱	۲۳	۹۰۰
سبزیجات	۲۳۹۳۳	۰	۲۳۹۳۳	۵	۴۰۶	هشتم	۸۳۴۴۹۵	۰	۸۳۴۴۹۵	۱۶	۴۰۷
محصولات جالیزی	۴۵۰۵۸	۹۹۱	۴۶۰۴۹	۹	۱۶۰۳	اول	۹۵۹۷۸۵	۴۱۴۲	۹۶۳۹۲۸	۱۹	۱۲۰۱
نباتات علوفه ای	۵۲۰۶۳	۶۰	۵۲۱۲۳	۱۰	۴۰۹	هفتم	۱۳۰۲۳۵۷	۹۸	۱۳۰۲۴۵۴	۲۵	۶۰۲
جمع	۴۳۹۳۸۸	۷۲۶۷۱	۵۱۲۰۵۹۰	۱۰۰			۵۱۰۳۵۹۱	۳۷۵۹۱	۵۱۴۱۱۸۲۰۳	۱۰۰	

ماخذ: سازمان جهاد کشاورزی استان خراسان رضوی

هم چنانکه در جدول شماره ۴ ملاحظه میشود ۶۴ درصد سطح زیر کشت محصولات باغی در استان به غلات اختصاص دارد و رتبه اول را دارد و پس از آن محصولات صنعتی ، نباتات علوفه ای و محصولات جالیزی به ترتیب با ۱۱ ، ۱۰ و ۹ درصد رتبه های دوم تا چهارم را دارند.

از نظر میزان تولید نباتات علوفه ای با ۲۵ درصد تولید در مکان اول و محصولات صنعتی ، محصولات جالیزی به ترتیب با ۲۳ و ۱۹ درصد تولید در مکانهای دوم و سوم قرار دارند

از نظر سطح تولید در محصولات جالیزی در مکان اول و از نظر میزان تولید در محصولات صنعتی و جالیزی در مکان سوم در سطح کشور قرار داریم.

جدول شماره ۶ سطح زیر کشت، میزان تولید و عملکرد در هکتار چند محصول مهم استان و کشور در سال زراعی ۹۶-۹۷

نام محصول	سطح زیر کشت هکتار			درصد از	میزان تولید تن			درصد	عملکرد استان		عملکرد کشور	
	جمع	سهم از سطح کشور	رتبه استان در کشور		جمع	سهم از تولید کشور	رتبه استان در کشور		آبی	دیم	آبی	دیم
گندم	۲۰۶۷۶۳	۳.۸	دوازدهم	۴۲.۸	۵۰۵۶۷۳	۳.۸	یازدهم	۱۱	۳۰۹۹.۱	۴۴۹.۸	۴۲۸۰.۰	۱۴۴۶.۰
جو	۱۱۷۶۴۵	۸.۱	سوم	۲۴.۴	۳۲۷۰۰۰	۱۰.۵	اول	۷	۳۰۰۰.۰	۶۶۹.۹	۳۳۹۴.۲	۱۲۵۴.۵
پنبه	۲۲۹۰۶	۳۲.۴	اول	۴.۷	۴۲۳۷۶	۲۵.۶	دوم	۱	۱۸۵۰.۰	۰.۰	۲۳۸۵.۹	۸۲۸.۰
چغندر قند	۲۲۱۵۴	۱۸.۶	دوم	۴.۶	۱۱۴۲۱۰۰	۱۵.۴	دوم	۲۴	۵۱۵۵۲.۸	۰.۰	۶۲۱۵۳.۲	۰.۰
کلزا	۵۶۰۷	۲.۹	نهم	۱.۲	۷۰۲۵	۲.۱	یازدهم	۰	۱۲۵۲.۹	۰.۰	۱۷۷۷.۳	۱۴۹۴.۶
سیب زمینی	۵۶۳۹	۳.۸	دوازدهم	۱.۲	۱۷۰۶۵۰	۳.۳	دوازدهم	۴	۳۰۲۶۰.۰	۰.۰	۳۴۶۴۶.۱	۰.۰
گوجه فرنگی	۱۲۰۶۲	۹.۴	پنجم	۲.۵	۵۱۸۶۷۱	۹.۲	سوم	۱۱	۴۳۰۰۰.۰	۰.۰	۴۴۲۷۸.۹	۰.۰
خریزه	۳۳۲۴۸	۴۱.۹	اول	۶.۹	۶۹۱۸۹۷	۳۶.۱	اول	۱۴	۲۰۸۱۰.۰	۰.۰	۲۴۱۳۴.۰	۰.۰
هندوانه	۹۱۳۴	۸.۵	پنجم	۱.۹	۱۹۹۳۳۶	۵.۵	ششم	۴	۲۳۹۷۰.۰	۴۱۸۰.۰	۳۵۴۱۰.۵	۱۱۲۶۵.۸
یونجه	۳۱۲۳۸	۴.۷	هشتم	۶.۵	۳۰۵۰۱۴	۴.۷	نهم	۶	۹۷۸۰.۰	۱۶۲۶.۷	۱۰۴۲۳.۷	۲۴۲۶.۷
ذرت علوفه ای	۱۶۱۶۶	۸.۰	ششم	۳.۳	۸۷۲۸۶۹	۸.۲	ششم	۱۸	۵۳۹۹۴.۸	۰.۰	۵۲۴۷۹.۵	۰.۰
کل محصولات	۴۸۲۵۶۲	۴.۸	یازدهم	۱۰۰.۰	۴۷۸۲۶۱۱	۶.۴	سوم	۱۰۰				

ماخذ: سازمان جهاد کشاورزی استان خراسان رضوی

جدول ۷ بررسی سطح و تولید گروه های محصولات باغی خراسان رضوی در سال ۱۳۹۷ واحد: هکتار، تن، درصد، کیلوگرم در هکتار

نام محصول	سطح زیر کشت							میزان تولید	دیم	جمع	درصد از تولید	سهم از سطح کشور	رتبه استان در کشور
	غیر بارور	بارور	کل سطح	درصد سطح	سهم از سطح کشور	رتبه استان در کشور	آبی						
میوه های دانه دار	۱۰۹۵	۲۰۱۴۵	۲۱۲۳۹	۹.۴	۷.۶	پنجم	۲۸۳۵۷۲	۰	۲۸۳۵۷۲	۲۸۳۵۷۲	۳۲.۴	۸.۸	چهارم
میوه های هسته دار	۳۷۵۲	۲۲۷۷۴	۲۶۵۲۵	۱۱.۷	۹.۸	اول	۱۴۹۰۲۷	۰	۱۴۹۰۲۷	۱۴۹۰۲۷	۱۷.۰	۶.۸	چهارم
میوه های دانه ریز	۱۵۱۷	۲۶۶۹۷	۲۸۷۹۰	۱۲.۷	۹.۰	سوم	۳۱۸۴۰۹	۱۱۰۶۰	۳۲۹۴۶۹	۳۲۹۴۶۹	۳۷.۶	۱۰.۶	سوم
میوه های خشک	۳۶۳۲۴	۱۰۰۸۲۱	۱۳۹۴۰۵	۶۱.۷	۱۶.۱	دوم	۵۹۶۵۷	۳۴۹۶	۶۳۱۵۳	۶۳۱۵۳	۷.۲	۱۱.۲	اول
میوه های سرد سیری	۳۲۹	۱۰۶۰	۱۳۸۹	۰.۶	۵.۴	دوم	۱۶۱	۲۷۲	۴۳۳	۴۳۳	۰.۰	۱.۱	نهم
میوه های نیمه گرمسیری	۷۱۷	۸۰۲۵	۸۷۴۲	۳.۹	۱.۱	هیجدهم	۵۰۸۱۹	۲	۵۰۸۲۱	۵۰۸۲۱	۵.۸	۰.۶	شانزدهم
جمع	۴۳۷۳۳	۱۷۹۵۲۱	۲۲۶۰۹۱	۱۰۰	-	-	۸۶۱۶۴۵	۱۴۸۳۰	۸۷۶۴۷۴.۸	۸۷۶۴۷۴.۸	۱۰۰.۰	-	-

ماخذ: سازمان جهاد کشاورزی استان خراسان رضوی

جدول شماره ۷ وضعیت سطح زیر کشت و میزان تولید محصولات باغی یا دائمی استان و کشور نشان داده شده است بطوری که در جدول ملاحظه میشود ۶۱.۷ درصد از سطح زیر کشت استان و ۱۶ درصد سطح زیر کشت کشور به میوه های خشک تعلق دارد که رتبه اول را دارد همچنین ۱۲.۷ درصد از سطح زیر کاستان و ۹.۸ درصد از سطح زیر کشت

کشور به میوه های دانه ریز اختصاص دارد از نظر سطح زیر کشت محصولات باغی در میوه های هسته دار و میوه های خشک و میوه های دانه ریز به ترتیب رتبه های اول تا سوم را دارا هستیم

از نظر میزان تولید محصولات باغی ، میوه های دانه ریز ، میوه های دانه دار و میوه های هسته دار به اختصاص ۳۷.۶ ، ۳۲.۴ و ۱۷ درصد از میزان تولی در مکان های اول تا سوم استان قرار دارند در میوه های خشک و میوه های دانه ریز به ترتیب ۱۱.۲ و ۱۰.۶ درصد از میزان تولید این محصولات در سطح کشور به استان خراسان رضوی اختصاص دارد در تولید میوه های خشک در کشور در رتبه اول قرار داریم.

جدول ۸ بررسی سطح و تولید محصولات شاخص باغی خراسان رضوی در سال ۱۳۹۷ واحد : هکتار، تن، درصد، کیلوگرم در هکتار

نام محصول	سطح زیر کشت				رتبه استان در کشور	میزان تولید	درصد از کل	سهم از تولید کشور	رتبه استان در کشور	عملکرد استان		عملکرد کشور	
	جمع غیر بارور	جمع بارور	کل سطح	درصد از سطح						آبی	دیم	آبی	دیم
سیب	۶۵۴.۱	۱۴۸۶۵.۳	۱۵۵۱۹	۵.۲	۶.۳	۲۲۰۱۹۴	۲۵.۰	۷.۵	چهارم	۱۴۸۱۳	۰	۱۳۴۳۷	۸۹۸۰
گلابی	۳۰۹.۸	۴۷۲۹.۰	۵۰۳۹	۱.۷	۲۴.۳	۵۹۱۴۸	۶.۷	۳۱.۸	اول	۱۲۵۰۸	۰	۱۱۱۵۰	۷۳۵۳
آلبالو	۵۴۴.۵	۴۷۹۱.۵	۵۳۳۶	۱.۸	۲۴.۸	۲۵۶۰۶	۲.۹	۲۶.۲	اول	۵۳۴۴	۰	۵۲۳۳	۲۰۷۵
گیلاس	۶۳۷.۲	۶۰۱۹.۰	۶۶۵۶	۲.۲	۱۶.۹	۳۴۶۵۲	۴.۰	۱۶.۰	دوم	۵۷۵۷	۰	۶۳۹۶	۴۱۵۱
آلو	۱۸۴۳.۰	۵۵۴۷.۲	۷۳۹۰	۲.۵	۲۵.۵	۵۵۵۱۳	۶.۳	۲۳.۵	اول	۱۰۰۰۷	۰	۹۸۳۶	۶۵۶۶
انگور	۱۹۰۶.۰	۲۵۲۲۹.۳	۲۷۱۳۵	۹.۱	۸.۸	۳۲۶۳۴۷	۳۷.۲	۱۰.۸	چهارم	۱۶۸۲۵	۱۷۰۴	۱۲۵۷۱	۳۷۰۴
پسته	۳۵۷۴۶.۰	۶۴۹۹۶.۰	۱۰۰۷۴۲	۳۳.۷	۲۰.۲	۴۳۲۵۸	۴.۹	۲۵.۱	اول	۶۶۶	۱۹۱	۴۴۰	۲۵۰
بادام	۱۷۷۵.۵	۳۰۸۳۹.۸	۳۲۶۱۵	۱۰.۹	۱۷.۸	۱۱۰۳۱	۱.۳	۷.۸	چهارم	۹۱۹	۱۵۴	۱۲۸۷	۴۶۵
انار	۶۷۱.۲	۷۶۹۵.۵	۸۳۶۷	۲.۸	۹.۲	۴۹۹۵۳	۵.۷	۵.۴	پنجم	۶۴۹۱	۰	۱۲۰۳۳	۱۰۸۹۳
محصولات گلخانه ای	۰.۰	۲۹۵.۹	۲۹۶	۰.۱	۲.۷	۵۰۲۳۰	۵.۷	۲.۱	هشتم	۱۶۹۷۳۰	۰	۲۲۱۵۷۶	۰
زعفران	۰.۰	۸۷۷۵۰.۰	۸۷۷۵۰	۲۹.۴	۷۷.۰	۲۹۸	۰.۰	۷۳.۷	اول	۳	۰	۴	۰
سماق	۲۵۰.۰	۸۶۴.۰	۱۱۱۴	۰.۴	۴۸.۶	۲۵۹	۰.۰	۱۹.۵	سوم	۰	۲۹۹	۱۶۹۰	۶۳۵
عناب	۵۰.۵	۵۹.۰	.	-	۲.۸	۳۶	۰.۰	۰.۶	سوم	۶۱۷	۰	۲۳۸۷	۶۰۴
توتستان	۲۰.۰	۷۷۱.۸	۷۹۲	۰.۳	۹.۷	۴۷۸۱	۰.۵	۴.۹	دوم	۶۱۹۵	۰	۷۲۵۹	۱۳۴۹۲
استان	۴۴۴۰.۸	۲۵۴۴۵۳	۲۹۸۸۶۱	-	۱۲	۸۷۶۵۲۵	۱۰۰	۵.۰	ششم	۳۷۰۱	۴۴۷	۸۹۶۷	۴۱۹۵

ماخذ: سازمان جهاد کشاورزی استان خراسان رضوی

همچنانکه در جدول بالا مشاهده میشود استان خراسان رضوی در سطح زیر کشت و یا تولیدات محصولات زراعی و باغی رتبه های اول تا سوم در کشور را در اختیار دارد.

جدول شماره ۹ جدول وضعیت تولیدات دامی استان خراسان رضوی در سال ۱۳۹۷

نوع پرورش	تولیدات شیر	گوشت قرمز	گوشت مرغ	تخم مرغ خوراکی	عسل	پایله ابریشم	جمع
گوسفند	۵۴۷۷۱	۵۴۰۹۰					۱۰۸۸۶۱
بز	۱۲۷۸۶	۵۵۳۳					۱۸۳۱۹
گاو اصیل	۶۷۱۰۳۵	۹۶۱۲					۶۸۰۶۴۷
گاو دورگ	۳۰۶۳۸۴	۶۴۹۹					۳۱۲۸۸۳
گاو بومی	۲۹۲۴	۱۶۱					۳۰۸۵
شتر	۳۰۷۴۵	۱۶۸					۳۲۴۲
مرغ گوشتی			۱۴۳۴۱۷				۱۴۳۴۱۷
مرغ تخمگذار			۳۹۱۷	۱۳۰۲۹۷			۱۳۴۲۱۴
شتر مرغ			۵۱۴				۵۱۴
بوقلمون			۲۶۵۶				۲۶۵۶
مرغ بومی			۱۷۶۹	۱۰۱۴۳			۱۱۹۱۲
بلدرچین			۰				۰
مرغ مادر			۷۸۹				۷۸۹
کندوی زنبور عسل					۲۶۳۶		۲۶۳۶
کرم ابریشم (نوغان)						۲۱۵.۹	۲۱۶
جمع تولیدات	۱۰۵۰۹۷۴	۷۶۰۶۳	۱۵۳۰۶۰	۱۴۰۴۴۰	۲۶۳۶	۲۱۶	۱۴۲۳۳۹۰
درصد از کل	۷۳.۸	۵.۳	۱۰.۸	۹.۹	۰.۲	۰.۰	۱۰۰

ماخذ: سازمان جهاد کشاورزی استان خراسان رضوی

هم چنانکه در جدول بالا ملاحظه می کنید در سال کشاورزی ۹۶-۹۷ از ۱۴۲۳۳۰۹ تن محصولات دامی تولید شده در استان ۷۳.۸ درصد آن را شیر تشکیل می دهد و تخم مرغ خوراکی و گوشت مرغ و گوشت قرمز به ترتیب با ۱۰.۸ ، ۹.۹ و ۵.۳ درصد رتبه های دوم تا چهارم را در اختیار دارد.

جدول شماره ۱۰: مقایسه شاخص های استان و کشور در بخش کشاورزی و جایگاه استان در بخش کشاورزی

ردیف	عنوان شاخص	واحد اندازه گیری	استان	کشور	سهم (از کشور) (درصد)	رتبه در کشور
۱	سطح زیر کشت آبی زراعی	هزار هکتار	۵۱۲	۶۰۲۱	۸.۵	۵
۲	سطح زیر کشت آبی باغی	هزار هکتار	۲۶۲	۲۲۰۴	۱۲	۳
۳	دام سنگین	هزار راس	۴۶۸	۸۵۴۰	۵.۵	۲
۴	دام سبک	هزار راس	۷۳۴۳	۶۶۳۵۷	۱۱	۱
۵	تولیدات زراعی	هزار تن	۴۹۶۵	۷۰۷۲۲	۷	۳
۶	تولیدات باغی	هزار تن	۱۰۱۶	۱۸۲۵۳	۵.۶	۶
۷	تولیدات دامی	هزار تن	۱۲۵۷	۱۳۵۶۶	۹.۳	۲
۸	تولیدات آبزیان	هزار تن	۹.۳۶	۴۳۰	۲	۱۵
۹	وسعت منابع طبیعی	هزار هکتار	۸۱۵۶	۱۳۴۳۷۵	۶.۱	۷
۱۰	سهم اشتغال بخش کشاورزی	درصد	۲۳.۴	۱۸	۱۱.۲	۱
۱۱	سهم ارزش افزوده بخش کشاورزی	درصد	۱۵.۷	۱۰	۷.۷	۴
۱۲	فرآوری محصولات کشاورزی (جذب مواد خام)	هزار تن	۱۸۸.۴	۴۳۰۶	۴.۴	۱۲
۱۳	صادرات محصولات کشاورزی	میلیون دلار	۶۵۰	۵۶۸۶	۱۱.۴	۱

ماخذ: سازمان جهاد کشاورزی استان خراسان رضوی

جدول ۱۱ جدول اعتبارات تملک دارایی سرمایه ای (منابع استانی) سال ۱۳۹۷ جهاد کشاورزی استان مبالغ به هزار ریال

عنوان فصل	اعتبار مصوب	تخصیص		درصد ابلاغی	درصد دریافتی
		ابلاغی	دریافتی		
فصل کشاورزی و منابع طبیعی	۱,۳۶۰,۵۹۱	۶۶۱,۵۸۳	۴۱۷,۳۷۹	۴۸.۶	۳۱
فصل منابع آب	۱۰۰,۵۷۳	۷۸,۴۹۷	۷۸,۴۹۷	۷۸	۷۸.۰
سایر فصول	۱۳,۴۰۰	۱۳,۴۰۰	۱۳,۴۰۰	۱۰۰	۱۰۰.۰
جمع فصول	۱,۴۷۴,۵۶۴	۷۵۳,۴۸۰	۵۰۹,۲۷۶	۵۱.۱	۳۵

تهیه و تنظیم: مدیریت امور برنامه و بودجه آذر ماه ۱۳۹۸

آنچه در جدول بالا جلب توجه می کند درصد اعتبارات ابلاغی و دریافتی به مصوب است که چقدر در طول سال از زمان مصوب شدن تا ابلاغ شدن و دریافت شدن کم میشود. از صد درصد اعتبارات مصوب ۵۱.۱ درصد ابلاغ شده ۳۵ درصد آن دریافت شده است و عواقب این موضوع عدم اجرای پروژه های و یا طولانی اجرا شدن آنها را به همراه دارد و بدتر از آن مطالبات کشاورزان از دولت هم پرداخت نمی شود.

جدول شماره ۱۱ قیمت های تضمینی محصولات کشاورزی از سال زراعی ۱۳۷۸ لغایت ۱۳۸۷ (واحد:ریال)

ردیف	نام محصول	سال									
		۱۳۷۸	۱۳۷۹	۱۳۸۰	۱۳۸۱	۱۳۸۲	۱۳۸۳	۱۳۸۴	۱۳۸۵	۱۳۸۶	۱۳۸۷
۱	گندم	۶۷۰	۸۷۵	۱۰۵۰	۱۳۰۰	۱۵۰۰	۱۷۰۰	۱۸۷۰	۲۰۵۰	۲۰۵۰	۲۸۰۰
۲	گندم دوروم	--	--	--	۱۴۳۰	۱۶۰۰	۱۸۰۰	۱۹۷۰	۲۱۵۰	۲۱۵۰	۳۲۰۰
۳	جو	۵۳۵	۶۹۴	۸۰۰	۹۹۰	۱۱۲۰	۱۲۵۰	۱۴۳۰	۱۵۲۰	۱۵۲۰	۱۶۵۰
۴	ذرت دانه ای	۵۹۸	۷۷۵	۸۹۰	۱۰۷۰	۱۲۲۰	۱۳۵۰	۱۴۸۰	۱۶۲۰	۱۶۲۰	۱۷۵۰
۵	چغندر قند	۱۷۵	۲۲۵	۲۵۲	۳۰۳	۳۵۵	۳۹۰	۴۲۰	۴۶۰	۴۶۰	۵۰۰
۶	پنبه(وش)	۱۹۹۰	۲۴۲۸	۲۸۲۰	۳۳۰۰	۳۴۵۰	۳۸۰۰	۴۱۵۰	۴۵۰۰	۵۰۰۰	۵۴۰۰
۷	دانه آفتابگردان	۱۴۹۰	۱۸۱۸	۲۰۳۵	۲۴۰۰	۲۶۵۰	۲۸۸۰	۳۱۰۰	۳۴۰۰	۳۴۰۰	۳۶۷۰
۸	دانه سویا	۱۳۰۰	۱۵۸۶	۱۷۷۰	۲۱۲۰	۲۴۰۰	۲۶۰۰	۲۷۷۰	۳۲۰۰	۳۲۰۰	۳۴۵۰
۹	دانه کلزا	--	--	--	۲۵۰۰	۲۸۳۰	۳۱۱۰	۳۴۲۰	۳۷۰۰	۳۷۰۰	۴۰۰۰
۱۰	دانه گلرنگ	--	--	--	--	۲۷۰۰	۲۹۵۰	۳۲۰۰	۳۵۰۰	۳۵۰۰	۳۷۸۰
۱۱	سیب زمینی پاییزه	۲۹۳	۴۲۸	۴۹۵	۵۵۰	۶۲۰	۶۷۰	۷۴۰	۸۰۰	۸۳۰	۹۰۰
۱۲	سیب زمینی بهار	--	--	--	۶۰۰	۶۴۰	۶۹۰	۷۵۰	۸۳۰	۸۵۰	۹۱۰
۱۳	سیب زمینی استمرا	--	--	--	۶۵۰	۷۲۰	۸۰۰	۸۷۰	۹۶۰	۹۷۰	۱۰۵۰
۱۴	پیاز پاییزه	۲۵۲	۳۴۴	۳۹۹	۴۶۰	۴۸۰	۵۱۵	۵۴۰	۶۱۰	۶۱۰	۶۶۰
۱۵	پیاز بهار و تابستانه	--	--	--	۴۷۵	۴۹۰	۵۲۵	۵۵۰	۶۲۰	۶۲۰	۶۷۰
۱۶	پیاز استمرا	--	--	--	۵۰۰	۵۲۰	۵۵۰	۵۷۰	۶۵۰	۶۵۰	۷۰۰
۱۷	لوبیای چیتی	۱۳۳۰	۱۷۲۳	۲۰۶۵	۲۴۰۰	۲۶۵۰	۲۶۵۰	۲۹۵۰	۳۵۰۰	۳۵۰۰	۴۸۵۰
۱۸	لوبیای قرمز	۱۴۴۱	۱۸۶۸	۲۲۴۰	۲۶۵۰	۲۹۲۰	۲۹۲۰	۲۹۵۰	۳۰۰۰	۴۵۰۰	۴۸۵۰
۱۹	لوبیای سفید	۱۴۴۱	۱۸۶۸	۲۲۴۰	۲۶۵۰	۲۹۲۰	۲۹۲۰	۳۲۵۰	۳۵۰۰	--	--
۲۰	عدس	۱۴۶۹	۱۹۰۵	۲۲۸۵	۲۷۰۰	۳۰۵۰	۳۰۵۰	۳۳۹۰	۳۸۰۰	۵۰۰۰	۵۴۰۰
۲۱	نخود	۱۲۰۴	۱۵۶۰	۱۸۷۰	۲۵۰۰	۲۸۰۰	۲۸۰۰	۳۱۲۰	۳۶۰۰	۵۰۰۰	۵۴۰۰

ماخذ: اداره توسعه تجارت

ادامه جدول شماره ۱۱ قیمت های تضمینی محصولات کشاورزی از سال زراعی ۱۳۸۸ لغایت ۱۳۹۵

ردیف	نام محصول	سال								درصد تغییرات سال ۹۵ به ۹۴
		۱۳۸۸	۱۳۸۹	۱۳۹۰	۱۳۹۱	۱۳۹۲	۱۳۹۳	۱۳۹۴	۱۳۹۵	
۱	گندم	۳۰۵۰	۳۳۰۰	۳۶۰۰	۴۲۰۰	۷۲۰۰	۱۰۵۰۰	۱۱۵۵۰	۱۲۷۰۵	۱۰
۲	گندم دوروم	۳۲۰۰	۳۵۰۰	۳۸۰۰	۴۱۵۰	۷۵۰۰	۱۰۸۰۰	۱۱۸۸۰	۱۳۰۶۸	۱۰
۳	جو	۲۷۰۰	۲۶۰۰	۲۹۰۰	۳۴۰۰	۴۵۰۰	۷۸۰۰	۹۲۰۰	۱۰۰۲۸	۹
۴	ذرت دانه ای	۲۷۶۰	۲۷۶۰	۳۰۰۰	۳۵۰۰	۴۶۵۰	۸۷۰۰	۹۶۰۰	۱۰۳۶۸	۸
۵	چغندر قند بهاره	۶۲۰	۷۵۰	۹۰۰	۱۰۵۰	۱۳۵۰	۲۱۰۰	۲۷۰۰	۲۹۱۶	۸
۶	چغندر قند پاییزه	-	-	-	-	-	-	۲۵۵۰	۲۷۷۹۰۵	۹
۷	پنبه(وش)	۶۴۸۰	۷۵۰۰	۹۰۰۰	۱۰۵۰۰	۱۴۰۰۰	۲۲۰۰۰	۲۵۵۰۰	۲۹۳۲۵	۱۵
۸	دانه آفتابگردان	۵۷۰۰	۵۷۰۰	۶۰۰۰	۷۰۰۰	۹۵۰۰	۱۸۵۰۰	۲۱۵۰۰	۲۴۵۱۰	۱۴
۹	دانه سویا	۵۲۵۰	۵۳۵۰	۵۷۰۰	۶۶۲۰	۸۷۰۰	۱۷۰۰۰	۱۹۷۰۰	۲۲۶۵۵	۱۵
۱۰	دانه کلزا	۶۲۰۰	۶۲۰۰	۶۵۰۰	۷۵۵۰	۱۰۰۰۰	۱۹۰۰۰	۲۲۰۰۰	۲۵۳۰۰	۱۵
۱۱	دانه گلرنگ	۵۸۸۰	۵۸۶۰	۶۰۰۰	۷۰۰۰	۹۵۰۰	۱۸۵۰۰	۲۱۵۰۰	۲۴۰۸۰	۱۲
۱۲	سیب زمینی پاییزه	۱۰۸۰	۱۳۵۰	۱۲۶۶	۱۴۷۰	۱۹۰۰	۳۰۰۰	۳۶۰۰	۳۹۶۰	۱۰
۱۳	سیب زمینی بهاره	۱۳۵۰	۱۳۵۰	۱۳۰۳	۱۵۲۰	۱۹۵۰	۳۰۰۰	۳۶۰۰	۳۸۸۸	۸
۱۴	سیب زمینی استعمار	۱۴۰۰	۱۴۴۰	۱۴۵۰	۱۷۰۰	۲۲۰۰	۳۵۰۰	۴۴۰۰	۴۶۶۴	۶
۱۵	پیاز پاییزه	۷۹۰	۹۰۰	۹۰۰	۱۰۵۰	۱۳۵۰	۲۰۰۰	۲۴۰۰	۲۶۴۰	۱۰
۱۶	پیاز بهاره و تابستانه	۸۰۰	۹۰۰	۹۰۰	۱۰۵۰	۱۳۵۰	۲۰۰۰	۲۴۰۰	۲۵۹۲	۸
۱۷	پیاز استعمار	۸۴۰	۹۵۰	۹۷۰	۱۱۵۰	۱۵۰۰	۲۲۰۰	۲۷۰۰	۲۸۶۲	۶
۱۸	لوبیای چیتی	۵۸۲۰	۵۹۶۰	۶۲۰۰	۷۲۰۰	۹۰۰۰	۱۸۰۰۰	۲۱۰۰۰	۲۳۹۴۰	۱۴
۱۹	لوبیای قرمز	۵۸۲۰	۵۸۲۰	۶۰۰۰	۷۰۰۰	۹۵۰۰	۱۷۸۰۰	۲۱۰۰۰	۲۴۱۵۰	۱۵
۲۰	لوبیای سفید	-	-	-	-	-	-	-	۲۳۹۴۰	۱۴
۲۱	عدس	۶۴۸۰	۶۴۸۰	۶۸۰۰	۷۹۰۰	۱۰۲۰۰	۲۰۰۰۰	۲۳۰۰۰	۲۶۴۵۰	۱۵
۲۲	نخود	۶۴۸۰	۶۴۸۰	۶۸۰۰	۷۹۰۰	۱۰۲۰۰	۱۹۰۰۰	۲۲۰۰۰	۲۴۶۴۰	۱۲

ماخذ: اداره توسعه تجارت

۳-۴ جمع بندی و ارائه توصیه های سیاستی برای استان

- ۱- پایین بودن سطح بهره وری از عوامل تولید (آب ، خاک ، منابع انسانی ، سرمایه و....)
- ۲- پایین بودن عملکرد در واحد سطح (تولید) محصولات زراعی ، باغی و دامی
- ۳- کمبود منابع سرمایه و سرمایه گذاری در بخش و ترکیب نامناسب سرمایه گذاری بخش دولتی و غیردولتی و عدم امکان و تمایل بهره برداران به سرمایه گذاری
- ۴- کوچک بودن و پراکندگی واحدهای بهره برداری زراعی
- ۵- محدودیت و کمبود کمی و کیفی منابع آب و عدم استفاده بهینه از منابع موحود
- ۶- عدم توجه لازم به موازین ایمنی و سلامت محصولات کشاورزی و کنترل کیفی و بهداشتی محصولات و استانداردهای مصرف محصول در بازارهای داخلی و جهانی
- ۷- کمبود صنایع تبدیلی ، نگهداری و بسته بندی متناسب با عرضه محصولات به بازارهای جهانی و پایین بودن تنوع فرآوری و بسته بندی

۸- منطبق نبودن ظرفیت زیرساخت های حمل و نقل با الزامات و استانداردهای بازاررسانی و عرضه محصولات کشاورزی به بازارهای جهانی

۹- منطبق نبودن واریته ها و ارقام محصولات کشاورزی موجود با نیاز و تقاضای بازارهای صادراتی

۱۰- پایین بودن سطح و ضریب مکانیزاسیون در فعالیت های زراعی ، باغی و دامی

۱۱- نارسایی در تامین و عرضه به هنگام و کافی نهاده های کشاورزی

۱۲- عدم پوشش بیمه کامل محصولات و ضعف برنامه های حمایتی در شرایط بحرانی

۱۳- عدم وجود نظام های بهره برداری مناسب از منابع طبیعی (عدم تعادل بین دام و مرتع ، عدم وجود

فرهنگ استفاده صحیح از منابع طبیعی ، تخریب و تغییر کاربری اراضی ملی ، افزایش کانون های بحرانی ،

بیابان زایی و ناکافی بودن امکانات حفاظتی با توجه به گستردگی عرصه های منابع طبیعی)

۱۴- ساختار و ترکیب نامناسب نیروی انسانی بخش ، افزایش سن بهره برداران و پایین بودن میزان سواد و مهارت های آنان

توصیه و پیشنهادات این بخش

۱- از آنجا که این استان بیشتر به بخش کشاورزی شناخته میشود تا بخشهای دیگر اقتصادی بنا بر این از دولتمردان

نظام انتظار توجه بیشتر به بخش کشاورزی استان خراسان رضوی وجود دارد

۲- تخصیص منابع مالی لازم به بخش کشاورزی و نظارت بر نحوه مصرف آن

۳- افزایش نیروی انسانی کارآمد و آموزش دیده هم در ارگانهای مسئول بخش کشاورزی و هم در میان کشاورزان

۴- سوق دادن و تشویق کشاورزان به تجمیع اراضی کوچک و افزایش راندمان در این بخش

۵- قراردادن منابع مالی و واومهای با نرخ پایین جهت استفاده کشاورزان از سیستم مکانیزاسیون آبیاری نوین

۶- برنامه ریزی جهت جلوگیری از هدر رفت بی رویه آب در بخش کشاورزی

۷- جلوگیری از شعار دادن و وارد عمل شدن ارگانهایی مرتبط با بخش کشاورزی

منابع مورد استفاده در تهیه این گزارش:

۱- گزارش بخش کشاورزی سال ۹۵ استان خراسان رضوی انتشارات جهاد کشاورزی استان آذرماه ۹۶

۲- گزارش بخش کشاورزی سال ۹۷ استان خراسان رضوی انتشارات جهاد کشاورزی استان دی ماه ۹۸

۳- سالنامه آماری مرکز آمار ایران سال ۹۴

۴- گزارش بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران سال ۹۴

فصل چهارم

صنعت و معدن استان

چکیده :

- کسب رتبه چهارم سرمایه‌گذاری کشور در پروانه‌های بهره‌برداری صادره سال ۹۷ (بعد از استان هرمزگان و منطقه ویژه و بوشهر)
- بیشترین سهم سرمایه‌گذاری در طرح‌های استان خراسان رضوی در سال ۱۳۹۷، مربوط به ساخت فلزات اساسی بوده است که ۹۸۳۹۳ میلیارد ریال (۳۲ درصد) از کل سرمایه‌گذاری را به‌خود اختصاص داده است. بیشترین اشتغال نیز در بخش سایر محصولات غیرفلزی بوده است که با ۱۰۵۹۲ نفر، ۱۳ درصد از اشتغال را به‌خود اختصاص داده است.
- ارزش افزوده صنعت و معدن استان در سال ۹۴، ۸۲۲۳۸ میلیارد ریال می‌باشد که نسبت به سال ۹۳ (۱۰۰۴۴۰ میلیارد ریال) ۱۸٪ کاهش داشته است .
- در سال ۱۳۹۷ تعداد ۶۴ فقره پروانه بهره‌برداری معدن با میزان سرمایه‌گذاری ۲۹۲ میلیارد ریال و اشتغال ۳۴۰ نفر صادر گردیده است. که از نظر سرمایه‌گذاری در مقایسه با سال قبل ۲۲ درصد و از نظر اشتغال ۶ درصد کاهش و از نظر تعداد ۲۵ درصد افزایش داشته است.
- صدور ۱۶۷۱ فقره جواز تاسیس با سرمایه‌گذاری ۸۱۷۶۲ میلیارد ریال و اشتغال ۳۵۶۰۴ نفر و رشد ۴۵.۸٪ از لحاظ سرمایه‌گذاری نسبت به سال قبل.
- در استان خراسان رضوی تاکنون ۱۵۲ فقره گواهی کشف معتبر و با میزان ذخیره ۸۴ میلیون تن صادر شده است. هم‌چنین تعداد ۹۳۶ پروانه بهره‌برداری معدنی معتبر با ذخیره ۲۸۸۹۳۹۰ هزارتن و استخراج اسمی ۳۰۶۱۷ هزارتن توانسته است زمینه اشتغال ۹۸۳۸ نفر را با میزان سرمایه‌گذاری ۴۷۲۵ میلیارد ریال فراهم نماید.
- طی سالهای ۹۷-۱۳۹۲ بخش صنعت و معدن استان با رشد بی‌سابقه مواجه بوده به‌طوری‌که سرمایه‌گذاری صنعتی انجام شده طی این سالها ۱۴ برابر شده است .

۱-۴. سیاست‌های اقتصادی بخش صنعت و معدن و جهت‌گیری‌های استان

- ❖ افزایش بهره‌وری کل عوامل تولید بنگاه‌ها
- ❖ توسعه و افزایش جذب سرمایه‌گذاری خارجی
- ❖ نوسازی و بهسازی صنایع
- ❖ توسعه صنایع نوین و صنایع دانش بنیان
- ❖ توسعه خوشه‌ها و شبکه‌های تولیدی و صادراتی بر محور صنایع پیشران
- ❖ ارتقاء واحدهای صنعتی در هر رشته به واحدهای بزرگ مقیاس
- ❖ ارتقای اعتبار نام و نشان تجاری (برندسازی)
- ❖ توانمندسازی واحدهای فنی، مهندسی و ساخت داخل تجهیزات صنعتی زیربنایی
- ❖ ارتقاء فرهنگ استفاده از منابع آب در صنایع
- ❖ حمایت و پشتیبانی از روش‌های نوین و سبز در تولید محصولات

- ❖ برنامه‌ریزی برای ارتباطات سازمان یافته مستمر با سایر بخش‌ها در تامین و توسعه فناوری‌های صنعتی و معدنی
- ❖ حمایت از تامین ماشین‌آلات و تجهیزات تخصصی مورد نیاز واحدهای صنعتی و معدنی کوچک مقیاس
- ❖ برنامه‌ریزی در جهت تجهیز آزمایشگاه‌ها و مراکز کیفیت‌سنجی در کارگاه‌های بزرگ صنعتی
- ❖ توسعه اکتشاف، استخراج و تولید فلزات استراتژیک و عناصر کمیاب
- ❖ تکمیل و توسعه زنجیره ارزش فعالیت‌های معدنی و صنایع مربوطه
- ❖ هدایت متقاضیان سرمایه‌گذاری اکتشافات و بهره‌برداری به نواحی مستعد معدنی
- ❖ پشتیبانی از روش‌های کم زیان و نوین استحصال مواد معدنی
- ❖ توسعه روابط و تعاملات خارجی برای شناسایی منابع و اکتشافات ذخایر معدنی مشترک بین مرزی
- ❖ توسعه تجارت و تعاملات بین‌المللی با مشارکت بنگاه‌های داخلی و بنگاه‌های بزرگ خارجی
- ❖ تقویت نقش شهرستان‌های دارای پتانسیل تجاری در تجارت منطقه‌ای
- ❖ توسعه تعاملات اقتصادی با کشورهای همسایه
- ❖ اعتباری برای بخش خصوصی و تکمیل و تجهیز پایانه‌های ترکیبی (فواکه، پایبار، نوین‌راه پارس، اطلس کویر)
- ❖ توسعه شرکت‌های حرفه‌ای مدیریت صادرات و شرکت‌های بزرگ صادراتی با تنوع محصولات
- ❖ تقویت صادرات خدمات فنی‌مهندسی و ماشین‌سازی و ایجاد شهرک‌های صنعتی صنایع کوچک ایرانی در کشورهای پاکستان، تاجیکستان، عراق، افغانستان و غیره.
- ❖ جذب سرمایه‌گذاری خارجی با هدف توسعه انبارهای مکانیزه و مراکز ذخیره‌سازی کالا.
- ❖ استانداردسازی خدمات ارائه شده از سوی اتحادیه‌های صنفی خدماتی فنی به مشتریان توسعه کسب‌وکارهای اینترنتی و الکترونیک.

۴-۲. بررسی وضعیت تحولات بخش صنعت و معدن

➤ کسب رتبه چهارم سرمایه‌گذاری کشور در پروانه‌های بهره‌برداری صادره سال ۹۷ (بعد از استان هرمزگان و منطقه ویژه و بوشهر)

➤ در سال ۹۷ تعداد ۴۴۳ فقره پروانه بهره‌برداری با سرمایه‌گذاری ۴۲۱۳۶ میلیارد ریال، اشتغال ۹۵۵۰ نفر صادر گردیده است. پروانه‌های بهره‌برداری صنعتی صادره استان در این مدت در مقایسه با سال قبل از لحاظ تعداد و اشتغال به ترتیب ۲۷ و ۹ درصد رشد داشته است.

➤ در بین پروانه‌های صادره استان در سال ۹۷ :

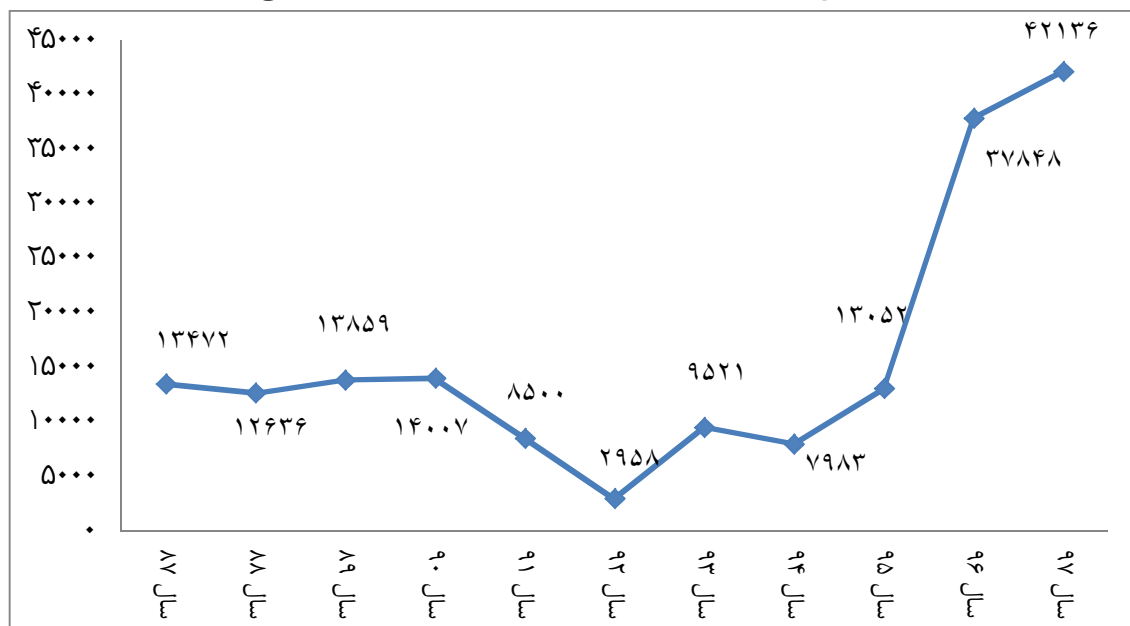
شهر خواف با سرمایه ۲۰۸۴۱ میلیارد ریال (۴۹ درصد از کل سرمایه استان)، بیشترین سهم را در استان و شهر مشهد با سرمایه ۷۷۷۵ میلیارد ریال (۱۸۰۴ درصد) رتبه دوم و جویبار با سرمایه ۵۸۲۶ میلیارد ریال (۱۳ درصد) رتبه سوم شهرهای استان را به خود اختصاص داده‌اند.

➤ بخش استخراج کانی‌های فلزی با اختصاص ۲۱۰۳۹ ریال (۴۹ درصد از کل سرمایه‌گذاری)، بیشترین سهم و بخش ساخت فلزات اساسی با سرمایه ۶۵۱۴ میلیارد ریال (۱۵ درصد از کل سرمایه‌گذاری) رتبه دوم و سایر محصولات کانی غیرفلزی با اختصاص ۵۶۴۵ میلیارد ریال (۱۳ درصد از سرمایه‌گذاری) رتبه سوم را در بین صنایع داشته است.

جدول ۴-۱- وضعیت پروانه‌های بهره‌برداری صنعتی (عملکرد سال ۹۷ و مقایسه با سال قبل)

پروانه‌های بهره‌برداری صادره سال ۹۷ (استان)	تعداد	۴۴۳	فقره
	سرمایه‌گذاری	۴۲۱۳۶	میلیارد ریال
	اشتغال	۹۵۵۰	نفر
پروانه‌های بهره‌برداری صادره سال ۹۶ (استان)	تعداد	۳۴۸	فقره
	سرمایه‌گذاری	۳۷۹۹۱	میلیارد ریال
	اشتغال	۸۷۳۰	نفر
رشد شاخص‌های پروانه‌های بهره‌برداری صادره سال ۹۷ نسبت به سال قبل (استان)	تعداد	۲۷	درصد
	سرمایه‌گذاری	۱۱	درصد
	اشتغال	۹	درصد
پروانه‌های بهره‌برداری صادره سال ۹۷ (کشور)	تعداد	۷۱۸۵	فقره
	سرمایه‌گذاری	۵۹۲۹۲۹	میلیارد ریال
	اشتغال	۱۰۶۳۹۹	نفر
پروانه‌های بهره‌برداری صادره سال ۹۶ (کشور)	تعداد	۶۷۸۰	فقره
	سرمایه‌گذاری	۲۹۶۶۱۰	میلیارد ریال
	اشتغال	۱۰۴۴۶۶	نفر
رشد شاخص‌های پروانه‌های بهره‌برداری صادره سال ۹۷ نسبت به سال قبل (کشور)	تعداد	۶	درصد
	سرمایه‌گذاری	۱۰۰	درصد
	اشتغال	۲	درصد
سهم استان از کشور در عملکرد سال ۹۷	تعداد	۶	درصد
	سرمایه‌گذاری	۷	درصد
	اشتغال	۹	درصد

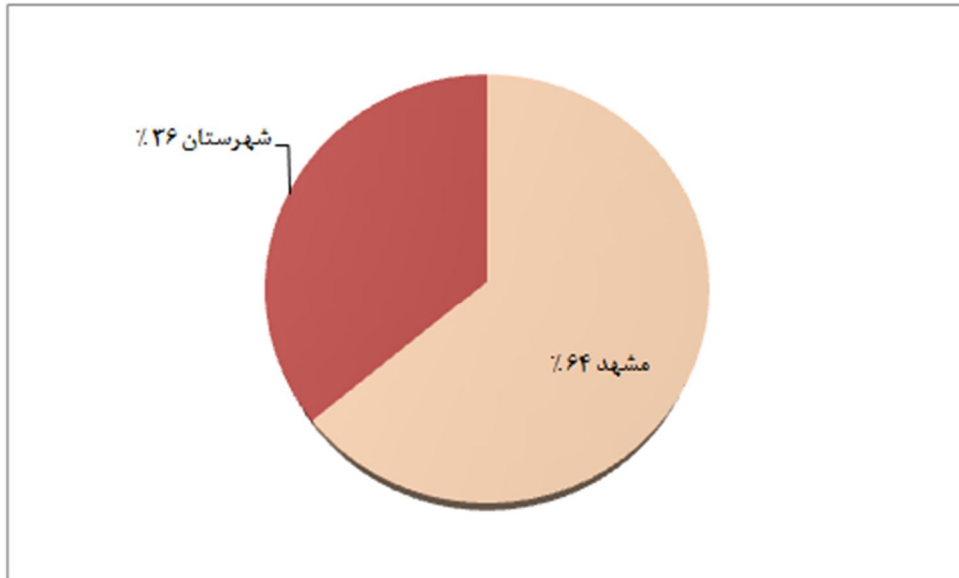
نمودار ۴-۱- روند میزان سرمایه‌گذاری پروانه‌های بهره‌برداری صادره طی سالهای ۹۷-۸۷

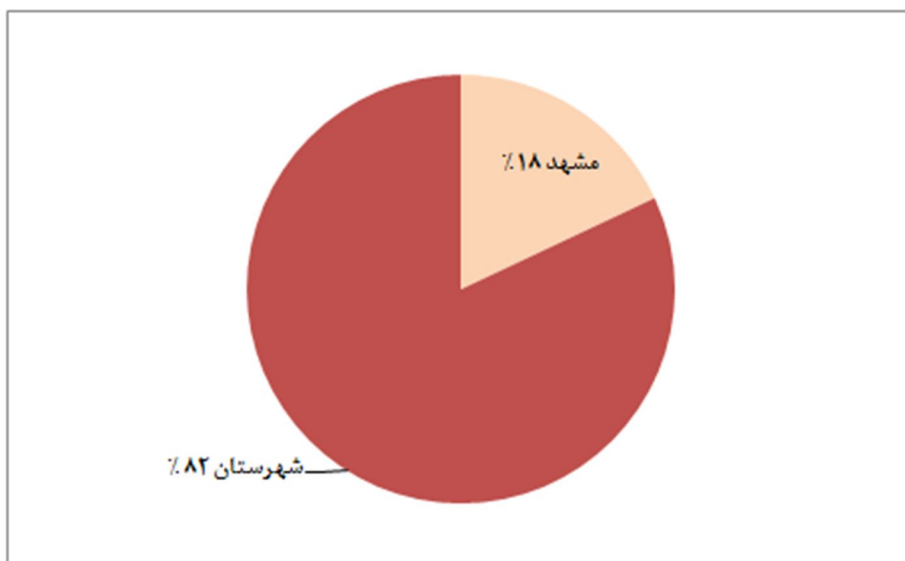
ماخذ: سازمان صمت خراسان رضوی

- رشد ۱۴ برابری سرمایه‌گذاری پروانه‌های بهره‌برداری صادره از ۲۹۵۸ میلیارد ریال در سال ۹۲ به ۴۲۱۳۶ میلیارد ریال در سال ۹۷.
- رویکرد عمومی توسعه صنایع به سمت توازن مناطق محروم استان به‌طوری‌که جایگاه شهرستان‌ها در پروانه‌های بهره‌برداری تغییر و سهم شهرستان‌ها افزایش داشته است.

نمودار ۴-۲- سهم سرمایه‌گذاری پروانه‌های بهره‌برداری صادره استان در مشهد و شهرستان‌ها در سال ۱۳۹۲

نمودار ۴-۳- سهم سرمایه‌گذاری پروانه‌های بهره‌برداری صادره استان در مشهد و شهرستان‌ها در سال ۱۳۹۷

جدول ۴-۲- برخی از پروانه‌های شاخص صادره استان در سال ۱۳۹۷

ردیف	نام واحد	شهرستان	سرمایه مجوز (میلیارد ریال)	اشتغال مجوز	نام محصول
۱	صنعتی و معدنی توسعه ملی	خواف	۲۰۸۰۹	۱۰۶۰	کنسانتره آهن
۲	پارس فولاد سبزواری	جوین	۵۸۲۶	۵۱۷	آهن اسفنجی خام
۳	شیشه فلوت کاویان	فریمان	۲۵۷۷	۴۱۵	شیشه فلوت
۴	مجتمع سیمان غرب آسیا	تربت جام	۲۱۹۸	۱۶۶	سیمان پرتلند
۵	خوشگوار مشهد	مشهد	۲۱۱۲	۲۵	انواع آب‌میوه مرکبات از کنسانتره
۶	ایران خودرو خراسان	مشهد	۶۱۸	۳۱۵	خودروی سواری رده J
۷	رزین فرم چناران	چناران	۳۹۰	۲۷	انواع پری فرم
۸	گروه صنعتی تولید سفال برگل سفالین طلایی	مشهد	۳۷۸	۴۵	انواع سفال ماشینی (اتوماتیک)
۹	صنایع بسته بندی دینا گستر پاژ	مشهد	۳۳۹	۳۳	انواع پری فرم
۱۰	پارت نورد لاهور	فریمان	۳۳۷	۵۵	تسمه و نوار نورد گرم فولاد ساده کربنی و کم آلیاژی

ماخذ: سازمان صمت خراسان رضوی

- صدور ۱۶۷۱ فقره جواز تاسیس با سرمایه‌گذاری ۸۱۷۶۲ میلیارد ریال و اشتغال ۳۵۶۰۴ نفر (نسبت به سال قبل از لحاظ سرمایه‌گذاری ۴۵/۸٪ رشد را نشان می‌دهد).
- شهر مشهد با ۸۷۶۰۴ میلیارد ریال از کل سرمایه (۳۲ درصد از کل)، رتبه اول را به خود اختصاص داده است.
- بیشترین سهم سرمایه‌گذاری در طرح‌های استان خراسان رضوی، مربوط به ساخت فلزات اساسی بوده است که ۹۸۳۹۳ میلیارد ریال (۳۲ درصد) از کل سرمایه‌گذاری را به خود اختصاص داده است. بیشترین اشتغال نیز در بخش سایر محصولات غیرفلزی بوده است که با ۱۰۵۹۲ نفر، ۱۳ درصد از اشتغال را به خود اختصاص داده است.

جدول ۴-۳- وضعیت طرح‌های صنعتی (عملکرد سال ۹۷ و مقایسه با سال قبل)

فقره	۱۶۷۱	تعداد	جوازهای تاسیس و طرح‌های توسعه صادره سال ۹۷ (استان)
میلیارد ریال	۸۱۷۶۲	سرمایه‌گذاری	
نفر	۳۵۶۰۴	اشتغال	
فقره	۱۷۹۵	تعداد	جوازهای تاسیس و طرح‌های توسعه صادره سال قبل (استان)
میلیارد ریال	۵۶۰۸۷	سرمایه‌گذاری	
نفر	۴۱۶۳۱	اشتغال	
درصد	۶/۹	تعداد	سهم استان از کشور در سال ۹۷
درصد	۳/۱	سرمایه‌گذاری	
درصد	۶/۵	اشتغال	
درصد	-۶/۹	تعداد	رشد مجوزهای سال ۹۷ نسبت به سال قبل (استان)
درصد	۴۵/۸	سرمایه‌گذاری	
درصد	-۱۴/۵	اشتغال	

ماخذ: سازمان صمت خراسان رضوی

جدول ۴-۴- طرح‌های صنعتی شاخص صادره در سال ۱۳۹۷

ردیف	نام واحد	شهرستان	سرمایه مجوز (میلیارد ریال)	اشتغال مجوز (نفر)	نام محصول
۱	تولیدی زغالهای صنعتی خراسان	فریمان	۱۶۲۳۷/۸	۱۷۰	کک نفتی کلسینه شده
۲	مهندسی کوهسنگ یاقوت	گناباد	۲۶۳۰	۲۸۵	فرو سیلیسیم با سیلیکون بیش از ۵۵ درصد وزنی
۳	پیش‌تازان هیدرو کربورهای سهند	درگز	۲۱۴۹/۷۶۸	۹۳	نفت سفید
۴	راویس سازه پارس	زاوه	۲۱۴۹/۰۵۴	۱۹۰	محصولات بتنی الیافی
۵	جهان پود شرق	فریمان	۱۸۶۰/۱۲	۸۵	البسه و پوشاک از منسوجات بی‌بافت
۶	پارت گوال گیتی	جغتای	۱۵۶۲/۶۸۶	۱۱۴	فرو سیلیسیم با سیلیکون بیش از ۵۵ درصد وزنی
۷	کارخانجات تولیدی صنعتی رضا بافت مشهد	مشهد	۱۵۰۴/۴	۲۹۰	پارچه مخمل
۸	توسعه تجارت مقصود	مشهد	۱۳۵۶/۹۳۷	۱۰۰	ظروف شیشه‌ای دهان گشاد
۹	توسعه سرمایه‌گذاری فاران مهر جام	گناباد	۱۲۷۶/۵۴۴	۶۱	محصولات بتنی غیر مسلح از بتن سبک گازی
۱۰	فارسان ایده آل انرژی پاژ	فریمان	۱۱۷۶/۸۷۵	۹۵	فرو سیلیکو منگنز

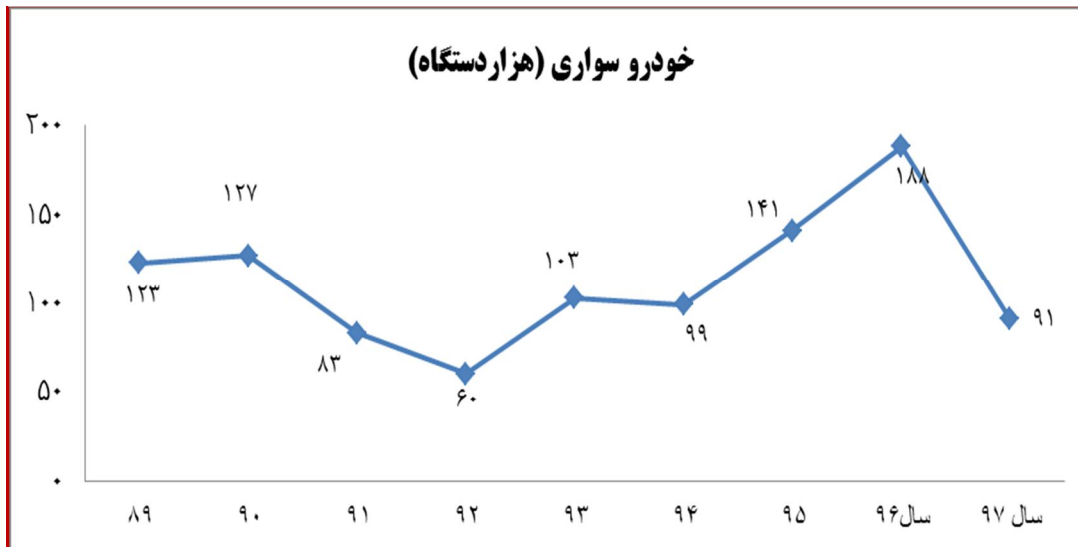
ماخذ: سازمان صمت خراسان رضوی

- در سال ۹۷، مصرف ۲۳۰۵/۹ میلیون متر مکعب گاز در صنعت و معدن استان (۲۳/۵ درصد مصرف کل استان) که نسبت به سال قبل ۲۷ درصد افزایش داشته است.

• در سال ۹۷، مصرف ۴۳۷۸/۴ گیگاوات بر ساعت برق در صنعت و معدن استان (۳۱/۲ درصد مصرف کل استان) که نسبت به سال گذشته ۲۰ درصد رشد داشته است.

• تولید ۹۳ هزار دستگاه خودرو در سال ۹۷.

نمودار ۴-۴- روند تولید خودرو سواری طی سالهای ۱۳۸۹-۱۳۹۷ (هزار دستگاه)

✓ صدور ۲۱۷ مجوز ورود ماشین‌آلات با ارزش ۱۰۸/۵ میلیون یورو و میزان معافیت ۸/۵۱۲ میلیون یورو.

✓ صدور ۱۰۴ مجوز ورود مواد اولیه با ارزش ۸/۹۶ میلیون یورو و میزان معافیت ۰/۸۲ میلیون یورو.

❖ صدور ۳۶ فقره گواهی و پروانه‌ی تحقیق و توسعه و ۳۹ فقره جواز تاسیس و پروانه فنی مهندسی.

✓ صدور ۸ مجوز صنعتی با مشارکت سرمایه‌گذاران خارجی در استان: تولیدات این طرح‌ها شامل فرش ماشینی، انواع لامپ-های الکترونیکی، تیوپ و بازیافت ضایعات و خرده‌های غیرفلزی و بوده، سرمایه مصوب خارجی ۲۱۹۷۵ هزار دلار می‌باشد. این طرح‌های صنعتی برای ۴۴۱ نفر اشتغال مستقیم ایجاد خواهد کرد. همچنین تعداد ۲ پروانه صنعتی با سرمایه ۳۷۰۰ میلیارد ریال و اشتغال ۶۰ نفر با تولیدات چاپ پلاست، ماشین‌آلات عمل‌آوری غذایی و درب پی‌وی‌سی به بهره‌برداری رسیده است.

✓ صدور ۶۴ فقره پروانه بهره‌برداری معدن با میزان سرمایه‌گذاری ۲۹۲ میلیارد ریال و اشتغال ۳۴۰ نفر.

✓ میزان استخراج اسمی پروانه‌های بهره‌برداری معادن استان ۱۱۴۴ هزارتن بوده است که نسبت به سال قبل (۱۶۴۲ هزارتن) ۳۰ درصد کاهش داشته است.

۳-۴. بررسی و تحلیل شاخص‌ها و متغیرهای بخش صنعت و معدن

۳-۴-۱. بررسی وضعیت تولید بخش صنعت و معدن

براساس آخرین آمار ارزش افزوده صنعت استان در سال ۹۴، ۷۸۶۶۵ میلیارد ریال و سهم آن از تولید ناخالص داخلی، حدود ۱۲٪ و سهم ارزش افزوده معدن استان ۵۴٪ بوده است. ارزش افزوده صنعت و معدن استان در سال ۹۴، ۸۲۲۳۸ میلیارد ریال می‌باشد که نسبت به سال ۹۳ (۱۰۰۴۴۰ میلیارد ریال) ۱۸٪ کاهش داشته است.

جدول ۴-۵- روند تغییرات ارزش افزوده صنعت و معدن استان (میلیون ریال) ۱۳۹۱-۱۳۹۴

شرح فعالیت‌ها	ارزش افزوده ۱۳۹۱	ارزش افزوده ۱۳۹۲	ارزش افزوده ۱۳۹۳	ارزش افزوده ۱۳۹۴
معدن	۸۶۶,۲۶۵,۱	۳۹۲,۷۱۵,۲	۵۷۶,۰۴۵,۶	۳,۵۷۲,۷۰۱
صنعت	۷۹۴,۵۵ ۱۴۹	۸۱۵,۸۳ ۸۸۸	۳۹۴,۹۴ ۶۵۱	۷۸,۶۶۵,۱۵۷

جدول ۴-۶- تغییرات سهم ارزش افزوده صنعت و معدن از تولید ناخالص استان

عنوان	۱۳۹۱	۱۳۹۲	۱۳۹۳	۱۳۹۴
معدن	۰.۳۱	۰.۴۹۶	۰.۹۶	۰.۵۴
صنعت	۱۴	۱۵.۳۲	۱۵.۰۷	۱۱.۹
مجموع	۱۴.۳۱	۱۵.۸۱	۱۶.۰۳	۱۲.۴۳

جدول ۴-۷- سهم ارزش افزوده فعالیت‌های اقتصادی هر بخش از ارزش افزوده کل استان ۹۴-۱۳۹۱

عنوان شاخص (%)	۱۳۹۱	۱۳۹۲	۱۳۹۳	۱۳۹۴
سهم ارزش افزوده بخش صنعت	۱۴/۰۶	۱۵/۳۴	۱۵/۰۷	۱۱/۹
سهم ارزش افزوده بخش معدن	۰/۳۲	۰/۵	۰/۹۷	۰/۵۴
سهم ارزش افزوده بخش خدمات	۴۹/۲۹	۴۹/۳۶	۴۸/۷۸	۷۲/۰۶

- سهم ارزش افزوده بخش صنعت از ارزش افزوده کل استان طی سال‌های ۹۱ تا ۹۳ روند صعودی داشته به نحوی که از ۱۴ درصد در سال ۹۱ به ۱۵ درصد در سال ۹۳ افزایش یافته، اما در سال ۹۴ مجدداً به ۱۱/۹ درصد کاهش یافته است.
- سهم ارزش افزوده بخش معدن از ارزش افزوده کل استان از سال ۹۱ تا ۹۳ روند صعودی داشته اما در سال ۹۴ کاهش یافته است.

جدول ۴-۸ - ارزش افزوده، مصرف واسطه و ستانده زیر بخشهای گروه صنعت در سال ۹۴

نسبت مصرف واسطه به ستانده	ستانده ۹۴ میلیون ریال	مصرف واسطه ۹۴ میلیون ریال	ارزش افزوده ۹۴ میلیون ریال	زیربخشهای گروه صنعت
۰.۶۷	۲۳۸,۴۶۸,۸۸۵	۱۵۹,۸۰۳,۷۲۸	۷۸,۶۶۵,۱۵۷	صنعت
۰.۷۴	۸۹,۰۸۶,۵۳۱	۶۵,۶۷۴,۱۱۴	۲۳,۴۱۲,۴۱۷	تولید محصولات غذایی
۰.۷۷	۹,۲۳۸,۴۴۳	۷,۱۲۰,۱۹۶	۲,۱۱۸,۲۴۷	تولید انواع آشامیدنیها
#DIV/0!	.	.	.	تولید فرآوردههای توتون و تنباکو
۰.۶۰	۱۲,۶۸۳,۳۵۲	۷,۵۵۰,۵۲۷	۵,۱۳۲,۸۲۵	تولید منسوجات
۰.۳۵	۲,۳۷۶,۶۲۹	۸۳۶,۱۰۶	۱,۵۴۰,۵۲۳	تولید پوشاک
۰.۴۹	۱,۶۲۴,۳۷۱	۷۸۸,۷۴۲	۸۳۵,۶۲۹	تولید چرم و فرآوردههای وابسته
۰.۳۸	۴,۵۷۰,۱۹۰	۱,۷۳۰,۵۹۹	۲,۸۳۹,۵۹۲	تولید چوب و محصولات چوبی به جز مبلمان، حصیر و مواد حصیر بافی
۰.۶۰	۳,۱۲۱,۲۹۶	۱,۸۶۵,۹۷۳	۱,۲۵۵,۳۲۳	تولید کاغذ و فرآوردههای کاغذی
۰.۴۵	۱,۰۸۶,۶۵۴	۴۹۲,۱۸۱	۵۹۴,۴۷۴	چاپ و تکثیر رسانه‌های ضبط شده
۰.۷۳	۴۶۲,۰۱۳	۳۳۸,۴۲۸	۱۲۳,۵۸۵	تولید کک، فرآوردههای حاصل از پالایش نفت
۰.۷۳	۴,۵۵۷,۹۵۴	۳,۳۳۹,۲۵۸	۱,۲۱۸,۶۹۶	تولید مواد شیمیایی و فرآوردههای شیمیایی
۰.۴۰	۴,۱۱۶,۱۲۴	۱,۶۵۸,۵۴۲	۲,۴۵۷,۵۸۲	تولید داروها و فرآوردههای دارویی و شیمیایی و گیاهی
۰.۵۴	۷,۵۵۳,۵۲۲	۴,۰۶۲,۳۶۶	۳,۴۹۱,۱۵۶	تولید فرآوردههای لاستیکی و پلاستیکی
۰.۴۶	۱۴,۴۷۴,۴۶۵	۶,۶۹۵,۰۴۲	۷,۷۷۹,۴۲۳	تولید سایر فرآوردههای معدنی غیرفلزی
۰.۴۶	۱۹,۹۳۵,۹۹۲	۹,۱۷۶,۰۴۷	۱۰,۷۵۹,۹۴۴	تولید فلزات پایه
۰.۷۲	۴,۷۴۰,۸۹۶	۳,۴۳۴,۲۴۶	۱,۳۰۶,۶۵۰	تولید محصولات فلزی ساخته شده، به جز ماشین‌آلات و تجهیزات
۰.۶۲	۶۱۳,۹۹۶	۳۸۲,۵۶۲	۲۳۱,۴۳۵	تولید محصولات رایانه‌ای، الکترونیکی و نوری
۰.۶۴	۱۲,۱۰۰,۷۰۰	۷,۷۵۰,۸۶۶	۴,۳۴۹,۸۳۴	تولید تجهیزات برقی
۰.۵۶	۴,۲۲۴,۹۳۶	۲,۳۵۵,۱۹۱	۱,۸۶۹,۷۴۶	تولید ماشین‌آلات و تجهیزات طبقه‌بندی نشده در جای دیگر
۰.۸۵	۳۸,۹۶۱,۹۳۹	۳۲,۹۶۷,۸۸۴	۵,۹۹۴,۰۵۶	تولید وسایل نقلیه موتوری، تریلر و نیم‌تریلر
۰.۷۱	۴۳۱,۲۸۱	۳۰۴,۸۲۵	۱۲۶,۴۵۶	تولید سایر تجهیزات حمل و نقل
۰.۴۷	۱,۵۴۲,۴۸۷	۷۲۲,۱۵۰	۸۲۰,۳۳۶	تولید مبلمان
۰.۵۶	۸۱۱,۰۴۵	۴۵۲,۷۷۵	۳۵۸,۲۷۰	تولید سایر مصنوعات
۰.۶۸	۱۵۴,۰۶۹	۱۰۵,۱۱۱	۴۸,۹۵۸	تعمیر و نصب ماشین‌آلات و تجهیزات

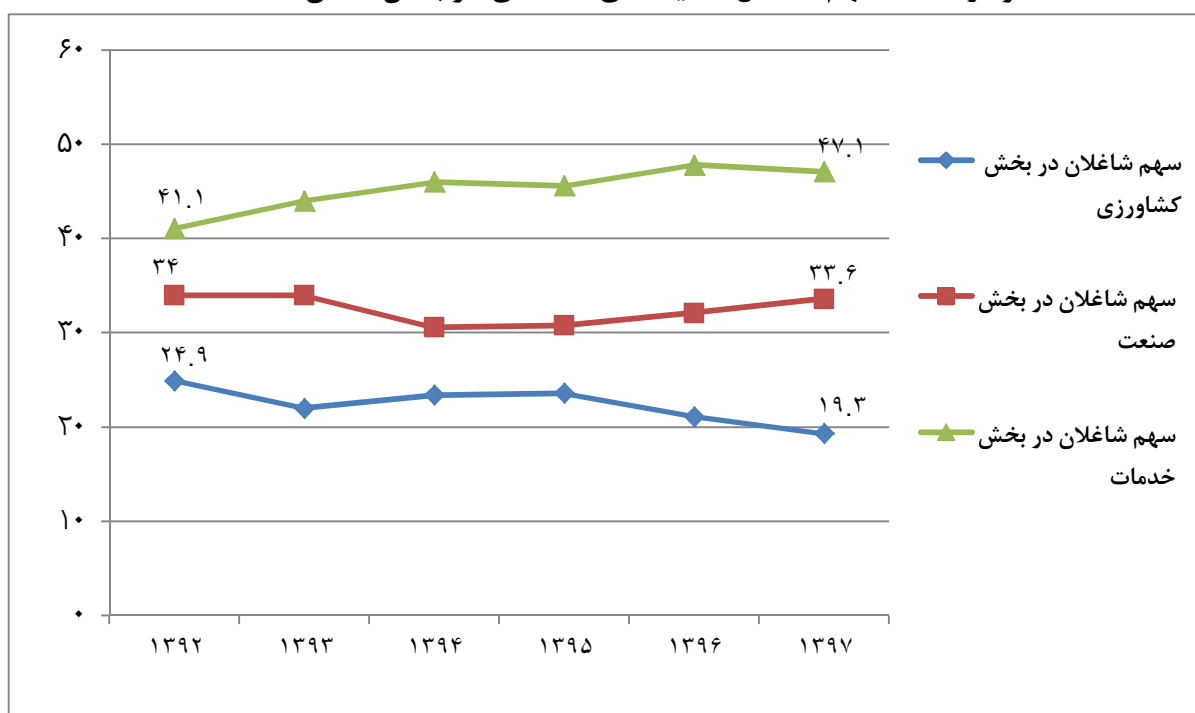
ماخذ: حسابهای ملی منطقه ای ۹۴-۹۰ مرکز آمار ایران

جدول ۴-۹- سهم اشتغال فعالیت‌های اقتصادی هر بخش استان ۱۳۹۲-۹۷

عنوان شاخص	۱۳۹۲	۱۳۹۳	۱۳۹۴	۱۳۹۵	۱۳۹۶	۱۳۹۷
سهم شاغلان در بخش کشاورزی	۲۴.۹	۲۲	۲۳.۴	۲۳.۶	۲۱.۱	۱۹.۳
سهم شاغلان در بخش صنعت	۳۴	۳۴	۳۰.۶	۳۰.۸	۳۲.۱	۳۳.۶
سهم شاغلان در بخش خدمات	۴۱.۱	۴۴	۴۶	۴۵.۶	۴۷.۸	۴۷.۱

ماخذ: گزارش نیروی کار ۹۷- سازمان مدیریت و برنامه ریزی استان

نمودار ۴-۵- سهم اشتغال فعالیت‌های اقتصادی هر بخش استان ۱۳۹۲-۹۷

جدول ۴-۱۰- میزان تولید محصولات صنعتی منتخب (محصولات صنعتی عمده تولیدی استان) در سال ۱۳۹۷ و مقایسه با سال قبل

ردیف	نوع کالای منتخب	واحد سنجش	سال ۹۶	سال ۹۷	درصد تغییر	دلایل نوسانات تولید
۱	انواع الیاف مصنوعی	هزار تن	۱۵/۳۹	۱۵/۲۲۵۹۱۸	-۱	
۲	فرش ماشینی	متر مربع	۴۳۲۰۴۲۱	۳۹۰۶۰۵۴/۵	-۱۰	مشکلات تامین مواد اولیه
۳	کاغذ	هزار تن	۱۰۰/۰۹	۱۷۳/۲۳	۷۳	به علت راه اندازی واحد تولیدی پردیس کاغذ پاژ
۴	روغن نباتی	تن	۶۷۲۶۷	۷۳۸۱۴	۱۰	راه اندازی شرکت تارا
۵	رب گوجه فرنگی	تن	۱۲۰۲۰۰	۱۵۴۰۰۰	۲۸	
۶	خودرو سواری	دستگاه	۱۸۸۰۲۲	۹۱۰۳۶	-۵۲	مشکلات ارزی و وضعیت بازار
۷	لوله و پروفیل	تن	۸۹۲۲۹	۱۲۹۳۵۴/۲	۴۵	راه اندازی و به تولید رسیدن شرکت لوله و نورد صبح پارسین
۸	سیمان	میلیون تن	۳/۶۲۵	۴/۶۷۹	۲۹	رکود ساخت و ساز
۹	مقاطع فولادی	تن	۸۴۵۲۶۳/۵	۹۳۴۳۲۶/۳۰۵	۱۱	
۱۰	کاشی و سرامیک	میلیون متر مربع	۱۸/۶۳۳	۲۲/۵۲	۲۱	تحریک بازار، اعم از محرک داخلی و صادرات به کشورهای عراق و افغانستان
۱۱	فولاد خام	تن	۱۱۹۶۱۱۴/۵	۱۳۶۷۴۱۳	۱۴	به علت راه اندازی مجتمع فولاد خراسان
۲۱	ظروف چینی	هزار تن	۳۲	۴۱/۴۹۶	۳۰	راه اندازی واحدهای جدید (سپیده جام توس و سپیده جام ساین)
۳۱	انواع الکتروموتور	مگاوات	۲۳۰/۸۸۷	۱۸۱/۵۹۹	-۲۱	
۴۱	نخ سیستم پنبه ای	تن	۶۶۲۵	۷۸۰۶/۲	۱۸	
۵۱	یخچال و فریزر	دستگاه	۲۴۸۱۱۱	۱۹۱۵۸۱	-۲۳	مشکلات تامین مواد اولیه و ارز
۱۶	انواع الیاف مصنوعی	هزار تن	۱۵/۳۹	۱۵/۲۲۵۹۱۸	-۱	
۱۷	فرش ماشینی	متر مربع	۴۳۲۰۴۲۱	۳۹۰۶۰۵۴/۵	-۱۰	مشکلات تامین مواد اولیه
۱۸	کاغذ	هزار تن	۱۰۰/۰۹	۱۷۳/۲۳	۷۳	به علت راه اندازی واحد تولیدی پردیس کاغذ پاژ
۱۹	روغن نباتی	تن	۶۷۲۶۷	۷۳۸۱۴	۱۰	راه اندازی شرکت تارا
۲۰	رب گوجه فرنگی	تن	۱۲۰۲۰۰	۱۵۴۰۰۰	۲۸	
۲۱	خودرو سواری	دستگاه	۱۸۸۰۲۲	۹۱۰۳۶	-۵۲	مشکلات ارزی و وضعیت بازار
۲۲	لوله و پروفیل	تن	۸۹۲۲۹	۱۲۹۳۵۴/۲	۴۵	راه اندازی و به تولید رسیدن شرکت لوله و نورد صبح پارسین
۲۳	سیمان	میلیون تن	۳/۶۲۵	۴/۶۷۹	۲۹	رکود ساخت و ساز
۲۴	مقاطع فولادی	تن	۸۴۵۲۶۳/۵	۹۳۴۳۲۶/۳۰۵	۱۱	
۲۵	کاشی و سرامیک	میلیون متر مربع	۱۸/۶۳۳	۲۲/۵۲	۲۱	تحریک بازار، اعم از محرک داخلی و صادرات به کشورهای عراق و افغانستان
۲۶	فولاد خام	تن	۱۱۹۶۱۱۴/۵	۱۳۶۷۴۱۳	۱۴	به علت راه اندازی مجتمع فولاد خراسان
۲۷	ظروف چینی	هزار تن	۳۲	۴۱/۴۹۶	۳۰	راه اندازی واحدهای جدید (سپیده جام توس و سپیده جام ساین)
۲۸	انواع الکتروموتور	مگاوات	۲۳۰/۸۸۷	۱۸۱/۵۹۹	-۲۱	
۲۹	نخ سیستم پنبه ای	تن	۶۶۲۵	۷۸۰۶/۲	۱۸	
۳۰	یخچال و فریزر	دستگاه	۲۴۸۱۱۱	۱۹۱۵۸۱	-۲۳	مشکلات تامین مواد اولیه و ارز

ماخذ : سازمان صمت خراسان رضوی

۴-۳-۲. بررسی وضعیت کارگاه‌های صنعتی

وضعیت موجود پروانه‌های بهره‌برداری استان

در بین پروانه‌های بهره‌برداری استان تا پایان سال ۱۳۹۷ (وضع موجود):

❖ شهر مشهد با سرمایه ۶۶۵۴۷ میلیارد ریال (۳۴ درصد از کل سرمایه استان)، بیشترین سهم را در استان و شهر خواف با سرمایه ۵۰۲۱۵ میلیارد ریال (۲۶ درصد) رتبه دوم و نیشابور با سرمایه ۲۱۲۹۵ میلیارد ریال (۱۱ درصد) رتبه سوم شهرهای استان را به خود اختصاص داده‌اند.

❖ بخش استخراج کانی‌های فلزی با اختصاص ۵۰۲۲۷ میلیارد ریال (۲۶ درصد از کل سرمایه گذاری)، بیشترین سهم و بخش سایر محصولات کانی غیرفلزی با سرمایه ۳۰۲۷۳ میلیارد ریال (۱۶ درصد از کل سرمایه گذاری) رتبه دوم و بخش ساخت فلزات اساسی با اختصاص ۲۹۸۶۴ میلیارد ریال (۱۵ درصد از سرمایه گذاری) رتبه سوم را در بین صنایع داشته است.

❖ از نظر اشتغال نیز، بخش محصولات غذایی و آشامیدنی‌ها با ۴۰۳۲۵ نفر (۲۱ درصد) از کل اشتغال استان دارای بیشترین میزان اشتغال و بخش سایر محصولات کانی غیرفلزی با ۳۵۲۴۸ نفر (۱۸ درصد) رتبه دوم و ساخت ماشین آلات و تجهیزات با ۱۶۴۱۳ نفر (۸ درصد) رتبه سوم در بین کل صنایع می‌باشد.

جدول ۴-۱۱- ترکیب صنایع موجود استان تا پایان اسفند ۹۷

صنایع کوچک (زیر ۵۰ نفر)						
عنوان	تعداد	درصد از کل	سرمایه/میلیارد ریال	درصد از کل	اشتغال	درصد از کل
جواز تاسیس	۲۶۵۹	۹۱.۸	۶۷۸۱۸	۲۵.۴	۴۷۲۳۸	۵۶.۷
پروانه بهره‌برداری	۴۹۹۴	۸۸.۳	۳۵۹۰۱	۱۵.۷	۸۰۴۵۷	۴۱.۵

صنایع متوسط (۵۰ تا ۱۰۰ نفر)						
عنوان	تعداد	درصد از کل	سرمایه/میلیارد ریال	درصد از کل	اشتغال	درصد از کل
جواز تاسیس	۱۴۸	۵.۱	۲۵۱۰۰	۹.۴	۹۳۷۲	۱۱.۲
پروانه بهره‌برداری	۳۶۵	۶.۴	۱۵۵۵۴	۶.۸	۲۳۹۷۲	۱۲.۴

صنایع بزرگ (بالای ۱۰۰ نفر)						
عنوان	تعداد	درصد از کل	سرمایه/میلیارد ریال	درصد از کل	اشتغال	درصد از کل
جواز تاسیس	۹۰	۳.۱	۱۷۴۴۹۴	۶۵.۳	۲۶۷۳۹	۳۲.۱
پروانه بهره‌برداری	۳۰۰	۵.۳	۱۷۷۲۹۴	۷۷.۵	۸۹۵۱۹	۴۶.۲

ماخذ: سازمان صمت خراسان رضوی

در بین جواز تاسیس های استان تا پایان سال ۱۳۹۷ (وضع موجود):

❖ شهر مشهد با سرمایه ۸۷۶۰۴ میلیارد ریال (۳۲ درصد از کل سرمایه استان) بیشترین سهم را در استان و شهر تربت حیدریه با سرمایه ۳۶۴۷۹ میلیارد ریال (۱۴ درصد) رتبه دوم و خواف با سرمایه ۳۶۴۶۹ میلیارد ریال (۱۳ درصد) رتبه سوم شهرهای استان را به خود اختصاص داده اند.

❖ بخش ساخت فلزات اساسی با اختصاص ۹۸۳۹۳ میلیارد ریال (۳۲ درصد از کل سرمایه گذاری)، بیشترین سهم و بخش استخراج کانی فلزی با سرمایه ۶۵۲۶۲ میلیارد ریال (۲۱ درصد از کل سرمایه گذاری) رتبه دوم و سایر محصولات کانی غیرفلزی با اختصاص ۲۷۲۲۶ میلیارد ریال (۱۰ درصد از سرمایه گذاری) رتبه سوم را در بین صنایع داشته است.

❖ از نظر اشتغال نیز، بخش سایر محصولات غیرفلزی با ۱۰۵۹۲ نفر (۱۳ درصد) از کل اشتغال استان دارای بیشترین میزان اشتغال و بخش ساخت فلزات اساسی با ۹۳۰۳ نفر (۱۱ درصد) رتبه دوم و محصولات غذایی و آشامیدنی ها ۸۹۵۸ نفر (۱۱ درصد) رتبه سوم در بین کل صنایع می باشد.

۳-۳-۴. بررسی وضعیت زیر بخش معدن

جدول ۴-۱۲- تعداد پروانه های بهره برداری صادره در بخش معدن به تفکیک زمینه فعالیت در سال ۹۷

شاخص عملکرد	۹۷	۹۶	درصد تغییر
تعداد پروانه بهره برداری صادره	۶۴	۵۱	۵/۲۵
مساحت (کیلومتر مربع)	۲۹۱	۲۳۴	۲۴
میزان سرمایه گذاری (میلیارد ریال)	۲۹۲	۳۷۷	-۵/۲۲
ذخیره (میلیون تن)	۲۸	۳۰	-۶
استخراج اسمی (هزار تن)	۱۱۴۴	۱۶۴۲	-۳۰
اشتغال (نفر)	۳۴۰	۳۶۱	-۶

ماخذ: سازمان صمت خراسان رضوی

*وضع موجود و عملکرد بخش معدن:

در استان خراسان رضوی تاکنون ۱۵۲ فقره گواهی کشف معتبر و با میزان ذخیره ۸۴ میلیون تن صادر شده است. همچنین ۹۳۶ پروانه بهره برداری معدنی معتبر با ذخیره ۲۸۸۹۳۹۰ هزارتن و استخراج اسمی ۳۰۶۱۷ هزارتن توانسته - است زمینه اشتغال ۹۸۳۸ نفر را بامیزان سرمایه گذاری ۴۷۲۵ میلیارد ریال فراهم نماید.

جدول ۴-۱۳- عملکرد سال ۱۳۹۷

شاخص عملکرد	۱۳۹۷	۱۳۹۶	درصد تغییر
تعداد گواهی کشف صادره	۵۲	۴۷	۱۰.۶
مساحت (کیلومتر مربع)	۳۲۴	۲۶۶	۲۲
میزان سرمایه گذاری (میلیون ریال)	۴۲۰۰۰	۴۰۰۰۰	۵
ذخیره (هزار تن)	۲۳۰۰۰	۲۰۰۰۰	۱۵

- در سال ۹۷ تعداد ۶۴ فقره پروانه بهره‌برداری معدن با میزان سرمایه‌گذاری ۲۹۲ میلیارد ریال و اشتغال ۳۴۰ نفر صادر گردیده است. که از نظر سرمایه‌گذاری در مقایسه با سال قبل ۲۲ درصد و از نظر اشتغال ۶ درصد کاهش و از نظر تعداد ۲۵ درصد افزایش داشته است.
- میزان استخراج اسمی پروانه‌های بهره‌برداری معادن استان ۱۱۴۴ هزارتن بوده است که نسبت به سال قبل (۱۶۴۲ هزارتن) ۳۰ درصد کاهش داشته است.

۴-۳-۴- صادرات و واردات محصولات بخش صنعت و معدن

جدول ۴-۱۴- ارزش و وزن صادرات و واردات

واحد وزن: هزارتن / واحد ارزش: میلیون دلار

درصد تغییرات		سال ۹۶			سال ۹۷			شرح عملیات
		متوسط قیمت هر تن کالا	ارزش	وزن	متوسط قیمت هر تن کالا	ارزش	وزن	
ارزش	وزن							
۱۴	۴۰	۹۳۷	۱۹۸۳	۲۱۱۶	۷۷۳	۲۲۵۴	۲۹۵۷	صادرات کالا
-۵	-۲۳	۱۰۳۹	۳۷۱	۳۵۷	۱۲۸۱	۳۵۱	۲۷۴	واردات کالا

ماخذ: سازمان صمت خراسان رضوی

- در سال ۹۷ به ۱۰۱ کشور جهان از گمرکات استان کالا صادر گردیده است، که مهمترین کشور های هدف صادراتی استان کشورهای افغانستان، ترکمنستان، عراق، امارات متحده عربی، هنگ کنگ، پاکستان، ازبکستان، تاجیکستان، ویتنام و اسپانیا می‌باشند.
- ترکیه، امارات متحده عربی، فدراسیون روسیه، آلمان، پاکستان، تاجیکستان، ازبکستان، چین، افغانستان و جمهوری کره مهمترین کشورهای مبداء واردات استان در سال ۹۷ بوده است..
- متوسط قیمت هر تن کالای صادراتی استان ۷۷۳ دلار و کشور ۹۳۷ دلار است.
- متوسط قیمت هر تن کالای وارداتی استان ۱۲۸۱ دلار و کشور ۱۰۳۹ دلار است.
- صادرات ۹۳/۲۳۵ کیلوگرم طلا از استان به ارزش ۳۶۱۳/۷۱۴ هزار دلار در سال ۱۳۹۷.

۴-۳-۵- حمایت‌های دولت از بخش صنعت و معدن

حمایت‌های دولت از بخش صنعت و معدن:

جدول ۴-۱۵- تعداد جلسات برگزار شده ستاد تسهیل و رفع موانع تولید استان در سال ۹۷

نام	تعداد جلسات	تعداد پرونده‌های رسیدگی شده	تعداد مصوبات	مصوبات اقدام شده	مصوبات در دست اقدام	عدم پیگیری و ارجاع
کارگروه تسهیل و رفع موانع تولید	۱۳	۱۰۸	۱۶۷	۹۲	۷۵	۰
گروه های کاری	۱۰۰	۷۸۶	۱۰۳۲	۵۵۷	۴۶۶	۹
جمع	۱۱۳	۸۹۴	۱۱۹۹	۶۴۹	۵۴۱	۹

در سال ۱۳۹۷ تعداد ۱۱۳ جلسه ستاد تسهیل (گروه کاری و کارگروه تسهیل و رفع موانع تولید) با حضور استاندار محترم و مسئولین استانداری تشکیل شده است. در این جلسات ۸۹۴ پرونده رسیدگی شده و ۱۱۹۹ مصوبه صادر گردیده است. ۶۴۹ مصوبه اقدام و مابقی مصوبات در دست اقدام می باشد.

در سال ۱۳۹۶ تعداد ۱۱۰ جلسه ستاد تسهیل (گروه کاری کارگروه تسهیل و رفع موانع تولید) با حضور استاندار محترم و مسئولین استانداری تشکیل شد. در این جلسات ۷۰۸ پرونده رسیدگی شده و ۹۸۲ مصوبه صادر گردیده است. ۷۵۶ مصوبه اقدام و مابقی مصوبات در دست اقدام بوده است.

جدول ۴-۱۶ - عملکرد تسهیلات سال ۱۳۹۶ (میلیارد تومان)

نوع تسهیلات		ثبت نام		بررسی و تصویب		پرداخت تسهیلات	
		تعداد	مبلغ	تعداد	مبلغ	تعداد	مبلغ
بازسازی و نوسازی		۲۵۰	۱۷۱۳.۴	۶۸	۲۲۳.۹	۲۰	۵.۳۳
رونق تولید	پروانه بهره برداری (سرمایه در گردش)	۵۲۶	۷۷۸۴۴	۲۰۸	۲۷۷	۱۶۱	۱۸۷.۵
	جواز تأسیس (سرمایه ثابت)	۹۰	۳۰۷.۵	۴۶	۱۰۷.۵	۱۳	۳۷.۹

جدول ۴-۱۷ - عملکرد تسهیلات سال ۱۳۹۷ (میلیارد تومان)

نوع تسهیلات		ثبت نام		بررسی و تصویب		پرداخت تسهیلات	
		تعداد	مبلغ	تعداد	مبلغ	تعداد	مبلغ
بازسازی و نوسازی		۷۲	۴۴۹۵۱.۵	۴۷	۱۲۶.۸	۲۰	۳۰.۵
رونق تولید	پروانه بهره برداری (سرمایه در گردش)	۲۳۰	۱۱۲۵۰.۷	۱۴۳	۳۷۷	۳۰	۵۶
	جواز تأسیس (سرمایه ثابت)	۱۶	۸۳	۷	۲۱	۰	۰
بازسازی و نوسازی اصناف تولیدی		۲۰	۱۹.۹	۱۲	۱۲.۷	۰	۰

۴-۴. جمع بندی و ارائه توصیه های سیاستی برای استان

بررسی وضعیت موجود نشان می دهد که طی سالهای ۹۷-۱۳۹۲ صنعت و معدن استان با رشد بی سابقه مواجه بوده به-طوری که سرمایه گذاری صنعتی انجام شده طی این سالها ۱۴ برابر شده است .

به نظر می رسد با توجه به تحریم های پیش آمده پیش بینی واقع بینانه متکی به راه اندازی طرح های نیمه تمام بالای ۶۰٪ در سال ۹۸ و طرح های ۶۰-۴۰٪ پیشرفت فیزیکی در سال ۹۹ می باشد که سرمایه گذاری حدودا مطابق سال ۹۷ (۴۰۰۰ میلیارد تومان) ایجاد خواهد کرد.

با توجه به تاکید مقام معظم رهبری به «رونق تولید» برای دستیابی به این امر مهم در حوزه صنعت، معدن و تجارت، در راستای تحقق هدف فوق ۱۳ برنامه در ۷ محور برای سال ۹۸ تدوین و در اولویت اقدامات این سازمان قرار گرفته است :

۷ محور برنامه‌های رونق تولید ۹۸:

۱. توسعه تولید و تعمیق ساخت داخل.
۲. توسعه صادرات غیر نفتی.
۳. توسعه معادن و صنایع معدنی.
۴. توسعه فناوری و شرکتهای دانش بنیان با تغییر رویکرد از مونتاژکاری به نوآوری.
۵. مدیریت بازار و ساماندهی لجستیک تجاری.
۶. بهبود فضای کسب و کار مرتبط با بخش صنعت، معدن و تجارت.
۷. تأمین منابع مالی و توسعه سرمایه‌گذاری.

۱۳ برنامه سازمان در سال ۱۳۹۸ جهت تحقق محورهای فوق عبارتند از :

۱. توسعه و تقویت بنگاه‌های تولیدی و ارتقای توان رقابتی بنگاه‌ها.
۲. ارتقای بهره‌وری عوامل تولید.
۳. پشتیبانی از تولید و عرضه کالا و خدمات مبتنی بر فناوری با ارزش افزوده بالا.
۴. پشتیبانی و حمایت از تولیدات داخلی.
۵. تسهیل در ارتقای سطح فناوری و توسعه نوآوری در رشته فعالیتهای اولویت‌دار و صنایع منتخب.
۶. حصول اطمینان از تامین و توزیع مناسب کالاها و خدمات و تسهیل و نوین‌سازی جریان کالا و خدمات.
۷. توسعه تجارت الکترونیک.
۸. بهبود و توسعه روابط تجاری بین‌المللی و تسهیل تجارت در فضای رقابتی با اولویت صادرات غیرنفتی.
۹. جذب و توسعه سرمایه‌گذاری خارجی.
۱۰. توسعه صادرات غیرنفتی.
۱۱. اصلاح و بهبود نظام توزیع
۱۲. پشتیبانی از سرمایه‌گذاری در ایجاد و توسعه زیرساختهای بخش صنعت، معدن و تجارت.
۱۳. تکمیل زنجیره ارزش فعالیتهای معدنی، صنایع مربوطه و پشتیبانی از تولید کالاهای واسطه‌ای.

مهمترین چالش‌های اقتصادی استان:

- اقتصاد تمرکزگرا بر اساس موضوع زیارت در مشهد مقدس
- کمبود آب برای توسعه صنایع استان و الگوی نامناسب مصرف در بخش کشاورزی
- کمبود زمین با کاربری صنعتی
- هزینه بالای شبکه توزیع در سبد مصرف خانوار

اولویت‌های سرمایه‌گذاری پیشنهادی استان برای سال ۱۳۹۸ :

سازمان صنعت، معدن و تجارت استان به لحاظ بروزرسانی اولویت‌های سرمایه‌گذاری صنعتی، با دعوت از نمایندگان تشکل‌های بخش خصوصی و دستگاه‌های اجرایی دانشگاه و مراکز تحقیقاتی، جلساتی را به تفکیک شاخه‌های صنعت برگزار نموده و پس از بحث و تبادل نظر اولویت‌های سرمایه‌گذاری در شاخه‌های مختلف صنعتی مطابق با برنامه راهبردی صنعت، معدن و تجارت استان و با توجه به اسناد بالادستی (برنامه ششم توسعه، سند راهبردی صنعت، معدن و تجارت کشور، سند آمایش و سند اشتغال استان) تهیه شده است. در انتخاب اولویت‌ها صنایع کم‌آبر، تکمیل زنجیره تولید صنایع و معادن استان، نیازهای صادراتی و اقلام عمده وارداتی استان (در ثبت سفارش‌های انجام شده) مورد توجه قرار گرفته است.

فصل پنجم

ساختمان و مسکن استان

چکیده :

- کاهش شاخص تراکم خانوار در واحد مسکونی.
- افزایش سهم ارزش افزوده بخش ساختمان در ارزش افزوده استان در سال ۹۴ نسبت به ۹۳.
- افزایش تعداد پروانه‌های ساختمانی صادر شده احداث بنا در سال ۹۷ نسبت به ۹۶.
- افزایش قیمت ۳۶ درصدی یک متر مربع زمین ساختمان‌های مسکونی کلنگی در سال ۹۷ نسبت به ۹۶ در شهر مشهد.
- افزایش قیمت ۲۹ درصدی یک متر مربع زیربنای واحدهای مسکونی در سال ۹۷ نسبت به ۹۶ در شهر مشهد.
- افزایش قیمت ۱۹ درصدی متوسط اجاره بهای ماهانه به ازای یک متر مربع زیربنای واحدهای مسکونی در سال ۹۷ نسبت به ۹۶ در شهر مشهد.
- رشد ۲/۶ درصدی تسهیلات اعطایی بخش مسکن در سال ۹۷ نسبت به ۹۶.

۵-۱- سیاست‌های اقتصادی بخش ساختمان و مسکن و جهت‌گیری‌های استان

بخش مسکن یکی از مهمترین بخش‌های اقتصاد ایران است که سهم عمده‌ای در تولید ناخالص داخلی، سرمایه‌گذاری و اشتغال دارد و به لحاظ داشتن ارتباط قوی با بخش‌های مختلف اقتصادی به عنوان محرک بسیاری از فعالیت‌های اقتصادی عمل می‌نماید. بررسی‌های صورت گرفته در بخش مسکن حاکی از آن است که وضعیت مسکن استان چه از لحاظ کمی و چه از لحاظ کیفی از بهبود نسبی برخوردار گردیده، گواه این ادعا از وجه کمی شاخص تراکم خانوار در واحد مسکونی می‌باشد که رو به کاهش است و از ۱/۰۹ در سال ۱۳۸۵ به ۱/۰۴ در سال ۱۳۹۵ رسید و از وجه کیفی نیز افزایش نسبت ساختمان‌های بادوام در مجموعه واحدهای مسکونی موجود را به همراه داشت.

قیمت مسکن در درجه اول تحت تأثیر نرخ شهرنشینی، درآمد سرانه، نرخ اجاره‌بها و تولید ناخالص ملی و در درجه دوم تحت تأثیر هزینه ساخت است و در نهایت سیاست‌های پولی و مالی دولت نقش ناچیزی بر قیمت مسکن داشته است.

سیاست‌های اقتصادی در بخش مسکن مهر استان به صورت تخصیص زمین توسط دولت، تسهیلات بانکی و آورده متقاضی می‌باشد و پیش‌بینی می‌گردد با حمایت و نظارت مستمر دولت، وضعیت مسکن چه از لحاظ کمی و چه از لحاظ کیفی جهت برخورداری کلیه اقشار جامعه رو به بهبود باشد.

۵-۲- بررسی وضعیت تحولات بخش ساختمان و مسکن

بررسی وضعیت مسکن طی دهه ۱۳۸۵-۱۳۹۵ بر اساس شاخص‌های موجودی مسکن به شرح جدول ذیل در مجموع بیانگر بهبود کمی و کیفی وضع مسکن می‌باشد.

جدول ۵-۱- شاخص‌های موجودی مسکن استان

ردیف	شرح	سال ۱۳۸۵	سال ۱۳۹۵	برآورد سال ۱۳۹۷
۱	جمعیت	۵۵۹۳۰۷۹	۶۴۳۴۵۰۱	۶۶۱۹۴۵۹
۲	خانوار	۱۴۲۷۵۰۵	۱۹۳۸۷۰۳	۲۰۳۵۰۳۱
۳	واحد مسکونی	۱۲۹۶۳۳۱	۱۸۶۳۷۶۳	۱۹۷۷۲۹۰
۴	بعد خانوار	۳/۹	۳/۳	۳/۲
۵	تراکم خانوار در واحد مسکونی	۱/۰۹	۱/۰۴	۱/۰۴
۶	تراکم نفر در واحد مسکونی	۴/۳	۳/۴	۳/۳

ماخذ: سرشماری آمار و نفوس مسکن سالهای ۱۳۸۵ و ۱۳۹۵

بررسی تعداد متوسط افراد ساکن در یک واحد مسکونی که از ۴/۳ نفر در سال ۱۳۸۵ به ۳/۴ نفر در سال ۱۳۹۵ کاهش یافته است، بیانگر کاهش بعد خانوار در واحد مسکونی می‌باشد که این امر به دنبال سیاست‌های کنترل جمعیت، واگذاری زمین و تولید مسکن اتفاق افتاده است. تغییر شرایط مسکن و تحولات کمی آن در استان خراسان رضوی با مؤلفه تعداد متوسط خانوار ساکن در واحد مسکونی نیز بهتر قابل سنجش خواهد بود. بر این اساس تعداد خانوار ساکن در واحد مسکونی از حدود ۱/۰۹ خانوار در سال ۱۳۸۵ به ۱/۰۴ خانوار در سال ۱۳۹۵ کاهش یافته است. از جمله عوامل مؤثر بر این کاهش، افزایش سن ازدواج، تمایل به الگوی سکونتی مستقل در واحد مسکونی و همچنین بهبود ذخیره مسکونی و افزایش تولید مسکن می‌باشند. نتایج کلی از بررسی این دو شاخص (تراکم خانوار و تراکم نفر در واحد مسکونی) بیانگر تمایل خانوارها به کوچک شدن و از طرفی هسته‌ای شدن بوده است که در شرایط سکونت آنها نیز عینیت یافته است. با توجه به نرخ رشد ۱/۴ درصدی جمعیت و ۳/۱ درصدی تعداد خانوار، تعداد واحد مسکونی به میزان ۳/۷ درصد رشد داشته است. با توجه به سرشماری آمار و نفوس مسکن در سال ۱۳۹۵، میزان کمبود واحد مسکونی استان ۷۴۹۴۰ واحد می‌باشد.

وجود رکود در بازار ایران، تاثیر بسزایی در بخش مسکن ایجاد کرد و این امر موجب گردید به منظور فعالیت در حوزه مسکن، تغییراتی در رویکرد تخصیص تسهیلات بانکی به بخش مسکن صورت پذیرد به‌طوری که میزان تسهیلات مسکن مهر از ۲۵ میلیون تومان در سال ۹۴ به ۳۰ میلیون تومان در سال ۹۵ و ۴۰ میلیون تومان در سال ۹۶ و ۸۰ میلیون تومان در سال ۹۷، افزایش یافت و همچنین الزام به احداث ساختمان‌ها با رعایت مقررات ملی ساختمان و استفاده از مجریان ذیصلاح موجب ارتقاء کیفی ساخت و سازها در سال‌های اخیر گردیده است.

آنچه تحولات بازار مسکن را از تحولات سایر بخش‌های اقتصادی متفاوت می‌کند و موجب شکل‌گرفتن الگوی متفاوت تغییر قیمت می‌شود، تقاضای سرمایه‌ای مسکن است. بر این اساس لازم است این تقاضا بیشتر تجزیه و تحلیل شود. اغلب خانوارها در سبد دارایی خود اقلامی را برای آینده نگهداری می‌کنند. این اقلام عبارتند از: زمین و مسکن، طلا، ارز، اوراق بهادار، سپرده‌های غیردیداری (سپرده‌های مدت‌دار) و سایر دارایی‌ها. افزایش نقدینگی در جامعه به طور مستقیم بر ترکیب این دارایی‌ها اثر می‌گذارد. بررسی چگونگی این اثر، رمز اصلی تحولات قیمتی بخش مسکن را نشان خواهد داد. مرور ادوار گذشته دوره‌های رکود و رونق مسکن نشان می‌دهد در فاصله سال‌های ۱۳۷۲ تا ۱۳۹۴ بازار مسکن با چهار دوره رونق و رکود روبه‌رو بوده است. همانطور که در اواخر سال ۸۸ پیش‌بینی شده بود، رکودی که تقریباً از سال ۸۷ در بازار مسکن حاکم شد، در اوایل سال ۸۹ به اوج خود رسید؛ به طوری که با نزدیک شدن به نیمه دوم سال ۸۹، شرایط بازار مسکن پس از دو سال تجربه رکودی، برای ورود به یک دوره رونق آماده شد. در نیمه سال ۸۹ از یک سو رشد مثبت ساخت و سازهای مسکونی و از سوی دیگر تغییر مسیر منحنی نرخ رشد قیمت مسکن از شیب منفی به شیب مثبت، این پیام را به فعالان بازار مسکن داد که دوره سوم رونق- رکود در این بازار تکمیل و حالا در دوره چهارم (دوره رکود) به سر می‌بریم. از ویژگی‌های این دوره می‌توان به کاهش تقاضا و قیمت مسکن در این دوره اشاره کرد.

علاوه بر این تورم بالا معضل اقتصادی مهمی در کشورهای درحال توسعه چون ایران است. اثر منفی نرخ‌های تورم بالا به خوبی بر کاهش قدرت خرید و رفاه اقتصادی افراد جامعه محسوس است، بنابراین مهار قیمت‌ها و ثبات درآمد واقعی نیاز جامعه و اهداف اصلی سیاست‌گذاران می‌باشد. در ایران در دوره بعد از انقلاب، در اغلب سال‌ها تورم دورقمی را تجربه کرده‌ایم.

با توجه به آنچه بیان شد، در ایران به ویژه طی سه دهه گذشته به علت افزایش بی‌رویه نقدینگی، ویژگی سرمایه‌ای مسکن همواره موجب تشدید نوسانات این بازار شده است. در مجموع در شرایطی که در سطح اقتصاد کلان کشور، سیاست افزایش حجم نقدینگی اجرا می‌شود و بازار سرمایه کاملاً نیز برای جذب آن وجود ندارد، بخش مسکن توانسته

است به لحاظ ویژگی‌های خود تا حد قابل ملاحظه‌ای از این حجم نقدینگی را جذب کند. به عبارت دیگر بخش مسکن در کنار نوسانات و تغییرات در متغیرهای درون‌بخشی، همواره با یک معضل فرابخشی مواجه بوده و آن آثار ناشی از افزایش حجم نقدینگی است که بخش عمده آن به صورت تقاضای سرمایه‌ای وارد بازار مسکن می‌شود و آثار تورمی ایجاد می‌کند. در شرایط تورمی تقاضا برای مسکن افزایش می‌یابد، افزایش تقاضا برای مسکن از یک طرف و افزایش قیمت مواد اولیه ساخت‌وساز مسکن در اثر تورم از طرف دیگر، نشان‌دهنده تأثیرپذیری بیش از پیش بازار مسکن از تورم است. بخش عمده افزایش تقاضای مسکن در شرایط تورمی، تقاضای سرمایه‌ای است؛ افزایش تقاضای سرمایه‌ای در بازار مسکن در ابتدا موجب رونق در بخش مسکن می‌شود اما در مرحله بعد که این افزایش تقاضا به اوج خود رسید، رکود در بخش مسکن را به دنبال دارد.

با توجه به آنچه بیان شد با کاهش نقدینگی یا توسعه بازارهای مالی در کشور که نقدینگی سرگردان بتواند به آن سمت سوق پیدا کرده و موجب رونق اقتصادی شود، می‌توان از نوسانات در سایر بازارها (از جمله بازار مسکن) به هنگام تزریق نقدینگی در بازار جلوگیری کرد.

۵-۳- بررسی و تحلیل شاخص‌ها و متغیرهای بخش ساختمان و مسکن

✓ ارزش افزوده بخش ساختمان

جدول ۵-۲- ارزش افزوده بخش ساختمان در استان

سال ۱۳۹۴	سال ۱۳۹۳	شرح
۳۱۵۶۱۷۹۳	۲۸۱۹۱۳۴۴	ارزش افزوده بخش ساختمان (میلیون ریال)
۶۵۹۷۰۱۴۰۳	۶۲۶۰۴۷۲۴۹	ارزش افزوده کل (میلیون ریال)
۴/۷۸	۴/۵	سهم بخش ساختمان در ارزش افزوده کل

ماخذ: حسابهای ملی - منطقه ای مرکز آمار ایران

بر اساس اطلاعات مرکز آمار ایران ارزش افزوده استان تا سال ۱۳۹۴ محاسبه و موجود می‌باشد. سهم بخش ساختمان در ارزش افزوده کل استان از ۴/۵٪ در سال ۹۳ به حدود ۴/۸٪ در سال ۹۴ رسیده است. بخش ساختمان علاوه بر سهمی که در محصول ناخالص داخلی استان دارد در صورت رونق می‌تواند سهم عمده‌ای در اشتغالزایی استان نیز ایفا نماید.

✓ پروانه‌های ساختمانی صادره برحسب نوع پروانه و بخش متقاضی

میزان پروانه‌های صادر شده توسط شهرداری‌ها، یکی از شاخص‌هایی است که بیانگر فعالیت در حوزه مسکن و ساختمان می‌باشد. در شهر مشهد مقدس آمار پروانه‌های صادره طی سالهای ۱۳۹۱ تا ۱۳۹۴ نمایانگر رکود در بازار مسکن می‌باشد. ولیکن در سال ۱۳۹۵ میزان پروانه‌ها نسبت به سال ۱۳۹۴ رشد ۳۴ درصدی داشته است که خود به نوعی نشانگر رونق بازار مسکن و ساختمان می‌باشد. تعداد پروانه‌های احداث ساختمانی در سال ۱۳۹۶ نیز نسبت به سال ۱۳۹۵ افزایش ۷ درصدی داشته است. رشد ۲۸ درصدی در تعداد پروانه‌های صادر شده در سال ۱۳۹۷ نسبت به سال قبل نمایانگر رونق بازار مسکن علیرقم افزایش قیمت، در این دوره بوده است.

جدول ۵-۳- تعداد پروانه‌های ساختمانی صادر شده توسط شهرداری‌ها بر حسب نوع پروانه، بخش متقاضی

شرح	سال ۱۳۹۷		سال ۱۳۹۶	
	پروانه احداث ساختمانی	پروانه افزایش بنا	پروانه احداث ساختمانی	پروانه افزایش بنا
خراسان رضوی	۹۳۳۶	۱۵۶۰	۷۳۰۳	۱۳۲۵

ماخذ: مرکز آمار ایران

جدول ۵-۴- تعداد واحد مسکونی تعیین شده در پروانه‌های ساختمانی صادر شده بر حسب نوع پروانه و بخش متقاضی در نقاط شهری استان

سال	احداث و افزایش بنا	احداث بنا				افزایش بنا		
		جمع	خصوصی	تعاونی	دولتی	جمع	خصوصی	تعاونی
۱۳۹۶	۲۰۱۵۳	۱۸۹۳۴	۱۸۲۹۶	۱۳۳	۵۰۵	۱۲۱۹	۱۲۰۹	۵
۱۳۹۷	۲۸۲۱۲	۲۶۸۴۶	۲۵۷۸۲	۵۱	۱۰۱۳	۱۳۶۶	۱۳۶۱	۱

ماخذ: سالنامه آماری استان خراسان رضوی ۱۳۹۷

جدول ۵-۵- آمار پروانه و پایان کار صادره مسکونی در مشهد طی سال‌های ۱۳۹۷-۱۳۹۴

شرح	سال	۱۳۹۴	۱۳۹۵	۱۳۹۶	۱۳۹۷
تعداد پروانه		۳۴۹۲	۴۴۸۴	۴۶۹۲	۷۶۸۳
پایان کار بهره‌برداری		۱۲۸۱۹	۱۰۱۷۳	۱۰۶۰۲	-

ماخذ: اداره آمار شهرداری مشهد- استان خراسان رضوی

۵-۳-۱- وضعیت تحولات قیمتی بخش ساختمان و مسکن

✓ شاخص بهای ارزش اجاری مسکن شخصی و غیر شخصی

به دنبال جهش ناگهانی قیمت مسکن در سال ۹۷ نسبت به سال گذشته، میزان اجاره بهای مسکن افزایش یافته است. این موضوع موجب شد که خانوارها از سمت تملک واحد مسکونی به سمت استیجاری وادار به حرکت گردیده و این امر ناشی از کاهش توان خرید مسکن توسط متقاضیان مسکن و تا حدودی وجود رکود تورمی در بازار مسکن می‌باشد.

✓ قیمت فروش یک متر زمین و زیر بنا

جدول ۵-۶- متوسط قیمت یک متر مربع زمین و زیربنا در شهر مشهد- سالانه

سال	متوسط قیمت یک متر مربع زمین ساختمانیهای مسکونی کلنگی- هزار ریال	متوسط قیمت یک متر مربع زیربنای واحدهای مسکونی - هزار ریال
۱۳۹۵	۳۳۲۶	۱۱۸۹۴
۱۳۹۶	۳۷۶۶	۱۳۴۷۵
۱۳۹۷	۵۱۱۴	۱۷۳۴۱

ماخذ: سالنامه آماری استان ۱۳۹۷

جدول ۵-۷- متوسط قیمت فروش یک متر مربع زیربنای مسکونی در نقاط شهری استان - هزار ریال

شرح	زمستان ۱۳۹۷			درصد تغییر نسبت به پاییز ۱۳۹۷		سهم معاملات استان از کل کشور و شهر مشهد از کل استان
	حداقل	حداکثر	متوسط	قیمت	تعداد معاملات	
خراسان رضوی	۱۱۴۹	۵۷۸۵۷	۱۵۲۲۷	۷/۹	۱۸/۳	۲/۳
مشهد	۳۰۰۰	۵۷۱۴۳	۱۹۵۷۸	۷/۲	۲۰	۶۲/۴

ماخذ: مرکز آمار ایران

جدول ۵-۸- متوسط قیمت فروش یک متر مربع زمین و یا زمین ساختمان کلنگی در نقاط شهری استان - هزار ریال

شرح	زمستان ۱۳۹۷			درصد تغییر نسبت به پاییز ۱۳۹۷		سهم معاملات استان از کل کشور و شهر مشهد از کل استان
	حداقل	حداکثر	متوسط	قیمت	تعداد معاملات	
خراسان رضوی	۸۶۹	۴۱۶۸۶	۴۷۶۲	۴/۷	۸۷	۲
مشهد	۱۲۱۰	۴۱۶۸۶	۵۷۱۹	۴/۹	۴۸/۷	۱۱/۸

ماخذ: مرکز آمار ایران

✓ مبلغ اجاره ماهانه به اضافه سه درصد ودیعه

جدول ۵-۹- متوسط اجاره بهای ماهانه در قراردادهای منعقد شده بین موجر و مستاجر در بنگاههای ملکی به ازای یک متر مربع زیربنای واحد مسکونی در شهر مشهد - ریال

سال	اجاره بها - ریال	درصد تغییر
۱۳۹۴	۶۱۰۴۱	-
۱۳۹۵	۶۶۰۳۱	۸/۲
۱۳۹۶	۷۳۶۷۰	۱۱/۵
۱۳۹۷	۸۷۷۴۸	۱۹

ماخذ: سالنامه آماری استان خراسان رضوی ۱۳۹۷

*مبلغ ودیعه در اجاره بها منظور شده است.

جدول ۵-۱۰- متوسط اجاره بهای ماهانه بعلاوه ۳٪ ودیعه پرداختی به ازای یک متر مربع زیربنای مسکونی - ریال

شرح	زمستان ۱۳۹۷			درصد تغییر نسبت به پاییز ۱۳۹۷		سهم معاملات استان از کل کشور و شهر مشهد از کل استان
	حداقل	حداکثر	متوسط	قیمت	تعداد معاملات	
خراسان رضوی	۵۴۱۷	۱۹۴۱۱۸	۷۶۲۱۴	۴/۳	-۱۴/۶	۱/۴
مشهد	۵۹۷۵	۱۹۴۱۱۸	۹۲۴۳۴	۴/۵	-۹/۳	۷۵.۱

ماخذ: مرکز آمار ایران

۵-۳-۲- تسهیلات اعطایی به بخش ساختمان و مسکن

۷- تسهیلات پرداختی

جدول ۵-۱۱- تسهیلات بخش مسکن و ساختمان استان

سال	مبلغ تسهیلات (میلیون ریال)	سهم بخش مسکن از کل تسهیلات اعطایی
۱۳۹۵	۱۲۱,۳۰۸,۶۷۸	٪۴۰
۱۳۹۶	۱۳۶,۱۶۸,۸۸۵	٪۳۵
۱۳۹۷	۱۳۹,۶۸۶,۷۷۴	٪۳۰

ماخذ: بانک‌های استان

مبلغ تسهیلات اعطایی در سال ۱۳۹۷ نسبت به سال گذشته، ۲/۶ درصد رشد داشته اما سهم تسهیلات بخش مسکن در کل تسهیلات اعطایی از ۳۵٪ به ۳۰٪ کاهش یافته است. در سال ۱۳۹۷ از مجموع تسهیلات اعطایی در استان، بخش بازرگانی و خدمات با ۳۷٪ بیشترین سهم، بخش مسکن با ۳۰٪ سهم از کل تسهیلات استان در رتبه دوم، صنعت و معدن با ۱۷٪ رتبه سوم و کشاورزی با ۱۱٪ سهم در مقام چهارم قرار دارد.

۵-۴- جمع‌بندی و ارائه توصیه‌های سیاستی در بخش ساختمان و مسکن

برای برآورد نیاز مسکن دو عامل به‌ترتیب شامل تغییر در تعداد و توزیع جمعیت و همچنین نرخ بُعد خانوار باید ملاک قرار گیرد. با توجه به کوچک‌شدن بُعد خانوارهای ایرانی از تعداد ۴ نفر در هر خانواده به ۳.۵ نفر و همچنین با توجه به اینکه تعداد خانوارهای یک‌نفره افزایش پیدا کرده است، از دید جمعیت‌شناسی، کشور تا سال ۱۴۰۵ به حداقل ۱۳.۶ میلیون آپارتمان جدید نیاز دارد که البته در این محاسبه، نرخ تخریب، بهبود وضع محیط سکونت و نیازهای آبی از جمله بازسازی مناطق سیل‌زده و زلزله‌زده نیز لحاظ شده است.

برنامه‌های تدوین شده در راستای تحقق سیاست‌های کلان حوزه مسکن شامل تکمیل و اتمام طرح مسکن مهر، آغاز طرح اقدام ملی ساخت ۴۰۰ هزار واحد مسکونی، تقویت طرح مسکن روستایی، ایجاد بازار تعهدی مصالح، ایجاد ظرفیت‌های تامین مالی جدید، اجرای ماده ۲ قانون ساماندهی و حمایت از تولید و عرضه مسکن (اجاره‌داری حرفه‌ای)، ابلاغ سیاست‌های عرضه زمین، ارایه بسته پیشنهادی «کاهش التهابات و ساماندهی بازار اجاره مسکن»، و ایجاد بنگاه‌های استارت‌آپ معاملات مسکن است.

سیاست‌ها و برنامه‌های دولت برای بخش مسکن در مقطع زمانی حاضر باید به سمت حمایت از افزایش عرضه واحدهای مسکونی مصرفی در قالب واحدهای مسکونی ملکی و استیجاری حرکت کند.

هم اکنون بازار مسکن به دو نوع واحدهای مسکونی نیاز دارد و نمی‌توان تمام تقاضای مسکن در شرایط فعلی را تنها با عرضه مسکن ملکی پاسخ داد و امیدوار بود که مشکل مسکن در شرایط فعلی برطرف خواهد شد.

توجه سیاست‌گذار بخش مسکن در مقطع زمانی فعلی برای حل بحران‌های موجود به تجارب موفق کشورهای دنیا در حل معضل مسکن با استفاده از راه‌اندازی بازار اجاره‌داری حرفه‌ای و عرضه واحدهای مسکونی مصرفی و هدایت منابع بانکی به‌گونه‌ای که بخش قابل توجهی از تسهیلات قابل پرداخت از سوی بانک‌های عامل به سمت ساخت واحدهای مسکونی با رعایت الگوی مصرف مسکن حرکت کند و در مقابل ارایه تسهیلات ارزان قیمت و مشوق‌های ثانویه به سازنده‌ها همچون برخی بخشودگی‌های مالیاتی و مبالغ مربوط به عوارض ساختمانی، سازنده را مکلف به عرضه بخشی از واحدها به بازار استیجار کرد.

در این صورت می‌توان امیدوار بود که با اعمال نرخ‌های منصفانه برای اجاره این دسته از واحدها، بازار اجاره مسکن نیز با ثبات قیمت مواجه شود و التهاب بازار اجاره نیز کنترل شود.

نباید سیاست‌ها به گونه‌ای تعریف شود که به ضد کارکرد تعریف شده برای خود تبدیل شوند؛ لازم است برنامه‌های طراحی شده برای اعمال در بخش مسکن ابتدا مورد مطالعه و کارشناسی قرار بگیرند چرا که عواقب اجرای سیاست‌های نادرست در حوزه مسکن به مراتب از بی‌سیاستی در این حوزه بیشتر است.

تجربه‌های قبلی نیز اثبات کرده است که اعمال سیاست‌های تنبیهی و تعزیراتی نه تنها اثری در بازار مسکن نداشته و محکوم به شکست بوده است بلکه ادامه این گونه سیاست‌ها و اصرار بر آن‌ها می‌تواند پیامدهای اقتصادی ناگواری را به جامعه و بازار تحمیل کند؛ افزایش فشارهای تعزیراتی و کنترلی بر سازنده‌ها، مالکان واحدهای مسکونی و به خصوص موجران، می‌تواند منجر به کاهش میل به سرمایه‌گذاری در بازار مسکن، کاهش میل به عرضه واحدهای آماده فروش و همچنین کاهش عرضه واحدهای اجاره‌ای به بازار شود و بخش قابل توجهی از سرمایه‌ها را از بازار مسکن به سایر بازارها هدایت کند.

در یک نگاه می‌توان برای تقویت خرید متقاضیان مصرفی مسکن، توجه مؤکد به نوسازی و بهسازی بافت‌های فرسوده و کم‌برخورداری شهری، طراحی و تدوین مکانیزم‌های اجتماعی تامین مسکن برای اقشار ضعیف و ناتوان جامعه و برنامه‌ریزی و هدایت طرح‌ها برای تامین مسکن خانه اولی‌ها و زوج‌های جوان به عنوان مهمترین رویکردها در نظام برنامه‌ریزی مسکن برشمرد که می‌بایست مورد توجه دولتمردان و سیاست‌گذاران این بخش قرار گیرد.

فصل ششم

خدمات استان

بخش خدمات استان

بخش خدمات مشتمل بر دوازده زیر بخش و فعالیت اقتصادی شامل: ۱- عمده فروشی، خرده فروشی، تعمیر وسائط نقلیه و کالاهای ۲- فعالیت خدماتی مربوط به تامین جا و غذا ۴- حمل و نقل و انبارداری و پست ۳- اطلاعات و ارتباطات ۵- فعالیت های مالی و بیمه ۶- املاک و مستغلات ۷- فعالیتهای حرفهای، علمی و فنی ۸- فعالیتهای اداری و خدمات پشتیبانی ۹- اداره امور عمومی، و خدمات شهری ۱۰- آموزش ۱۱- فعالیت های مربوط به سلامت انسان و مددکاری اجتماعی ۱۲- سایر خدمات عمومی، اجتماعی شخصی و خانگی در حسابهای منطقه ای مورد نظر قرار گرفته است. بسیاری از زیربخشهای، بخش خدمات در سایر فصول کتاب مطرح شده است. لذا بر اساس سرفصل راهنمای گزارش سال، پس از بیان کلی سیاستهای اقتصادی بخش خدمات و تحولات بخش خدمات با محوریت گردشگری استان، اطلاعات و آمار در خصوص مصرف واسطه و ستانده و ارزش افزوده زیربخش های خدمات ارائه می شود. در ادامه معطوف به گردشگری و میراث فرهنگی استان شده که نقش مهمی در اقتصاد استان را دارا می باشد.

۱-۶. سیاست های اقتصادی بخش خدمات و جهت گیری های استان

بخش خدمات، به عنوان نیروی محرکه رشد و ترقی در جهان توسعه یافته، نسبت به سایر بخشهای اقتصادی تلقی می شود. استان خراسان رضوی، با دارا بودن کلانشهر مشهد، مزیت ها و قابلیت های پایداری در بعضی از زیر بخشهای خدمات بالاخص گردشگری و بازرگانی دارد. در این راستا، سیاست های بخش خدمات و جهت گیری های آن در استان مورد نظر قرار گرفته که تعدادی از آنها در اینجا مطرح می شود.

- گسترش و بهبود خدمات پشتیبانی کننده فعالیتهای بازرگانی خارجی مانند بانکداری، بیمه و خدمات مالی در استان و تقویت نهادهای و تشکلهای غیر دولتی فعال در بخش بازرگانی خارجی استان (اتاق بازرگانی، اتاق تعاون، خانه کشاورز، خانه صنعت و معدن ...).

- تعامل کارآمد و برنامه ریزی شده با کشورهای دنیا و علی الخصوص با کشورهای اسلامی و کشورهای آسیای میانه در توسعه زیارت و گردشگری.

- برنامه ریزی برای جذب گردشگران خارجی، ایجاد تسهیلات و رفع موانع، صدور روایدها در مبادی ورودی کشور، ارائه اطلاعات و خدمات رفاهی لازم در سفارت خانه ها با همکاری واحدهای ذیربط

- بررسی طرح ها و راهکارهای تشویقی و ترغیبی به منظور توسعه گردشگری داخلی و بازدید از امکانات و جاذبه های سیاحتی و زیارتی استان

- برنامه ریزی به منظور شناخت بازارهای هدف و بررسی روش ها و مکانیسم های ارتقاء منابع درآمد سازمان از محل صنعت گردشگری داخلی و خارجی

- متنوع سازی و توسعه و ارتقای سطح کمی و کیفی خدمات حمل و نقل و گردشگری.

۲-۶. بررسی وضعیت تحولات بخش خدمات

همانگونه که در ابتدا عنوان گردید بخش خدمات متشکل از ۱۲ زیر بخش و یا فعالیت اقتصادی تعریف شده است که در سایر فصول به بسیاری از آنها پرداخته شده و می شود. اما تاکید این فصل بر صنعت گردشگری است. در سال ۱۳۹۷ سرمایه گذاری و ارائه تسهیلات در امر امکانات و ایجاد جاذبه های گردشگری، همچنان مورد توجه قرار گرفته است و اقدامات اجرایی در این راستا صورت گرفته است. بر اساس اعلام اداره کل میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی استان خراسان رضوی در سال ۱۳۹۷ به تعداد ۱۵۰ تأسیسات گردشگری فعال اجراء شده است و تعداد تأسیسات گردشگری فعال از ۲۰۴۱ مورد در سال ۱۳۹۶ به ۲۱۹۱ مورد در سال ۱۳۹۷ افزایش یافته است. همچنین عملکرد تعداد واحدهای اقامتی رسمی استان (هتل، هتل آپارتمان، مهمانپذیر، اقامتگاه بوم گردی و خانه مسافر) به تعداد ۵۳ واحد بوده است و از رقم ۱۶۲۱ در سال ۱۳۹۶ به رقم ۱۶۷۴ در سال ۱۳۹۷ رسیده است. از اقدامات دیگر در خصوص سایر

تأسیسات گردشگری (دفاتر خدمات مسافرتی، پذیرایی بین راهی) می باشد که استان دارای عملکردی به تعداد ۸۰ مورد بوده است و تعداد آنها از ۴۲۸ در سال ۱۳۹۶ به ۵۰۸ در سال ۱۳۹۷ رسیده است. در سال ۱۳۹۷ در حوزه نرم افزاری و قوانین و مقررات رویدادهای چشم گیری در استان و دولت الکترونیک رخ داده است:

- استقرار حوزه میز خدمت
- الکترونیک شدن کلیه مجوزهای سازمان مانند پنجره واحد خدمات الکترونیک
- استقرار سامانه جامع دفاتر مسافرتی
- استقرار سامانه ثبت آمار بازدید کنندگان از مکانهای تاریخی - فرهنگی غیر رایگان
- تهیه و تدارک سامانه های جامع GIS (داخلی - استان)
- تهیه پایگاه جامع پروژه های سرمایه گذاری استان (جامع - استان)

۳-۶. بررسی و تحلیل شاخص ها و متغیرهای بخش خدمات

بخش خدمات همانگونه که در ابتدای فصل ذکر گردید از زیر بخش های دوازده گانه شکل گرفته است که در جداول در ادامه آمده است. در این مبحث ابتدا وضعیت ارزش افزوده بخش خدمات استان پرداخته می شود. و سپس مصرف واسطه و ستانده زیربخشهای خدمات و نسبت مصرف واسطه به ستانده زیر بخش های خدمات استان خراسان رضوی محاسبه و بررسی می شود.

۳-۶-۱. بررسی وضعیت ارزش افزوده بخش خدمات

بر اساس جدول شماره (۶-۱) ارزش افزوده کل بخش خدمات استان در سال ۱۳۹۴ نسبت به سال ۱۳۹۳ به میزان ۹۰ درصد رشد داشته است. اما در خصوص وضعیت بخش خدمات استان در مقایسه با کشور بدینگونه است که سهم ارزش افزوده این بخش از کل ارزش افزوده استان ۶۴.۸۷ درصد می باشد در حالیکه سهم ارزش افزوده بخش خدمات در کل کشور ۵۱.۷ درصد بوده است و سهم استان نیز از کل ارزش افزوده بخش خدمات کشور ۶.۷۲ درصد می باشد.

ارزش افزوده، مصرف واسطه و ستانده زیر بخش های گروه خدمات: در زیر بخشهای گروه خدمات در استان بیشترین رشد در سال ۱۳۹۴ نسبت به سال ۱۳۹۳ متعلق به فعالیتهای اداری و خدمات پشتیبانی با ۲۹.۷ درصد، اداره امور عمومی، و خدمات شهری با ۲۷.۴ درصد، فعالیتهای حرفه ای، علمی و فنی با ۲۵.۹ درصد و کمترین آن با عمده فروشی، خرده فروشی، تعمیر وسایل نقلیه و کالاهای با رشد منفی ۸.۲ درصد می باشد. اما از نظر بالاترین سهم هر زیر بخش از کل بخش خدمات در سال ۱۳۹۴، سهم املاک و مستغلات با ۲۷.۱ درصد در رتبه اول، سهم زیر بخش عمده فروشی، خرده فروشی، تعمیر وسایل نقلیه و کالاهای با ۲۴.۴ درصد در رتبه دوم، و حمل و نقل، انبارداری و پست با ۱۴.۱ درصد در رتبه سوم جای گرفته است و کمترین آن با ۰.۶ درصد متعلق به اطلاعات و ارتباطات است. اما سهم هر زیربخش گروه خدمات استان از کل کشور، بیانگر اهمیت آن در کشور نیز می باشد متعلق به زیر بخش فعالیتهای خدماتی مربوط به تأمین جا و غذا و پس از آن به سایر خدمات عمومی، اجتماعی، شخصی و خانگی می باشد که به ترتیب دارای سهمی به میزان ۱۲.۰۹ درصد و ۱۰.۸۵ درصد می باشند سایر زیر بخش ها از جایگاه متعادلی برخوردارند اما کمترین سهم با ۰.۹۶ درصد متعلق به زیر بخش اطلاعات و ارتباطات می باشد.

اینک با نگاهی به وضعیت مصرف واسطه و ستانده زیربخشهای خدمات بر اساس جدول شماره (۶-۲) مشاهده می گردد که میزان مصرف واسطه و ستانده زیربخش عمده فروشی، خرده فروشی، تعمیر وسایل نقلیه و کالاهای در استان نسبت به سایر زیربخش های گروه خدمات بالاتر بوده که به ترتیب از سهمی به میزان ۲۳.۲ و ۲۴.۸ برخوردار است و نسبت به سال

قبل نیز به ترتیب از رشدی منفی ۵.۷ درصدی و ۷.۷ درصدی مواجه گردیده است. اما در رتبه بعدی در میزان مصرف واسطه زیربخش حمل و نقل، انبارداری و پست و در میزان ستانده متعلق به املاک و مستغلات می باشد.

جدول شماره (۶-۱): ارزش افزوده زیر بخش های خدمات در استان خراسان رضوی در سال ۱۳۹۴

عنوان فعالیتها	ارزش افزوده (میلیون ریال)		رشد ۹۴ به ۹۳ (%)	سهم هر بخش در سال ۱۳۹۴ (%)	سهم استان از کشور (%)
	۱۳۹۴	۱۳۹۳			
عمده فروشی، خرده فروشی، تعمیر وسایل نقلیه و کالاهای	۱۱۳,۴۱۶,۴۵۴.۶	۱۰۴,۰۸۲,۶۵۲.۸	-۸.۲	۲۴.۴	۷.۴۳
حمل و نقل و انبارداری و پست	۵۵,۴۷۱,۴۷۸.۴	۶۰,۳۱۹,۰۵۵.۸	۸.۷	۱۴.۱	۶.۴۷
فعالیت خدماتی مربوط به تامین جا و غذا	۱۸,۴۱۱,۷۰۵.۹	۲۱,۷۰۱,۸۸۲.۳	۱۷.۹	۵.۱	۱۲.۰۹
اطلاعات و ارتباطات	۱,۹۶۸,۰۸۲.۵	۲,۴۶۸,۴۶۷.۳	۲۵.۴	۰.۶	۰.۹۶
فعالیت های مالی و بیمه	۶,۴۲۰,۲۰۴.۱	۷,۷۰۰,۴۵۷.۵	۱۹.۹	۱.۸	۲.۷۰
املاک و مستغلات	۹۹,۶۵۲,۱۶۸.۴	۱۱۵,۴۲۵,۷۶۵.۳	۱۵.۸	۲۷.۱	۷.۴۲
فعالیت های حرفه ای، علمی و فنی	۳,۸۰۲,۳۵۷.۸	۴,۷۸۷,۱۷۰.۱	۲۵.۹	۱.۱	۴.۷۰
فعالیت های اداری و خدمات پشتیبانی	۲,۴۵۵,۱۳۴.۷	۳,۱۸۴,۱۱۶.۲	۲۹.۷	۰.۷	۶.۳۰
اداره امور عمومی، و خدمات شهری	۲۸,۸۳۹,۵۶۵.۰	۳۶,۷۳۸,۴۵۸.۱	۲۷.۴	۸.۶	۶.۰۶
آموزش	۲۸,۳۶۸,۵۴۶.۸	۳۱,۷۶۴,۵۰۲.۳	۱۲.۰	۷.۴	۷.۴۰
فعالیت های مربوط به سلامت انسان و مددکاری اجتماعی	۲۰,۳۴۶,۳۴۹.۲	۲۴,۳۰۳,۰۵۷.۱	۱۹.۴	۵.۷	۵.۸۷
سایر خدمات عمومی، اجتماعی، شخصی و خانگی	۱۲,۱۸۶,۰۶۹.۹	۱۳,۹۰۰,۹۴۶.۸	۱۴.۱	۳.۳	۱۰.۸۵
کل بخش خدمات	۳۹۱,۳۳۸,۱۱۷.۲	۴۲۶,۳۷۶,۵۳۱.۵	۹.۰	۱۰۰.۰	۶.۷۲

ماخذ: دفتر حساب های اقتصادی مرکز آمار ایران

جدول شماره (۶-۲): مصرف واسطه و ستانده رشته فعالیت‌های بخش خدمات استان خراسان رضوی به قیمت‌های جاری (میلیون ریال)

شرح فعالیتها	مصرف واسطه (میلیون ریال)		رشد به ۹۴ (%)۹۳	سهم هر بخش در سال (%)۹۴	ستانده (میلیون ریال)		رشد به ۹۴ (%)۹۳	سهم هر بخش در سال (%)۹۴
	۱۳۹۴	۱۳۹۳			۱۳۹۴	۱۳۹۳		
عمده فروشی، خرده فروشی، تعمیر وسایل نقلیه و کالاهای	۳۱,۳۳۶,۵۱۹.۱	۳۳,۲۳۷,۶۸۳.۳	-۵.۷	۲۶.۲	۱۴۶,۶۵۴,۱۳۷.۸	۱۳۵,۴۱۹,۱۷۱.۹	-۷.۷	۲۴.۸
حمل و نقل و انبارداری و پست	۳۰,۶۲۲,۸۰۶.۳	۲۸,۴۶۳,۶۰۵.۷	۷.۶	۲۵.۶	۸۳,۹۳۵,۰۸۴.۰	۹۰,۹۴۱,۸۶۲.۰	۸.۳	۱۶.۷
فعالیت خدماتی مربوط به تامین جا و غذا	۹,۰۰۲,۸۲۲.۹	۷,۶۶۵,۰۹۸.۱	۱۷.۵	۷.۵	۲۶,۰۷۶,۸۰۴.۰	۳۰,۷۰۴,۷۰۵.۱	۱۷.۷	۵.۶
اطلاعات و ارتباطات	۲,۸۳۶,۳۸۵.۶	۲,۴۹۶,۱۲۷.۰	۱۳.۶	۲.۴	۴,۴۶۴,۲۰۹.۵	۵,۳۰۴,۸۵۲.۹	۱۸.۸	۱.۰
فعالیت‌های مالی و بیمه	۵,۷۹۹,۰۹۷.۵	۴,۲۵۲,۹۷۰.۵	۳۶.۴	۴.۹	۱۰,۶۷۳,۱۷۴.۷	۱۳,۴۹۹,۵۵۴.۹	۲۶.۵	۲.۵
املاک و مستغلات	۶,۲۱۶,۴۹۴.۷	۶,۱۹۱,۰۳۹.۷	۰.۴	۵.۲	۱۰۵,۸۴۳,۲۰۸.۱	۱۲۱,۰۴۲,۲۶۰.۰	۱۴.۹	۲۲.۳
فعالیت‌های حرفه‌ای، علمی و فنی	۲,۰۶۱,۴۱۰.۰	۱,۵۹۴,۲۰۹.۷	۲۹.۳	۱.۷	۵,۳۹۶,۵۶۷.۴	۶,۸۴۸,۵۸۰.۱	۲۶.۹	۱.۳
فعالیت‌های اداری و خدمات پشتیبانی	۲,۶۱۰,۳۳۰.۸	۲,۰۴۲,۶۸۹.۴	۲۷.۸	۲.۲	۴,۴۹۷,۸۲۴.۰	۵,۷۹۴,۴۴۷.۰	۲۸.۸	۱.۱
اداره امور عمومی، و خدمات شهری	۱۰,۹۳۰,۱۴۶.۵	۸,۰۵۴,۴۱۷.۵	۳۵.۷	۹.۱	۳۶,۸۹۳,۹۸۲.۵	۴۷,۶۶۸,۶۰۴.۶	۲۹.۲	۸.۷
آموزش	۵,۱۰۲,۲۴۷.۱	۴,۵۲۷,۰۰۲.۳	۱۲.۷	۴.۳	۳۲,۸۹۵,۵۴۹.۱	۳۶,۸۶۶,۷۴۹.۴	۱۲.۱	۶.۸
فعالیت‌های مربوط به سلامت انسان و مددکاری اجتماعی	۷,۸۵۳,۶۲۰.۵	۶,۶۰۲,۹۶۳.۹	۱۸.۹	۶.۶	۲۶,۹۴۹,۳۱۳.۲	۳۲,۱۵۶,۶۷۷.۶	۱۹.۳	۵.۹
سایر خدمات عمومی، اجتماعی، شخصی و خانگی	۵,۱۹۱,۸۹۴.۰	۴,۳۶۰,۴۴۸.۶	۱۹.۱	۴.۳	۱۶,۵۴۶,۵۱۸.۵	۱۹,۰۹۲,۸۴۰.۷	۱۵.۴	۳.۵
کل بخش خدمات	۱۱۹,۵۶۳,۷۷۵.۰	۱۰۹,۴۸۸,۲۵۵.۷	۹.۲	۱۰۰.۰	۵۰۰,۸۲۶,۳۷۲.۸	۵۴۵,۹۴۰,۳۰۶.۵	۹.۰	۱۰۰.۰

ماخذ: دفتر حساب‌های اقتصادی مرکز آمار ایران

نسبت مصرف واسطه به ستانده زیر بخش‌های گروه خدمات: بررسی آمارها نشانگر بالاترین نسبت مصرف واسطه به ستانده در سال ۱۳۹۴ با رقم ۵۳.۵ درصد متعلق به زیربخش اطلاعات و ارتباطات است که نسبت به سال ۱۳۹۳ رقم آن ۲.۴ کاهش یافته است و پس از آن، این نسبت متعلق به زیر بخش فعالیت‌های اداری و خدمات پشتیبانی با ۴۵.۰ درصد می باشد.

جدول شماره (۶-۳): نسبت مصرف واسطه به ستانده رشته فعالیت‌های بخش خدمات استان خراسان رضوی در سالهای ۱۳۹۳ و ۱۳۹۴

عنوان فعالیتها	نسبت مصرف واسطه به ستانده (درصد)		
	۱۳۹۳	۱۳۹۴	تفاوت ۹۴ به ۹۳
عمده فروشی، خرده فروشی، تعمیر وسایل نقلیه و کالاها	۲۲.۷	۲۳.۱	۰.۵
حمل و نقل و انبارداری و پست	۳۳.۹	۳۳.۷	-۰.۲
فعالیت خدماتی مربوط به تامین جا و غذا	۲۹.۴	۲۹.۳	-۰.۱
اطلاعات و ارتباطات	۵۵.۹	۵۳.۵	-۲.۴
فعالیت‌های مالی و بیمه	۳۹.۸	۴۳.۰	۳.۱
املاک و مستغلات	۵.۸	۵.۱	-۰.۷
فعالیت‌های حرفه‌ای، علمی و فنی	۲۹.۵	۳۰.۱	۰.۶
فعالیت‌های اداری و خدمات پشتیبانی	۴۵.۴	۴۵.۰	-۰.۴
اداره امور عمومی، و خدمات شهری	۲۱.۸	۲۲.۹	۱.۱
آموزش	۱۳.۸	۱۳.۸	۰.۱
فعالیت‌های مربوط به سلامت انسان و مددکاری اجتماعی	۲۴.۵	۲۴.۴	-۰.۱
سایر خدمات عمومی، اجتماعی، شخصی و خانگی	۲۶.۴	۲۷.۲	۰.۸
کل بخش خدمات	۲۱.۹	۲۱.۹	۰.۰

ماخذ: دفتر حساب‌های اقتصادی مرکز آمار ایران

۶-۳-۲. بررسی وضعیت زیر بخش میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی

استان خراسان رضوی یکی از مهمترین مناطق ایران می باشد که در آن می توان صنعت گردشگری را به عنوان یکی از مهمترین قابلیت‌ها و ظرفیتهای اقتصاد استان خراسان رضوی برشمرد. در ادامه سعی می شود به اختصار ظرفیت ها و قابلیت‌های گردشگری در این استان برشمرده شود.

صنعت گردشگری به عنوان شاخه ای از بخش خدمات اهمیت زیادی در اقتصاد استان خراسان رضوی دارد. این صنعت پویا را به عنوان منبع اصلی درآمد، اشتغال، رشد بخش خصوصی و توسعه ساختار زیربنایی می دانند.

استان خراسان علاوه بر دارا بودن میراث فرهنگی ارزشمند جهت جذب گردشگر، از جاذبه‌های دیگر گردشگری نظیر اکوتوریسم و گردشگری پزشکی نیز برخوردار است. صاحب مکان های طبیعی و دیدنی متنوع و بسیار ارزشمند بوده و علاوه بر آن از امکانات پزشکی بالایی برای جذب گردشگر دارد.

استان خراسان رضوی را می‌توان مهم‌ترین قطب گردشگری کشور دانست زیرا در مجموع، خراسان رضوی هر چند از جاذبه‌ای بسیار زیادی برخوردار است اما وجود مرقد مطهر امام علی‌بن موسی‌الرضا (ع) بزرگترین انگیزه سفر به این استان است. وجود بارگاه روحانی و ملکوتی رضوی باعث شده است که هر ساله میلیون‌ها نفر از داخل و خارج کشور به این استان و شهر مقدس مشهد سفر کنند. مناطق نمونه گردشگری نیز به عنوان قابلیت‌های گردشگری استان قابل توجه می باشد. براساس نتایج مطالعات پایه، مناطق نمونه گردشگری به عنوان یک فرصت سرمایه‌گذاری قابل عرضه برای سرمایه‌گذاران داخلی و خارجی خواهد بود و تعریف ارائه شده در خصوص این مناطق عبارت است از اینکه: به محدوده‌ای جغرافیایی اطلاق می شود که در این محدوده یک یا چند و یا مجموعه‌ای از جاذبه‌های تاریخی، طبیعی و فرهنگی وجود دارد که وجود آنها انگیزه‌ای برای سفر و اقامت گردشگران خواهد بود.

با توجه به عرصه مورد نیاز برای احداث تأسیسات گردشگری اعم از اقامتی و پذیرایی و زیر ساخت‌های مورد نیاز در این محدوده جغرافیایی به حسب ظرفیت و مساحت عرصه در چهار سطح محلی (با حداقل سی هکتار)، استانی (حداقل پنجاه هکتار)، ملی (حداقل یکصد هکتار) و بین‌المللی (حداقل سیصد هکتار) سطح‌بندی می‌شود، لیکن سطح‌بندی نهایی آن براساس شاخص‌های مربوط، با توجه به سطح خدمات و سرمایه‌گذاری انجام یافته توسط سازمان مشخص می‌گردد. تعداد مناطق نمونه گردشگری استان اعم از مصوبات سفرهای استانی ریاست جمهوری و خارج از سفرها به ۳۳ منطقه در سطوح بین‌المللی، ملی و استانی می‌باشد

امکانات اقامتی: ایجاد رضایتمندی در گردشگران به عنوان یک هدف والا و مستمر و وجود چنین باوری همواره سبب گسترش دامنه فعالیت گردشگری خواهد بود. گردشگری، صنعت میهمان‌نوازی و میهمانداری است و یکی از عوامل موثر در جذب گردشگر، توریست و یا مسافر به استان و شهر، وجود محل اقامت و سکونت مناسب است. هر چقدر این واحد-های پذیرایی و سکونت دارای امکانات رفاهی بیشتر باشد و در ضمن از قیمت‌های مناسب نیز برخوردار باشد مسلماً توریست و یا مسافر بیشتری را به آنجا جذب می‌کند. اینک با توجه به نقش هتل‌ها و اماکن اقامتی در حوزه گردشگری، به امکانات موجود در استان اشاره می‌گردد.

بر اساس اطلاعات مآخوذه از سازمان میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری خراسان رضوی، در استان تعداد ۹۲۶ واحد اقامتی اعم از هتل، هتل، هتل آپارتمان و مهمانپذیر در پایان سال ۱۳۹۷ وجود داشته است که حدود ۵۰ درصد مراکز اقامتی کشور را تشکیل می‌دهد. لازم به ذکر است که در پایان سال ۱۳۹۶ تعداد آنها ۹۱۹ واحد بوده است در نتیجه واحدهای اقامتی استان در سال ۱۳۹۷ در مقایسه با سال ۱۳۹۶ به میزان ۰.۸ درصد افزایش داشته است، اما اگر بر اساس نوع واحد اقامتی تغییرات دنبال گردد مشاهده می‌گردد که تعداد هتل‌ها ۵.۱ درصد افزایش و تعداد هتل آپارتمان‌ها ۲.۲ درصد کاهش و تعداد مهمانپذیرها ۰.۸ درصد افزایش را نشان می‌دهد. در اینجا لازم به ذکر است که در مشهد با توجه به حجم و وضعیت زائرین، نوعی واحد اقامتی تحت عنوان خانه مسافر (قرار دادن منازل مسکونی در اختیار زائران) تعریف شده است که در سال ۱۳۹۷ تعداد آنها ۷۰۰ باب با ۲۱۹۷۲ تخت می‌باشد. در ادامه به تفکیک نوع اقامتگاهها، درصد اشغال و میزان اقامت در جداول شماره (۴-۶)، (۵-۶)، (۶-۶) و (۷-۶) آمده است. نرخ اشغال برای هتلها در سال مورد بررسی ۶۲ درصد، برای هتل آپارتمان ۶۱ درصد و برای مهمانپذیر ۶۶ درصد می‌باشد.

جدول (۴-۶): وضعیت واحدهای اقامتی و پذیرایی استان خراسان رضوی در سالهای ۱۳۹۶ و ۱۳۹۷

نوع واحدهای اقامتی	استان			مشهد			سایر شهرستانها		
	۱۳۹۶	۱۳۹۷	درصد تغییرات	۱۳۹۶	۱۳۹۷	درصد تغییرات	۱۳۹۶	۱۳۹۷	درصد تغییرات
هتل	۲۱۴	۲۲۵	۵.۱	۱۹۷	۲۰۵	۴.۱	۱۷	۲۰	۱۷.۶
هتل آپارتمان	۳۱۲	۳۰۵	-۲.۲	۳۱۱	۳۰۴	-۲.۳	۱	۱	۰.۰
مهمانپذیر	۳۹۲	۳۹۵	۰.۸	۳۷۷	۳۸۰	۰.۸	۱۵	۱۵	۰.۰
کل	۹۱۹	۹۲۶	۰.۸	۸۸۵	۸۸۹	۰.۵	۳۴	۳۷	۸.۸

مآخذ: اداره کل میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی استان خراسان رضوی

جدول (۵-۶): تعداد هتلها بر حسب درجه بندی و تعداد اتاق و تخت استان خراسان رضوی در سال ۱۳۹۷

درجه هتل	تعداد هتل	تعداد اطاق	تعداد تخت
پنج ستاره	۱۳	۲۷۷۳	۶۷۲۱
چهار ستاره	۲۲	۲۳۷۹	۵۹۰۴
سه ستاره	۶۲	۴۵۷۶	۱۱۶۴۷
دو ستاره	۶۳	۲۸۵۸	۷۰۰۶
یک ستاره	۶۵	۲۳۸۸	۶۱۶۱
جمع کل	۲۲۵	۱۴۹۷۴	۳۷۴۳۹
در صد اشغال	۶۲		
میزان اقامت	۸۴۷۲۴۴۶		

ماخذ: اداره کل میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی استان خراسان رضوی

جدول شماره (۶-۶): تعداد هتل آپارتمان بر حسب درجه بندی و تعداد اطاق و تخت استان خراسان رضوی در سال ۱۳۹۷

درجه هتل آپارتمان	تعداد هتل آپارتمان	تعداد اطاق	تعداد تخت
سه ستاره	۲	۳۵۰	۷۵۰
دو ستاره	۲۴	۱۴۳۸	۴۲۳۴
یک ستاره	۲۷۹	۵۷۸۷	۱۹۴۳۸
جمع کل	۳۰۵	۷۵۷۵	۲۴۴۲۲
در صد اشغال	۶۱		
میزان اقامت	۵۴۳۷۵۵۸		

ماخذ: اداره کل میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی استان خراسان رضوی

جدول شماره (۷-۶): تعداد مهمانپذیر بر حسب درجه بندی و تعداد اطاق و تخت استان خراسان رضوی در سال ۱۳۹۷

درجه مهمانپذیر	تعداد مهمانپذیر	تعداد اطاق	تعداد تخت
سه ستاره	۶۴	۱۰۴۹	۲۷۲۰
دو ستاره	۱۲۱	۲۰۳۳	۵۴۴۵
یک ستاره	۲۱۰	۴۸۱۳	۱۳۸۵۷
جمع کل	۳۹۵	۷۸۹۵	۲۲۰۲۲
در صد اشغال	۶۶		
میزان اقامت	۵۳۰۵۰۹۹		

ماخذ: اداره کل میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی استان خراسان رضوی

میراث فرهنگی: حوزه میراث فرهنگی اقدامات خود را در راستای حفاظت، احیاء و معرفی میراث فرهنگی ملموس و ناملموس سامان بخشی می نماید؛ و در راستای حفاظت از موارث فرهنگی نخست به ثبت این آثار در دفتر ثبت آثار تاریخی، فرهنگی، طبیعی و مکان رویدادها می پردازد. علاوه بر این معرفی ابنیه و آثار با اهمیت فرهنگی در عرصه بین المللی که از طریق ثبت جهانی صورت می گیرد عهده دار است. استان خراسان رضوی از موارث فرهنگی متنوع و بسیار ارزشمندی برخوردار است صدها مکان تاریخی، فرهنگی و طبیعی در این منطقه فرصتی است که کمتر منطقه‌ای از

کشور از آن برخوردار است. در استان خراسان رضوی تا پایان سال ۱۳۹۷ به تعداد ۱۵۵۶ آثار ملی به ثبت رسیده است. این آثار تا سال ۱۳۹۶، تعداد ۱۵۲۵ اثر بوده است لذا در سال ۱۳۹۷ به تعداد ۳۱ اثر به ثبت رسیده است.

جدول (۶-۸): وضعیت آثار ثبت شده در استان خراسان رضوی در سالهای ۱۳۹۶ و ۱۳۹۷

سال شرح	آثار ثبت شده تاریخی غیر منقول					سایر آثار ثبت شده ملی			جمع کل
	بنا	تیپ	محوطه	مجموعه	بافت	آثار منقول	آثار طبیعی	آثار معنوی	مکان رویداد
۱۳۹۶	۹۲۶	۳۳۰	۱۳۴	۱۵	۲	۲	۶	۸۲	۲۸
۱۳۹۷	۹۳۳	۳۳۱	۱۳۴	۱۵	۲	۷	۱۱	۹۵	۲۸

ماخذ: اداره کل میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی استان خراسان رضوی

بازدید کنندگان مراکز گردشگری: در سال ۱۳۹۷ تعداد ۳۵,۲۵۹,۲۰۳ گردشگر به منظور بازدید از مراکز گردشگری به استان وارد شده اند. از کل گردشگران، تعداد ۳۲,۹۰۱,۷۰۵ گردشگر داخلی و تعداد ۲,۳۵۷,۴۹۸ گردشگر خارجی وارد استان شده اند که نسبت به سال ۱۳۹۶ تعداد گردشگران داخلی به میزان ۵.۵ و تعداد گردشگر خارجی به میزان ۴.۱ درصد نسبت به سال قبل افزایش یافته است (جدول ۹-۶ و ۱۰-۶). سهم گردشگران داخلی و خارجی از کل گردشگران استان به ترتیب ۹۳.۳ و ۶.۷ درصد می باشد. اما تعداد بازدیدکنندگان داخلی و خارجی از مراکز گردشگری به ترتیب همانگونه که در جدول (۶-۱۱) تحت عنوان آمارهای متفرقه مرتبط با گردشگری آمده است به تعداد ۱۱۳۹۳۹۰ و ۷۲۳۱ نفر در سال ۱۳۹۷ می باشد.

جدول شماره (۶-۹): تعداد گردشگران داخلی و خارجی در سالهای ۱۳۹۶ و ۱۳۹۷

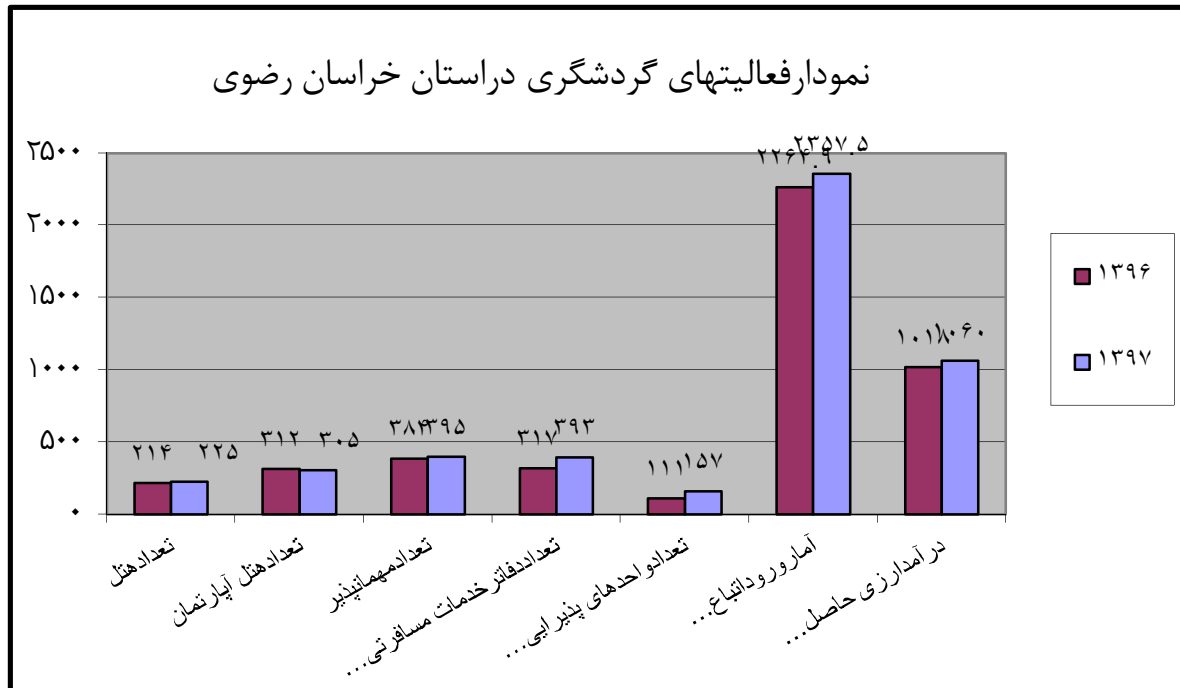
شرح	سال ۱۳۹۶	سال ۱۳۹۷	رشد (%)	سهم از کل (%) (سال ۱۳۹۷)
تعداد گردشگران داخلی	۳۱,۱۸۸,۶۶۴	۳۲,۹۰۱,۷۰۵	۵.۵	۹۳.۳
تعداد گردشگران خارجی	۲,۲۶۴,۸۷۵	۲,۳۵۷,۴۹۸	۴.۱	۶.۷
تعداد کل گردشگران	۳۳,۴۵۳,۵۳۹	۳۵,۲۵۹,۲۰۳	۵.۴	۱۰۰.۰

ماخذ: اداره کل میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی استان خراسان رضوی

جدول شماره (۶-۱۰): آمارهای متفرقه مرتبط با گردشگری خراسان رضوی در سال های ۱۳۹۶ و ۱۳۹۷

شرح	سال ۱۳۹۶	سال ۱۳۹۷	رشد (%)
تعداد مناطق نمونه گردشگری استان	۳۳	۳۳	۰.۰
سهم استان از مراکز اقامتی کشور	۲۷٪	۲۹٪	۷.۴
تعداد خانه مسافر در مشهد	۶۸۰	۷۰۰	۲.۹
تعداد تخت خانه های مسافر در مشهد (دارای مجوز)	۱۷۱۲۸	۲۱۹۷۲	۲۸.۳
تعداد دفاتر خدمات مسافرتی و جهانگردی	۳۱۷	۳۹۳	۲۴.۰
تعداد واحدهای پذیرایی میان راهی	۱۱۱	۱۵۷	۴۱.۴
تعداد بازدید کنندگان داخلی از مراکز (تاریخی - فرهنگی، غیر رایگان)	۱۰۳۹۴۹۹	۱۱۳۹۳۹۰	۹.۶
تعداد بازدید کنندگان خارجی از مراکز (تاریخی - فرهنگی، غیر رایگان)	۱۲۳۴۷	۷۲۳۱	-۴۱.۴
درآمد ارزی حاصل از ورود گردشگران (میلیون دلار)	۱۰۱۸	۱۰۶۰	۴.۱

ماخذ: اداره کل میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی استان خراسان رضوی

۴-۶. جمع بندی و ارائه توصیه های سیاستی

استان خراسان علاوه بر دارا بودن میراث فرهنگی ارزشمند جهت جذب گردشگر، از جاذبه های دیگر گردشگری نظیر اکوتوریسم و گردشگری پزشکی نیز برخوردار است. صاحب مکان های طبیعی و دیدنی متنوع و ارزشمند و علاوه بر آن از امکانات پزشکی مناسبی برای جذب گردشگر با توجه به موقعیت مذهبی برخوردار است. به عبارتی می توان گفت که صدها مکان تاریخی، فرهنگی و طبیعی در استان خراسان رضوی فرصتی ارزشمند برای این استان می باشد و از آنجا که صنعت توریسم، به دلیل دارا بودن روابط بسیار نزدیک با سایر فعالیتهای اقتصادی در بسیاری مناطق، همچون بخش واسط فعالیت های تجاری و صنعتی عمل می نماید. و می تواند از آن بهره گیری در راستای بهره گیری بهتر از فرصت ها، توصیه های سیاستی زیر قابل طرح می باشد.

- تدوین یک سند راهبردی مصوب در اداره کل جهت هم سویی و هم افزایی کلیه برنامه ها با مشارکت کلیه دستگاه ها
- توجه به برنامه ریزی مشترک در برنامه های استانی و جلوگیری از تقابل حوزه ها به منظور توسعه بیشتر بخش گردشگری و صنایع دستی
- تعامل سازنده و روشن تمام دستگاهها با اداره کل جهت اثربخشی بیشتر موضوعات
- افزایش توان بخش خصوصی و ایجاد و ساماندهی سازمان های مردم نهاد جهت استفاده از ظرفیت های مغفول استان
- تناسب نیروهای انسانی متخصص در حوزه های کاری تخصصی گردشگری، میراث فرهنگی و صنایع دستی
- اجرای دقیق برنامه های رونق تولید، طرح های مصوب اقتصاد مقاومتی و اجرای نظام مند برنامه ششم توسعه

فصل هفتم

حمل و نقل استان

- بخش حمل و نقل استان

پایه توسعه اقتصادی و اجتماعی و اشتغال، حمل و نقل است و هر موقع چرخ حمل و نقل خوب در حرکت بوده رونق در بخش‌های دیگر را می‌توان شاهد بود. استان خراسان رضوی با در اختیار داشتن گستره‌ای از سرزمین پهناور، در بخش حمل و نقل دارای موقعیتی ویژه و ممتاز می‌باشد.

برخوردار از طیف گسترده‌ای از قابلیت‌های کشاورزی، صنعتی و معدنی همراه با تولید انواع محصولات کشاورزی و صنعتی و وجود معادن غنی، استقرار استان در کریدورهای بین‌المللی شمال- جنوب و شرق- غرب و در مسیر شبکه‌های حمل و نقل جاده‌ای، موقعیت ممتاز جغرافیایی به عنوان دروازه مبادلات بازرگانی کشور با آسیای مرکزی و نزدیکی به ذخایر نفت و گاز آسیای مرکزی و نقش مهم ژئوپلیتیکی استان در زمینه‌ی تعاملات بین‌المللی به همراه برخوردار از ظرفیت‌های تاریخی- فرهنگی و طبیعی برای جذب گردشگری داخلی و خارجی بالاخص وجود مرقد مطهر حضرت رضا(ع) به عنوان زیارت گاه مسلمانان جهان، وجود کلانشهر مشهد مقدس به عنوان یک مرکز مهم ارائه خدمات برتر در سطح ملی و فراملی، وجود مراکز علمی و دانشگاه‌های بزرگ و موسسات عالی پژوهشی دولتی و خصوصی و دارا بودن زیرساخت‌ها و تاسیسات مناسب جاده‌ای و ریلی منتهی به پایانه‌های مرزی استان و همچنین داشتن ظرفیت بالای این استان در حمل و نقل هوایی، بیانگر قابلیت‌های ویژه استان در حوزه حمل و نقل می‌باشد.

۷-۱. سیاست‌های اقتصادی بخش حمل و نقل و جهت‌گیری‌های استان

سرمایه گذاری در حمل و نقل موجب کاهش هزینه‌ها می‌شود و این امر منجر به افزایش بهره‌وری و تغییر جهت اقتصاد به سوی رشدی بالاتر و متوازن خواهد شد و کاهش در هزینه‌های حمل و نقل، در نتیجه سرمایه‌گذاری منجر به تحریک تجارت، گشایش بازارهای جدید، تشویق به ایجاد صنایع جدید و در نهایت اثرگذاری بر الگوهای تجارت خواهد شد.

- توسعه تعاملات اقتصادی خارجی استان به ویژه با کشورهای همجوار و استفاده از موقعیت ترانزیتی استان با کشورهای حاشیه خلیج فارس

- توسعه و تجهیز شبکه‌های زیربنایی، خدمات ترانزیت و حمل و نقل، توسعه قرنطینه‌ها، گمرکات و منطقه ویژه اقتصادی.

- ساماندهی و تجهیز امکانات استان در جهت استفاده از فرصت‌های تعاملات فرهنگی و بازرگانی با افغانستان.

سیاست‌های اقتصادی زیر بخش حمل و نقل جاده‌ای:

- سرلوحه قرار دادن امور در راستای اقتصاد مقاومتی، اقدام و عمل
- واگذاری امور تصدی گرایانه‌ی دولتی به بخش خصوصی
- رعایت اصول بهره‌وری در تمامی ارکان و فعالیت‌ها
- حمایت از سرمایه‌گذاری بخش خصوصی در بهره‌برداری و ساماندهی مجتمع‌های خدماتی رفاهی بین‌راهی و تیر پارک‌ها، مراکز معاینه‌ی فنی پیشرفته و سیستم‌های حمل و نقل هوشمند
- پیگیری جهت افزایش و صیانت از درآمدهای سازمانی و اجرای طرح جامع خدمات رفاهی
- توسعه و نوسازی ناوگان مسافری و باری به منظور تقویت ناوگان حمل و نقل استان
- توسعه زیرساخت پایانه‌های مرزی به عنوان دروازه‌های ورودی کشور و راهی برای توسعه اقتصاد و تجارت بین الملل و منطقه

سیاستهای اقتصادی زیربخش حمل و نقل ریلی:

- رونق بخشی به حوزه راه آهن با جذاب سازی سرمایه گذاری برای بخش خصوصی و فراهم کردن زمینه جذب سرمایه های داخلی و خارجی
- سرمایه گذاری ۴ تا ۶ میلیارد دلاری در زیرساخت های ریلی تا ۳ سال آینده
- افزایش ظرفیت حمل بار به ویژه در بخش حمل و نقل بین المللی و ترانزیت و جابجایی
- توسعه و اصلاح شبکه حمل و نقل با توجه به نکات زیر:
- نگرش شبکه ای به توسعه محورها و اتصال چشمه های بار و مراکز صنعتی و تولیدی به شبکه ریلی و کمک به رفع نیازهای حمل و نقلی قطب تولید استان بویژه در بخش فولاد استان
- تلاش در جهت حفظ سهم ترانزیت استان از ترانزیت ریلی کشور که در حاضر حدود ۸۵ درصد ترانزیت ریلی کشور از طریق مرز ریلی سرخس در حال انجام است
- تقاضا و تلاش در جهت رسیدن به سهم ۳۰ درصد از جابجایی بار کشور و همچنین جابجایی ۲۰ درصد از مسافر کشور تا پایان برنامه ششم توسعه اقتصادی سیاسی و اجتماعی کشور
- توسعه قطارهای حومه ای به جهت رفع مشکلات کلان شهر مشهد و همچنین ارتباط مناسب شهرستانهای اطراف مشهد مقدس

سیاستهای اقتصادی زیربخش حمل و نقل هوایی:

- شتاب در توسعه فرودگاه مشهد از طریق توانمندسازی منابع انسانی با اجراء دوره های آموزشی و استفاده از تمام ظرفیت ها با نصب تجهیزات بیشتر و با رعایت استانداردها و شناسایی نقاط هدف
- توسعه زیرساخت ها و افزایش سطح خدمات تخصصی و همچنین افزایش ظرفیت پروازی در استان
- توسعه فرودگاه سبزوار و نیز احداث دو فرودگاه دیگر در شهرستانهای استان
- خدمت رسانی به مردم در عرصه صنعت هوایی با رعایت اصل مشتری مداری در پی رضایت مندی مردم با امنیت و آرامش و رفاه مسافرتی
- برگزاری دوره های آموزشی در فرودگاه مشهد به عنوان یکی از قطب های برتر آموزشی فرودگاههای کشور

۲-۷. بررسی وضعیت تحولات بخش حمل و نقل

تحولات بخش حمل و نقل در استان خراسان رضوی را می توان در سه حوزه مشتمل بر حمل و نقل جاده ای، ریلی و هوایی مطرح نمود.

در حمل و نقل جاده ای اهم تحولات مشتمل بر:

- تعمیر و بهره برداری از پروژه های متعدد نظیر انجام عملیات روکش آسفالت در محورهای متعدد استان ، انجام خط کشی در راههای ارتباطی استان و اجراء پل های جدید و بهسازی آنها
- تجهیز گمرکات با وسایل پیشرفته در قالب طرح جامع پایانه مرزی لطف آباد با هزینه ۱۵۰ میلیارد ریال
- نصب و بهره برداری دوربین نظارتی در پایانه های مرز استان
- اجرای مستمر طرح های ارتقاء ایمنی جاده های استان به منظور نگهداری و ایمن سازی جاده ها
- بازسازی و نوسازی ماشین آلات راهداری در سطح استان با اعتبار بیش از ۱۵۶۰۰ میلیون ریال

- تکمیل مجتمع های خدمات رفاهی و جذب سرمایه گذار بخش خصوصی جهت احداث مجتمع خدمات رفاهی دو منظوره در راههای شهرستان رشتخوار
- در حمل و نقل ریلی اهم تحولات عبارتند از:
- بازسازی ساختمان کنترل قدیم ایستگاه مشهد و راه اندازی اتاق مادر و کودک، اتاق سیگار، اتاق مطالعه و اتاق سرشفت سالن با مبلغ ۳۷۵۰ میلیون ریال
- اتمام توسعه ساختمان های ایستگاه شهید مطهری با اعتبار ۳۱۴۰۴ میلیون ریال
- باجرای سکوهایی زیر گذر و سایه بان های ایستگاه اسفراین با اعتبار ۲۵ میلیارد ریال
- انجام فاز یک اصلاح و مرمت جاده های دسترسی
- جوشکاری ۵۰۰۰ بند جوش ترمیم منطقه خراسان با اعتبار ۳۵۶۰۰ میلیون ریال
- نگهداری خطوط منطقه خراسان
- در حمل و نقل هوایی اهم تحولات عبارتند از:
- ساماندهی و بهسازی محوطات مقابل ترمینالهای پروازی و اجرای فاز اول پروژه ی بزرگ محوطه سازی فرودگاه مشهد
- خرید و بهینه سازی تجهیزات تخصصی فرودگاهی برای رفاه حال مسافران با اعتبار ۲۲۵ میلیون ریال
- افتتاح سالن ورزشی، ساختمان جدید پلیس، پارکینگ طبقاتی فرودگاه، آتش نشانی و سالن جدید پروازهای کانکشن ترمینال
- احداث باند سوم فرودگاه مشهد با تخصیص ۴۰۰ هزار هکتار
- در دست داشتن احداث دو فرودگاه دیگر در شهرستانهای استان خراسان رضوی
- برقراری پرواز مشهد - زنجان

۷-۳. بررسی و تحلیل شاخص های عملکردی بخش حمل و نقل

به منظور بررسی و تحلیل عملکرد بخش حمل و نقل از ارزش افزوده بخش حمل و نقل، سهم هریک از زیر بخشهای حمل و نقل در مسافر جابه جا شده و بار حمل شده و نیز نسبت کالا و بار جابجا شده به جمعیت استان استفاده می شود. اطلاعات مذکور در جداول (۷-۱) و (۷-۲) و (۷-۳) منعکس گردیده است. بر اساس آمار و اطلاعات جداول مذکور مشاهده می گردد که در سال ۱۳۹۴ کل ارزش افزوده حمل و نقل به میزان ۳۰,۰۶۴,۹۵۰.۵ میلیون ریال بوده است که نسبت به سال قبل به میزان ۷.۲ درصد رشد داشته است و سهم استان از کل کشور به میزان ۷.۶ درصد بوده است. استان خراسان رضوی در حوزه حمل و نقل، در زیربخشهای راه آهن، حمل و نقل جاده ای و حمل و نقل لوله ای و حمل و نقل هوایی فعالیت دارد. در حوزه راه آهن در سال ۱۳۹۴ ارزش افزوده آن به میزان ۲,۷۷۶,۱۳۴.۴ میلیون ریال بوده است که نسبت به سال قبل به میزان ۱۵.۲ درصد رشد داشته است و سهم استان از کل کشور به میزان ۱۳.۵ درصد و از کل بخش حمل و نقل استان ۹.۲ درصد می باشد. در حوزه حمل و نقل جاده ای در سال ۱۳۹۴ ارزش افزوده آن به میزان ۲۰,۴۵۰,۶۹۴.۹ میلیون ریال بوده است که نسبت به سال قبل به میزان ۷.۹ درصد رشد داشته است و سهم استان از کل کشور به میزان ۷.۵ درصد و از کل بخش حمل و نقل استان ۶۸.۰ درصد بوده است. و نیز در حوزه حمل و نقل لوله ای در سال ۱۳۹۴ ارزش افزوده آن به میزان ۴۰۰,۴۲۶.۲ میلیون ریال بوده است که نسبت به سال قبل به میزان ۱۶.۲ درصد کاهش داشته است و سهم استان از کل کشور به میزان ۳.۸ درصد و از کل بخش حمل و نقل استان ۱.۳ درصد بوده است. در حوزه حمل و نقل هوایی در سال ۱۳۹۴ ارزش افزوده آن به میزان ۶,۴۳۷,۶۹۴.۹ میلیون ریال بوده است که

نسبت به سال قبل به میزان ۳.۴ درصد رشد داشته است و سهم استان از کل کشور به میزان ۱۹.۰ درصد و از کل بخش حمل و نقل استان ۲۱.۴ درصد بوده است. ملاحظه می گردد که سهم استان از ارزش افزوده بخش حمل و نقل کشور بالاخص در زیربخش های حمل و نقل هوایی و راه آهن بالاست اما سهم ارزش افزوده حمل و نقل جاده ای از کل ارزش افزوده حمل و نقل استان بسیار بالا و حائز اهمیت می باشد و سهم ارزش افزوده حمل و نقل لوله ای هم از ارزش افزوده کل کشور و هم از ارزش افزوده کل بخش حمل و نقل استان اندک می باشد. اما از منظر مسافر جابه جا شده و بار حمل شده بر اساس جدول شماره (۷-۲) ملاحظه می گردد که تعداد کل مسافر جابجا شده در سال ۱۳۹۷ به تعداد ۳۴,۵۶۷.۷ هزار نفر بوده است که از این تعداد ۵۳.۳ درصد توسط زیر بخش حمل و نقل جاده ای و ۲۱.۱ درصد توسط حمل و نقل ریلی و ۲۵.۶ درصد توسط حمل و نقل هوایی جابجا شده اند. اما از حیث بار حمل شده، کل بار حمل شده به میزان ۳۲,۶۳۵.۱ هزارتن بوده است که ۹۳.۱ درصد از طریق زیربخش حمل و نقل جاده ای و ۶.۶۴ درصد توسط زیربخش حمل و نقل ریلی و ۰.۲۶ درصد توسط زیربخش حمل و نقل هوایی حمل شده اند. اما از حیث نسبت کالا و بار جابجا شده به جمعیت استان ۴.۹ هزار تن به ازای هر هزار نفر بوده است جدول شماره (۷-۳).

جدول شماره (۷-۱): ارزش افزوده بخش حمل و نقل استان خراسان رضوی در سال ۱۳۹۴

عناوین	۱۳۹۴				۱۳۹۳	درصد رشد ارزش افزوده استان (۹۴ به ۹۳)
	استان (میلیون ریال)	استان (میلیون ریال)	کشور (میلیون ریال)	سهم استان از کشور (%)	سهم هر بخش (%)	
حمل و نقل زمینی و حمل و نقل با خط لوله	۲۱,۸۳۳,۸۸۹.۱	۲۳,۶۲۷,۲۵۵.۶	۳۰۳,۲۴۵,۴۸۰.۵	۷.۸	۷۸.۶	۸.۲
حمل و نقل از طریق راه آهن بین شهری	۲,۴۱۰,۰۱۳.۰	۲,۷۷۶,۱۳۴.۴	۲۰,۶۲۷,۱۲۴.۶	۱۳.۵	۹.۲	۱۵.۲
سایر حمل و نقل زمینی	۱۸,۹۴۵,۸۹۸.۶	۲۰,۴۵۰,۶۹۴.۹	۲۷۱,۹۶۶,۶۸۴.۵	۷.۵	۶۸.۰	۷.۹
حمل و نقل از طریق لوله	۴۷۷,۹۷۷.۵	۴۰۰,۴۲۶.۲	۱۰,۶۵۱,۶۷۱.۵	۳.۸	۱.۳	-۱۶.۲
حمل و نقل آبی	۰.۰	۰.۰	۵۶,۶۷۶,۳۷۴.۹	۰.۰	۰.۰	۰.۰
حمل و نقل هوایی	۶,۲۲۴,۵۰۳.۸	۶,۴۳۷,۶۹۴.۹	۳۳,۸۶۷,۸۷۶.۶	۱۹.۰	۲۱.۴	۳.۴
کل بخش حمل و نقل	۲۸,۰۵۸,۳۹۲.۹	۳۰,۰۶۴,۹۵۰.۵	۳۹۳,۷۸۹,۷۳۲.۰	۷.۶	۱۰۰.۰	۷.۲

ماخذ: حساب های منطقه ای، مرکز آمار ایران

جدول شماره (۷-۲): سهم زیر بخشهای حمل و نقل از مسافر جابه جا شده و بار حمل شده در سالهای ۱۳۹۶ و ۱۳۹۷

شرح	تعداد مسافر جابجا شده (هزار نفر)			سهم زیر بخش از کل در سال ۱۳۹۶ (%)	میزان بار حمل شده (هزار تن)			سهم زیر بخش از کل در سال ۱۳۹۷ (%)
	۱۳۹۶	۱۳۹۷	درصد تغییر		۱۳۹۶	۱۳۹۷	درصد تغییر	
بخش حمل و نقل کل	۳۵,۹۰۵.۸	۳۴,۵۶۷.۷	-۳.۷	۱۰۰.۰	۳۲,۲۶۴.۰	۳۲,۶۳۵.۱	۱.۲	۱۰۰.۰
حمل و نقل جاده ای	۱۹,۱۳۵.۰	۱۸,۴۳۶.۰	-۳.۷	۵۳.۳	۲۹,۹۵۹.۰	۳۰,۳۸۳.۰	۱.۴	۹۳.۱۰
نقل ریلی حمل و	۶,۲۳۷.۵	۷,۲۸۴.۸	۱۶.۸	۲۱.۱	۲,۲۱۰.۱	۲,۱۶۵.۸	-۲.۰	۶.۶۴
نقل هوایی حمل و	۱۰,۵۳۳.۳	۸,۸۴۶.۹	-۱۶.۰	۲۵.۶	۹۴.۹	۸۶.۲	-۹.۱	۰.۲۶

ماخذ: سالنامه آماری سازمان راهداری و حمل و نقل جاده ای کشور سالهای ۱۳۹۶ و اداره کل راه آهن خراسان رضوی و ماهنامه شماره ۱۰۰ آمار عملکرد شرکت فرودگاههای کشور از گروه آمار و اطلاعات هوانوردی و فرودگاهی اداره کل مخابرات و فناوری اطلاعات هوانوردی شرکت فرودگاهها و ناوبری هوایی ایران

جدول شماره (۷-۳): نسبت کالا و بار جابجا شده به جمعیت استان

شرح	۱۳۹۷	۱۳۹۷
کل کالا و بار حمل شده (هزار تن)	۳۲,۶۳۵	۳۲,۶۳۵
جمعیت استان (برآورد بر اساس سرشماری سال ۱۳۹۵) (هزار نفر)	۶,۵۲۷	۶,۶۱۸
نسبت کالا و بار جابجا شده به جمعیت استان (هزار تن به ازای هزار نفر)	۴.۹	۴.۹

۷-۳-۱. حمل و نقل جاده ای

حمل و نقل داخلی کالا در استان: ظرفیت های موجود در زمینه کشاورزی و محصولات کشاورزی، دامی و غذایی، کالاهای ساختمانی و معدنی، مواد شیمیایی و ... موجب رشد و گسترش صنعت حمل و نقل داخلی کالادر استان شده است. جدول (۷-۴). لذا میزان کالای حمل شده با بارنامه در سال ۱۳۹۷ در استان خراسان رضوی ۳۰,۳۸۳ هزار تن بوده است که از این رقم ۱۳,۳۶۲ هزار تن درون استانی و ۱۷,۰۲۱ هزار تن برون استانی که سهم هر کدام به ترتیب ۴۴.۰ درصد و ۵۶.۰ درصد می باشد و در رتبه پنجم پس از استانهای اصفهان، خوزستان، کرمان و تهران جای گرفته است. ضمناً وضعیت استان در سال ۱۳۹۷ نیز در جداول مذکور درج شده است که نشان می دهد میزان کل کالای حمل شده نسبت به سال قبل به میزان ۱.۴ درصد افزایش یافته است اما سهم استان از کل کشور نسبت به سال قبل ۰.۱ درصد کاهش داشته است و به میزان ۶.۹ درصد بوده است. جدول (۷-۵). استان های همجوار، خراسان جنوبی و خراسان شمالی در رتبه های ۲۶ و ۲۹ جای گرفته اند.

جدول (۷-۴): میزان کالای حمل شده در استان برحسب گروه کالا (واحد: هزار تن)

سال	کشاورزی و دامی	فلزی	معدنی و ساختمانی	صنایع سبک	ماشین آلات	شیمیایی	کاغذ و چوب	چرم و پوشاک	متفرقه و خرده	جمع
۱۳۹۶	۶,۱۷۹	۲,۸۰۹	۱۳,۹۲۲	۹۱۴	۱,۱۱۶	۳,۱۳۲	۶۴۳	۲۰۶	۲,۰۴۰	۲۹,۹۵۹
۱۳۹۷	۶,۰۵۶	۵,۳۵۷	۱۲,۱۹۸	۱,۰۵۴	۸۷۱	۳,۲۷۹	۶۱۱	۲۱۳	۷۴۴	۳۰,۳۸۳

ماخذ: سالنامه آماری سازمان راهداری و حمل و نقل جاده ای کشور سالهای ۱۳۹۶ و ۱۳۹۷

جدول (۷-۵): میزان کالای حمل شده استان خراسان رضوی بر حسب درون و برون استانی

سال	درون استانی		برون استانی		جمع		سهم استان از کل کشور (درصد)	وارد شده به استان
	میزان کالا	سهم (درصد)	میزان کالا	سهم (درصد)	میزان کالا	سهم (درصد)		
۱۳۹۶	۱۲,۱۷۳	۴۰.۶	۱۷,۷۸۶	۵۹.۴	۲۹,۹۵۹	۱۰۰.۰	۷.۰	۱۷۷۵۲
۱۳۹۷	۱۳,۳۶۲	۴۴.۰	۱۷,۰۲۱	۵۶.۰	۳۰,۳۸۳	۱۰۰.۰	۶.۹	۱۹۴۲۳

ماخذ: سالنامه آماری سازمان راهداری و حمل و نقل جاده ای کشور سالهای ۱۳۹۶ و ۱۳۹۷

حمل و نقل داخلی مسافر در استان: جاذبه های زیارتی و گردشگری استان خراسان رضوی به ویژه شهر مقدس مشهد به لحاظ وجود بارگاه ملکوتی حضرت ثامن الحجج (ع) همه ساله خیل عظیم مسافران و زائران را از اقصی نقاط کشور به این استان روانه می کند. در سال ۱۳۹۷، تعداد مسافر جابجا شده با وسایل حمل و نقل عمومی در استان خراسان رضوی ۱۸,۴۳۶ هزار نفر بوده است که از این تعداد ۱۳,۸۴۲ هزار نفر درون استانی و ۴,۵۹۴ هزار نفر برون استانی می باشد که سهم درون استانی و برون استانی به ترتیب ۷۵.۱ درصد و ۲۴.۹ درصد است. ضمناً سهم استان از کل مسافرین جابجا شده با وسایل حمل و نقل عمومی کشور رقم ۱۲.۴ درصد می باشد که رتبه اول را در کشور دارا بوده است. جدول (۷-۶).

جدول (۶-۷): مسافریں جابجا شده در استان خراسان رضوی با وسایل حمل و نقل عمومی بر حسب درون و برون استانی (واحد هزار نفر)

سال	درون استانی		برون استانی		جمع		وارد شده به استان
	تعداد مسافر	سهم (درصد)	تعداد مسافر	سهم (درصد)	تعداد مسافر	سهم (درصد)	
۱۳۹۶	۱۴,۶۸۱	۷۶.۷	۴,۴۵۴	۲۳.۳	۱۹,۱۳۵	۱۰۰.۰۰	۴۸۵۱
۱۳۹۷	۱۳,۸۴۲	۷۵.۱	۴,۵۹۴	۲۴.۹	۱۸,۴۳۶	۱۰۰.۰۰	۵۴۱۵

ماخذ: سالنامه آماری سازمان راهداری و حمل و نقل جاده ای کشور سالهای ۱۳۹۶ و ۱۳۹۷

میزان ترانزیت کالا از طریق حمل و نقل جاده ای: از آنجا که، عمده ترین جریان حمل و نقل جاده ای کشورهای آسیای میانه به سوی آبهای آزاد از قلمرو جمهوری اسلامی ایران و بویژه از طریق مرزهای استان خراسان رضوی بوده و از طرفی به دلیل انحصاری بودن مسیر تردد ناوگان ایرانی جهت دسترسی به کشورهای آسیای میانه از طریق کشور ترکمنستان می باشد. موقعیت ویژه ای در حمل و نقل بین المللی استان خراسان رضوی ایجاد شده است. این استان در سه نقطه سرخس، لطف آباد، باجگیران با کشور ترکمنستان و در نقطه دوغارون با کشور افغانستان دارای گذرگاه مهم مرزی است. بر اساس سالنامه آماری سازمان راهداری و حمل و نقل جاده ای که در جدول (۷-۷) درج شده است، میزان کالای ترانزیت شده ورودی و خروجی از مرزهای استان خراسان رضوی در سال ۱۳۹۷ به ترتیب ۸۷۹,۴۲۸ و ۱,۶۲۶,۳۸۶ تن بوده است و سهم استان در میزان ترانزیت وارد شده از مرزهای استان نسبت به کل کشور ۹.۷ درصد و در میزان کالای ترانزیت خارج شده از مرزهای استان ۱۷.۹ درصد می باشد. بر اساس محاسبات صورت گرفته سهم استان از میزان کالای ترانزیت شده اعم از ورودی و خروجی نسبت به سال قبل کاهش داشته است اما از حیث وزنی میزان کالای ترانزیت شده ورودی افزایش و میزان کالای ترانزیت خارج شده کاهش داشته است.

جدول (۷-۷): میزان کالای ترانزیت شده از مرزهای استان خراسان رضوی و سهم آن از کل کشور (واحد: تن)

سال	نام مرز	ترانزیت ورودی	سهم از کل مرزهای جاده ای کشور (درصد)	ترانزیت خروجی	سهم از کل مرزهای جاده ای کشور (درصد)
۱۳۹۶	باجگیران	۱۹	۰.۰	۰	۰.۰
	دوغارون	۵۰,۰۱۵	۰.۵	۱,۰۵۲,۵۰۸	۱۱.۳
	سرخس	۴۰۳,۷۳۷	۴.۳	۵۳۸,۵۴۸	۵.۸
	لطف آباد	۳۶۵,۵۳۳	۳.۹	۵۲۵,۴۰۱	۵.۷
	کل استان	۸۱۹,۳۰۴	۸.۸	۲,۱۱۶,۴۵۷	۲۲.۸
۱۳۹۷	باجگیران	۲	۰.۰	۰	۰.۰
	دوغارون	۴۷,۶۴۹	۰.۵	۷۷۵,۵۳۳	۸.۵
	سرخس	۲۲۷,۲۷۶	۲.۵	۲۱۸,۹۱۰	۲.۴
	لطف آباد	۶۰۴,۵۰۱	۶.۷	۶۳۱,۹۴۳	۷.۰
	کل استان	۸۷۹,۴۲۸	۹.۷	۱,۶۲۶,۳۸۶	۱۷.۹

ماخذ: سالنامه آماری سازمان راهداری و حمل و نقل جاده ای کشور سالهای ۱۳۹۶ و ۱۳۹۷

۷-۳-۲. حمل و نقل ریلی

حمل و نقل ریلی در استان خراسان رضوی به دلیل موقعیت حساس جاذبه های گردشگری، جمعیت بالا و نیز پراکندگی نواحی جمعیتی و همچنین موقعیت آن در حمل و نقل بین المللی از جایگاه و ارزش اقتصادی بالایی برخوردار است. در اینجا به منظور نشان دادن اهمیت و جایگاه این فعالیت در امر جابجایی به طور اختصار به کارکرد صورت گرفته در سال ۱۳۹۷ پرداخته می شود.

میزان کالای حمل شده در سطح استان: در بخش جابجایی بار، مقدار تناژ بارگیری داخلی در سال ۱۳۹۷ به میزان ۲,۱۶۵,۸۲۹ تن بوده است که نسبت به سال ۱۳۹۶ به میزان ۲ درصد کاهش داشته است. اما میزان تناژ بارگیری بین المللی به میزان ۵۵۲۱۹۶۴ تن بوده است.

تعداد مسافر جابجا شده: تعداد مسافران و زائرانی که در سال ۱۳۹۷ در محور ریلی خراسان جابجا (خروجی) شده اند حدود ۷,۲۸۴,۷۶۸ نفر بوده است که نسبت به سال ۱۳۹۶ به میزان ۱۶.۸ درصد رشد داشته است. لازم به ذکر است که از مشهد به ۲۹ شهر و مرکز استان قطار مسافری مستقیم به صورت رفت و برگشت در حال تردد می باشد.

میزان ترانزیت کالا از طریق حمل و نقل ریلی: میزان ترانزیت کالا از طریق حمل و نقل ریلی (راه آهن سرخس) استان، در سال ۱۳۹۷ به میزان ۱,۳۶۲,۰۴۰ تن می باشد که نسبت به سال ۱۳۹۶ به میزان ۵.۷ درصد رشد یافته است.

جدول (۷-۸): تعداد مسافر جابجا شده و میزان بار حمل شده از ایستگاههای اداره کل راه آهن خراسان رضوی به همراه میزان ترانزیت کالا از طریق حمل و نقل ریلی در سالهای ۱۳۹۶ و ۱۳۹۷

شرح	واحد	سال ۱۳۹۶	سال ۱۳۹۷	رشد (%)
تعداد مسافر جابجا شده	نفر	۶,۲۳۷,۴۶۶	۷,۲۸۴,۷۶۸	۱۶.۸
تناژ بار بارگیری شده	تن	۲,۲۱۰,۰۸۸	۲,۱۶۵,۸۲۹	-۲.۰
ترانزیت کالای استان	تن	۱,۲۸۸,۱۵۲	۱,۳۶۲,۰۴۰	۵.۷

ماخذ: سالنامه آماری ۱۳۹۷ حمل و نقل ریلی کشور، دفتر فناوری ارتباطات و اطلاعات راه آهن جمهوری اسلامی ایران، ۱۳۹۸ و اداره کل راه آهن استان خراسان رضوی

نسبت طول خطوط ریلی اصلی به مساحت و جمعیت استان خراسان رضوی: در سال ۱۳۹۷ کل خطوط اصلی ۱,۱۱۶ کیلومتر می باشد که با توجه به جمعیت و مساحت استان نسبت خطوط ریلی اصلی به مساحت و جمعیت به ترتیب ۰.۰۰۹۳۹۰ کیلومتر به کیلومتر مربع و ۰.۰۰۰۱۶۹ کیلومتر به نفر می باشد.

جدول (۷-۹): طول انواع خطوط اداره کل راه آهن استان در سال ۱۳۹۷ و نسبت طول خطوط ریلی به مساحت و جمعیت استان

سال	خطوط اصلی			مساحت استان (کیلومتر مربع)	جمعیت استان (برآورد) (نفر)	نسبت طول خطوط ریلی اصلی به مساحت (کیلومتر به کیلومتر مربع)	نسبت طول خطوط ریلی اصلی به جمعیت (کیلومتر به نفر)
	خط اصلی	خط دوم	جمع				
۱۳۹۷	۷۸۱	۳۳۵	۱,۱۱۶	۱۱۸,۸۵۴	۶,۶۱۷,۸۸۵	۰.۰۰۹۳۹۰	۰.۰۰۰۱۶۹

ماخذ: اداره کل راه آهن خراسان رضوی

۷-۳-۳. حمل و نقل هوایی

الف) وضعیت فرودگاه و تعداد ناوگان هوایی

استان خراسان رضوی در حمل و نقل هوایی در جابجایی مسافر و بار در کشور از جایگاه بالا و مناسبی برخوردار است به گونه ای که فرودگاه مشهد پس از فرودگاه مهرآباد پرتعدادترین فرودگاه کشور می باشد. البته باید بیان نمود که اختلاف این دو فرودگاههای در مقایسه با یکدیگر بسیار بالاست زیرا تعداد مسافرین جابه جا شده در فرودگاه مهرآباد بیش از دو برابر فرودگاه مشهد می باشد و از سویی سایر فرودگاه های کشور نیز اختلاف فاحشی از حیث عملکرد با فرودگاه مشهد را دارند. این مسئله حکایت از مزیت و ظرفیت بالای این استان در حمل و نقل هوایی می باشد. این استان دارای سه فرودگاه در شهرستانهای مشهد، سبزوار و سرخس می باشد که دارای وضعیت فعال هستند و تعداد ناوگان (مسافری)

فرودگاه مشهد و سبزوار به ترتیب ۷۰۴ و ۱۵ عدد می باشد. در اینجا بجاست اشاره گردد که فرودگاه سبزوار در حمل و نقل مسافر و بار در پروازهای داخلی فعال، و فرودگاه مشهد در حمل و نقل مسافر و بار در پروازهای داخلی و خارجی فعال می باشند. فرودگاه هاشمی نژاد مشهد بعد از فرودگاه مهرآباد تهران دومین فرودگاه پرتراфик کشور و به لحاظ حجم پروازی نیز فرودگاه امام و مشهد در یک سطح قرار دارند. فعالیت ۱۴ شرکت هواپیمایی داخلی و ۱۶ شرکت هواپیمایی خارجی و توسعه سفرها به مقاصد مختلف داخلی قریب به ۲۰ شهر در کشور و نیز ۲۱ کشور جهان در کنار افزایش حجم جابجایی جمعیت، مباحث تجاری و باری و افزایش پروازها گاه تا ۲۰۰ مورد در روز، بیانگر فعالیت بالای این فرودگاه در حمل و نقل هوایی کشور می باشد.

ب) تعداد مسافر جابجا شده به تفکیک داخلی و بین المللی

با ملاحظه جدول (۷-۱۰) عملکرد فرودگاههای استان مشاهده می شود که فرودگاه های مشهد (شهید هاشمی نژاد) و سبزوار طی سال ۱۳۹۷ به ترتیب مبادرت به جابه جایی جمعیتی حدود ۸,۸۲۵,۶۴۶ نفر و ۲۱,۲۶۸ نفر را نموده اند که در فرودگاه سبزوار کلیه پروازها داخلی می باشد. اما در فرودگاه مشهد ۷,۲۵۳,۸۳۷ نفر مسافر جابجا شده توسط پروازهای داخلی و ۱,۵۷۱,۸۰۹ نفر توسط پروازهای بین المللی (خارجی، حج و عتبات) صورت گرفته است. لازم به ذکر است که با مقایسه صورت گرفته نسبت به سال قبل تعداد کل نشست و برخاست و اعزام پذیرش مسافر و میزان ارسال و پذیرش بار در فرودگاه مشهد به ترتیب ۱۸.۴ درصد، ۱۶ درصد و ۹.۱ درصد کاهش داشته است. با این روند و با این ارقام دیگر می توان بیان نمود که احتمال تحقق ظرفیت فرودگاه تا سال ۱۴۰۰ به ۱۵ میلیون نفر هدف گذاری شده، امکانپذیر نمی باشد. لازم به ذکر است که فرودگاه سبزوار از حیث تعداد مسافر جابجا شده در سال ۱۳۹۷ نسبت به سال قبل به میزان ۳۰.۸ درصد کاهش داشته است.

جدول (۷-۱۰): عملکرد فرودگاههای استان خراسان رضوی در سالهای ۱۳۹۶ و ۱۳۹۷

سال	پروازها	فرودگاه	نشست و برخاست (فروند)	اعزام و پذیرش مسافر (نفر)	ارسال و پذیرش بار و پست (کیلوگرم)
۱۳۹۶	کل پروازها	مشهد	۷۳,۹۵۱	۱۰,۵۰۲,۵۸۷	۹۴,۶۹۶,۰۱۱
		سبزوار	۴۶۸	۳۰,۷۴۵	۲۰۳,۴۱۰
	پروازهای داخلی	مشهد	۶۲,۵۰۵	۸,۸۹۵,۷۴۱	۶۶,۶۱۱,۸۹۴
		سبزوار	۴۶۸	۳۰,۷۴۵	۲۰۳,۴۱۰
	پروازهای بین المللی (خارجی، حج و عتبات)	مشهد	۱۱,۴۶۶	۱,۶۰۶,۸۴۶	۲۸,۰۸۴,۱۱۷
		سبزوار	۰	۰	۰
۱۳۹۷	کل پروازها	مشهد	۶۰,۳۳۵	۸,۸۲۵,۶۴۶	۸۶,۰۸۶,۹۴۷
		سبزوار	۳۵۰	۲۱,۲۶۸	۱۳۷,۹۵۰
	پروازهای داخلی	مشهد	۴۹,۷۲۸	۷,۲۵۳,۸۳۷	۵۷,۱۲۲,۶۱۷
		سبزوار	۳۵۰	۲۱,۲۶۸	۱۳۷,۹۵۰
	پروازهای بین المللی (خارجی، حج و عتبات)	مشهد	۱۰,۶۰۷	۱,۵۷۱,۸۰۹	۲۸,۹۶۴,۳۳۰
		سبزوار	۰	۰	۰
میزان تغییرات سال ۱۳۹۷ به ۱۳۹۶ (درصد)	کل پروازها	مشهد	-۱۸.۴	-۱۶.۰	-۹.۱
		سبزوار	-۲۵.۲	-۳۰.۸	-۳۲.۲
	پروازهای داخلی	مشهد	-۲۰.۴	-۱۸.۵	-۱۴.۲
		سبزوار	-۲۵.۲	-۳۰.۸	-۳۲.۲
	پروازهای بین المللی (خارجی، حج و عتبات)	مشهد	-۷.۵	-۲.۲	۳.۱
		سبزوار	۰.۰	۰.۰	۰.۰

۷-۴. جمع بندی و ارائه توصیه های سیاستی

استان خراسان رضوی جایگاه حائز اهمیتی در کشور از حیث حمل و نقل اعم از مسافر و بار دارد زیرا از یک سو دارای موقعیتی استراتژیک از حیث جغرافیایی است و از سویی دیگر استان خراسان رضوی، قطب مهم گردشگری کشور می باشد. خراسان رضوی هر چند از جاذبه های بسیار زیادی برخوردار است اما وجود مرقد مطهر امام علی ابن موسی الرضا (ع) بزرگترین انگیزه سفر به این استان است. وجود بارگاه روحانی و ملکوتی رضوی باعث شده است که هر ساله میلیونها نفر از داخل و صدها هزار نفر از خارج از کشور به این استان و شهر مقدس مشهد سفر کنند. آمارهای ارائه شده در حوزه های جاده ای، ریلی و هوایی موید این مطلب می باشد. اما در خصوص توصیه های سیاستی به موارد زیر می توان اشاره نمود.

- روان سازی و رفع موانع ترانزیت، صادرات و واردات از طریق استقرار و چینش کلیه دستگاههای تاثیر گذار در زیر یک سقف در مبادی ورودی زمینی و هوایی.

- گسترش و بهبود خدمات پشتیبانی کننده فعالیتهای بازرگانی خارجی مانند بانکداری، بیمه و خدمات مالی در استان

- تقویت نهادها و تشکلهای غیر دولتی فعال در بخش بازرگانی خارجی استان (اتاق بازرگانی، اتاق تعاون، خانه کشاورز، خانه صنعت و معدن ...).

- تجهیز گمرکات استان و مبادی ورود و خروج کالا به زیربناها و خدمات پشتیبانی کننده بازرگانی خارجی

- کمک به ارائه آموزشهای فراگیر (در زمینه های بازاریابی، قوانین و مقررات گمرکی، قوانین بانکی و بیمه و تجارت الکترونیکی) به صادر کنندگان توسط بخش خصوصی

- کمک به ایجاد مراکز دائم تجاری در بازارهای هدف استان.

- متنوع سازی و توسعه و ارتقاء سطح کمی و کیفی خدمات حمل و نقل و گردشگری.

- تجهیز و تقویت شبکه ها و محورهای ترانزیتی کالا در برنامه ریزی توسعه زیربناها در استان.

- توسعه «تجهیز و ارتقاء محورهای ترانزیتی استان واقع در مسیر کریدورهای بین المللی شمالی - جنوبی و شرقی - غربی.

- نوسازی و تجهیز ناوگان حمل و نقل جاده ای - هوایی - ریلی در استان

- بهسازی و تکمیل پایانه های مرزی استان.

- توسعه کمی و کیفی شبکه ریلی استان با هدف اتصال خراسان به استانهای همجوار و کانونهای عمده بار و مسافر.

- توسعه عوامل پروازی و تجهیزات جدید ناوبری، رادار و ارتباطی در فرودگاههای استان.

- افزایش ظرفیت و ارتقای کیفیت خدمات هواپیمایی و فرودگاهی استان مطابق با استانداردهای جهانی.

- بهبود خدمات و افزایش سرعت راه آهن مشهد - تهران مطابق با استانداردهای جهانی.

- ارتقاء و بهسازی راه های منتهی به جاذبه های گردشگری استان و به ویژه جاذبه های طبیعی.

- استفاده از سرمایه گذاری بخش خصوصی در احداث مجتمع های خدماتی بین راهی مسیرهای محورهای گردشگری

استان با اولویت در محورهای مشهد - نیشابور - سبزوار و مشهد - بجنورد - گرگان و مشهد - تربت حیدریه - بیرجند.

- اتصال شبکه ها و خطوط انتقال انرژی استان به کشورهای همجوار به منظور توسعه مبادلات انرژی با آنها.

فصل هشتم

بخش انرژی استان

پیشگفتار

مشکلات و چالش‌های موجود بر سر راه افزایش ظرفیت تولید انرژی، خصوصاً انرژی الکتریکی و افزایش روزافزون تقاضا برای انرژی الکتریکی موجب شده است که کشورهای مختلف دنیا در پی راهکارهایی مناسب برای بهینه‌سازی مصرف انرژی و مدیریت سمت تقاضا باشند. ارزیابی‌ها نشان می‌دهد حدود ۲۰ درصد از کل مصرف انرژی در دنیا مربوط به دستگاه‌های سرمایشی است. مطابق با ارزیابی‌ها این میزان در ایران بالاتر است و در زمان اوج بار بیش از ۲۲ هزار مگاوات از مصرف برق مربوط به دستگاه‌های سرمایشی است که ۴ تا ۵ هزار مگاوات آن در دستگاه‌های دولتی و سازمان‌های عمومی مصرف می‌شود. امروزه با کاهش مصرف سوخت‌های فسیلی در جهان، استفاده از انرژی‌ها نو و تجدیدپذیر نقش پر رنگی در سبد انرژی جهان، بدست آورده است. محدود بودن منابع انرژی فسیلی و مشکلات ناشی از انتشارات گازهای گلخانه‌ای، توجه بیش از پیش به انرژی‌های تجدیدپذیر را بر همگان روشن و ضروری کرده است. با توجه به برخورداری از پتانسیل مطلوب و مناسب انرژی‌های تجدیدپذیر در کشور، توسعه منطقی این منابع ارزشمند و خدادادی موجه به نظر می‌رسد، چرا که از این طریق می‌توان در جهت اهداف توسعه پایدار نیز گام برداشت. منابع انرژی از مهمترین عوامل و عناصر توسعه پایدار است. داشتن انرژی مناسب عمده ترین عامل اقتصادی جوامع صنعتی پس از نیروی انسانی است چرا که انرژی یک نیاز اساسی برای استمرار توسعه اقتصادی، رفاه اجتماعی، بهبود کیفیت زندگی و امنیت جامعه است.

اگر انرژی به نحوی تولید و مصرف شود که توسعه انسانی را در بلندمدت در تمام ابعاد اقتصادی، اجتماعی و زیست محیطی تامین کند، مفهوم انرژی پایدار تحقق خواهد یافت، براین اساس می‌توان گفت تامین انرژی پایدار ضرورت توسعه پایدار است. به همین دلایل، در سال‌های اخیر کشورهای مختلف پیشرفته و در حال توسعه توجه فزاینده‌ای به انرژی تجدیدپذیر (انرژی خورشید، باد، ژئوترمال و غیره) جهت ایجاد تنوع در استفاده از منابع انرژی و کاهش وابستگی به یک حامل انرژی و ملاحظات زیست محیطی برای دستیابی به انرژی پایدار معطوف داشته‌اند.

۸-۱ سیاستهای اقتصادی بخش انرژی (گاز) و جهت گیری های استان سال ۱۳۹۷:

۱. سند ملی راهبرد انرژی کشور مصوبه هیأت محترم وزیران

- أ. کاهش تلفات، آلاینده‌ها و میزان انتشار گازهای گلخانه‌ای در بخش توزیع گاز طبیعی
- ب. تخصیص بهینه گاز طبیعی تولیدی بر اساس جامع‌نگری در منافع ملی
- ج. حمایت و گسترش پژوهشهای کاربردی، تولید دانش فنی و تجاری سازی فناوریهای نوین
- د. تکمیل پروژه احداث آزمایشگاه برچسب انرژی بمنظور بهبود کیفیت محصولات بخش انرژی

۲. آیین نامه اجرایی صرفه جویی مصرف انرژی در ساختمانها مصوبه هیأت محترم وزیران

- أ. ممیزی انرژی ساختمانها و تعیین وضعیت موجود انرژی
- ب. اجرای برنامه‌های بهبود عملکرد انرژی و تلاش برای رسیدن به الگوی مصرف مطلوب
- ج. استفاده از انرژی‌های تجدیدپذیر در تامین انرژی ساختمانها

۳. طرح افزایش کارایی سامانه های گرمایشی موتورخانه‌های موجود کشور مصوبه شورای محترم

اقتصاد

- أ. همکاری در اخذ استاندارد ایزو ۱۶۰۰۰ برای موتورخانه های ساختمانهای اداری شرکتهای تامین آب و انرژی

استان

- ب. تهیه و تنظیم قراردادهای طرح

۴. قانون هوای پاک

- أ. اخذ استاندارد ایزو ۱۶۰۰۰ برای تمامی موتورخانه های ساختمانهای متبوع
- ب. پایش آلاینده ها و گازهای گلخانه ای

۸-۲ بررسی تحولات بخش انرژی در استان و کشور

این تحولات موجب تغییرات در در متغیرهای مانند میزان مصرف و... در این بخش شده است (سال ۱۳۹۷): (مانند قراردادهای جدید، تصویب قوانین و بخش نامه های جدید، تغییرات قیمتی و ...)

۱. اجباری شدن اخذ استاندارد معاینه فنی موتورخانه های ساختمانها در ماده ۷ آیین نامه اجرایی ماده ۱۷

قانون هوای پاک

۲. برگزاری جلسات آموزشی و توزیع پکیج های آموزشی بهینه سازی مصرف انرژی در مدارس، مساجد، ادارات و صنایع استان

۳. برگزاری جلسات کارشناسی با متولیان انرژی صنایع (کارگروه بهینه سازی مصرف انرژی صنایع انجمن مدیران صنایع)، ادارات (کمیسیون انرژی اتاق بازرگانی) و جامعه (سازمان مردم نهاد خانه هم افزایی آب و انرژی استان) و ...

جدول (۸-۱) تعداد مشترکین و میزان مصرف گاز طبیعی در استان

سال	انشعاب	تعداد مصرف کنندگان گاز طبیعی (مشترک)				
		خانگی	تجاری	صنعتی	نیروگاهی	سایر
۱۳۹۶	۸۹۸,۴۰۶	۲۰۵,۷۸۳	۱۳۳,۵۳۷	۷,۳۴۴	۱۳	۷,۴۴۲
۱۳۹۷	۲,۱۰۲,۷۵۴	۱۴۱,۷۹۵	۷,۶۸۵	۱۹	۸,۰۳۵	۲,۲۶۰,۲۸۸
						جمع
						۲,۱۵۴,۱۱۹
						۲,۱۰۲,۷۵۴

ماخذ: شرکت گاز استان خراسان رضوی

جدول ۸-۱ تعداد مشترکین شرکت گاز استان را در سال ۱۳۹۵ و ۱۳۹۶ را نشان می دهد. تعداد کل مشترکین گاز استان در پایان سال ۱۳۹۶ معادل ۲,۱۵۴,۱۱۹ مشترک بوده است که از این تعداد ۲۰۵,۷۸۳ مشترک از بخش خانگی، ۱۳۳,۵۳۷ مشترک از بخش تجاری و ۷,۳۴۴ از بخش صنعتی بوده است.

جدول (۸-۲) میزان مصرف گاز به تفکیک بخش های مختلف (میلیون متر مکعب)

سال	خانگی	تجاری	صنعتی	نیروگاهی	سایر	جمع کل
۱۳۹۶	۴,۰۳۸	۱,۳۸۷	۲,۳۲۳	۳,۷۱۰	۶۰	۱۱,۵۱۸
۱۳۹۷	۴,۵۱۵	۱,۴۵۲	۲,۷۳۷	۳,۶۲۸	۶۶	۱۲,۳۹۸

ماخذ: شرکت گاز استان خراسان رضوی

نگاهی به مصرف بخش های مختلف در سال ۱۳۹۷ نشان می دهد بخش خانگی با ۴,۵۱۵ مصرف میلیون متر مکعب گاز بیشترین مصرف کننده گاز طبیعی استان می باشد. بخش نیروگاهی در رتبه بعدی بیشترین میزان مصرف گاز در سال ۱۳۹۷ با مصرف ۳,۶۲۸ میلیون متر مکعب بوده است. در بخش های صنعتی و تجاری نیز به ترتیب ۲,۷۳۷ و ۱,۴۵۲ میلیون متر مکعب گاز در این سال مصرف شده است.

جدول (۸-۳) سرانه مصرف گاز طبیعی در استان

سال	خانگی	تجاری	صنعتی	نیروگاهی	سایر	مجموع (سرانه مصرف کل استان)
۱۳۹۶	۲,۰۱۳	۱۰,۳۸۷	۳۱۶,۳۱۳	۲۸۵,۳۸۴,۶۱۵	۸,۰۶۲	۵,۳۴۷
۱۳۹۷	۲,۱۴۷	۱۰,۲۴۳	۳۵۶,۱۵۶	۱۹۰,۹۵۸,۴۱۹	۸,۱۶۶	۵,۴۸۵

ماخذ: شرکت گاز استان خراسان رضوی

بر اساس جدول ۸-۳ سرانه مصرف برای سال ۱۳۹۶ به ازای هر مشترک شامل انواع مصارف معادل ۵,۳۴۷ متر مکعب و برای سال ۱۳۹۷ معادل ۵,۴۸۵ متر مکعب بوده است. جدا از بخش نیروگاهی که بیشترین سرانه مصرف استان را دارد، بخش صنعتی با ۳۵۶,۱۵۶ مترمکعب بیشترین سرانه مصرف استان در سال ۱۳۹۷ را داشته است. بخش تجاری با ۱۰,۲۴۳ و بخش خانگی با ۲,۱۴۷ مترمکعب در رده های بعدی سرانه مصرف گاز طبیعی در استان هستند.

جدول (۸-۴) نوع مصارف گاز در ماههای سرد و گرم سال

نوع مصرف		۱۳۹۶		۱۳۹۷	
		ماه های گرم	ماه های سرد	ماه های گرم	ماه های سرد
خانگی (متوسط)		به ضمیمه پیوست می باشد		به ضمیمه پیوست می باشد	
صنعتی	فولاد	۱۳۲۰	۱۳۲۰	۱۳۲۰	۱۳۲۰
	کشاورزی و دامپروری	۱۱۵۰	۶۹۰	۱۱۵۰	۶۹۰
	سایر صنایع	۱۰۰۰	۱۰۰۰	۱۰۰۰	۱۰۰۰
	نیروگاه	۳۷۰	۳۷۰	۳۷۰	۳۹۰
	تجاری عادی	۱۴۹۵	۱۴۹۵	۱۴۹۵	۱۴۹۵
عمومی	تجاری عمومی (دولتی)	۲۹۹۰	۱۴۹۵	۲۹۹۰	۱۴۹۵
	نانوایی	۹۱۰	۹۱۰	۹۱۰	۹۱۰
	گرمابه سنتی	۱۰۴۶	۱۰۴۶	۱۰۴۶	۱۰۴۶
	آموزش	۹۲۶	۹۲۶	۹۲۶	۹۲۶
سایر	ورزش	۹۲۶	۹۲۶	۹۲۶	۹۲۶
	مذهبی	تعرفه گاز بها رایگان می باشد			
	خیریه	۹۲۶	۹۲۶	۹۲۶	۹۲۶
حمل و نقل	کد ۵۵/۵۴/۵۰	۲۶۳۶	۲۶۳۶	۲۶۳۶	۲۵۱۸
	کد ۵۱	۲۵۴۵	۲۵۴۵	۲۵۴۵	۲۴۱۴
	کد ۵۲	۱۸۳۰	۱۸۳۰	۱۸۳۰	۱۵۹۹
	کد ۵۳	۲۰۱۳	۲۰۱۳	۲۰۱۳	۱۸۰۸
	کد ۵۶	۳۳۶	۳۳۶	۳۳۶	۳۳۶

ماخذ: شرکت گاز استان خراسان رضوی

تعرفه گازبهای خانگی در ماههای سرد سال از ابتدای هدفمندی تا کنون

دائمه مصرف	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲
اقلیم ۱	تا ۳۰۰	۳۰۱ - ۴۰۰	۴۰۱ - ۵۰۰	۵۰۱ - ۶۰۰	۶۰۱ - ۷۰۰	۷۰۱ - ۸۰۰	۸۰۱ - ۹۰۰	۹۰۱ - ۱۰۰۰	۱۰۰۱ - ۱۱۰۰	۱۱۰۱ - ۱۲۰۰	۱۲۰۱ - ۱۳۰۰	مازاد بر ۱۳۰۰
اقلیم ۲	تا ۲۵۰	۲۵۱ - ۳۵۰	۳۵۱ - ۴۵۰	۴۵۱ - ۵۵۰	۵۵۱ - ۶۵۰	۶۵۱ - ۷۵۰	۷۵۱ - ۸۵۰	۸۵۱ - ۹۵۰	۹۵۱ - ۱۰۵۰	۱۰۵۱ - ۱۱۵۰	۱۱۵۱ - ۱۲۵۰	مازاد بر ۱۲۵۰
اقلیم ۳	تا ۲۰۰	۲۰۱ - ۳۰۰	۳۰۱ - ۴۰۰	۴۰۱ - ۵۰۰	۵۰۱ - ۶۰۰	۶۰۱ - ۷۰۰	۷۰۱ - ۸۰۰	۸۰۱ - ۹۰۰	۹۰۱ - ۱۰۰۰	۱۰۰۱ - ۱۱۰۰	۱۱۰۱ - ۱۲۰۰	مازاد بر ۱۲۰۰
اقلیم ۴	تا ۱۵۰	۱۵۱ - ۲۵۰	۲۵۱ - ۳۵۰	۳۵۱ - ۴۵۰	۴۵۱ - ۵۵۰	۵۵۱ - ۶۵۰	۶۵۱ - ۷۵۰	۷۵۱ - ۸۵۰	۸۵۱ - ۹۵۰	۹۵۱ - ۱۰۵۰	۱۰۵۱ - ۱۱۵۰	مازاد بر ۱۱۵۰
از ۸۹/۹/۲۸ تا پایان سال ۹۲	۳۰۰	۵۰۰	۷۰۰	۹۰۰	۱۱۰۰	۱۶۰۰	۱۹۰۰	۲۲۰۰	۲۵۰۰	۲۸۰۰	۳۲۰۰	۳۵۰۰
از ابتدای سال ۹۳ تا ۹۳/۱۲/۱۱	۴۴۰	۶۴۰	۸۴۰	۱۰۴۰	۱۲۴۰	۱۷۴۰	۲۰۴۰	۲۳۴۰	۲۶۴۰	۲۹۴۰	۳۳۴۰	۳۶۴۰
از ۹۳/۱۲/۱۱ تا ۹۴/۳/۶	۳۶۰	۶۰۰	۸۴۰	۱۰۸۰	۱۳۲۰	۱۹۲۰	۲۲۸۰	۲۶۴۰	۳۰۰۰	۳۳۶۰	۳۸۴۰	۴۲۰۰
از ۹۴/۳/۶ تا کنون	۴۱۴	۶۹۰	۹۶۶	۱۲۴۲	۱۵۱۸	۲۲۰۸	۲۶۲۲	۳۰۳۶	۳۴۵۰	۳۸۶۴	۴۴۱۶	۴۸۳۰

تعرفه گازبهای خانگی در ماههای گرم سال از ابتدای هدفمندی تا کنون

دائمه مصرف	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲
دائمه (متر مکعب)	تا ۴۵	۴۶ - ۹۵	۹۶ - ۱۴۵	۱۴۶ - ۱۹۵	۱۹۶ - ۲۴۵	۲۴۶ - ۲۹۵	۲۹۶ - ۳۴۵	۳۴۶ - ۳۹۵	۳۹۶ - ۴۴۵	۴۴۶ - ۴۹۵	۴۹۶ - ۵۴۵	مازاد بر ۵۴۵
از ۸۹/۹/۲۸ تا پایان سال ۹۲	۷۰۰	۹۰۰	۱۲۰۰	۱۶۰۰	۲۰۰۰	۲۲۰۰	۲۵۰۰	۲۸۰۰	۳۰۰۰	۳۲۰۰	۳۴۰۰	۳۵۰۰
از ابتدای سال ۹۳ تا ۹۳/۳/۶	۹۴۰	۱۱۴۰	۱۴۴۰	۱۸۴۰	۲۲۴۰	۲۴۴۰	۲۷۴۰	۳۰۴۰	۳۲۴۰	۳۴۴۰	۳۶۴۰	۳۷۴۰
از ۹۳/۳/۶ تا ۹۴/۳/۶	۱۰۸۱	۱۳۱۱	۱۶۵۶	۲۱۱۶	۲۵۷۶	۲۸۰۶	۳۱۵۱	۳۴۹۶	۳۷۲۶	۳۹۵۶	۴۱۸۶	۴۳۰۱
از ۹۴/۳/۶ تا پایان سال ۹۵	به ازای هر متر مکعب مصرف ۱۵۰۰ ریال											
از ابتدای سال ۹۶	۱۰۸۱	۱۳۱۱	۱۶۵۶	۲۱۱۶	۲۵۷۶	۲۸۰۶	۳۱۵۱	۳۴۹۶	۳۷۲۶	۳۹۵۶	۴۱۸۶	۴۳۰۱

۳-۸ بررسی و تحلیل وضعیت بخش انرژی در استان و کشور

۱-۳-۸ بررسی وضعیت بخش انرژی

این تحولات موجب تغییرات در متغیرهای مانند میزان مصرف و... در این بخش شده است (سال ۱۳۹۷): (مانند قراردادهای جدید، تصویب قوانین و بخش نامه های جدید، تغییرات قیمتی و ...)

▪ احداث انواع نیروگاه های خورشیدی خانگی در منازل مشترکین برق

▪ اتصال به شبکه نیروگاه های خورشیدی خصوصی

جدول (۷-۸) قیمت برق بخش های مختلف در استان (واحد: ریال)

بخش / تعرفه	۱۳۹۶	۱۳۹۷
خانگی	۸۰۶	۸۵۴
عمومی	۸۲۶	۸۶۳
کشاورزی	۲۴۹	۲۲۶
صنعتی	۸۷۵	۹۵۹
سایر مصارف	۲۶۱۵	۲۹۲۹
روشنایی	۰	۰

۸-۳-۲ برق

فروش، تعداد مشترکین و میزان مصرف برق به تفکیک بخش های مختلف در سطح استان

صنعت برق به عنوان یک صنعت زیربنایی، نقش بسیار اساسی و مهمی در توسعه زیرساخت های اقتصادی، اجتماعی، امنیتی و سیاسی دارد. توسعه سریع تکنولوژی، ضرورت افزایش بهره‌وری، ملاحظات زیست محیطی، امنیت، تنوع مصرف و سطح دسترسی از جمله دلایل اهمیت انرژی برق به عنوان یک کالای حیاتی در جامعه امروز به شمار می رود. اقتصاد انرژی، اقتصاد برق و رفع مشکلات زیرساختی صنعت برق به عنوان یک مسئله اساسی در صنعت برق مطرح است که در برنامه ششم توسعه موضوع نظام استفاده بهینه از برق در حوزه تولید، توزیع و مصرف به عنوان یک رکن کلیدی به آن توجه شده است.

تعداد مشترکین شرکت توزیع برق استان خراسان رضوی در سال ۱۳۹۶ بیش از ۱۲۳۲۵۶۱ مشترک است. این مشترکین در بخش های خانگی، صنعتی، کشاورزی و تجاری هستند و تعرفه های مختلفی را برای مصرف برق خود پرداخت می کنند. بیشترین تعداد مشترک در بخش خانگی با ۱۰۴۱۵۳۷ مشترک می باشد که نسبت به سال گذشته ۲ درصد افزایش داشته است. این بخش بیش از ۸۴ درصد سهم مشترکین شرکت توزیع نیروی برق استان ۲۳ درصد از سهم مصرف برق استان را به خود اختصاص داده است.

جدول (۸-۸) وضعیت مشترکین شرکت توزیع نیروی برق استان

سال	تعرفه	وضعیت مشترکین		
		تعداد (مشترک)	مصرف (میلیون کیلووات ساعت)	فروش (میلیون ریال)
۱۳۹۶	خانگی	۱۰۴۱۳۱۰	۱۷۰۵	۱۲۱۴۰۷۶
	عمومی	۳۴۴۶۵	۳۰۹	۲۱۹۷۴۰
	کشاورزی	۱۷۴۹۱	۳۷۰۰	۷۰۲۶۷۷
	صنعتی	۶۷۶۵	۹۲۰	۶۹۹۵۶۹
	سایر مصارف	۱۲۲۲۰۱	۲۶۲	۶۲۹۶۳۸
	آزاد	۱۹۱۸	۱۰	۲۳۷۷۷
	روشنایی	۸۴۱۰	۲۰۳	
	جمع	۱۲۳۲۵۶۰	۷۱۰۹	۳۴۸۹۴۷۷
۱۳۹۷	خانگی	۱۰۶۵۵۰۴	۱۷۳۷	۱۳۷۳۷۲۷
	عمومی	۳۵۸۹۰	۳۱۲	۲۳۱۱۵۹
	کشاورزی	۱۸۱۹۸	۳۵۴۰	۷۰۳۸۰۱
	صنعتی	۷۰۹۶	۹۹۴	۸۲۸۹۲۰
	سایر مصارف	۱۲۷۸۲۸	۲۸۵	۷۳۷۹۷۲
	آزاد	۱۵۷۷	۹	۲۱۷۹۳
	روشنایی	۸۶۲۸	۱۹۴	
	جمع	۱۲۶۴۷۲۱	۷۰۷۱	۳۸۹۷۳۷۲

از سوی دیگر تعداد مشترکین بخش کشاورزی استان در سال ۱۳۹۷ با افزایش نسبت به گذشته به ۱۰۶۵۵۰۴ مشترک رسیده است که تقریباً ۸۴ درصد از کل مشترکین برق استان است اما بالاترین سهم میزان مصرف برق با ۵۲ درصد از کل برق مصرفی استان در این بخش می باشد. تعداد مشترکین برق بخش صنعت استان در سال ۱۳۹۷، ۷۰۹۶ مشترک بوده است.

۸-۴ جمع بندی و ارائه توصیه های سیاستی:

صنعت برق به عنوان یک صنعت زیربنایی، نقش بسیار اساسی و مهمی در توسعه زیرساخت های اقتصادی، اجتماعی، امنیتی و سیاسی دارد. توسعه سریع تکنولوژی، ضرورت افزایش بهره‌وری، ملاحظات زیست محیطی، امنیت، تنوع مصرف و سطح دسترسی از جمله دلایل اهمیت انرژی برق به عنوان یک کالای حیاتی در جامعه امروز به شمار می رود. اقتصاد انرژی، اقتصاد برق و رفع مشکلات زیرساختی صنعت برق به عنوان یک مسئله اساسی در صنعت برق مطرح است که در برنامه ششم توسعه موضوع نظام استفاده بهینه از برق در حوزه تولید، توزیع و مصرف به عنوان یک رکن کلیدی به آن توجه شده است.

با تغییر سبک زندگی بشر و به موازات آن پیشرفت تکنولوژی نیاز بشر به انرژی روز به روز افزایش می یابد و چنانچه افسار تولید انرژی در دست سوخته های فسیلی باقی بماند، بحران آلودگی هوا و هزینه های زیست محیطی نیز بر اقتصاد تحمیل خواهد شد. توجه ویژه به بحث انرژی های پاک چون انرژی های بادی و خورشیدی که جزو پتانسیل های سرمایه گذاری استان خراسان رضوی نیز می باشد در کنار مقرون به صرفه بودن این نوع از انرژی ها و وابستگی حداقلی به نیروی انسانی و آب می تواند برای تامین نیاز رو به رشد برق استان مورد توجه خاص قرار گیرد.

با توجه به موارد فوق و پتانسیل مناسبی که در استان جهت سرمایه گذاری در این حوزه وجود دارد انتظار می رود با درایت مدیران و مسوولان کشور قوانین مناسبی در راستای تشویق سرمایه گذاران خارجی و کاهش ریسک سرمایه گذاری در این حوزه وضع شده و شاهد رونق هر چه بیشتر انرژی های پاک در کشور باشیم. موارد زیر در این حوزه پیشنهاد می گردد:

- حمایت از سرمایه گذاری در احداث نیروگاه های خانگی خورشیدی
- ابلاغ سیاست های دولتی برای احداث نیروگاه های خورشیدی اداری (حداقل ۲۰٪ از انرژی مصرفی از طریق نصب نیروگاه های تجدیدپذیر تأمین شود).
- حمایت از واگذاری زمین های منابع طبیعی جهت احداث نیروگاه های خورشیدی و بادی در کمیسیون طرح های غیر کشاورزی استانداری خراسان رضوی
- انرژی در بخش های مختلف نظیر ساختمان، صنعت و معدن و کشاورزی مورد استفاده قرار می گیرد و به رغم وجود قوانین مختلف بنا به دلایل مختلف از جمله تعرفه پایین و بهره‌وری انرژی کمتر مورد توجه قرار گرفته است و به تبع آن وزارت نیرو و وزارت نفت تلاش زیادی برای تامین آن کرده‌اند که با توجه به چالش های مذکور امکان ادامه روال فعلی بسیار سخت است. بنابراین موضوع انرژی موضوعی فرابخشی و بین بخشی است که برای فائق آمدن بر این چالش ها به عزم جدی تری نسبت به گذشته و کار بست راهبردها و راهکارهای اجرایی از جمله موارد زیر با بررسی اولویت هزینه فایده نیاز است.

- تخصیص بخشی از بودجه و نقدینگی حاصل از عوارض برق برای موضوع بهینه سازی انرژی.

- خرید تضمینی حداقل پنج ساله از نیروگاه‌های مجازی با اقدامات بهینه‌سازی انرژی در چهار ماه پیک بار تابستان به میزان ۱۰۰۰ مگاوات از مشترکان یا بدون واسطه استارت‌آپ‌ها یا شرکت‌های خدمات انرژی.
- استفاده موثر از پتانسیل رسانه‌های مختلف و شبکه‌های اجتماعی و بسیج برای آموزش، فرهنگ‌سازی و افزایش مسوولیت‌های اجتماعی مردم به‌ویژه آموزش و بسیج محلی مردم برای کمک به مصرف صحیح انرژی، آب و رعایت محیط‌زیست.
- پیگیری اجرای کامل مبحث ۱۹ مقررات ملی انرژی در بخش ساختمان و الزامی کردن برچسب و رتبه‌بندی انرژی در ساختمان.
- اجرایی کردن مبحث ۲۲ مقررات ملی حفظ و نگهداری و ارتقای ساختمان‌های موجود با رویکرد بهینه‌سازی انرژی در ممیزی انرژی و اتخاذ راهکارهای منتج از آن در تعمیر و بازسازی.
- راه‌اندازی بازار بهینه‌سازی انرژی و محیط‌زیست موضوع آیین‌نامه شماره ۱۷۴۶۷۱۰/۹۶ مورخ ۱۳۹۶/۱۲/۱۹ سازمان برنامه و بودجه با رویکرد کاهش پیک برق.
- استفاده از ظرفیت آیین‌نامه شماره ۱۳۱۵۶۴/ت/۵۵۵۳۴ ه مورخ ۱۳۹۸/۱۰/۱۴ با موضوع جایگزینی محصولات کم بازده صنعتی و پرمصرف با اتخاذ رویکرد بیشترین اثربخشی در پیک بار تابستان.
- اجرایی کردن کامل قانون اصلاح الگوی مصرف و اعمال جرایم ماده ۲۶ در صورت عدم رعایت شدت مصرف انرژی صنایع.

فصل نهم

سرمایه گذاری خارجی

۹-۱. سیاست های اقتصادی سرمایه گذاری های خارجی و جهت گیری های استان

بر اساس سند استانی برنامه ششم توسعه به منظور تجهیز منابع مالی و سرمایه ای استان، نیاز به ۲۵۲۱۴۷۵ میلیارد ریال سرمایه گذاری بخش خصوصی و تعاونی و قریب به ۶۲ هزار میلیارد ریال سرمایه گذاری خارجی در طول برنامه می باشد. جذب این منابع مستلزم برنامه ریزی دقیق و بستر سازی مناسب برای هدایت سرمایه به پروژه های نیازمند تامین مالی است.

در استان خراسان رضوی، مرکز خدمات سرمایه گذاری به ریاست استاندار و نایب رئیس مدیر کل امور اقتصادی و دارایی استان بصورت مستقل و با حضور نمایندگان دستگاه های اجرایی با هدف تسهیل و تسریع فرآیند سرمایه گذاری و ارائه خدمات لازم به سرمایه گذاران داخلی و خارجی، مشغول به فعالیت بوده و به عنوان بستر ارائه خدمات و تلاش برای تحقق اهداف تامین مالی به ویژه تامین مالی خارجی در نظر گرفته شده است.

حضور نمایندگان دستگاه های اجرایی به همراه معرفی ظرفیت ها و فرصت های سرمایه گذاری همسو با سیاست های اقتصادی و در جهت توسعه پایدار استان در مرکز خدمات سرمایه گذاری، از جمله اقدامات استان خراسان رضوی به منظور جذب منابع مالی داخلی و خارجی در کنار دیگر اقدامات متناظر نهاد ها و دستگاه های اجرایی این استان می باشد، که مسئولیت اجرایی و محتوایی آن با اداره کل امور اقتصادی و دارایی استان خراسان رضوی است.

۹-۲. بررسی وضعیت تحولات سرمایه گذاری خارجی

از زمان آغاز به کار دولت تدبیر و امید و با اتخاذ سیاست های دیپلماسی بین الملل دولت، نگاه به کشور ایران به عنوان مقصد سرمایه گذاری و فعالیت اقتصادی از سر گرفته شد و هیئت های سیاسی و اقتصادی متعددی با هدف آشنایی با بازار ایران و فرصت های سرمایه گذاری جدید به کشور سفر نمودند. برجام و سایر توافقات بین الملل نیز موجبات گشایش برخی از موانع سرمایه گذاری در ایران را فراهم نمود و چشم انداز مناسبی در آن زمان برای جذب سرمایه گذاری خارجی در کشور وجود داشت.

اما با اجرایی و عملیاتی نشدن بسیاری از مفاد توافقنامه های بین المللی و عدم گشایش در نقل و انتقالات بانکی و از طرفی نوسان های قابل توجه نرخ ارز، سرمایه گذاری خارجی با موانع و مشکلات متعددی رو به رو گردید و بسیاری از شرکت ها از واهمه تحریم های ایالات متحده آمریکا، روابط اقتصادی و سرمایه گذاری خود در جمهوری اسلامی ایران را محدود و متوقف نمودند.

در این شرایط امکان جذب شرکت های بزرگ خارجی و رقم های قابل توجه سرمایه گذاری؛ بسیار دشوار بوده و تمرکز می بایست بر جذب شرکت های کوچک و متوسط و از سوی آن دسته از کشور ها که تا حدودی روابط اقتصادی خود با ایران را حفظ نمودند، معطوف شود.

در همین راستا استان خراسان رضوی به واسطه بهره مندی از ظرفیت های کم نظیر اقتصادی و همجواری با کشور های افغانستان و ترکمنستان و از طرفی مورد توجه بودن از سوی سرمایه گذاران کشور های حوزه خلیج فارس، تمرکز خود را برای تامین مالی خارجی، تا رفع تحریم ها و برقراری شرایط مناسب تر، بر جلب سرمایه از سوی این کشور ها قرار داده است.

۹-۳. بررسی و تحلیل عملکرد سرمایه گذاری خارجی

در سال ۱۳۹۷، تعداد ۳۷ طرح سرمایه گذاری خارجی به ارزش قریب به ۱۸۱ میلیون دلار توسط هیئت سرمایه گذاری خارجی، در استان خراسان رضوی به تصویب رسیده است، که در مقایسه با سال ۹۶ که تعداد طرح های مصوب برابر با ۳۲ طرح و به ارزش ۱۴۴ میلیون دلار بوده است، رشد مناسبی را نسبت به سال های گذشته نشان می دهد. جزئیات این طرح ها به شرح جدول ذیل می باشد:

ردیف	عنوان پروژه	بخش پروژه	عنوان حقوقی شرکت مشترک	سرمایه گذاران خارجی	تاریخ صدور مجوز اصلی	درصد مشارکت	سرمایه مصوب
۱	تولید و پخت انواع شیرینی	خدمات	ماه و ستاره طلایی توس	Mr.Tahsin Kabaali (ترکیه) / Mr.Erdal Aggun (ترکیه)	۱۳۹۷/۰۲	۱۰۰	۱,۲۲۰
۲	احداث واحد تولیدی گلخانه ای	کشاورزی	زرین نام پایدار شرق توس	Mr.Gholam Yahya Hoseinpoor (افغانستان) / Mrs.Aliye Hoseinpoor (افغانستان)	۱۳۹۷/۰۲/۲۲	۱۰۰	۳۰۰
۳	احداث و بهره برداری از هتل	خدمات	هتل مجلل درویشی	Hansa Trade & Invest GmbH (آلمان)	۱۳۹۷/۰۲/۲۲	۵۰	۱۵,۱۰۵
۴	احداث کارخانه سنگبری	صنعت	آذرین سنگ نوین خراسان	Mr. Ali Ahmad Sheikhzadeh (روسیه) / Mr.Mohammad Mahdi Sheikhzadeh (هند) / Mr.Abdulsamad Qasemi (افغانستان) / Mr.Mohammad Qasemi (افغانستان)	۱۳۹۷/۰۲/۲۲	۱۰۰	۱,۷۰۰
۵	احداث هتل یک ستاره	خدمات	سپرنگ منش پارس	Mr.Abdolkhalegh Rahmani (افغانستان) / Mr.Mohammad Rahmani (افغانستان)	۱۳۹۷/۰۲/۲۲	۱۰۰	۱,۵۰۰
۶	تولید انواع موزاییک و فراورده های بتنی	صنعت	سیمان مایل خراسان پاژ	Mr.Alireza Yusefian (افغانستان) / Mr.Mahdi Shah Mohammadzadeh (افغانستان) / Mr.Mohammad Rafi Rahbar (افغانستان) / Mr.Fereidoon Mohammadzadeh (افغانستان)	۱۳۹۷/۰۴/۰۹	۱۰۰	۲,۰۰۰
۷	احداث نیروگاه بادی به ظرفیت ۵۰ مگاوات	آب، برق، گاز	باد سبز فریمان	Project Fariman GmbH (آلمان) / Project Kouhin GmbH (آلمان)	۱۳۹۷/۰۴/۰۹	۱۰۰	۷۶,۵۰۰
۸	احداث نیروگاه خورشیدی به ظرفیت ۱۰ مگاوات	آب، برق، گاز	توسعه خورشیدی سبز فرتاک	Mazura & Partner (آلمان)	۱۳۹۷/۰۴/۰۹	۶۴	۲,۸۹۰
۹	نیروگاه بادی ۱۰ مگاواتی	آب، برق، گاز	باد سبز فریمان	Project Fariman GmbH (آلمان)	۱۳۹۷/۰۴/۰۹	۱۰۰	۵,۸۰۰
۱۰	احداث واحد تولیدی گلخانه ای	کشاورزی	شرکت تضامنی عبدالرزاق حسین زاده و شرکا	Mr. Abdolrazzagah Hossein zadeh (افغانستان)	۱۳۹۷/۰۴/۲۳	۱۰۰	۳۰۰
۱۱	بهره برداری از دفتر خدمات مسافرتی و گردشگری	خدمات	سپهر طلایی شرق توس	Mr. Abdolvahed Ahmadyar (افغانستان) / r.Ahmad Soleyman Ahmadyar (افغانستان)	۱۳۹۷/۰۴/۲۳	۸۰	۳۰۰
۱۲	احداث هتل آپارتمان	خدمات	برج سازه آسمان یوسفی	Mr.Hamid Reza Yousofi (افغانستان) / Mr.Rajab Ali Yousofi (افغانستان) / Mr.Mortaza Yousofi (افغانستان)	۱۳۹۷/۰۴/۲۳	۱۰۰	۲,۴۰۰
۱۳	احداث مجتمع ۳۶ واحدی	خدمات	آرام اسکان پارسیان	Mr. Abdol Ghafar Akbari (افغانستان) / Mr.Masood Reza Sabori (افغانستان) / Mr.Mohammad Masood Noori (آلمان)	۱۳۹۷/۰۴/۲۳	۱۰۰	۲,۴۰۰
۱۴	تولید انواع پودر شیرینی، نبات، نقل، بسته بندی کاکائو	صنعت	زرین تک آراین	Mr.Mohammad Javad Aryan (افغانستان) / Mrs.Mahdia Karbalaee (افغانستان)	۱۳۹۷/۰۴/۲۳	۱۰۰	۶۰۰
۱۵	تولید ژل آتشنا و پودر آتشنا	صنعت	فردوس مهر صادقی توس	Mr.Sadegh Alawi (بحرین) / Mr.Sadegh Alawi (بحرین)	۱۳۹۷/۰۴/۲۳	۱۰۰	۴۰۰
۱۶	احداث هتل آپارتمان یک ستاره	خدمات	آریانا امید ماندگار شرق	Mr.Fawad Seyed (افغانستان) / Mr. Farhad Seyed (افغانستان) / Mr. Jawad Seyed (افغانستان) / Mr. Reshad Seyed (افغانستان) / Mr. Mohammadhashim Haji Ahmad (افغانستان)	۱۳۹۷/۰۴/۲۴	۱۰۰	۱,۵۰۰

ردیف	عنوان پروژه	بخش پروژه	عنوان حقوقی شرکت مشترک	سرمایه گذاران خارجی	تاریخ صدور مجوز اصلی	درصد مشارکت	سرمایه مصوب
۱۷	حمل و نقل بین المللی کالا و خدمات مرتبط	حمل و نقل و ارتباطات	سفیران جهان راه	Mr. Ehsanullah Ahamdi (افغانستان) /	۹۷/۰۶/۳۱	۵۰	۳۵۰
۱۸	احداث و بهره برداری نیروگاه تولید پراکنده به ظرفیت ۴ مگاوات	آب، برق، گاز	آسیا توانیر سهند	Mr. Thaez Faez Jasim Al-Shuwaili (عراق) / Mr. Faez Jasim Mohammad Al-Shuwaili (عراق) /	۹۷/۰۶/۳۱	۱۳	۲۸۵
۱۹	پرورش مرغ تخم گذار	کشاورزی	سپید ماکیان توس	Mr. Vakil Ahmad Hashem zade (افغانستان) / Ms. Behnaz Hashem zadeh (افغانستان) /	۹۷/۰۶/۳۱	۴۹	۴۰۰
۲۰	تولید انواع پروفیل آلومینیوم	صنعت	توس بنیان آلومینیوم خراسان	Mr. Sayed Reza Hejazi (افغانستان) /	۹۷/۰۷/۱۸	۴۹	۳۰۰
۲۱	بهره برداری واحد پرورش جوجه گوشتی	کشاورزی	مروارید سفید اندیشه	Mr. Nematallah Moshtaq (افغانستان) / Mr. Hamidullah Moshtaq (افغانستان) /	۹۷/۰۷/۱۸	۱۰۰	۶۰۰
۲۲	حمل و نقل بین المللی کالا	حمل و نقل و ارتباطات	ایلیا ترابر توس	Mr. Ahmad Zia Noorzai (افغانستان) / Mr. Abdulgafar Noorzai (افغانستان) / Mr. Abdul Matin Payani (افغانستان) /	۹۷/۰۹/۱۴	۹۶	۹۴۰
۲۳	نیروگاه خورشیدی با ظرفیت ۳۰ مگاوات	آب، برق، گاز	انرژی های تجدید پذیر شمس منطقه آزاد چابهار	EBG Technology Solutions GmbH (اتریش) /	۹۷/۰۸	bot	۳۰.۰۰۰
۲۴	احداث مهمانپذیر درجه ۳ به ظرفیت ۲۹ واحد اتاق	خدمات	تجارت تابان اسدی	Mr. Joodi Al Asadi (هلند) / Mrs. Saood Al Khafajy (هلند) /	۹۷/۱۰/۲۶	۱۰۰	۱.۱۸۰
۲۵	حمل و نقل بین المللی کالا	حمل و نقل و ارتباطات	سامان کیهان یاس	Mr. Batyr Charyev (روسیه) /	۹۷/۱۲/۱۱	۵۰	۱۵۰
۲۶	برش و خمکاری میله و میلگرد و لوله ...	صنعت	دوسانگ دنا	Mr. Sanghun Kim (کره) / Mr. Sang Chul Lim (کره) / Mr. Chang Kyu Park (کره) /	۹۷/۱۲/۱۱	۴۹	۵۷۳
۲۷	خط تولید خدمات کشش گرم، فسفات کوری، عملیات حرارتی...	صنعت	همراهان صنعت دایان	Mr. Zhang Xiao (چین) /	۹۷/۱۲/۱۱	۸۲	۴۸۶۴
۲۸	تولید انواع پیتزای آماده و نیمه آماده پخت	کشاورزی	پیوندکاران آریا	Mr. Mohammad Obaid Hidari (افغانستان) /	۹۷/۱۲/۱۱	۵۰	۳۰۰
۲۹	تولید محصولات آرایشی و بهداشتی	صنعت	تجارت ماندگار اسلمی	Mr. Timor Aslami (افغانستان) /	۹۷/۱۲/۱۱	۹۹.۷	۵۵۸
۳۰	تأسیس واحد صنایع تبدیلی کشاورزی	کشاورزی	تجارت گستر تیام ایرانیان	Mr. Shoaib A T Bakhsh (کویت) /	۹۷/۱۲/۱۱	۹۹	۳۱۷
۳۱	تولید مرغ تخم گذار	کشاورزی	تجارت ممتاز هروی آسیا	Mr. Abdul Qaioum Eravi (افغانستان) / Mr. Jawad Eravi (افغانستان) /	طرح و تصویب در هیات ۱۲/۱۴	۱۰۰	۶۰۰
۳۲	حمل و نقل بین المللی کالا	حمل و نقل و نقل	حمل و نقل بین المللی	Mr. Mohammad Nadir Noori (افغانستان) / Mr. Dawood Shah Oqabi (افغانستان) / Mr. Mohammad Nasser Oqabi	طرح و تصویب در هیات ۱۲/۱۴	۵۵	۶۸۸

ردیف	عنوان پروژه	بخش پروژه	عنوان حقوقی شرکت مشترک	سرمایه گذاران خارجی	تاریخ صدور مجوز اصلی	درصد مشارکت	سرمایه مصوب
		ارتباطات	عقاب خراسان آسیا	(افغانستان)			
۳۳	تولید فرو سیلیکو منگنز	صنعت	صنایع ریخته گری راه ابریشم سرمداران	Mr. Yang Liu (چین) / Mr. Zhang Fangqiang (چین) / Mr. Zhou Jiaming (چین) /	طرح و تصویب در هیات ۱۲/۱۴	۱۰۰	۷,۰۰۰
۳۴	مجموعه تفریحی گردشگری (باغ گیاه شناسی)	خدمات	صفا الماس آسمان جهان	Mr. Ali Abdullah Ahmed (عراق)	طرح و تصویب در هیات ۱۲/۱۴	۵۰	۸,۰۰۰
۳۵	احداث و بهره برداری از سالن ورزشی	خدمات	صداقت گستر مهام اندیشه آسیا	Mrs. Anis Sadaqat (افغانستان) / Mrs. Atafa Sadaqat (افغانستان)	طرح و تصویب در هیات ۱۲/۱۴	۱۰۰	۵۰۰
۳۶	تولید قوطی کنسرو فولدی و قوطی کمپوت فولدی	صنعت	آبزی گستران پاسارگاد	Mr. Alireza Korouji (آلمان)	طرح و تصویب در هیات ۱۲/۱۴	۵۰	۸,۰۰۰
۳۷	تولید انواع محصولات آرایشی و بهداشتی	صنعت	زیست بوم سلامت شمس	Mr. Feredric Pottecher (فرانسه)	طرح و تصویب در هیات ۱۲/۱۴	۲۵	۳۴۰
جمع کل		۱۸۰.۸۵۹					

همانطور که ملاحظه می شود به لحاظ تعداد طرح مصوب در هر حوزه اقتصادی، بخش های صنعت، گردشگری و کشاورزی به ترتیب بیشترین طرح مصوب را به خود اختصاص داده اند. این در حالی است که بیشترین سرمایه گذاری خارجی به لحاظ رقم سرمایه گذاری در بخش انرژی انجام گرفته است.

همچنین مطابق با جدول فوق سرمایه گذاری های جذب شده به استان خراسان رضوی طی سال ۱۳۹۷ از کشورهای آلمان، بحرین، پاکستان، ترکیه، سوئیس، چین، روسیه، عراق، عربستان، فرانسه، کره جنوبی، کویت، هلند و افغانستان بوده است.

۹-۴. فعالیت های مرکز خدمات سرمایه گذاری

- تداوم فعالیت مرکز در ساختمان مستقل با حضور ثابت و تمام وقت ۱۱ نماینده دستگاه اجرایی.
- تعداد ۶۸۷ شرکت با سهامدار خارجی در استان به ثبت رسیده است.
- تشکیل بیش از ۲۰۰۰ پرونده صدور و تمدید اقامت، ویزا، گواهینامه.
- تشکیل پرونده برای ۲۶۳ مورد صدور، تجدید و تمدید پروانه کار.
- صدور ۶۵ معرفی نامه به دستگاههای اجرایی.
- صدور ۳۷ مجوز سرمایه گذاری خارجی به ارزش ۱۸۱ میلیون دلار.
- تهیه و بروزرسانی کتاب فرصتهای سرمایه گذاری استان (کتاب جدید با ۹۸ فرصت شناسایی شده در دو نسخه الکترونیکی و چاپ شده تهیه شده است)
- تهیه و چاپ کتاب طرح های فعال سرمایه گذاری خارجی استان
- تدوین نقشه راه تامین مالی استان
- برگزاری نشست حمایت از سرمایه گذاران خارجی استان خراسان رضوی با حضور وزیر محترم امور اقتصادی و دارایی در بهمن ماه ۱۳۹۷

- برگزاری اولین نمایشگاه جامع سرمایه گذاری، فرصتها، خدمات و صنایع وابسته با حضور سرمایه گذاران خارجی استان در بهمن ماه ۱۳۹۷
- حضور و مشارکت مستقیم و غیر مستقیم در نمایشگاه های سرمایه گذاری داخلی و خارجی (نمایشگاه CIFIT چین، ۱۳۹۷ KishInvex)
- پذیرش و برگزاری جلسه با هیئت های سرمایه گذاری (در سال جاری هیئت تایلند توسط مرکز پذیرش شده است و در هیئت های پذیرش شده توسط سایر دستگاه های اجرایی استان، مرکز خدمات نیز حضور داشته است)
- برگزاری ۶ کارگاه آموزشی روش های تامین مالی برای بخش دولتی و خصوصی استان (در سال جاری دو کارگاه با مشارکت شهرداری مشهد- دو کارگاه در فرمانداری های کاشمر و سبزوار- یک کارگاه در خلال نمایشگاه گردشگری- یک کارگاه در خلال نمایشگاه کشاورزی)
- اطلاع رسانی آنلاین به ۳ زبان فارسی انگلیسی و عربی (www.investinkhorasan.ir)
- چاپ بسته اطلاع رسانی و بروشورهای تشویق سرمایه گذاری
- برگزاری جلسات دبیرخانه و اصلی کارگروه سیاستگذاری و رفع موانع سرمایه گذاری

بازدید از طرح های سرمایه گذار خارجی در سال ۱۳۹۷ به تعداد ۶۴ مورد مطابق جدول ذیل:

بخش پروژه	تعداد طرح	سرمایه گذاری (هزار دلار)	اشتغالزایی (نفر)	متوسط اشتغالزایی هر طرح
صنعت	۳۱	۱۶۵،۳۲۷	۶۲۵	۲۲
گردشگری	۱۵	۴۶،۴۳۲	۲۸۷	۱۹
کشاورزی	۱۰	۵۰۴،۵	۱۷	۲
حمل و نقل	۶	۲۸۵،۷	۶۶	۱۱
ساختمان	۱	۲،۴۰۰	۲	۲
آب، برق، گاز	۱	۲۸۵	۱۳	۱۳
جمع	۶۴	۲۳۳،۲۲۷	۱۰۱۰	۱۶

۹-۵. جمع بندی و ارائه توصیه های سیاستی

بطور کلی رویکرد کلان دولت و سیاستهای اقتصادی استان بر اهمیت برنامه ریزی و لزوم جذب سرمایه گذاری خارجی به منظور تامین مالی طرح های استان، ایجاد اشتغال، صادرات غیر نفتی و به ویژه مشارکت شرکت های داخلی و خارجی به منظور توسعه تکنولوژی های تولید و گسترش خدمات قابل ارائه با برند ایرانی استوار گردیده است که علیرغم محدودیت های موجود، توفیقات مناسبی نیز در این حوزه حاصل شده است.

- با این وجود در کنار این عزم ملی و استانی برخی اقدامات به منظور دسترسی به اهداف مورد نظر ضروری است:
- تداوم دیپلماسی بین الملل و تلاش به منظور گسترش ارتباطات با کشورهای هدف سرمایه فرست.
 - رفع مشکلات بین بانکی و رفع موانع انتقال سرمایه از برخی کشور ها به ویژه افغانستان، پاکستان و کشورهای حوزه خلیج فارس.
 - تنوع بخشی به مشوق های سرمایه گذاری خارجی با توجه به حوزه و رقم سرمایه گذاری به منظور تقویت برخی از حوزه های اساسی نیازمند سرمایه گذاری و تامین مالی خارجی و افزایش انگیزه برای بالا بردن حجم سرمایه گذاری.
 - اختصاص بودجه مناسب به مراکز خدمات سرمایه گذاری به منظور انجام امور تبلیغاتی گسترده و حضور موثر در مراکز ارتباط بین الملل اعم از نمایشگاه ها کنفرانس ها و همایش های حوزه سرمایه گذاری.

فصل دهم

تجارت خارجی استان

خلاصه فصل:

میزان صادرات کالا از گمرکات خراسان رضوی طی سال ۱۳۹۷، معادل ۲,۹۵۷ هزار تن و به ارزش ۲,۲۵۴ میلیون دلار می باشد که نسبت به مدت مشابه سال قبل در وزن ۴۰ درصد و در ارزش دلاری ۱۴ درصد رشد داشته است. لازم به ذکر است وزن و ارزش صادرات کالاها در مدت مشابه سال گذشته به ترتیب ۲,۱۱۶ هزار تن و ۱,۹۸۳ میلیون دلار بوده است.

از کل ارزش صادرات غیرنفتی در سال ۱۳۹۷ رقم ۱۱,۹۸۵ هزار دلار از محل تجارت چمدانی ورقم ۵۲,۱۲۱ هزار دلار از محل بازارچه های مرزی باجگیران و دوغانرون بوده است.

در سال ۱۳۹۷، میزان واردات استان ۲۷۴ هزار تن و به ارزش بالغ بر ۳۵۱ میلیون دلار بوده که در مقایسه با مدت مشابه سال قبل از نظر وزن ۲۳ درصد و از لحاظ ارزش ۵ درصد کاهش داشته است. ضمناً واردات سال گذشته به میزان ۳۵۷ هزار تن به ارزش ۳۷۱ میلیون دلار می باشد.

با توجه به مقایسه ارقام صادرات و واردات تراز بازرگانی خارجی گمرکات خراسان رضوی طی سال ۱۳۹۷ مثبت و معادل بر ۱۹۰۳ میلیون دلار می باشد.

۱-۱۰. سیاستها، اهداف و برنامه های کلان و اجرایی گمرک ایران در اجرای اقتصاد مقاومتی:

افزایش توان ثروت آفرینی کشور، تامین مالی پایدار دولت و کاهش اتکاء بودجه دولت به درآمد نفتی و مشارکت فعال و مؤثر در سیاست گذاری و قانون گذاری با اولویت "بهبود محیط کسب و کار" توسعه بخش خصوصی و افزایش سهم بنگاه های خصوصی در اقتصاد، مشارکت فعال در تصمیم گیری، تقویت انضباط، سلامت و شفافیت مالی و اداری، ارتقاء هم افزایی درون سازمانی و همکاری فراسازمانی و ایجاد و یکپارچه سازی سامانه های مدیریتی و عملیاتی مهمترین راهبردهای تدوین شده گمرک در اجرای سیاست های اقتصاد مقاومتی می باشند. در این راستا مهمترین اهداف کمی و برنامه های کلان تعریف شده شامل "کاهش زمان، هزینه و اسناد ترخیص کالا در واردات و صادرات، افزایش رضایتمندی خدمت گیرندگان از گمرکات، افزایش برون سپاری خدمات گمرکی، کاهش تخلفات گمرکی از طریق شناسائی و حذف نقاط آسیب پذیر، افزایش تعداد تفاهمنامه بین المللی، اعداد تفاهمنامه با سازمانهای همجوار، استقرار سیستم یکپارچه امور گمرکی، افزایش نسبت تعداد اظهارنامه های از راه دور به کل اظهارنامه ها و افزایش تعداد اسناد الکترونیکی ضمیمه اظهارنامه می باشند.

۱۰-۲. بررسی وضعیت تحولات تجارت خارجی

در جدول زیر مهمترین اقدامات در حوزه مأموریت دستگاه در جهت ایجاد تحولات در تجارت خارجی در سالهای ۹۶ و ۹۷ :

جدول ۱-۱۰ مهمترین اقدامات در حوزه مأموریت دستگاه در جهت ایجاد تحولات در تجارت خارجی در سال ۹۶

عنوان برنامه عملیاتی	عنوان فعالیت اصلی
ایجاد مرکز خدمات صادرات ریلی و کامیونی	ایجاد سرویس ارزیابی شهرک صنعتی خیام نیشابور
	ایجاد سرویس ارزیابی شهرک صنعتی گناباد
ایجاد پنجره واحد تجارت فرامرزی	راه اندازی دور اظهار
	حذف فیزیکی اسناد مورد نیاز جهت انجام تشریفات ترخیص کالا
	راه اندازی قبض انبار الکترونیک در گمرک مسافری
تجهیز گمرکات به تجهیزات کنترلی و بکارگیری روشهای کنترلی نوین	تجهیز گمرکات استان به دستگاه های X-ray و آشکارساز مواد مخدر
	به روز رسانی نصب دوربینهای مدار بسته
	به روز رسانی نصب دوربینهای پلاک خوان
	به روز رسانی نصب راه بند
یکپارچه سازی سیستمها	راه اندازی دستیابی به عملکرد صاحبان کالا در پورتال سامانه جامع

ماخذ: اداره کل گمرکات استان

جدول ۱۰-۲ مهمترین اقدامات در حوزه مأموریت دستگاه در جهت ایجاد تحولات در تجارت خارجی در سال ۹۷

عنوان برنامه عملیاتی	عنوان فعالیت اصلی
توسعه سامانه های گمرکی	تبادل اطلاعات و پردازش تصاویر X-Ray
تسهیل مبادلات تجاری با کشورهای طرف معامله	تسهیل ترخیص کالاهای نمایشگاهی با هدف افزایش کشورهای هدف و تنوع کالاهای صادراتی
	اعمال مدیریت یکپارچه مرزی در گمرکات تابعه استان
تجهیز گمرکات به تجهیزات کنترلی و بکارگیری روشهای کنترلی نوین	تامین و بکارگیری تجهیزات دستگاههای X-Ray و آشکارساز در گمرکات تابعه استان
	تجهیز و بروزرسانی سیستم دوربین های مدار بسته نظارتی حراست گمرکات تابعه استان
	تجهیز و بروزرسانی راهبندهای گمرکات تابعه استان
	تجهیز و بروزرسانی دوربینهای پلاک خوان گمرکات تابعه استان

ماخذ: اداره کل گمرکات استان

۱۰-۳. بررسی و تحلیل وضعیت شاخص ها و متغیرهای کلان تجارت خارجی

میزان صادرات در سال ۱۳۹۷ مبلغ ۲,۲۵۳,۷۹۲ هزار دلار بوده که نسبت به مدت مشابه خود ۱۴ درصد افزایش را نشان می دهد. صادرات از نظر وزنی ۲,۹۵۶,۷۸۶ تن بوده است که ۴۰ درصد نسبت به سال ۱۳۹۶ افزایش وزنی داشته است.

جدول ۱۰-۳ وضعیت صادرات استان (سال ۱۳۹۵-۱۳۹۶)

عملکرد		سال ۹۶		سال ۹۷		درصد تغییرات	
		وزن (تن)	ارزش (هزار دلار)	وزن (تن)	ارزش (هزار دلار)	وزنی	ارزشی
صادرات استان		۲,۱۱۶,۲۹۱	۱,۹۸۳,۳۵۲	۲,۹۵۶,۷۸۶	۲,۲۵۳,۷۹۲	۴۰	۱۴
متوسط قیمت هر کیلو کالاهای صادرات (دلار)		۰.۹۳۷	۰.۷۶۲	۰.۷۶۲	۰.۷۶۲	-۱۸.۶۸	

ماخذ: اداره کل گمرکات استان

- ارزش و حجم صادرات استان به تفکیک گروه کالایی

جدول ۱۰-۴ پنج قلم عمده صادرات استان در سال ۱۳۹۷ را نشان می دهد. مهمترین اقلام صادراتی استان به تفکیک در سال ۱۳۹۷ شامل زعفران با ۱۷۷,۲۶۶ کیلو گرم و ارزش ۲۲۹,۹۴۳,۹۵۳ دلار در رتبه اول و انواع زعفران در بسته بندی ۱۰-۳۰ گرم آماده برای خرده فروشی با ارزش ۸۶,۴۵۱,۳۶۹ و وزن ۶۳,۲۶۸ کیلو گرم رتبه دوم، کف پوش های منگوله باف، از مواد نسجی سنتتیک یا مصنوعی، ۸,۵۸۱,۳۶۷ کیلو گرم و ارزش ۷۱,۹۷۲,۵۲۲ دلار رتبه سوم، سیب تازه با وزن ۱۱۶,۴۴۰,۱۹۰ کیلو گرم و ارزش ۶۱,۹۵۹,۱۶۶ دلار رتبه چهارم و سایر روغن های سبک و فرآورده ها بجز بنزین با وزن ۱۲۳,۴۸۹,۶۱۴ و ارزش دلاری ۵۳,۱۶۳,۳۳۷ رتبه پنجم را در صادرات استان در سال ۹۶ به خود اختصاص داده است.

۱۰-۴ پنج قلم عمده صادراتی استان (سال ۱۳۹۶ و ۱۳۹۷)

ردیف	نام	سال ۱۳۹۶		سال ۱۳۹۷		درصد تغییرات	
		وزن کیلوگرم	ارزش دلاری	وزن کیلوگرم	ارزش دلاری	وزنی	ارزشی
۱	زعفران در بسته بندی بیش	۱۴۸,۲۶۳	۲۰۰,۱۰۲,۵۳۹	۱۷۷,۲۶۶	۲۲۹,۹۴۳,۹۵۳	۲۰	۱۵
۲	انواع زعفران در بسته بندی ۱۰-۳۰ گرم آماده برای خرده فروشی (۰.۹۱۰۲۰۳۰)	۶۶,۲۸۱	۹۹,۴۶۱,۹۱۸	۶۳,۲۶۸	۸۶,۴۵۱,۳۶۹	-۵	-۱۳
۳	کف پوش های منگوله باف، از مواد نسجی سنتتیک یا مصنوعی، که در جای دیگر گفته نشده (۵۷۰.۳۳۰۰)	۱۸,۴۴۷	۱۴۰,۹۵۵	۸,۵۸۱,۳۶۷	۷۱,۹۷۲,۵۲۲	۴۶۴۱۹	۵۰۹۶۱
۴	سیب، تازه (۰.۸۰۸۱۰۰۰)	۱۴۶,۷۸۲,۱۱۳	۵۹,۶۸۷,۲۸۲	۱۱۶,۴۴۰,۱۹۰	۶۱,۹۵۹,۱۶۶	-۲۱	۴
۵	سایر روغن های سبک و فرآورده ها بجز بنزین (۲۷۱۰۱۲۹۰)	۱۰۱,۳۶۸,۰۴۶	۴۴,۶۹۸,۵۱۲	۱۲۳,۴۸۹,۶۱۴	۵۳,۱۶۳,۳۳۷	۲۲	۱۹

ماخذ: اداره کل گمرکات استان

۱۰-۵ کشورهای عمده مقصد کالاهای صادراتی استان

ردیف	نام	سال ۱۳۹۶		سال ۱۳۹۷		درصد تغییرات	
		وزن کیلوگرم	ارزش دلاری	وزن کیلوگرم	ارزش دلاری	وزنی	ارزشی
۱	افغانستان	۱,۳۱۲,۴۷۱,۵۳۸	۱,۰۲۷,۷۹۰,۲۲۰	۱,۶۸۰,۸۶۷,۴۲۴	۱,۱۸۵,۰۳۱,۹۴۳	۲۸	۱۵
۲	ترکمنستان	۴۶۵,۰۵۳,۷۲۸	۲۰۶,۵۰۸,۰۰۵	۳۶۷,۹۱۱,۶۷۰	۲۲۶,۹۴۹,۸۹۷	-۲۱	۱۰
۳	عراق	۱۳۱,۷۰۰,۷۴۸	۱۴۷,۲۱۳,۲۵۱	۲۰۴,۸۹۲,۶۴۶	۱۵۷,۴۳۰,۴۲۷	۵۶	۷
۴	امارات متحده عربی	۳,۳۰۱,۵۸۵	۱۲۵,۰۰۲,۹۸۸	۴۲,۲۵۱,۶۷۳	۱۲۳,۹۹۵,۹۵۹	۱۱۸۰	-۱
۵	پاکستان	۳۰,۲۵۳,۹۷۴	۳۱,۷۵۰,۰۳۶	۸۵,۷۹۹,۹۹۲	۶۷,۵۵۴,۹۶۸	۱۸۴	۱۱۳
۶	اسپانیا	۱,۲۴۹,۳۳۸	۶۷,۳۵۸,۷۰۰	۱,۱۵۷,۹۱۰	۶۳,۶۱۲,۹۸۰	-۷	-۶
۷	هنگ کنگ	۶۴,۰۸۷	۹۶,۱۳۳,۰۴۲	۵۴,۸۷۹	۶۳,۰۷۷,۱۴۵	-۱۴	-۳۴
۸	ویتنام	۱۰,۱۰۳	۴,۸۸۹,۹۱۷	۵,۱۷۰,۱۱۶	۵۹,۳۵۹,۴۹۱	۵۱۰۷۴	۱۱۱۴
۹	ازبکستان	۲۱,۹۸۰,۳۳۶	۲۳,۹۳۷,۶۵۵	۳۹۰,۳۵۳,۱۳۴	۵۸,۸۳۸,۲۳۴	۱۶۷۶	۱۴۶
۱۰	تاجیکستان	۴۳,۰۷۳,۳۴۷	۶۰,۹۶۴,۴۹۵	۵۴,۷۰۳,۱۰۲	۵۵,۲۱۲,۱۹۶	۲۷	-۹
۱۱	قزاقستان	۳۹,۳۴۳,۴۱۶	۵۱,۹۵۰,۱۹۲	۳۱,۹۳۳,۶۵۵	۳۸,۰۱۸,۸۵۸	-۱۹	-۲۷
۱۲	قرقیزستان	۱۴,۱۳۶,۷۵۴	۲۸,۰۳۴,۳۸۳	۱۵,۳۹۶,۱۷۹	۲۶,۳۴۵,۳۳۴	۹	-۶
۱۳	هند	۲,۲۷۴,۸۷۲	۵,۰۳۶,۹۱۲	۳,۱۶۵,۱۶۱	۱۱,۸۰۶,۹۱۲	۳۹	۱۳۴
۱۴	چین	۹۵۹,۰۵۳	۱۲,۹۴۷,۱۳۸	۱۰,۲۹۵,۱۸۹	۱۰,۴۵۰,۹۳۵	۹۷۳	-۱۹
۱۵	ترکیه	۱,۶۰۲,۴۳۹	۲,۹۳۳,۳۲۵	۴,۴۱۰,۲۲۶	۸,۶۲۵,۴۰۹	۱۷۵	۱۹۴
۱۶	قطر	۱,۷۱۴,۴۰۶	۵,۰۲۶,۲۵۸	۷,۹۰۳,۰۹۳	۷,۷۳۸,۹۶۷	۳۶۱	۵۴
۱۷	ایتالیا	۴۱۴,۸۶۶	۵,۴۴۸,۱۹۰	۶۲۵,۹۷۲	۷,۲۴۸,۶۷۳	۵۱	۳۳
۱۸	لبنان	۱,۳۰۱,۶۷۳	۷,۲۲۷,۲۰۴	۱,۱۲۳,۶۹۳	۵,۳۶۸,۳۲۷	-۱۴	-۲۶
۱۹	آلمان	۱,۰۴۰,۴۱۵	۳,۹۹۱,۰۳۲	۱,۰۱۸,۳۰۳	۴,۸۸۴,۴۸۷	-۲	۲۲
۲۰	هلند	۷۳۱,۹۹۹	۱,۵۶۴,۴۹۵	۴,۲۲۳,۸۶۶	۳,۹۴۰,۹۶۴	۴۷۷	۱۵۲
۲۱	سایر کشورها	۴۰,۹۲۱,۴۲۵	۵۱,۳۲۶,۷۷۲	۴۰,۵۲۸,۲۴۳	۵۶,۳۱۴,۹۹۴	-۱	۱۰
	جمع	۲,۱۱۳,۶۰۰,۱۰۲	۱,۹۶۷,۰۳۴,۲۱۰	۲,۹۵۳,۷۸۶,۱۲۶	۲,۲۴۱,۸۰۷,۱۰۰	۴۰	۱۴

ماخذ: اداره کل گمرکات استان

- ارزش و حجم واردات استان به تفکیک مصرفی، واسطه ای و سرمایه ای
میزان واردات در سال ۱۳۹۷ مبلغ ۳۵۱,۰۲۷ هزار دلار بوده است که با وزن ۲۷۳,۸۵۶ تن وارد استان شده است که نسبت به سال ۱۳۹۶ به ترتیب ۲۳ و ۵.۵ درصد کاهش را نشان می دهد.

جدول ۱۰-۶ وضعیت واردات استان (سال ۱۳۹۶ و ۱۳۹۷)

عملکرد		سال ۹۶		سال ۹۷		درصد تغییرات	
		وزن (تن)	ارزش (هزار دلار)	وزن (تن)	ارزش (هزار دلار)	وزنی	ارزشی
واردات استان		۳۵۶,۷۲۹	۳۷۱,۱۳۰	۲۷۳,۸۵۶	۳۵۱,۰۲۷	-۲۳	-۵.۴
متوسط قیمت هر کیلو کالای وارداتی (دلار)		۱.۰۴		۱.۲۸		۲۳.۲	

ماخذ: اداره کل گمرکات استان

بر اساس جدول ۱۰-۶ واردات استان در سال ۱۳۹۷ با ارزش ۳۵۱,۰۲۷ هزار دلار به وزن ۲۷۳,۸۵۶ تن رسیده است. که نسبت به سال قبل به لحاظ ارزشی ۵.۵ درصد و به لحاظ وزنی ۲۳ درصد کاهش داشته است. اقلام عمده کالاهای وارداتی استان در سال ۱۳۹۶ و ۱۳۹۷ در جداول زیر ارائه شده است. اقلام عمده وارداتی استان در سال ۱۳۹۷، شامل پنبه حلاجی نشده یا شانه نزده به میزان ۴۹,۳۷۰,۳۵۰ کیلو گرم و ارزش ۱۰۶,۴۶۲,۹۳۳ دلار رتبه اول وارداتی، برنج نیمه سفید شده (Semi milled Rice) یا برنج کامل سفید شده (Wholly milled Rice) به میزان ۱۷,۹۰۸,۰۸۷ کیلو گرم با ارزش ۱۷,۶۹۷,۲۵۴ دلار رتبه دوم وارداتی و ابریشم خام به میزان ۲۹۷,۷۲۵ کیلو گرم با ارزش ۱۲,۰۷۵,۱۸۲ دلار رتبه سوم، لوبیا چیتی با ۱۰,۱۵۷,۳۸۳ کیلو گرم و ارزش ۱۱,۳۳۸,۹۰۶ دلار رتبه چهارم و واگن های روباز، با دیواره های جدانشدنی به ارتفاع بیش از ۶۰ سانتیمتر (واگن های عقب بازشو با وزن ۵,۴۸۳,۹۶۰ کیلو گرم و ارزش دلاری ۱۱,۲۶۲,۸۶۱ رتبه پنجم وارداتی استان از نظر ارزشی را دارا می باشد.

جدول ۷-۱۰ اقلام عمده واردات استان در سالهای ۱۳۹۶ و ۱۳۹۷

ردیف	نام	سال ۹۶		سال ۹۷		درصد تغییرات	
		وزن کیلوگرم	ارزش دلاری	وزن کیلوگرم	ارزش دلاری	وزنی	ارزشی
۱	پنبه، حلاجی نشده یا شانه نزده (۵۲۰۱۰۰۰)	۳۹,۲۰۲,۳۷۸	۷۹,۵۳۶,۵۶۹	۴۹,۳۷۰,۳۵۰	۱۰۶,۴۶۲,۹۳۳	۲۶	۳۴
۲	برنج نیمه سفید شده (Semi milled Rice) یا برنج کامل سفید شده (Wholly milled Rice) حتی صیقلی یا براق شده (۱۰۰۶۳۰۰۰)	۲۷,۸۹۹,۹۸۶	۲۸,۱۶۹,۱۰۵	۱۷,۹۰۸,۰۸۷	۱۷,۶۹۷,۲۵۴	-۳۶	-۳۷
۳	ا بریشم خام (نتابیده) (۵۰۰۲۰۰۰۰)	۲۵۱,۶۲۱	۹,۷۰۵,۱۶۰	۲۹۷,۷۲۵	۱۲,۰۷۵,۱۸۲	۱۸	۲۴
۴	لوبیا چیتی (۰۷۱۳۳۳۱۰)	۱۱,۷۴۵,۶۴۹	۱۳,۱۲۰,۴۶۹	۱۰,۱۵۷,۳۸۳	۱۱,۳۳۸,۹۰۶	-۱۴	-۱۴
۵	واگن های روباز، با دیواره های جدانشدنی به ارتفاع بیش از ۶۰ سانتیمتر (واگن های عقب باز شو) (۸۶۰۶۹۲۰۰)	۴,۶۵۱,۲۰۰	۷,۳۵۴,۱۸۴	۵,۴۸۳,۹۶۰	۱۱,۲۶۲,۸۶۱	۱۸	۵۳

ماخذ: اداره کل گمرکات استان

واردات به تفکیک کشورهای طرف معامله

طبق جدول ۱۰-۸ کالاهای واردتی استان از کشورهای ذیل وارد کشور گردیده است .

ردیف	نام	سال ۱۳۹۶		سال ۱۳۹۷		درصد تغییرات	
		وزن کیلوگرم	ارزش دلاری	وزن کیلوگرم	ارزش دلاری	وزن	دلاری
۱	ترکیه	۲۷,۶۴۵,۸۹۱	۶۶,۹۹۰,۱۴۷	۲۶,۸۶۴,۳۹۴	۶۶,۵۰۳,۸۸۱	-۳	-۱
۲	امارات متحده عربی	۹۳,۴۷۵,۰۷۰	۶۳,۷۲۷,۹۸۴	۵۳,۵۴۶,۲۹۶	۴۷,۲۶۴,۵۰۱	-۴۳	-۲۶
۳	فدراسیون روسیه	۸,۸۴۱,۱۸۳	۱۰,۳۴۴,۰۷۸	۲۳,۰۱۰,۷۲۲	۳۱,۹۳۹,۱۴۰	۱۶۰	۲۰۹
۴	ازبکستان	۲۹,۰۱۲,۱۱۳	۳۷,۴۹۶,۷۶۳	۳۱,۹۸۵,۶۰۲	۲۹,۳۵۸,۶۳۹	۱۰	-۲۲
۵	آلمان	۱۲,۸۱۲,۸۲۹	۱۳,۶۰۰,۸۸۰	۱۹,۰۸۴,۴۵۲	۲۸,۰۹۴,۴۹۶	۴۹	۱۰۷
۶	تاجیکستان	۴,۲۸۷,۶۵۸	۱۰,۲۵۴,۸۵۸	۱۰,۶۶۸,۶۰۰	۲۳,۸۵۱,۹۶۶	۱۴۹	۱۳۳
۷	چین	۱,۷۴۶,۳۱۹	۱۷,۹۸۷,۷۰۶	۵,۶۴۱,۸۹۸	۲۲,۷۲۵,۵۶۵	۲۲۳	۲۶
۸	پاکستان	۲۸,۹۵۶,۴۲۵	۲۸,۹۴۰,۰۴۴	۱۸,۲۹۹,۱۵۳	۱۸,۰۵۷,۰۴۰	-۳۷	-۳۸
۹	سوئیس	۳۷,۵۴۴,۵۷۵	۱۸,۵۹۳,۸۶۹	۲۸,۶۴۲,۳۱۵	۹,۶۶۸,۱۲۶	-۲۴	-۴۸
۱۰	افغانستان	۲۱,۱۳۸,۰۵۸	۱۶,۱۵۰,۶۰۳	۸,۲۲۲,۲۵۴	۷,۸۹۱,۹۳۵	-۶۱	-۵۱
۱۱	ایرلند	۸۹۹,۲۸۱	۵,۸۰۸,۲۱۱	۱,۱۰۲,۲۱۷	۷,۷۵۴,۶۵۵	۲۳	۳۴
۱۲	جمهوری کره	۹,۲۷۷,۵۶۴	۲۲,۹۰۷,۲۱۳	۵۱۷,۹۱۷	۷,۳۲۰,۲۱۵	-۹۴	-۶۸
۱۳	قزاقستان	۶۵,۶۶۸,۷۱۵	۲۱,۴۸۵,۴۹۰	۱۷,۷۲۸,۱۲۳	۶,۶۸۰,۴۴۷	-۷۳	-۶۹
۱۴	اسپانیا	۱,۲۴۹	۴۶,۰۰۱	۱,۳۶۵,۷۶۷	۳,۹۲۰,۸۴۸	۱۰۹,۲۴۹	۸,۴۲۳
۱۵	قرقیزستان	۲,۸۵۰,۰۶۰	۳,۱۲۸,۹۴۳	۳,۶۱۱,۰۶۰	۳,۳۵۱,۳۴۸	۲۷	۷
۱۶	مالزی	۱,۶۰۰,۲۲۵	۵,۹۲۵,۴۵۰	۲,۰۹۷,۷۷۲	۳,۱۱۵,۲۹۳	۳۱	-۴۷
۱۷	ویتنام	۱,۲۸۴	۳۰,۹۶۲	۱,۲۸۶,۴۰۰	۳,۰۳۳,۰۸۸	۱۰۰,۰۸۷	۹,۶۹۶
۱۸	استرالیا	۳۴,۱۶۲	۳۰۸,۳۰۹	۳۴۵,۶۸۹	۲,۹۱۵,۸۵۴	۹۱۲	۸۴۶
۱۹	ایتالیا	۲۸۰,۳۹۵	۴,۴۷۳,۹۶۲	۵۱۵,۳۰۴	۲,۸۶۵,۰۸۵	۸۴	-۳۶
۲۰	مجارستان	۸,۰۰۰	۱۸,۹۰۲	۴۴۰,۹۹۲	۲,۷۷۲,۷۵۸	۵,۴۱۲	۱۴,۵۶۹
۲۱	سایر کشورها	۱۰,۶۴۸,۳۶۳	۲۲,۹۰۹,۴۰۲	۱۸,۸۷۹,۳۵۷	۲۱,۹۴۲,۵۰۴	۷۷	-۴
	جمع	۳۵۶,۷۲۹,۴۱۹	۳۷۱,۱۲۹,۷۷۷	۲۷۳,۸۵۶,۲۸۴	۳۵۱,۰۲۷,۲۸۴	-۲۳	-۵

۱۰- تراز بازرگانی

با توجه به مقایسه ارقام صادرات و واردات تراز بازرگانی خارجی گمرکات خراسان رضوی طی سال ۱۳۹۷ مثبت و معادل بر ۱۹۰۳ میلیون دلار می باشد. که نسبت به سال گذشته ۱۸ درصد رشد داشته است. بررسی آمار میزان خالص صادرات یا تراز بازرگانی استان نشان می دهد که عمده اقلام صادراتی استان به کشور افغانستان صادر گردیده که نشان از اهمیت و حفظ بازار افغانستان می باشد.

جدول ۹-۱۰ تراز بازرگانی و حجم مبادلات استان در سال ۹۵ و ۹۶

شاخص	۵۱۳۹		۶۱۳۹		۱۳۹۷		درصد تغییرات
	وزن (هزار تن)	ارزش (میلیون دلار)	وزن (هزار تن)	ارزش (میلیون دلار)	وزن (هزار تن)	ارزش (میلیون دلار)	
صادرات	۲۱۰۶	۱۷۱۶	۲۱۱۱	۱۹۸۳	۲۹۵۷	۲۲۵۴	۴۰
واردات	۴۳۰	۳۹۶	۳۵۶	۳۷۱.۷	۲۷۴	۳۵۱	-۲۳
تراز بازرگانی		۱۳۲۰		۱۶۱۲		۱۹۰۳	۱۸

ماخذ: اداره کل گمرکات استان

۱۰-۴ جمع بندی و ارائه توصیه های سیاستی

۱. تامین شرایط و فعالسازی کلیه امکانات و منابع مالی و سرمایه های انسانی و علمی کشور بمنظور توسعه کارآفرینی و به حداکثر رساندن مشارکت آحاد جامعه در فعالیتهای اقتصادی با تسهیل و تشویق همکاریهای جمعی و تاکید بر ارتقاء درآمد و نقش طبقات کم درآمد و متوسط.
۲. پیشسازی اقتصاد دانش بنیان، پیاده سازی و اجرای نقشه جامع علمی کشور و ساماندهی نظام ملی نوآوری بمنظور ارتقاء جایگاه جهانی کشور و افزایش سهم تولید و محصولات و خدمات دانش بنیان و دستیابی به رتبه اول اقتصاد دانش بنیان در منطقه.
۳. محور قرار دادن رشد بهره وری در اقتصاد با تقویت عوامل تولید، توانمندسازی نیروی کار، تقویت رقابت پذیری اقتصاد، ایجاد بستر رقابت بین مناطق و استانها و به کارگیری ظرفیت و قابلیت های متنوع در جغرافیای مزیت های مناطق کشور.
۴. سهم بری عادلانه عوامل در زنجیره تولید تا مصرف متناسب با نقش آنها در ایجاد ارزش، بویژه با افزایش سهم سرمایه انسانی از طریق ارتقاء آموزش، مهارت، خلاقیت، کارآفرینی و تجربه.
۵. تامین امنیت غذا و درمان و ایجاد ذخایر راهبردی با تاکید بر افزایش کمی و کیفی تولید.
۶. مدیریت مصرف با تاکید بر اجرای سیاست های کلی اصلاح الگوی مصرف و ترویج مصرف کالاهای داخلی همراه با برنامه ریزی برای ارتقاء کیفیت و رقابت پذیری در تولید.
۷. اصلاح و تقویت نظام مالی کشور با هدف پاسخگویی به نیازهای اقتصاد ملی، ایجاد ثبات در اقتصاد ملی و پیشگامی در تقویت بخش واقعی.

۸. توسعه حوزه عمل مناطق آزاد و ویژه اقتصادی کشور بمنظور انتقال فناوریهای پیشرفته، گسترش و تسهیل تولید، صادرات کالا و خدمات و تامین نیازهای ضروری و منابع مالی از خارج.
۹. افزایش قدرت مقاومت و کاهش آسیب پذیری اقتصاد کشور .
۱۰. مقابله با ضربه پذیری درآمد حاصل از صادرات نفت و گاز از طریق
- اصلاح نظام درآمدی دولت با افزایش سهم درآمدهای مالیاتی.
 - شفاف سازی اقتصاد و سالم سازی آن و جلوگیری از اقدامات، فعالیتها و زمینه های فسادزا در حوزه های پولی، تجاری، ارزی و
 - تبیین ابعاد اقتصاد مقاومتی و گفتمان سازی آن بویژه در محیط های علمی، آموزشی و رسانه ای و تبدیل آن به گفتمان فراگیر و رایج ملی.

فصل یازدهم

بازار سرمایه استان

پیشگفتار

بازار سرمایه ایران یاهمان بازار بورس مجموعه ای از چند بازار است که قبل از اینکه به شرکت تغییر نام داده شود تحت عنوان سازمان بورس اوراق بهادار تهران اداره میشد ولی بعد از تصویب و ابلاغ و اجرای قانون جدید بازار سرمایه در سال ۸۹ این مجموعه به دو قسمت تقسیم شد قسمت حاکمیتی آن تحت عنوان سازمان بورس اوراق بهادار تهران باقی ماند و قسمت اجرایی آن به چند شرکت تبدیل و با عنوانهای مختلف شروع بکار کردند که عبارتند از ۱- شرکت بورس تهران (که خود نیز چند شرکت اقماری تحت پوشش دارد) ۲- شرکت بورس کالا ۳- شرکت بورس انرژی ۴- شرکت بورس نفت ۵- شرکت بورس ارز ۶- شرکت بورس طلا. شرکتهای بورس شماره ۱ الی ۳ راه اندازی شده و فعال هستند و شماره های ۴ الی ۶ در آستانه راه اندازی و عملی شدن است. شرکت بورس خود شامل دو بازار عمده است ۱- بازار نقدی یا بازار اول ۲- بازار غیر نقدی یا فرابورس. بازار نقدی یا بازار اول شامل سه تابلو است ۱- بازار اول تابلوی اصلی و ۲- بازار اول تابلوی فرعی ۳- بازار دوم بازار غیر نقدی یا فرابورس شامل سه بازار است ۱- بازار عادی بورس ۲- بازار پایه بورس ۳- بازار پایه توافقی بورس

۱۱-۱ سیاستهای اقتصادی بازار سرمایه و جهت گیریهای استان

سیاستهای اقتصادی بازار سرمایه و جهت گیری های استان در سال ۱۳۹۶ همچون سال قبل بر استفاده بیشتر از ابزارهای نوین مالی، توسعه بازار از طریق افزایش شرکتها، تعداد ابزارها، تعداد سهامداران تاکید داشت. در بورس منطقه ای هم در این راستا گام برداشته شده است مخصوصاً در زمینه افزایش تعداد سهامداران استان طبق آمار موجود پیشرفت خوبی حاصل شده است

بررسی عملکرد بورس استان خراسان رضوی**جدول شماره ۱ جدول آمار عملکرد بورس منطقه خراسان رضوی در سال ۹۶-۹۷**

شرح	واحد	سال ۹۷	سال ۹۶	تغییرات سال ۹۷ به ۹۶	
				مقدار	درصد
تعداد سهام و حق تقدم معامله شده	میلیون سهم	۲۰۵۷۴	۱۱۷۰۲	۸۸۷۲	۷۵.۸
ارزش سهام و حق تقدم معامله شده	میلیارد ریال	۷۲۶۶۹	۳۴۳۳۰	۳۸۳۳۹	۱۱۱.۷
متوسط ارزش معاملات روزانه	میلیارد ریال	۱۱۹۷	۵۶۷	۶۳۰	۱۱۱.۱
تعداد کارگزاران	ایستگاه معاملاتی	۶۷	۶۸	۱	۰
تعداد دفعات خرید و فروش	معامله	۷۴۶۷۲۰	۷۷۷۶۰۳	-۳۰۸۸۳	-۴.۰
تعداد دفعات خرید	معامله	۳۷۲۶۵۰	۳۹۱۰۰۸	-۱۸۳۵۸	-۴.۷
تعداد دفعات فروش	معامله	۳۷۴۰۷۰	۳۸۶۵۹۵	-۱۲۵۲۵	-۳.۲
تعداد سهامداران جدید	کد معاملاتی	۱۳۷۱۲	۹۷۴۲	۳۹۷۰	۴۰.۸
تعداد شرکتهای استانی در بازار	شرکت	۱۴	۱۴	۰	۰
ارزش بازار شرکتهای استانی	میلیارد ریال	۱۹۴۸۴۰	۱۷۶۰۵۲	۱۸۷۸۸	۱۰.۷
ن.ا. ش. استانی به کل بازار	درصد	۰	۰	۰	#DIV/0!
شاخص کل بازار	واحد	۱۷۸۶۵۹	۹۶۲۹۰	۸۲۳۶۹	۸۵.۵

ماخذ: دفتر بورس منطقه خراسان رضوی

همچنانکه در جدول بالا ملاحظه می شود تعداد سهام و حق تقدم سهام معامله و ارزش سهام و حق تقدم سهام معامله در سال ۹۷ نسبت به سال ۹۶ به ترتیب ۷۵.۸ و ۱۱۱.۷ درصد افزایش دارد. متوسط ارزش روزانه سهام و حق تقدم معامله ۱۱۱ میلیارد ریال است.

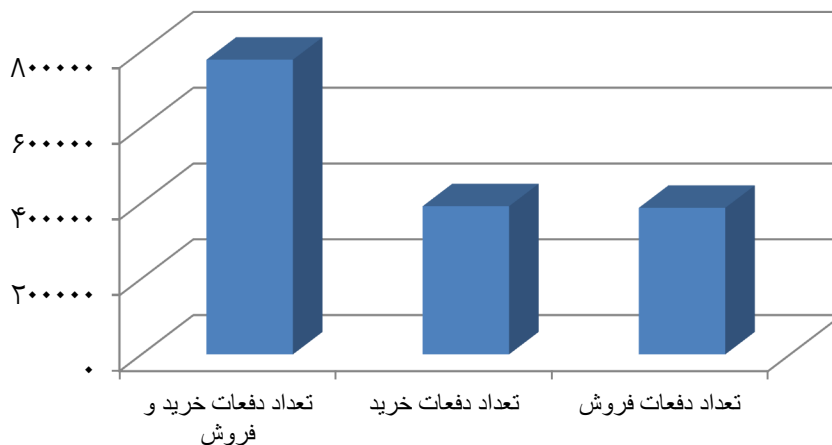
تعداد معاملات خرید و فروش و کل معاملات انجام شده به ترتیب در سال ۹۷ نسبت به سال ۹۶ به ترتیب ۴.۷ و ۳ و ۴ درصد کاهش نشان می دهد

تعداد سهامداران جدید در سال ۹۷ نسبت به سال قبل حدود ۴۱ درصد افزایش دارد

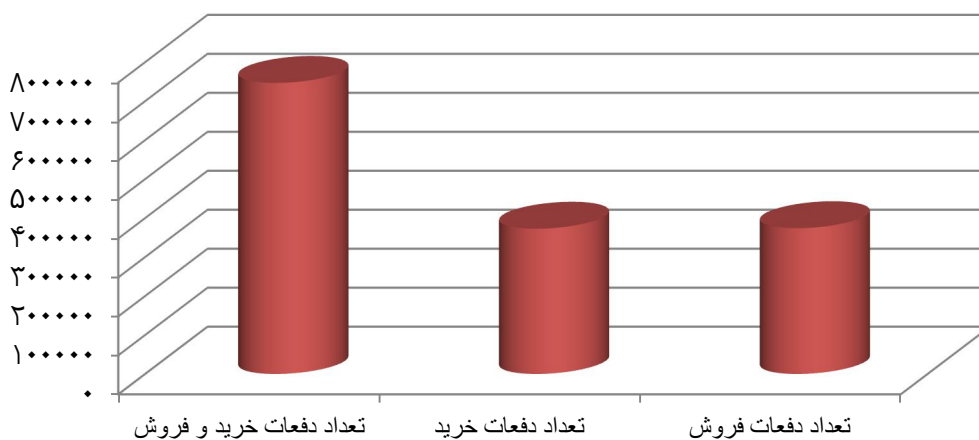
شاخص کل بازار سرمایه در پایان سال ۹۷ ۱۷۸۶۵۹ واحد را نشان می دهد در حالی در پایان سال ۹۶ این شاخص عدد ۹۶۲۹۰ را نشان می دهد که نشان از رشدی معادل ۸۵.۵ درصد است

در دو نمودار زیر تعداد معاملات انجام شده در بورس منطقه ای خراسان رضوی به تفکیک تعداد معاملات خرید، فروش و کل (خرید و فروش) در دو سال ۹۷ و ۹۶ ملاحظه میشود.

تعداد معاملات انجام شده در بورس منطقه ای خراسان رضوی سال ۹۶

تعداد معاملات انجام شده در بورس منطقه ای خراسان رضوی سال ۹۷

۱۱-۲ بررسی وضعیت تحولات بازار سرمایه :

سال ۹۷، برای بازار سرمایه سال پرتنشی بود. از اعتراض سهامداران کنترساز و درگیری در تالار شیشه ای و بسته شدن درب تالار گرفته تا تغییر مبهم قوانین توقف و بازگشایی نمادها و از عرضه های اولیه ناقص شرکت ها گرفته تا تعلیق برخی از شرکت های بورسی از جمله معضلات سال ۹۶ بودند.

در مقابل، در سالی که گذشت برای نخستین بار شاخص کل بورس تهران، رقم ۱۷۸ هزار واحدی را درنوردید. به رشد بی سابقه ۸۵.۵ درصدی دست یافت

عامل اصلی این افزایش را باید در رشد قیمت کالاهای اساسی در بازار سطح بین المللی جست و جو کرد؛ چراکه بازار سرمایه ای ناکامودیتی محسوب شده و از قیمت های جهانی تاثیر زیادی می گیرد. علاوه بر این باید تاثیر تصمیمات در بازار پول مانند کاهش نرخ سود سپرده و تا حدودی افزایش نرخ ارز را در آن دخیل دانست. نکته پنهان قضیه اینکه باید به شارژ محدود شاخص نیز اشاره کرد در سال ۹۶ بورس، جشن های ۵۰ سالگی خود را برگزار کرد و مقرر شده بود که مهمان ویژه ای هم داشته باشد لذا باید بازار به نحو شایسته ای رشد می کرد. شاهد این مدعا نیز آغاز افت شاخص از فردای برگزاری جشن ۵۰ سالگی بورس است.

بر اساس آخرین اظهار نظر مسئولین بورسی، در حال حاضر بالغ بر ۳۶۰ شرکت در بورس تهران، فعال هستند که سهام منتشر شده این شرکت ها حدود یک هزار و ۴۱۸ میلیارد و ۹۰۷ میلیون سهم است و کمتر از ۰.۲ درصد از این میزان سهم در دست سهامداران قرار دارد که معروف به سهام شناور هستند بنابراین ۸۰ درصد سهام در بورس تهران در اختیار مالکان عمده است که با اهداف مدیریتی نگهداری می شود. ارزش بازار فرا بورس نیز یک هزار و ۴۷۰ میلیارد ریال است و دارای ۲۴۶ نماد فعال قابل معامله در بازارهای اول و دوم و پایه است.

۱۱-۳ جمع بندی و ارائه توصیه های سیاستی

- با توجه به اهمیت و تواناییهای بالقوه و بالفعل این بازار میتوان توصیه های زیر را عملی نمود:
- ۱- توجه بیشتر به این بازار از طریق سوق دادن سرمایه های سرگردان در بازار و در دست مردم به این بازار
- ۲- حذف قوانین منسوخ شده و محدود کننده موجود در این بازار جهت توسعه عمودی و افقی این بازار مثل دامنه تغییرات روزانه ۵ درصد در بازار و حجم مبنای معاملات روزانه و پرداخت وجوه فروشندگان سهام به صورت لحظه ای مثل خریداران سهام
- ۳- تفویض اختیار بیشتر به دفاتر مناطق بورس
- ۴- تامین مالی شرکتهای پذیرفته در بورس از طریق همین بازار
- ۵- سهل الورد کردن ورود شرکتها به این بازار از طریق دادن خدمات مالی و مشاوره ای
- ۶- نظارت همه جانبه و نه سخت گیرانه جهت جلوگیری از سوء استفاده بعضی از شرکتها در ارائه اطلاعات غلط به بازار و آسیب دیدن این بازار و و در نتیجه بی اعتمادی با آن

فصل دوازدهم

صنعت بیمه استان

- خلاصه فصل

صنعت بیمه یکی از نهادهای اقتصادی است که از طریق کاهش ریسک می تواند موجبات امنیت و آرامش را در اقتصاد فراهم آورد. به عبارت دیگر، تأمین امنیت، توسعه آرامش و تولید اطمینان برای آحاد مردم می تواند هدف اصلی و نهایی صنعت بیمه تلقی گردد. این مهم به واسطه انجام فعالیتهای شرکت های بیمه تحقق می یابد. در این فصل، به وضعیت صنعت بیمه استان در سال ۱۳۹۷ بر اساس آمارها و شاخص های از قبیل حق بیمه، خسارت پرداختی، نسبت خسارت و ... پرداخته شده است. براساس اطلاعات و آمار، حق بیمه استان ۵۶.۷ درصد و خسارت پرداختی ۲۰.۵ درصد نسبت به سال ۱۳۹۶ رشد داشته است. ضریب نفوذ بیمه استان از ۲.۴۶ به ۲.۹۹ رسیده است که از متوسط کشوری (۲.۴۶) بالاتر است. از حیث حق بیمه سرانه نیز دارای رشد قابل قبولی بوده است به گونه ای که از اختلاف سنوات قبل با کشور، این فاصله را با کشور بسیار کمتر نموده است.

۱-۱۲. سیاست های اقتصادی صنعت بیمه و جهت گیری های استان

فعالیت صنعت بیمه در استانها از طریق نمایندگیهای شرکت های بیمه صورت می پذیرد و هرکدام از شرکت ها، اهداف و برنامه های شرکت خود را با حفظ رقابت با سایر شرکت ها دنبال می کند و این بیمه مرکزی است که اصولاً در سطح ملی و در راستای توسعه صنعت بیمه اعمال سیاست و به سیاست گذاری می پردازد. در این راستا و به منظور اجرای سیاست های اقتصاد مقاومتی و همسو با پروژه های اقتصاد مقاومتی، احکام برنامه ششم توسعه و برنامه های دولت، منشور پروژه های راهبردی بیمه مرکزی جمهوری اسلامی ایران با هماهنگی وزارت امور اقتصادی و دارایی تدوین گردیده است. عناوین این پروژه های راهبردی مشتمل بر ۱- ارتقای نقش اقتصادی بیمه در تأمین رفاه و امنیت مردم و افزایش ضریب نفوذ بیمه و ۲- توانمند سازی صنعت بیمه می باشد که در این پروژه ها، اهداف کمی پروژه و زیر پروژه ها تعریف شده اند. افزایش ضریب نفوذ بیمه، افزایش حق بیمه سرانه، افزایش سهم بخش غیردولتی از بازار بیمه، افزایش سهم بیمه زندگی، افزایش سهم بیمه های اختیاری از جمله اهداف کمی و سیاستهای تعیین شده می باشد که استان در سال ۱۳۹۷ در این راستا گام برداشته است و آمار ارائه شده مؤید این مطلب می باشد.

۱۲-۲. بررسی وضعیت تحولات صنعت بیمه

در خصوص وضعیت تحولات صنعت بیمه در سال ۱۳۹۷ می توان ذکر کرد که از رشد متناسب با اهداف تعیین شده برخوردار بوده است. سرعت رشد بالاتر حق بیمه ها در مقایسه با رشد اقتصادی موجب افزایش ضریب نفوذ بیمه و بالا رفتن تدریجی اهمیت صنعت بیمه شده است. در سال ۱۳۹۷، هدف کمی تعیین شده برای ضریب نفوذ بیمه رقم ۲.۵ درصد می باشد که تا حدودی تحقق پیدا کرده است (۲.۴ درصد در کشور). افزایش حق بیمه سرانه، بیشتر از هدف تعیین شده می باشد و افزایش سهم بیمه های اختیاری و افزایش سهم بیمه های زندگی به هدف تعیین شده نزدیک می باشد. یکی دیگر از پروژه های تعریف شده بیمه، توانمندسازی صنعت بیمه است. در این خصوص، افزایش سهم شرکت های بیمه غیردولتی از کل حق بیمه بازار دارای عملکرد ۶۷.۸ درصد بوده است رقم هدف ۶۳.۵ درصد در سال ۱۳۹۷ تعیین شده بود. همچنین نسبت شرکت های بیمه ای که بر اساس مقررات مربوطه در سطح یک توانگری قرار دارند به کل شرکت های بیمه، دارای عملکردی به میزان ۶۹ درصد بوده است که از رقم ۷۵ درصد تعیین شده کمتر می باشد. سایر فعالیتهای بیمه اعم از کمی و کیفی نیز که برای سال ۱۳۹۷ تعریف شده است ۱۰۰٪ تحقق پیدا کرده است.

۱۲-۳. بررسی و تحلیل شاخص های کلان صنعت بیمه

حق بیمه تولیدی: مطابق اطلاعات جدول شماره (۱-۱۲) مجموع حق بیمه های تولیدی استان خراسان رضوی در سال ۱۳۹۷، مبلغ ۳۰,۶۵۰.۱ میلیارد ریال بوده است که در مقایسه با عملکرد سال قبل، با رشد ۵۶.۷ درصد همراه بوده است. استان خراسان رضوی از حیث حق بیمه تولیدی در این سال با سهمی به میزان ۶.۷۴ درصد از کل حق بیمه

تولیدی کل کشور در رتبه دوم پس از استان تهران (۳۹.۵۱ درصد) قرار گرفته است. سهم استانهای همجوار مشتمل بر خراسان جنوبی و خراسان شمالی و سمنان در خصوص حق بیمه تولیدی ناچیز و اندک می باشد.

خسارت پرداختی: مطابق اطلاعات جدول شماره (۱۲-۱) مجموع خسارت پرداختی استان خراسان رضوی در سال ۱۳۹۷، مبلغ ۱۶,۶۵۳.۷ میلیارد ریال بوده است که در مقایسه با سال قبل، به میزان ۲۰.۵ درصد افزایش یافته است. در این سال استان خراسان رضوی از حیث خسارت پرداختی از کل خسارت پرداختی کشور سهمی به میزان ۵.۷ درصد داشته است و در رتبه سوم پس از استانهای تهران (۳۷.۰۹ درصد) و اصفهان (۶.۰۳ درصد) قرار گرفته است. اما نسبت خسارت صنعت بیمه استان در سال ۱۳۹۷ به میزان ۵۴.۳ درصد بوده است که نسبت به سال قبل ۲۳.۱ درصد کاهش یافته است. لازم به ذکر است که نسبت خسارت در کل صنعت بیمه کشور ۶۳.۵ درصد بوده است لذا به میزان ۹.۲ درصد نسبت خسارت استان در مقایسه با کشور کمتر است.

حق بیمه سرانه: بر اساس سالنامه آماری ۱۳۹۷ صنعت بیمه که در جدول (۱۲-۱) انعکاس یافته است. شاخص حق بیمه سرانه در استان (نسبت حق بیمه تولیدی به جمعیت و یا میزان مشارکت هر فرد در استان در حق بیمه) ۴.۶۲ میلیون ریال در سال ۱۳۹۷ بوده است که نسبت به سال قبل به میزان ۵۳.۵ درصد افزایش یافته است. اما در همین سال، شاخص حق بیمه سرانه در کشور به میزان ۵.۵۴ میلیون ریال می باشد. لذا ملاحظه می گردد که حق بیمه سرانه در استان تفاوت ملحوظی با کشور دارد. لازم به ذکر است که افزایش حق بیمه سرانه کشور در مقایسه با سال ۱۳۹۶ (با مبلغ ۴.۳ میلیون ریال)، تقریباً حدود ۲۸.۸ درصد رشد داشته است لذا رشد استان در سال ۱۳۹۷ را می توان گامی مثبت ارزیابی کرد.

ضریب نفوذ بیمه: بر اساس سالنامه آماری ۱۳۹۷ صنعت بیمه که در جدول (۱۲-۱) انعکاس یافته است. شاخص ضریب نفوذ بیمه در استان (نسبت حق بیمه تولیدی به تولید ناخالص داخلی) به میزان ۲.۹۹ درصد در سال ۱۳۹۷ بوده است که نسبت به سال قبل به میزان ۲۱.۵ درصد رشد داشته است. اما در همین سال مورد بررسی، شاخص ضریب نفوذ بیمه در کشور به میزان ۲.۳۸ درصد می باشد. لذا ملاحظه می شود که ضریب نفوذ بیمه در استان در مقایسه با کشور از جایگاه مناسبی برخوردار است. در اینجا لازم است بیان گردد که یکی از اهداف کمی راهبردی برای صنعت بیمه، افزایش ضریب نفوذ بیمه ذکر شده است. در سال ۱۳۹۷ ضریب نفوذ بیمه در کشور با ۰.۰۵ درصد افزایش، تفاوت قابل ملاحظه ای با سال قبل ندارد. در سال نامه آماری سال ۱۳۹۷ هدف تعیین شده برای این شاخص، رسیدن به رقم ۲.۵ درصد ذکر شده است اما عملکرد ۲.۳۸ درصد بوده است. ولی استان خراسان رضوی که در سال ۱۳۹۶ دارای ضریب نفوذ ۲.۴۶ درصد بوده است در سال ۱۳۹۷، ضریب نفوذ بیمه آن به میزان ۰.۵۳ درصد افزایش داشته است. لذا استان گام قابل قبولی برای شاخص ضریب نفوذ بیمه برداشته است.

جدول شماره (۱۲-۱): شاخص های کلان صنعت بیمه در استان خراسان رضوی و مقایسه آن با کشور در سالهای ۱۳۹۶ و ۱۳۹۷

عنوان	۱۳۹۶	۱۳۹۷	رشد (%)
حق بیمه تولیدی استان (میلیارد ریال)	۱۹,۵۶۰.۸	۳۰,۶۵۰.۱	۵۶.۷
سهم از حق بیمه تولیدی کشور	۵.۷۴	۶.۷۴	۱۷.۴
رتبه حق بیمه تولیدی استان در کشور	۳	۲	
خسارت پرداختی استان (میلیارد ریال)	۱۳,۸۲۲.۵	۱۶,۶۵۳.۷	۲۰.۵
سهم از خسارت پرداختی کشور	۶.۳۳	۵.۷۷	-۸.۸
رتبه خسارت پرداختی استان در کشور	۲	۳	
نسبت خسارت استان (درصد)	۷۰.۷	۵۴.۳	-۲۳.۱
نسبت خسارت کشور (درصد)	۶۴.۱	۶۳.۵	-۰.۹
حق بیمه سرانه استان (میلیون ریال)	۳.۰۱	۴.۶۲	۵۳.۵
حق بیمه سرانه کشور (میلیون ریال)	۴.۳	۵.۵۴	۲۸.۸
ضریب نفوذ بیمه استان (درصد)	۲.۴۶	۲.۹۹	۲۱.۵
ضریب نفوذ بیمه کشور (درصد)	۲.۳۳	۲.۳۸	۲.۱

ماخذ: سالنامه آماری ۱۳۹۷ صنعت بیمه، بیمه مرکزی جمهوری اسلامی ایران، ۱۳۹۸

۱۲-۴. بررسی و تحلیل شاخص های عملکردی شرکت های بیمه

در سال ۱۳۹۷، تعداد شرکت های بیمه در استان ۲۳ شرکت بیمه (مشمول بر: بیمه ایران در نقش تنها شرکت بیمه دولتی به همراه ۲۲ شرکت بیمه غیردولتی: آسیا، البرز، دانا، پارسیان، توسعه، رازی، کارآفرین، سینا، ملت، امید، دی، سامان، نوین، پاسارگاد، معلم، میهن، کوثر، ما، آرمان، تعاون، سرمد و تجارت نو) بوده است. که از این ۲۳ شرکت بیمه استان، شرکت های بیمه توسعه و امید هیچگونه فعالیتی نداشته اند و بقیه شرکتها در مواردی دارای فعالیت های هر چند اندک داشته اند که در جدول شماره (۱۲-۲) انعکاس یافته است. اینک این شرکتها از حیث عملکردی در حق بیمه تولیدی و خسارت پرداختی و نسبت خسارت مورد بررسی قرار می گیرند. همچنین عملکرد شرکت ها از جنبه دولتی و غیردولتی نیز مورد توجه قرار گرفته است.

الف) حق بیمه تولیدی: مطابق اطلاعات جداول (۱۲-۲) و (۱۲-۳)، مجموع حق بیمه تولیدی توسط شرکت های بیمه دولتی و غیردولتی استان در سال ۱۳۹۷، مبلغ ۳۰,۶۵۰.۱ میلیارد ریال بوده است که در مقایسه با عملکرد سال قبل با رشد ۵۶.۷ درصدی همراه بوده است. در سال ۱۳۹۷، حق بیمه تولیدی شرکت های دولتی (بیمه ایران) معادل ۱۱,۳۳۱.۳ میلیارد ریال و سهم آن از کل حق بیمه تولیدی استان به میزان ۳۶.۹۷ درصد بوده است و نیز حق بیمه تولیدی شرکت های غیردولتی معادل ۱۹,۳۱۸.۸ میلیارد ریال و دارای سهمی به میزان ۶۳.۰۳ درصد می باشد. ضمناً در مقایسه با عملکرد سال قبل، حق بیمه تولیدی شرکت بیمه دولتی (بیمه ایران) دارای رشدی به میزان ۳۶.۵ درصد می باشد و حق بیمه تولیدی شرکت های بیمه غیردولتی از رشدی به میزان ۷۱.۶ درصد برخوردار گردیده اند. اما اگر نگاهی به هر یک از شرکت های بیمه از حیث میزان رشد حق بیمه تولیدی در سال ۱۳۹۷ نسب به سال ۱۳۹۶ شود ملاحظه می شود که بیشترین رشد متعلق به شرکت های بیمه تجارت نو با ۳۵۹.۶٪، سینا با ۲۴۵.۹٪، دی با ۲۳۳.۴٪، سرمد با ۱۵۲.۲٪ و پاسارگاد با ۷۸.۸٪ می باشد. در این نگاه نکته مهم سهم هریک از این شرکتها از حق بیمه تولیدی استان می باشد که به ترتیب به میزان ۰.۴۴٪، ۱.۷۰٪، ۲۱.۰۰٪، ۱.۰۳٪، ۰.۳۹٪ و ۵.۸۲٪ می باشد لذا رشد حائز اهمیت در حق بیمه تولیدی را می توان به شرکت بیمه دی و پس از آن به شرکت بیمه پاسارگاد داد. اما نکته حائز اهمیت سهم بیمه دی می باشد که از ۹.۸۷ درصد در سال ۱۳۹۶ به ۲۱ درصد در سال ۱۳۹۷ رسیده است. لازم به ذکر است که ۷ شرکت بیمه شامل ایران، دی، آسیا، پاسارگاد، کارآفرین، البرز و دانا به ترتیب هر یک دارای سهمی بالاتر از ۳ درصد و در مجموع

۸۴.۱۷ درصد از حق بیمه تولیدی بازار استان را به خود اختصاص داده اند. بیمه ایران ۳۶.۹۷ درصد و مجموع حق بیمه شش شرکت دیگر ۵۷.۱ درصد می باشد. لذا ۱۵.۸۳ درصد دیگر توسط ۱۶ شرکت دیگر بیمه حاصل شده است.

ب) خسارت پرداختی: مطابق اطلاعات جداول (۲-۱۲) و (۳-۱۲)، مجموع خسارت پرداختی توسط شرکت های بیمه دولتی و غیردولتی استان در سال ۱۳۹۷، مبلغ ۱۶۶۵۳.۷ میلیارد ریال بوده است که در مقایسه با عملکرد سال قبل رشدی ۲۰.۵ درصدی داشته است. در سال ۱۳۹۷، خسارت پرداختی شرکت های دولتی (بیمه ایران) معادل ۷,۵۵۴.۱ میلیارد ریال و سهم آن از کل خسارت پرداختی معادل ۴۵.۳۶ درصد بوده است و نیز خسارت پرداختی شرکت های بیمه غیردولتی معادل ۹,۰۹۹.۶ میلیارد ریال و دارای سهمی به میزان ۵۴.۶۴ درصد می باشد. ضمناً در مقایسه با عملکرد سال قبل خسارت پرداختی شرکت های بیمه دولتی معادل ۳.۴ درصد و خسارت پرداختی شرکت های بیمه غیردولتی معادل ۳۹.۶ درصد رشد داشته است. در این سال بیشترین میزان خسارت پرداختی به ترتیب متعلق به شرکتهای بیمه دی، سینا، آرمان، ما، ملت و آسیا می باشد که سهم هر کدام از کل خسارت پرداختی استان به ترتیب ۹.۳۱٪، ۱.۸۵٪، ۰.۳۳٪، ۰.۹۴٪، ۰.۲۷٪ و ۱۲.۸۸٪ می باشد. اما در مجموع ۸ شرکت به غیر از بیمه ایران، ۴۴.۳۵ درصد از کل خسارت صنعت بیمه استان را پرداخت و ۱۰.۲۹ درصد دیگر از طریق سایر شرکتهای پرداخت شده است. البته برای اینکه بتوان تحلیل درستی از هر شرکت برای خسارت پرداختی داشته باشیم نیازمند آن هست که به شاخص نسبت خسارت توجه شود. مطابق اطلاعات جداول (۲-۱۲) نسبت خسارت کل صنعت بیمه استان در سال ۱۳۹۷ به میزان ۵۴.۳ درصد بوده است که این نسبت برای سال ۱۳۹۶ رقم ۷۰.۷ درصد بوده است. طی سال مورد بررسی، نسبت خسارت بخش دولتی ۶۶.۷ درصد و بخش غیردولتی ۴۷.۱ درصد می باشد که اختلاف فاحشی بین این دو بخش از حیث نسبت خسارت در این سال دیده می شود.

بالاترین نسبت خسارت بین شرکت های بیمه به ترتیب متعلق به شرکت های بیمه میهن، تعاون، رازی، دانا، آسیا، کارآفرین، ایران، البرز، ملت، سینا، پارسیان، ما و معلم است که بالاتر از رقم ۵۴.۳ درصد نسبت خسارت صنعت بیمه استان می باشد. اما کمترین نسبت خسارت برای سایر شرکتهای به ترتیب برای تجارت نو (۱۶.۰۵٪)، پاسارگاد (۱۸.۹۵٪)، سرمد (۲۲.۶۸)، دی (۲۴.۰۹٪)، سامان (۳۱.۸۵٪) می باشد و مابقی شرکتهای نسبت خسارت آنها نیز بین ۴۵ تا ۵۳ درصد بوده است.

جدول شماره (۱۲-۲): شاخص های عملکردی شرکت های بیمه ای در استان خراسان رضوی در سالهای ۱۳۹۶ و ۱۳۹۷

عنوان	حق بیمه		خسارت پرداختی		نسبت خسارت بیمه	
	۱۳۹۶	۱۳۹۷	رشد (%)	۱۳۹۶	۱۳۹۷	رشد (%)
ایران	۸,۳۰۳.۶	۱۱,۳۳۱.۳	۳۶.۵	۷,۳۰۳.۸	۷,۵۵۴.۱	۳.۴
بخش دولتی	۸,۳۰۳.۶	۱۱,۳۳۱.۳	۳۶.۵	۷,۳۰۳.۸	۷,۵۵۴.۱	۳.۴
آسیا	۲,۱۰۴.۷	۲,۹۶۰.۸	۴۰.۷	۱,۵۵۲.۳	۲,۱۴۵.۰	۳۸.۲
البرز	۷۶۸.۷	۹۵۶.۳	۲۴.۴	۵۳۷.۷	۶۲۴.۵	۱۶.۱
دانا	۹۹۷.۶	۹۳۴.۸	-۶.۳	۸۴۵.۹	۸۲۶.۰	-۲.۴
معلم	۶۸۰.۷	۸۹۱.۹	۳۱.۰	۴۲۳.۰	۴۹۱.۳	۱۶.۲
پارسیان	۷۰۸.۱	۷۸۴.۶	۱۰.۸	۳۳۵.۹	۴۴۹.۶	۳۳.۹
توسعه	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰
رازی	۲۱۹.۱	۳۰۹.۶	۴۱.۳	۳۴۵.۶	۳۱۴.۸	-۸.۹
کارآفرین	۱,۱۳۶.۵	۱,۳۹۴.۶	۲۲.۷	۷۰۷.۷	۹۶۰.۹	۳۵.۸
سینا	۱۵۰.۶	۵۲۱.۱	۲۴۵.۹	۱۳۱.۳	۳۰۸.۱	۱۳۴.۶
ملت	۵۴.۸	۷۳.۶	۳۴.۳	۲۶.۳	۴۵.۰	۷۱.۲
امید	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰
دی	۱,۹۳۰.۷	۶,۴۳۶.۵	۲۳۳.۴	۴۸۵.۲	۱,۵۵۰.۵	۲۱۹.۶
سامان	۱۸۷.۸	۲۶۶.۷	۴۲.۰	۷۰.۵	۸۴.۹	۲۰.۵
نوبین	۴۳۶.۲	۵۵۷.۸	۲۷.۹	۲۲۲.۵	۲۹۱.۴	۳۱.۰
پاسارگاد	۹۹۷.۶	۱,۷۸۳.۸	۷۸.۸	۲۵۸.۵	۳۳۸.۱	۳۰.۸
میهن	۸۶.۱	۷۹.۷	-۷.۴	۸۴.۳	۹۳.۳	۱۰.۶
کوثر	۳۳۰.۶	۴۵۹.۸	۳۹.۱	۱۸۹.۴	۲۱۶.۵	۱۴.۳
ما	۱۸۹.۷	۲۷۵.۹	۴۵.۴	۸۷.۱	۱۵۶.۵	۷۹.۸
آرمان	۵۴.۸	۱۱۹.۵	۱۱۸.۲	۲۷.۶	۵۵.۰	۹۸.۸
تعاون	۷۴.۳	۴۶.۰	-۳۸.۱	۴۸.۴	۵۳.۳	۱۰.۲
سرمد	۱۲۵.۲	۳۱۵.۷	۱۵۲.۲	۱۳۵.۵	۷۱.۶	-۴۷.۱
تجارت نو	۲۹.۳	۱۳۴.۹	۳۵۹.۶	۰.۰	۲۱.۶	۰.۰
بخش غیردولتی	۱۱,۲۵۷.۲	۱۹,۳۱۸.۸	۷۱.۶	۶,۵۱۸.۷	۹,۰۹۹.۶	۳۹.۶
صنعت بیمه استان	۱۹,۵۶۰.۸	۳۰,۶۵۰.۱	۵۶.۷	۱۳,۸۲۲.۵	۱۶,۶۵۳.۷	۲۰.۵

ماخذ: سالنامه آماری ۱۳۹۷ صنعت بیمه، بیمه مرکزی جمهوری اسلامی ایران، ۱۳۹۸

جدول شماره (۱۲-۳): سهم و رتبه شرکتهای بیمه استان خراسان رضوی در سال ۱۳۹۷ از حق بیمه تولیدی و خسارت پرداختی استان

خسارت پرداختی			حق بیمه تولیدی		
رتبه	سهم	شرکت	رتبه	سهم	شرکت
۱	۴۵.۳۶	ایران	۱	۳۶.۹۷	ایران
۲	۱۲.۸۸	آسیا	۲	۲۱.۰۰	دی
۳	۹.۳۱	دی	۳	۹.۶۶	آسیا
۴	۵.۷۷	کارآفرین	۴	۵.۸۲	پاسارگاد
۵	۴.۹۶	دانا	۵	۴.۵۵	کارآفرین
۶	۳.۷۵	البرز	۶	۳.۱۲	البرز
۷	۲.۹۵	معلم	۷	۳.۰۵	دانا
۸	۲.۷۰	پارسیان	۸	۲.۹۱	معلم
۹	۲.۰۳	پاسارگاد	۹	۲.۵۶	پارسیان
۱۰	۱.۸۹	رازی	۱۰	۱.۸۲	نوین
۱۱	۱.۸۵	سینا	۱۱	۱.۷۰	سینا
۱۲	۱.۷۵	نوین	۱۲	۱.۵۰	کوثر
۱۳	۱.۳۰	کوثر	۱۳	۱.۰۳	سرمد
۱۴	۰.۹۴	ما	۱۴	۱.۰۱	رازی
۱۵	۰.۵۶	میهن	۱۵	۰.۹۰	ما
۱۶	۰.۵۱	سامان	۱۶	۰.۸۷	سامان
۱۷	۰.۴۳	سرمد	۱۷	۰.۴۴	تجارت نو
۱۸	۰.۳۳	آرمان	۱۸	۰.۳۹	آرمان
۱۹	۰.۳۲	تعاون	۱۹	۰.۲۶	میهن
۲۰	۰.۲۷	ملت	۲۰	۰.۲۴	ملت
۲۱	۰.۱۳	تجارت نو	۲۱	۰.۱۵	تعاون
۲۲	۰.۰۰	توسعه	۲۲	۰.۰۰	توسعه
۲۳	۰.۰۰	امید	۲۳	۰.۰۰	امید

ماخذ: سالنامه آماری ۱۳۹۷ صنعت بیمه، بیمه مرکزی جمهوری اسلامی ایران، ۱۳۹۸

ج) شبکه فروش و خدمت رسانی صنعت بیمه استان: بر اساس جدول شماره (۱۲-۴) برگرفته از سالنامه آماری ۱۳۹۷ صنعت بیمه ملاحظه می گردد که نسبت مراکز بیمه به نقاط شهری در استان خراسان رضوی در سال ۱۳۹۷ به رقم ۴۷ رسیده است و نسبت به سال قبل به میزان ۱۷.۵ درصد افزایش یافته است یعنی از رقم ۴۰ به ۴۷ افزایش یافته است در حالیکه این نسبت برای کشور در سال مورد بررسی دارای رقم ۳۹ می باشد. همچنین در سال ۱۳۹۷ تعداد شعب شرکتهای بیمه به ۶۲ شعبه افزایش یافته است که نسبت به سال قبل ۱.۶ درصد افزایش یافته است. تعداد نمایندگیهای شرکت بیمه از ۳۸۶۶ به ۴۷۸۰ افزایش و دارای رشدی ۲۳.۶ درصدی و تعداد کارگزاران بیمه از ۱۰۱ عدد در سال ۱۳۹۶ به ۱۲۱ در سال ۱۳۹۷ رسیده است.

جدول شماره (۱۲-۴): متوسط تعداد مراکز بیمه ای برای هر نقطه شهری

عنوان	۱۳۹۶	۱۳۹۷	رشد (%)
تعداد نقاط شهری استان	۱۰۱	۱۰۵	۴.۰
تعداد شعب شرکتهای بیمه	۶۱	۶۲	۱.۶
تعداد نمایندگیهای شرکت بیمه	۳۸۶۶	۴۷۸۰	۲۳.۶
تعداد کارگزاران بیمه	۱۰۱	۱۲۱	۱۹.۸
متوسط تعداد مراکز بیمه برای هر نقطه شهری استان	۴۰	۴۷	۱۷.۵
متوسط تعداد مراکز بیمه برای هر نقطه شهری کشور	۳۴	۳۹	۱۴.۷

ماخذ: سالنامه آماری ۱۳۹۷ صنعت بیمه، بیمه مرکزی جمهوری اسلامی ایران، ۱۳۹۸

۱۲-۵. جمع بندی و ارائه توصیه های سیاستی

بر اساس اطلاعات و آمار موجود ملاحظه می گردد فعالیتهای صنعت بیمه استان در سال ۱۳۹۷ نسبت به سال قبل دارای رشد قابل تأملی می باشد. ضریب نفوذ بیمه استان از رشد قابل قبولی برخوردار و گام مثبتی برداشته است به طوری که می توان گفت رشد ضریب نفوذ بیمه استان از هدف تعیین شده بسیار بیشتر بوده است. در زمینه حق بیمه سرانه وضعیت استان نسبت به کشور که در سال های قبل از تفاوت بالایی برخوردار بوده است در سال ۱۳۹۷ نسبت به کاهش تفاوت گام مؤثری برداشته است. اما در اینجا، توصیه هایی برای تحول در صنعت بیمه استان ارائه می شود که ممکن است موجب تحرک و پویایی در صنعت بیمه استان گردد.

۱- ارتقای تبلیغات بیمه ای در راستای توسعه فرهنگ بیمه

۲- تنوع بخشی خدمات بیمه ای و عرضه پوشش های جدید بیمه ای منطبق با نیاز جامعه و شناسایی بازارهای جدید

۳- گسترش فعالیت در بیمه های پایه مثل درمان، حادثه و عمر

۴- هماهنگی در امور بیمه ها با ایجاد کارگروه های تخصصی بین بخش های دولتی و مسئولان صنعت بیمه در راستای توسعه نفوذ بیمه و مشکلات شرکت های بیمه با دستگاههایی نظیر دادگستری، شهرداری و مالیات

۵- توجه به نقش بیمه در اقتصاد و اشتغال استان

۶- توسعه کیفیت خدمات و از بین بردن ضعف مدیریت ریسک و نیز بهره مندی هرچه بیشتر از تکنولوژی های جدید

بالاترین

فصل سیزدهم

بازار پول و اعتبار

پیشگفتار

امروزه بخش عمده تجهیز و تخصیص منابع مالی هر کشور از سوی شبکه بانکی صورت می‌پذیرد، لذا سلامت و صحت این شبکه برای منافع جامعه امری مهم و تبعیت بانک‌ها از سیاست‌های ابلاغی نهادهای نظارتی امری اجتناب‌ناپذیر است. بانک‌ها در هر جامعه علاوه بر آنکه از طریق اعطای تسهیلات می‌توانند به ایجاد (خلق) پول بپردازند، تنظیم‌کننده عمده نظام پرداخت‌های جامعه نیز به شمار می‌روند، زیرا اجرای سیاست‌های مربوط به تجهیز و تخصیص منابع پولی جامعه بر عهده آنها گذارده می‌شود. تدوین سیاست‌های پولی و مسئله نظارت بر چگونگی رعایت مقررات ابلاغ شده به بانک‌ها یکی از وظایف مهم بانک مرکزی است و تخطی از این مقررات سبب می‌گردد تا منافع ملی با خطر مواجه شود. از سوی دیگر دلیل اهمیت تدوین و ابلاغ سیاست‌های یادشده در این است که بانک‌ها و مؤسسات مالی، واسطه بین پس‌اندازکنندگان و مصرف‌کنندگان نهایی منابع مالی یا به طور کلی منابع پس‌انداز در جامعه هستند. بانک‌ها از طریق شعب خود نه تنها دارنده اصلی سپرده‌های بخش‌های مختلف و کانال اولیه اعتبار و سرمایه‌گذاری‌ها در اقتصاد هستند، بلکه از طریق اعطای تسهیلات، قدرت ایجاد پول را نیز دارند. جلوگیری از سرایت زیان‌بار مشکلات و نارسایی‌های بانک‌ها به بخش‌های دیگر جامعه از دیگر مواردی است که اهمیت سیاست‌های پولی بانک مرکزی و نظارت بر اجرای آنها را روشن‌تر می‌سازد و این امر نهایتاً به سلامت مالی هر بانک و حفظ شبکه بانکی سالم (از طریق امنیت سپرده‌ها و جلوگیری از بحران‌ها) منجر می‌شود (پورزندی، حسین محمد).

در این فصل به عملکرد بازار پول و اعتبار (عملکرد بانک‌های استان) در سال ۱۳۹۷، پرداخته خواهد شد.

۱۳. بازار پول و اعتبار**۱۳-۱. سیاست‌های اقتصادی بازار پول و اعتبار و جهت‌گیری‌های استان**

برای اعمال نظارت کامل و فراگیر بانک مرکزی بر مؤسسات پولی، بانکی و اعتباری و ساماندهی مؤسسات و بازارهای غیرمتشکل پولی جهت ارتقای شفافیت و سلامت و کاهش نسبت مطالبات غیرجاری به تسهیلات:

الف : بانک مرکزی مجاز است مطابق قوانین مربوطه در چهارچوب مصوباتی که به تصویب شورای پول و اعتبار می‌رسد، علاوه بر اختیارات قانونی خود مقرر در قانون پولی و بانکی کشور مصوب ۱۳۵۱/۴/۱۸ حسب مورد یک یا چند مورد از اقدامات نظارتی و انتظامی زیر را در قبال بانک‌ها و مؤسسات اعتباری متخلف اعمال نماید:

✓ اعمال محدودیت، ممنوعیت توزیع سود و اندوخته‌ها بین سهامداران مؤثر، سلب حق رأی از آنها به طور موقت و سلب حق تقدم خرید از سهامداران مؤثر.

✓ تعلیق موقت مجوز بخشی از فعالیت برای مدت معین و یا لغو مجوز فعالیت.

✓ اعمال محدودیت یا ممنوعیت پرداخت پاداش و مزایای مدیران.

✓ سلب صلاحیت حرفه‌ای مدیران عامل و اعضای هیأت مدیره.

ب : به وزارت امور اقتصادی و دارایی اجازه داده می‌شود به منظور استفاده از دارایی‌های دولت برای انتشار صکوک اسلامی پیش‌بینی شده در این قانون و ساماندهی و مدیریت دارایی‌ها و اموال در مالکیت دولت و تمرکز اختیارات مربوط به نحوه نقل و انتقال اموال منقول و غیرمنقول و سایر دارایی‌های دولت، ضمن اجرای سامانه جامع اطلاعات اموال غیرمنقول دستگاه‌های اجرائی (سادا) حسب مورد نسبت به انجام اقدامات مورد نیاز برای مدیریت و استفاده از دارایی‌ها و اموال دستگاه‌های اجرائی موضوع ماده (۵) قانون مدیریت خدمات کشوری مصوب ۱۳۸۶/۷/۸ به استثنای انقال، اموال دستگاه‌های زیر نظر مقام معظم رهبری و موارد و مصادیق مندرج در اصل هشتاد و سوم (۸۳) قانون اساسی به منظور پشتوانه انتشار صکوک اسلامی نظیر ارزیابی توسط کارشناسان رسمی، شناسایی، تعیین و تغییر بهره‌بردار، واگذاری و هرگونه نقل و انتقال یا فروش اموال مذکور با تصویب هیأت وزیران اقدام کند.

پ: به وزارت امور اقتصادی و دارایی اجازه داده می‌شود با تصویب هیأت وزیران و رعایت قانون اجرای سیاست‌های کلی اصل چهل و چهارم (۴۴) قانون اساسی و در چهارچوب آیین‌نامه اجرائی این بند از سهام دولت در شرکت‌ها، به عنوان پشتوانه انتشار اوراق بهادار اسلامی (صکوک) استفاده کند.

ت: وزارت امور اقتصادی و دارایی مجاز است اسناد خزانه اسلامی را به منظور رفع عدم تعادل منابع و مصارف بودجه عمومی در طی یکسال مالی منتشر نماید. سازمان مکلف است حسب اعلام وزارت امور اقتصادی و دارایی بازپرداخت اصل و سود اوراق مزبور را به صورت کامل در لوائح بودجه سالانه پیشبینی و منظور کند. اعتبارات مربوط به بازپرداخت این اوراق صددرصد (۱۰۰٪) تخصیص یافته تلقی می‌شود.

۱۳-۲. بررسی وضعیت تحولات بازار پول و اعتبار استان

اقدامات انجام شده استان در حوزه پول و بانک عبارتند از:

❖ تخصیص ۴۷ میلیارد تومان یارانه بلاعوض در سال ۱۳۹۷ برای بنگاه‌های کوچک که از طریق مراکز مشاوره‌ای، کلینیک‌های کسب و کار و غیره اختصاص یافته تا این واحدها به سمت تولید و فعالیت سوق یابند.

❖ میزان سهم تسهیلات‌دهی بانک‌های استان خراسان رضوی در سال ۱۳۹۷، مبلغ ۸,۲۰۰ میلیارد تومان بوده است.

❖ تسهیلات پرداختی بخش کشاورزی در سال ۱۳۹۷، معادل ۸۶۹ میلیارد تومان بوده است. سهم بخش کشاورزی در سال ۱۳۹۷ معدل ۱۰.۷۰٪ بوده است.

❖ در سال ۱۳۹۷، بخش صنعت و معدن مبلغ ۱,۸۵۲ میلیارد تومان تسهیلات دریافت کرده است.

❖ بخش مسکن و ساختمان مبلغ ۱۶۸۴ میلیارد تومان تسهیلات در سال ۱۳۹۷ دریافت کرده است.

❖ در سال ۱۳۹۷، مبلغ ۱۳۰۹ میلیارد تومان تسهیلات به بخش قرض الحسنه اختصاص داده شده است. همچنین بخش خدمات و بازرگانی در سال ۱۳۹۷، مبلغ ۲,۴۴۲ میلیارد تومان تسهیلات دریافت کرده است.

۱۳-۳. بررسی وضعیت بازار پول و اعتبار (وضعیت متغیرهای بانکی در استان)

نسبت تسهیلات به سپرده‌های بانک ✓

نسبت تسهیلات اعطایی به سپرده‌ها (مصارف به منابع) در بانک‌های تخصصی ۱۴۱٪ است که نشان می‌دهد بانک‌های تخصصی بیش از سپرده‌هایی که در اختیار داشته‌اند، تسهیلات پرداخت نموده‌اند. بخشی از تسهیلات پرداختی در بانک‌های تخصصی، تسهیلات تکلیفی دولت است که از طریق این بانک‌ها پرداخت شده است. جدول ۱۳-۳-۱ این مطلب را گویاتر نشان می‌دهد.

جدول ۱۳-۳-۱- نسبت مصارف به منابع بانک‌های استان در سال ۱۳۹۷ (ارقام: میلیون ریال)

شرح	تجاری	تخصصی	جمع
مانده کل سپرده (منابع)	۹۰۱,۴۵۲,۵۹۸	۴۰۵,۰۴۳,۱۰۰	۳۰۶,۴۹۶,۶۹۸
مانده کل تسهیلات (مصارف)	۰۴۲,۸۵۶,۳۲۱	۷۰۲,۹۹۳,۱۴۰	۷۴۴,۸۴۹,۴۶۲
نسبت مصارف به منابع	۵۳.۷۸	۱۴۱.۰۰	۲۶.۶۶

ماخذ: سرپرستی بانک‌های استان خراسان رضوی.

✓ خالص معوقات بانکی

از مجموع کل مطالبات بانک‌های دولتی استان، بانک کشاورزی بیشترین سهم (۳۲/۶۰٪) و کمترین سهم مربوط به بانک توسعه صادرات (۰/۲۲٪) اختصاص داشته است. جدول ۱۳-۲-۳ این مطلب را گویاتر نشان می‌دهد.

جدول ۱۳-۲-۳- مجموع مطالبات به تفکیک بانک‌های دولتی استان در سال ۱۳۹۷

(ارقام: میلیون ریال)

نام بانک	جمع کل مطالبات	سهم هر بانک نسبت به کل
مسکن	۴,۲۲۳,۳۴۸	۳۸.۱۷
کشاورزی	۷,۹۲۰,۶۵۷	۶۰.۳۲
ملت	۲,۹۸۵,۷۸۸	۲۹.۱۲
صادرات	۱,۹۹۹,۶۳۳	۲۳.۸
تجارت	۲,۷۳۲,۱۴۸	۲۵.۱۱
سپه	۱,۳۶۳,۱۱۱	۶۱.۵
ملی	۱,۳۸۵,۸۸۹	۷۰.۵
صنعت و معدن	۵۴۵,۲۴۱	۲۴.۲
رفاه	۸۲۰,۱۷۲	۳۸.۳
پست بانک	۱۶۲,۶۳۵	۶۷.۰
توسعه تعاون	۱۰۱,۴۷۹	۴۲.۰
توسعه صادرات	۵۳,۰۶۱	۲۲.۰
جمع سیستم بانکی	۲۴,۲۹۳,۱۶۲	۱۰۰

مأخذ: شورای هماهنگی بانک‌های استان خراسان رضوی.

۱۳-۴. بررسی و تحلیل اجزاء سپرده‌ها و تسهیلات بانکی

✓ مانده انواع سپرده‌های بانکی به تفکیک نوع سپرده

از مجموع ۶۹۸,۴۹۶,۳۰۶ میلیون ریال سپرده بانک‌های دولتی تا پایان سال ۱۳۹۷، بانک‌های تخصصی با ۱۰۰,۰۴۳,۴۰۵ میلیون ریال، سهمی معادل ۱۴٪ از مجموع سپرده‌های بانکی را به خود اختصاص داده‌اند؛ بانک‌های تجاری با مبلغ ۵۹۸,۴۵۲,۹۰۱ میلیون ریال، سهمی معادل ۸۶ درصد را داشته‌اند. در میان بانک‌های تجاری، سپرده بلند-مدت با ۹۳٪ و در میان بانک‌های تخصصی سپرده سایر مدت‌دار با ۷۲٪ بیشترین سهم سپرده‌ها را به خود اختصاص داده‌اند. جدول ۱۳-۴-۱ این مطلب را گویاتر نشان می‌دهد.

جدول ۱۳-۴-۱- مانده انواع سپرده‌های بانکی به تفکیک نوع سپرده در سال ۱۳۹۷ (ارقام: میلیون ریال)

نام بانک	قرض الحسنه جاری	سایر دیناری	قرض الحسنه پس انداز	سپرده بلند مدت	سپرده کوتاه مدت	سایر مدت دار	جمع سپرده ها	سهم بانک تجاری از کل بانکهای تجاری
بانکهای تجاری	۷۵,۱۳۶,۳۲۸	۵,۸۳۷,۹۵۷	۳۲,۵۷۱,۹۶۷	۳۰۹,۲۸۱,۵۶۹	۱۶۹,۹۸۰,۱۴۰	۵,۶۵۴,۹۴۰	۵۹۸,۴۵۲,۹۰۱	٪۱۰۰
پست بانک	۹۳۳,۶۴۵,۱	۸۱۲,۴۵	۲۳۲,۲۵۸	۵۶۰,۹۷۷	۳۶۸,۵۲۸,۱	۸۰	۹۸۵,۴۵۵,۴	٪۰.۷۴
تجارت	۱۲۸,۴۶۶,۷	۹۲۹,۹۷۱,۲	۵۷۷,۰۸۱,۳	۲۵۲,۸۹۸,۳۰	۸۵۳,۱۸۷,۱۴	۰	۷۳۹,۶۰۵,۵۸	٪۹.۷۹
رفاه	۰۷۴,۹۲۰,۷	۰	۴۴۰,۹۴۷,۱	۷۰۲,۶۴۲,۲۲	۲۸۰,۳۴۹,۱۲	۹۰۰,۱۸۹	۳۹۶,۰۴۹,۴۵	٪۷.۵۳
سپه	۲۵۱,۸۵۱,۴	۱۱۰,۴۷۹	۶۲۱,۸۳۰,۲	۹۱۵,۹۶۴,۲۹	۹۵۳,۴۱۴,۱۹	۸۴۰,۱۱۳	۶۹۰,۶۵۴,۵۷	٪۹.۶۳
صادرات	۲۹۹,۴۱۲,۱۹	۵۵۷,۷۰۴	۸۰۹,۸۶۰,۶	۹۶۷,۰۱۲,۶۰	۸۴۶,۹۹۲,۴۴	۲۳۷,۹۸۹	۷۱۵,۹۷۲,۱۳۲	٪۲۲.۲۲
ملت	۵۴۹,۲۷۷,۱۵	۰	۳۵۲,۲۴۵,۶	۶۶۳,۸۶۰,۴۸	۷۷۲,۷۹۶,۳۷	۰	۳۳۶,۱۸۰,۱۰۸	٪۱۸.۰۸
ملی	۰۹۴,۵۵۳,۱۸	۵۴۹,۶۳۶,۱	۹۳۶,۳۴۷,۱۱	۵۱۰,۹۲۴,۱۱۵	۰۶۸,۷۱۰,۳۹	۸۸۳,۳۶۱,۴	۰۴۰,۵۳۴,۱۹۱	٪۳۲.۰۰
بانک های تخصصی	۱۰,۳۵۲,۲۳۹	۴۰۷,۰۵۸	۶,۳۵۲,۱۳۲	۲۳,۲۴۰,۳۸۴	۴۵,۲۴۰,۳۳۴	۱۴,۴۵۱,۲۵۸	۱۰۰,۰۴۳,۴۰۵	٪۱.۰۰
توسعه تعاون	۰۹۱,۱۷۹,۱	۴۲۸,۲۵۹	۰۳۴,۳۸۶	۹۳۲,۲۹۱,۱	۷۸۴,۶۳۱,۲	۵۱۴,۴۳۶,۲	۶۸۴,۱۸۴,۸	٪۸.۱۸
توسعه صادرات	۶۱۱,۱۰۵	۶۳۴,۱۴	۴۱۹,۱۷	۲۵۰,۸	۸۸۸,۹۰	۷۱۷,۶۰	۵۱۹,۲۹۷	٪۰.۳۰
صنعت و معدن	۸۱۹,۰۱۴,۱	۹۹۵,۱۳۲	۵۰۹,۲	۰۷۱,۱۸۵	۷۲۸,۴۷۹	۰	۱۲۲,۸۱۵,۱	٪۱.۸۱
کشاورزی	۸۶۴,۰۵۷,۷	۰	۷۴۰,۴۹۲,۴	۹۹۰,۱۰۱,۱۲	۲۹۳,۲۳۷,۲۹	۰	۸۸۷,۸۸۹,۵۲	٪۵۲.۸۷
مسکن	۸۵۴,۹۹۴	۱	۴۳۰,۴۵۳,۱	۱۴۱,۶۵۳,۹	۶۴۱,۸۰۰,۱۲	۱۲۶,۹۵۴,۱۱	۱۹۳,۸۵۶,۳۶	٪۲۶.۸۴
جمع کل	۸۵,۴۷۸,۵۶۷	۶,۲۴۵,۰۱۵	۳۸,۹۲۴,۰۹۹	۳۳۲,۵۲۱,۹۵۳	۲۱۵,۲۲۰,۴۷۴	۲۰,۱۰۶,۱۹۸	۶۹۸,۴۹۶,۳۰۶	-
سهم بانکهای تجاری	۸۸	۹۳	۸۴	۹۳	۷۹	۲۸	۸۶	-
سهم بانکهای تخصصی	۱۲	۷	۱۶	۷	۲۱	۷۲	۱۴	-

مأخذ: شورای هماهنگی بانکهای استان خراسان رضوی.

✓ مانده انواع سپرده‌های بانکی به تفکیک بانکهای استان

در میان بانکهای تجاری، بیشترین سهم از سپرده‌های بانکی مربوط به بانک ملی (۳۲٪) و در بین بانکهای تخصصی، بانک کشاورزی با ۵۲/۸۷٪ بیشترین سهم سپرده‌های بانکی را داشته‌اند. جدول ۱۳-۴-۲ این مطلب را گویاتر نشان می‌دهد.

جدول ۱۳-۴-۲- مانده انواع سپرده‌های بانکی به تفکیک بانک در سال ۱۳۹۷
(ارقام: میلیون ریال)

نام بانک	جمع سپرده ها	سهم بانک تجاری از کل بانکهای تجاری
بانکهای تجاری	۵۹۸,۴۵۲,۹۰۱	%۱۰۰.۰۰
پست بانک	۹۸۵,۴۵۵,۴	%۰.۷۴
تجارت	۷۳۹,۶۰۵,۵۸	%۹.۷۹
رفاه	۳۹۶,۰۴۹,۴۵	%۷.۵۳
سپه	۶۹۰,۶۵۴,۵۷	%۹.۶۳
صادرات	۷۱۵,۹۷۲,۱۳۲	%۲۲.۲۳
ملت	۳۳۶,۱۸۰,۱۰۸	%۱۸.۰۸
ملی	۰۴۰,۵۳۴,۱۹۱	%۳۲.۰۰
بانک های تخصصی	۱۰۰,۰۴۳,۴۰۵	%۱۰۰.۰۰
توسعه تعاون	۶۸۴,۱۸۴,۸	%۸.۱۸
توسعه صادرات	۵۱۹,۲۹۷	%۰.۳۰
صنعت و معدن	۱۲۲,۸۱۵,۱	%۱.۸۱
کشاورزی	۸۸۷,۸۸۹,۵۲	%۵۲.۸۷
مسکن	۱۹۳,۸۵۶,۳۶	%۳۶.۸۴
جمع کل	۶۹۸,۴۹۶,۳۰۶	%۱۰۰.۰۰
سهم بانکهای تجاری	۸۶	*
سهم بانکهای تخصصی	۱۴	*

مأخذ: سرپرستی بانک‌های استان خراسان رضوی.

مانده تسهیلات اعطائی به تفکیک بخش‌های اقتصادی

از مجموع ۴۶۲,۸۴۹,۷۴۴ میلیون ریال مانده تسهیلات به تفکیک بخش‌های اقتصادی دوازده بانک دولتی استان، بخش بازرگانی و خدمات با مبلغ ۱۷۰,۲۰۷,۰۹۰ میلیون ریال، بیشترین سهم (۳۷٪) و بخش صادرات با رقم ۱,۷۷۳,۸۹۵ میلیون ریال، کمترین سهم (کمتر از ۰.۰۱٪) را در سال ۱۳۹۷ داشته‌اند. جدول ۱۴-۴-۳- گویای این مطالب است.

جدول ۱۳-۴-۳- مانده تسهیلات به تفکیک بخش‌های اقتصادی در سال ۱۳۹۷ (ارقام: میلیون ریال)

نام بانک/بخش	کشاورزی	صنعت و معدن	مسکن و ساختمان	بازرگانی و خدمات	متفرقه	صادرات	مانده تسهیلات به تفکیک بخش	سهم بانک تجاری از کل بانکهای تجاری
بانکهای تجاری	۱۳,۵۳۹,۹۳۴	۶۹,۹۷۴,۹۳۲	۶۱,۲۱۰,۶۸۸	۱۶۱,۵۲۲,۴۸۶	۱۵,۱۶۱,۲۰۵	۴۴۶,۷۹۷	۳۲۱,۸۵۶,۰۴۲	۱۰۰
پست بانک	۳۱۳,۴۴۷,۱	۷۴۰,۶۶۳	۱۶۶,۱۸۳	۹۵۹,۲۱۴,۱	۸۵۸,۲۵۷	۰	۰۳۶,۷۶۷,۳	۱.۱۷٪
تجارت	۸۹۹,۳۵۱	۶۸۰,۳۳۹,۷	۲۲۲,۹۵۴,۳	۴۰۳,۷۴۰,۲۱	۳۷۳,۴۱۶,۲	۱۶۶,۱۵	۷۴۳,۸۱۷,۳۵	۱۱.۱۳٪
رفاه	۶۰۸,۱۰۲,۱	۲۶۴,۲۴۴,۲	۵۷۲,۵۴۸,۴	۱۸۴,۱۸۳,۱۲	۹۵۱,۵۷۸,۲	۶۱۴,۳۷	۱۹۳,۶۹۵,۲۲	۷.۰۵٪
سپه	۱۸۹,۹۹۰,۱	۴۷۸,۶۳۷,۸	۳۹۵,۳۰۱,۳	۵۷۷,۵۱۵,۵	۰۰۰,۰۰۰,۵	۳۷۲,۷	۰۱۱,۴۵۲,۲۴	۷.۶۰٪
صادرات	۹۷۷,۴۳۹,۳	۴۲۳,۷۳۳,۲۷	۱۸۰,۳۸۲,۲۷	۸۵۳,۰۸۰,۲۸	۶۶۴,۳	۳۱۲,۵۷	۴۰۹,۶۹۷,۸۶	۵۱
ملت	۶۹۴,۶۹۶,۲	۱۳۱,۴۴۷,۷	۱۰۱,۹۸۱,۲	۶۶۹,۸۲۱,۲۵	۳۵۹,۹۰۴,۴	۸۸۳,۲۱۴	۸۳۷,۰۶۵,۴۴	۲۶
ملی	۲۵۴,۵۱۱,۲	۲۱۶,۹۰۹,۱۵	۰۵۲,۸۶۰,۱۸	۸۴۱,۹۶۵,۶۶	۰	۴۵۰,۱۱۴	۸۱۳,۳۶۰,۱۰۴	۶۲
بانک های تخصصی	۷,۶۸,۳۸۲۸۴	۰۸۳,۷۷۵,۸	۰۸۶,۴۷۶,۷۸	۶۰۴,۶۸۴,۸	۵۴۷,۹۶۲,۴	۰۹۸,۳۲۷,۱	۷۰۲,۹۹۳,۱۴۰	۱۵۰
توسعه تعاون	۹۹۵,۰۵۴,۱	۶۸۸,۵۰۹,۵	۴۹۸,۴۲۷	۸۰۲,۴۳۶,۱	۲۳۹,۴۲۵	۰	۲۲۲,۸۵۴,۸	۹
توسعه صادرات	۰	۰	۰	۶۴۱,۰۸۹,۶	۱۴۱,۲	۰۹۸,۳۲۷,۱	۸۸۰,۴۱۸,۷	۸
صنعت و معدن	۰	۱۳۸,۲۵۷,۳	۰	۰	۰	۰	۱۳۸,۲۵۷,۳	۳
کشاورزی	۷۱۳,۳۷۲۸۹	۰	۰۶۸,۱۴۸	۴۹۱,۱۸۳	۵۲۶,۹۰۱,۲	۰	۳۷۴,۹۴۶,۴۰	۴۳
مسکن	۰	۲۵۷,۸	۵۲۰,۹۰۰,۷۷	۶۷۰,۹۷۴	۶۴۱,۶۳۳,۱	۰	۰۸۸,۵۱۷,۸۰	۸۵
جمع کل	۳۰۸,۵۲۲۱۸	۰۱۵,۷۵۰,۷۸	۷۷۴,۶۸۶,۱۳۹	۰۹۰,۲۰۷,۱۷۰	۷۵۲,۱۲۳,۲۰	۸۹۵,۷۷۳,۱	۷۴۴,۸۴۹,۴۶۲	-
سهم بانکهای تجاری	۲۶	۸۹	۴۴	۹۵	۷۵	۲۵	۷۰	-
سهم بانکهای تخصصی	۷۴	۱۱	۵۶	۵	۲۵	۷۵	۳۰	-
سهم بخش از کل تسهیلات	۱۱	۱۷	۳۰	۳۷	۴	۰.۰۱٪	۱۰۰	-

مأخذ: سرپرستی بانک‌های استان خراسان رضوی.

✓ مانده تسهیلات اعطائی به تفکیک عقود

از مجموع ۴۶۲,۸۴۹,۷۴۴ میلیون ریال مانده تسهیلات به تفکیک عقود اسلامی، فروش اقساطی با ۱۸۲,۳۳۳,۷۱۷ میلیون ریال، بیشترین سهم (۳۹/۳۹٪) را در بین انواع تسهیلات به تفکیک عقود داشته‌اند. همچنین کمترین سهم به اجاره به شرط تملیک (۰.۵۸٪) اختصاص داشته است. جدول ۱۳-۴-۴- مقایسه انواع سپرده‌ها به تفکیک عقود را نشان می‌دهد.

جدول ۱۳-۴-۴- مانده انواع سپرده‌های بانکی به تفکیک عقود اسلامی در سال ۱۳۹۷ (ارقام: میلیون ریال)

شرح نام بانک	ملی	صادرات	ملت	سپه	تجارت	مسکن	کشاورزی	توسعه صادرات	پست بانک	توسعه تعاون	صنعت و معدن	رفاه	جمع کل
مانده تسهیلات به تفکیک عقود اسلامی	۱۰۴,۳۶۰,۸۱۳	۸۶,۶۹۷,۴۰۹	۴۴,۰۶۵,۸۳۷	۲۴,۴۵۲,۰۱۱	۳۵,۸۱۷,۷۴۳	۸۰,۵۱۷,۰۸۸	۴۰,۹۴۶,۳۷۴	۷,۴۱۸,۸۸۰	۳,۷۶۷,۰۳۶	۸,۸۵۴,۳۲۲	۳,۲۵۷,۱۳۸	۲۲,۶۹۵,۱۹۳	۴۶۲,۸۴۹,۷۴۴
فروش اقساطی	۳۹,۴۷۶,۶۷۲	۲۴,۶۲۵,۰۹۲	۱۲,۳۲۸,۹۷۷	۴,۳۳۳,۹۳۹	۲۱,۰۷۰,۳۵۶	۶۱,۰۲۷,۵۳۷	۱۰,۱۰۷,۴۸۵	۲۸۴,۸۴۲	۲۲۴,۰۸۴	۱,۲۹۷,۷۹۹	۷۷۲,۶۶۶	۶,۵۸۳,۳۶۸	۱۸۲,۳۳۳,۷۱۷
مضاربه	۱,۷۰۱,۱۳۱	۵۹۸,۲۵۸	۱,۴۳۲,۵۳۸	۱,۵۹۰,۹۹۵	۰	۱۰,۴۹۴	۱۸۳,۴۹۲	۰	۱۷,۳۱۱	۳۸,۳۳۷	۰	۷۴۰,۳۹۳	۶,۳۱۲,۹۴۹
مشارکت مدنی	۲۴,۰۵۶,۳۲۲	۲۲,۹۸۳,۸۷۷	۱۳,۰۹۸,۹۶۹	۳,۸۵۷,۵۳۳	۶,۱۵۱,۰۵۵	۱۵,۸۰۳,۵۸۶	۱۴,۰۱۱,۰۰۹	۶,۲۲۴,۸۹۸	۷۰۷,۰۸۷	۱,۱۰۷,۳۵۸	۴۵۳,۸۷۶	۴,۱۱۷,۸۵۱	۱۱۲,۵۷۳,۳۲۱
قرض الحسنه اعطایی	۷,۷۰۴,۸۶۳	۴,۳۸۰,۹۹۸	۴,۹۰۴,۳۵۹	۲,۱۳۶,۷۶۴	۱,۹۷۰,۵۰۰	۹۶۹,۲۱۹	۲,۹۰۱,۵۲۷	۲,۱۴۰	۲۵۷,۸۵۸	۴۲۵,۲۳۹	۰	۲,۱۷۰,۸۴۸	۲۷,۷۲۴,۳۱۵
اجاره به شرط تملیک	۳۵۴,۱۸۱	۳,۵۴۲	۳۷,۵۶۲	۹۴۹,۷۶۱	۲۳,۰۳۴	۵۴,۸۵۲	۱,۳۵۹,۶۵۲	۰	۰	۳,۶۴۳	۰	۲۶,۲۹۸	۲,۷۱۲,۵۲۵
معاملات سلف	۱۴,۳۳۰	۱۰۸,۸۸۰	۲,۴۸۵,۵۹۲	۵۶۲,۶۴۵	۸۳,۴۴۵	۰	۶۷,۷۶۵	۹۰۷,۰۰۰	۰	۱۲,۲۸۲	۱۵۳,۵۳۰	۰	۴,۳۹۵,۴۶۹
سرمایه گذاری مستقیم	۰	۰	۰	۳,۹۸۵,۲۷۹	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۶,۵۲۸,۰۷۵	۱۰,۵۱۳,۳۵۴
مراجعه	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
جعاله	۱۰,۷۴۸,۸۵۶	۲,۹۲۳,۲۲۴	۳۱۱,۱۶۹	۱۰۲,۱۶۸	۹,۵۲۳	۲,۶۵۰,۲۰۸	۱۴۸,۰۶۹	۰	۲۲,۶۴۴	۳۶,۰۹۳	۱,۷۱۷,۰۶۳	۲۶,۱۳۱	۱۸۶,۹۵۱,۴۸
خرید دین	۴,۳۸۹,۱۶۱	۲,۷۷۹,۷۵۹	۳۳۲,۲۸۶	۲۵۴,۱۱۶	۷۹۰,۶۲۰	۰	۵۸,۵۸۱	۰	۰	۳۰۷,۰۸۰	۱۴۰,۵۲۵	۳۵۳,۴۳۱	۹۴,۴۶۵,۹
سایر	۱۵,۹۱۵,۳۸۷	۲۸,۳۹۳,۷۷۹	۹,۱۳۴,۲۸۵	۶,۶۷۸,۸۱۱	۵,۷۱۹,۳۱۰	۱,۱۹۲	۱۲,۲۰۸,۷۹۴	۰	۲,۴۳۸,۰۵۲	۵,۵۲۶,۴۹۱	۱۸,۴۷۸	۲,۱۴۹,۷۹۸	۸۸,۱۸۴,۳۷۷

مآخذ: سرپرستی بانک‌های استان خراسان رضوی.

۱۳-۵. بررسی و تحلیل مطالبات غیر جاری بانک‌ها

✓ نسبت مانده کل مطالبات غیر جاری به کل مانده تسهیلات بانکی به تفکیک بانک‌های استان

نسبت مطالبات به تسهیلات بانک‌های دولتی در پایان سال ۱۳۹۷، ۲۶/۵٪ بوده است. بیشترین نسبت به بانک کشاورزی (۱۹/۳۴٪) و کمترین نسبت مطالبات به تسهیلات (۰/۷۲٪) به بانک توسعه صادرات اختصاص داشته است. جدول ۱۳-۵-۱- گویای این مطلب است.

جدول ۱۳-۵-۱- نسبت مانده مطالبات به مانده تسهیلات ارقام: میلیون ریال

نام بانک	مانده مطالبات	مانده تسهیلات	نسبت مانده مطالبات به مانده تسهیلات
مسکن	۴,۲۲۳,۳۴۸	۸۰,۵۱۷,۰۸۸	۵.۲۵٪
کشاورزی	۷,۹۲۰,۶۵۷	۴۰,۹۴۶,۳۷۴	۱۹.۳۴٪
ملت	۲,۹۸۵,۷۸۸	۴۴,۵۸۶,۵۹۴	۶.۷۸٪
صادرات	۱,۹۹۹,۶۳۳	۷۸,۱۰۲,۸۵۹	۲.۲۰٪
تجارت	۲,۷۳۲,۱۴۸	۳۵,۸۱۷,۵۳۱	۸.۴۹٪
سپه	۱,۳۶۳,۱۱۱	۲۱,۴۶۴,۹۰۱	۵.۵۷٪
ملی	۱,۳۸۵,۸۸۹	۷۷,۱۲۵,۷۵۳	۱.۳۵٪
صنعت و معدن	۵۴۵,۲۴۱	۲,۲۲۲,۸۴۷	۱۶.۷۴٪
رفاه	۸۲۰,۱۷۲	۱۶,۵۸۲,۰۸۸	۳.۶۱٪
پست بانک	۱۶۲,۶۳۵	۱,۷۰۷,۱۷۱	۴.۳۲٪
توسعه تعاون	۱۰۱,۴۷۹	۵,۵۳۰,۱۷۲	۱.۱۵٪
توسعه صادرات	۵۳,۰۶۱	۶,۱۹۶,۱۶۹	۰.۷۲٪
جمع سیستم بانکی	۲۴,۲۹۳,۱۶۲	۳۹۱,۰۵۲,۱۲۳	۵.۲۶٪

✓ مانده کل مطالبات غیر جاری به تفکیک سررسید گذشته، معوق و مشکوک الوصول

با توجه به جدول ۱۳-۵-۲ ملاحظه می‌شود مطالبات مشکوک الوصول ۵۰/۹۶٪ مطالبات بانک‌ها را شامل می‌شود؛ مطالبات سررسید گذشته ۱۹/۰۹٪ و مطالبات معوق ۲۹/۹۵٪ از حجم مطالبات را به خود اختصاص داده‌اند. مطالبات بانک‌ها ضمن مسدود کردن بخشی از منابع بانکی، عملاً توان اعطای تسهیلات بانک‌ها را تضعیف کرده است. در این شرایط بایستی قوانین و سیستم به گونه‌ای باشد که بانک‌ها بتوانند با تقسیط بلندمدت بدهی آنان همراه با تنفس کافی، این دسته از افراد (خصوصاً واحدهای تولیدی) را در خروج از بحران یاری رسانند.

جدول ۱۳-۵-۲- آمار مانده مطالبات بانک‌های استان خراسان رضوی سال ۱۳۹۷ ارقام: میلیون ریال

نام بانک	مانده مطالبات در پایان سال ۹۶	مطالبات به تفکیک سرفصل			جمع کل مطالبات
		مطالبات سررسید گذشته	مطالبات معوق	مطالبات مشکوک الوصول	
مسکن	۴,۱۶۳,۲۶۳	۵۸۲,۸۶۵	۱,۰۲۱,۷۲۳	۲,۶۱۸,۷۶۰	۴,۲۲۳,۳۴۸
کشاورزی	۴,۰۵۵,۰۳۴	۱,۹۹۲,۸۸۳	۳,۲۷۲,۵۱۴	۲,۶۵۵,۲۶۰	۷,۹۲۰,۶۵۷
ملت	۲,۸۳۰,۸۴۳	۲۸۲,۹۴۷	۵۲۸,۳۰۵	۲,۱۷۴,۵۳۶	۲,۹۸۵,۷۸۸
صادرات	۱,۹۸۲,۶۸۳	۴۴۸,۴۲۵	۳۷۵,۴۲۱	۱,۱۷۵,۷۸۷	۱,۹۹۹,۶۳۳
تجارت	۱,۸۸۵,۳۵۵	۳۳۳,۷۰۳	۱,۰۰۱,۰۳۱	۱,۳۹۷,۴۱۴	۲,۷۳۲,۱۴۸
سپه	۱,۵۶۴,۵۶۷	۲۶۳,۴۷۸	۳۳۲,۹۵۱	۷۶۶,۶۸۲	۱,۳۶۳,۱۱۱
ملی	۱,۴۷۶,۵۳۰	۳۱۱,۶۵۳	۴۸۹,۸۱۹	۵۸۴,۸۱۹	۱,۳۸۵,۸۸۹
صنعت و معدن	۷۸۵,۱۰۲	۸۴,۴۰۲	۱۹,۸۷۹	۴۴۰,۹۶۰	۵۴۵,۲۴۱
رفاه	۶۷۴,۸۲۱	۲۶۴,۵۳۴	۲۱۱,۲۲۳	۳۴۴,۴۱۵	۸۲۰,۱۷۲
پست بانک	۱۸۶,۲۶۱	۶۰,۱۲۹	۳۶,۶۹۱	۶۵,۸۱۵	۱۶۲,۶۳۵
توسعه تعاون	۸۰,۵۵۹	۵۰,۱۴۴	۳۴,۹۶۴	۱۶,۳۷۱	۱۰۱,۴۷۹
توسعه صادرات	۷۸,۶۸۵	۷۷۲	۹,۹۲۴	۴۲,۳۶۵	۵۳,۰۶۱
جمع سیستم بانکی	۱۹,۷۶۳,۷۰۳	۴,۶۷۵,۹۳۵	۷,۳۳۴,۰۴۳	۱۲,۴۸۱,۱۸۴	۲۴,۴۹۱,۱۶۲
نسبت مطالبات به تفکیک سرفصل	۱۹.۰۹	۲۹.۹۵	۵۰.۹۶	۱۰۰	

مأخذ: شورای هماهنگی بانک‌های استان.

۱۳-۶. بررسی کارایی بانک‌ها

کارایی بانک‌ها در این بخش، با شاخص‌های نسبت سپرده به شعب، نسبت تسهیلات به شعب، نسبت سپرده به پرسنل، نسبت تسهیلات به پرسنل و نسبت ATM به شعب محاسبه گردیده است. در میان بانک‌های تجاری، بانک ملی بیشترین نسبت سپرده به شعب (۱,۰۳۵,۳۱۹ میلیون ریال)، بانک ملی بیشترین نسبت تسهیلات به شعب (۵۶۴,۱۱۳ میلیون ریال)، بانک ملی بیشترین نسبت سپرده به پرسنل (۹۳,۵۲۲ میلیون ریال)، بانک ملی بیشترین نسبت تسهیلات به پرسنل (۵۰,۹۵۷ میلیون ریال) و پست بانک بیشترین نسبت دستگاه ATM به شعب (۷) را دارا بوده‌اند.

همچنین در میان بانک‌های تخصصی بانک صنعت و معدن بیشترین نسبت سپرده به شعب (۶۰۵,۰۴۱ میلیون ریال)، بانک توسعه صادرات بیشترین نسبت تسهیلات به شعب (۷,۴۱۸,۸۸۰ میلیون ریال)، بانک مسکن بیشترین نسبت سپرده

به پرسنل (۵۹,۵۴۲ میلیون ریال)، بانک توسعه صادرات بیشترین نسبت تسهیلات به پرسنل (۳۹۰,۴۶۷ میلیون ریال) و توسعه صادرات کمترین نسبت دستگاه ATM به شعب (۱) را دارا بوده‌اند. جدول ۱۳-۶ گویای این مطالب است.

جدول ۱۳-۶- شعب، پرسنل، دستگاه‌های ATM و نسبت‌های کارایی بانک‌ها در سال ۱۳۹۷ ارقام: میلیون ریال

نام بانک	جمع سپرده ها	جمع تسهیلات	تعداد شعبه	تعداد پرسنل	تعداد دستگاه ATM	نسبت سپرده به شعب	نسبت تسهیلات به شعب	نسبت سپرده به پرسنل	نسبت تسهیلات به پرسنل	نسبت به شعب
بانکهای تجاری	۹۰۱,۴۵۲,۵۹۸	۰۴۲,۸۵۶,۳۲۱	۷۳۲	۲۶۱,۸	۲۸۰,۲	۵۵۹,۸۱۷	۶۹۴,۴۳۹	۴۴۳,۷۲	۹۶۱,۳۸	۳
پست بانک	۹۸۵,۴۵۵,۴	۰۳۶,۷۶۷,۳	۲۲	۱۲۹	۱۵۰	۵۴۵,۲۰۲	۲۲۹,۱۷۱	۵۴۳,۳۴	۲۰۲,۲۹	۷
تجارت	۷۳۹,۶۰۵,۵۸	۷۴۳,۸۱۷,۳۵	۹۰	۸۷۸	۲۴۳	۱۷۵,۶۵۱	۹۷۵,۳۹۷	۷۴۹,۶۶	۷۹۵,۴۰	۳
رفاه	۳۹۶,۰۴۹,۴۵	۱۹۳,۶۹۵,۲۲	۶۴	۵۱۰	۲۲۶	۸۹۷,۷۰۳	۶۱۲,۳۵۴	۳۳۲,۸۸	۴۴,۵۰۰	۴
سپه	۶۹۰,۶۵۴,۵۷	۰۱۱,۴۵۲,۲۴	۱۰۴	۰۷۹,۱	۳۸۴	۳۷۲,۵۵۴	۱۱۵,۲۳۵	۴۳۳,۵۳	۶۶۲,۲۲	۴
صادرات	۷۱۵,۹۷۲,۱۳۲	۴۰۹,۶۹۷,۸۶	۱۶۲	۴۳۷,۲	۳۹۷	۸۱۹,۸۲۰	۱۶۹,۵۳۵	۵۶۴,۵۴	۵۷۵,۳۵	۲
ملت	۳۳۶,۱۸۰,۱۰۸	۸۳۷,۰۶۵,۴۴	۱۰۵	۱۸۰,۱	۳۷۵	۲۸۹,۰۳۰,۱	۶۷۵,۴۱۹	۶۷۸,۹۱	۳۴۴,۳۷	۴
ملی	۰۴۰,۵۳۴,۱۹۱	۸۱۳,۳۶۰,۱۰۴	۱۸۵	۰۴۸,۲	۵۰۵	۳۱۹,۰۳۵,۱	۱۱۳,۵۶۴	۵۲۲,۹۳	۹۵۷,۵۰	۳
بانک های تخصصی	۴۰۵,۰۴۳,۱۰۰	۷۰۲,۹۹۳,۱۴۰	۲۲۶	۷۹۰,۱	۳۹۳	۶۷۰,۴۴۲	۸۶۶,۶۲۳	۵۵,۸۹۰	۷۶۷,۷۸	۲
توسعه تعاون	۶۸۴,۱۸۴,۸	۲۲۲,۸۵۴,۸	۱۸	۱۷۱	۳۲	۷۰۵,۴۵۴	۹۰۱,۴۹۱	۸۶۴,۴۷	۷۷۹,۵۱	۲
توسعه صادرات	۵۱۹,۲۹۷	۸۸۰,۴۱۸,۷	۱	۱۹	۱	۵۱۹,۲۹۷	۸۸۰,۴۱۸,۷	۶۵۹,۱۵	۴۶۷,۳۹۰	۱
صنعت و معدن	۱۲۲,۸۱۵,۱	۱۳۸,۲۵۷,۳	۳	۳۴	۵	۰۴۱,۶۰۵	۷۱۳,۰۸۵,۱	۳۸۶,۵۳	۷۹۸,۹۵	۲
کشاورزی	۸۸۷,۸۸۹,۵۲	۳۷۴,۹۴۶,۴۰	۱۳۲	۹۴۷	۲۴۴	۶۸۱,۴۰۰	۲۰۰,۳۱۰	۸۵۰,۵۵	۲۳۸,۴۳	۲
مسکن	۱۹۳,۸۵۶,۳۶	۰۸۸,۵۱۷,۸۰	۷۲	۶۱۹	۱۱۱	۸۹۲,۵۱۱	۲۹۳,۱۱۸,۱	۵۴۲,۵۹	۰۶۷,۱۳۰	۲
جمع کل	۳۰۶,۴۹۶,۶۹۸	۷۴۴,۸۴۹,۴۶۲	۹۵۸	۰۵۱,۱۰	۶۷۳,۲	۱۱۹,۷۲۹	۱۴۲,۴۸۳	۴۹۵,۶۹	۰۵۰,۴۶	۳

مأخذ: شورای هماهنگی بانک‌های استان.

۱۳-۷. جمع بندی و ارائه توصیه های سیاستی

در این نوشتار به بررسی ۱۲ بانکی که یا بطور کامل دولتی هستند یا بخش عمده سهامداران آن دولت می‌باشد پرداخته‌ایم. این بانک‌ها مشتمل بر دو گروه بانک‌های تجاری (ملی، سپه، رفاه کارگران، صادرات، تجارت، ملت و پست بانک) و بانک‌های تخصصی (صنعت و معدن، مسکن، کشاورزی، توسعه تعاون و توسعه صادرات) مشغول به فعالیت بانکی هستند. لازم به ذکر است که در حال حاضر تعدادی بانک‌های خصوصی و مؤسسات مالی اعتباری فعال دیگر نیز در کشور فعالیت می‌کنند. آمار و ارقام مأخوذه بانک‌های فوق الذکر در پایان سال ۱۳۹۷، عملکرد حوزه بانک‌های استان را مشخص می‌سازد. بانک‌های استان تا پایان زمستان ۱۳۹۷، ۶۹۸ هزار میلیارد ریال سپرده داشته‌اند که از این میزان ۴۶۳ هزار میلیارد ریال (۶۶٪) تسهیلات پرداخت نموده‌اند.

توصیه‌های سیاستی:

❖ اولین گامی که در راستای ساماندهی به بازار پول باید برداشته شود این است که بازار پول در کنار سایر بازارها به صورت سیستمی اصلاح گردد و ملاک اولیه برای اصلاح بازارهای مختلف و از جمله بازار پول، وجود نگاه تولیدمحوری باشد. چنانچه نرخ سود بانکی همسو با روند کاهشی تورم کاهش یابد، اما سایر بازارها با رویکرد تولید-محوری اصلاح نگردند، نتایج مورد انتظار حاصل نخواهد شد.

- ❖ جهت اجرای یک سیاست سنجیده، استقلال بانک مرکزی بسیار حائز اهمیت است. استقلال بانک مرکزی به این معنا که این مقام پولی بتواند سیاست‌های پولی و ارزی خود را فارغ از هرگونه فشار سیاسی دولت و بر اساس مصالح اقتصادی کشور تنظیم کند. تا زمانی که بانک مرکزی نقش نظارتی فعال نداشته باشد، نمی‌توان انتظار بهبود در سیاست‌های پولی کشور را داشت. همچنین تفویض اختیار به بانک مرکزی باید با پاسخگویی همراه باشد تا کنترل مناسب و حاکمیت خوب را تضمین نماید. مقام مالی از نظر فراهم آوردن حمایت سیاسی لازم برای استقلال بانک مرکزی در موقعیت ممتازی قرار دارد. بانک مرکزی در کشورهایی بیشترین استقلال را دارد که حمایت بخش مالی کاراتر باشد. فقدان یک قاعده مالی مناسب و تنظیمات لازم میان سیاست مالی و پولی باعث گردیده که غالباً بانک مرکزی از اختیار کافی برای استفاده از ابزارها جهت کنترل تورم برخوردار نباشد. در شرایطی که اهداف و مأموریت‌های یک نهاد سیاستگذاری تعیین شده و اختیارات کافی برای تحقق اهداف به آن نهاد تفویض گردیده باشد، پاسخگویی موضوعیت پیدا می‌کند.
- ❖ شورای پول و اعتبار به عنوان رکن اصلی و سیاستگذار بانک مرکزی نباید متأثر از خواسته‌های بودجه‌ای دولت باشد. متأسفانه حضور مستقیم اعضای دولت، کمبود متخصصین پولی و بانکی در شورای پول و اعتبار و تسلط منافع دستگاهی و بخشی، تصمیمات دستگاه را خدشه‌دار می‌سازد. همچنین دخالت دادن نهادهای مختلف در فرآیند تصمیم‌گیری موجب نبودن مسئول و متولی مشخص برای تصمیمات و عدم پاسخگویی در قبال عواقب اجرای سیاست‌ها شده است.
- ❖ منفع‌کردن سیاست‌های مالی و پولی یکی از مهم‌ترین پیش شرط‌های موفقیت سیاست‌های پولی است. کاهش اقدام‌های شبه بودجه‌ای و انضباط مالی بیشتر دولت در راستای کاهش بدهی به سیستم بانکی باید در دستور کار قرار گیرد. با توجه به اینکه در چند سال اخیر سهم بخش دولتی در مانده تسهیلات پرداختی بانک‌ها افزایش داشته، منجر به عدم دسترسی بخش غیردولتی به تسهیلات مالی مورد نیاز گردیده است.
- ❖ مبارزه جدی با برخورداری‌های ناشی از رانت در سیستم بانکی از مهم‌ترین اقداماتی است که برای ساماندهی به منابع بانکی باید به آن توجه خاص کرد. متأسفانه در چند سال اخیر بازارهای مالی کشور در جهت منافع گروه‌های خاص بوده است و این مسأله باعث بهره‌مندی اشخاص و گروه‌هایی گردیده که ارتباطی با بخش تولید نداشته‌اند.
- ❖ کاهش مطالبات غیرجاری و بدهی بانک‌ها به بانک مرکزی از طریق نظارت‌های کارآمد بر عملکرد بانک‌ها، ایجاد ثبات در اقتصاد، تقویت روحیه التزام به اجرای قراردادهای، پیاده‌سازی یک نظام اعتبارسنجی معتبر برای اعطای وام و امکان‌سنجی طرح‌ها برای اعطای وام از الزامات است.
- ❖ ساماندهی و نظارت دقیق برای حل مسأله بنگاهداری بانک‌ها از دیگر اقداماتی است که به آزاد شدن منابع بانکی کمک خواهد کرد.

فصل چهاردهم

نرخ تورم و شاخص‌های قیمتی استان

خلاصه فصل:

شناخت تورم و مطالعه در مورد آن چند قرن است که توجه اقتصاددانان جهان را به خود جلب کرده است. عمومی‌ترین تعریفی که از تورم مقبول همه پژوهشگران است، اعتقاد دارد که تورم افزایش بی‌رویه و مداوم سطح قیمت‌ها و نابرابری عرضه و تقاضای کل جامعه است. در این بحران فزونی تقاضا بر عرضه کاملاً مشهود است. علت اصلی تورم هماهنگ نبودن افزایش پول در جامعه با افزایش تولید است، به زبان دیگر تورم یعنی عدم تناسب بین حجم پول در گردش با عرضه خدمات و کالا هرچقدر میزان تورم بیشتر باشد، قدرت خرید پول کمتر است. با وجود اینکه اجماع نظر کلی در این تفسیر از تورم وجود دارد، اما اتفاق نظر در بین اقتصاددانان بر سر موضوع علل به وجود آمدن آن و راهکارهای کنترل یا توقف آن وجود ندارد. بلکه نظریه‌های اقتصادی در مورد تورم به سه مکتب یا سه گروه تقسیم‌بندی می‌شود. اولین مکتب نگاه مارکس به تورم است که اعتقاد دارد هرگاه دو کالا که دارای ارزش افزوده‌اند با هم مبادله شوند، تورم وجود ندارد، چون هر دو مسیر مشابهی برای تولید طی کرده و مشمول تفاوت قیمت نهایی و قیمت تمام شده هستند. اگر برای مبادله این دو کالا واسطه‌ای مانند پول به وجود بیاید، تا زمانی که این واسطه ارزش واقعی داشته باشد (مانند سکه و طلا)، باز هم تورم وجود ندارد، اما اگر این واسطه یا پول ارزش واقعی خود را به ارزشی قراردادی بدهد آنگاه دولت‌ها می‌توانند این ارزش‌ها را کم و زیاد کنند و با کم و زیاد شدن ارزش آن مساله تورم به وجود می‌آید. دومین مکتب یا گروه مطرح، مکتب نگاه کینز به تورم است؛ از نظر کینز تاثیر متقابل پول، نرخ بهره و تولید عنصر تعیین‌کننده نرخ تورم است و سایر علل تابعی از این علت هستند. عصاره نظریه اقتصادی مکتب کینز در باب تورم و راه‌حلی که وی برای مقابله با تورم پیشنهاد می‌کند، بر مبنای فعالیت مستقیم دولت در اقتصاد پایه‌گذاری شده است. اما جدیدترین و کاربردی‌ترین نظریه مربوط به نظریه پولی میلتون فریدمن است که علت تورم را هزینه‌های دولت و افزایش نقدینگی در جامعه می‌داند. فریدمن اشکال اساسی را دخالت دولت در اقتصاد می‌داند. وی اعتقاد دارد هنگامی که اقتصاد کشوری تورم زده می‌شود علت اصلی را باید در هزینه‌های دولت و به وجود آمدن بی‌رویه پول در جامعه یافت و برای مهار کردن آن دولت باید از حجم خود و هزینه‌هایی که به اقتصاد تحمیل می‌کند، بکاهد.

با این مقدمه در سال ۱۳۹۷، نرخ تورم خانوارهای شهری استان برابر ۲۴.۵ درصد و در خوراکیها، آشامیدنی‌ها و دخانیات به میزان ۴۰.۵ درصد و در کالاهای غیر خوراکی و خدمات نیز افزایش چشمگیری داشته است.

انواع شاخص‌های اندازه‌گیری تورم:

جهت اندازه‌گیری تورم از شاخصهای قیمت مختلف استفاده می‌شود که هر کدام از آنها دارای کاربرد خاصی در مسائل مختلف اقتصادی می‌باشند.

شاخص قیمت مصرف‌کننده (CPI)

این شاخص هزینه خرید یک سبد ثابت از کالاها و خدمات را در طول زمان اندازه‌گیری می‌کند برای ساختن آن نیز از شاخص لاسپیرز استفاده می‌شود. لذا برای ساختن شاخص CPI به سه جزء اطلاعاتی نیاز داریم: مقادیر مربوط به سبد کالایی در سال پایه (وزن داده شده به گروه‌های مختلف کالایی و خدماتی)، قیمت این کالاها و خدمات در سال پایه و در سال مورد نظر (سالی که شاخص قرار است برای آن ساخته شود)، قیمت‌های جمع‌آوری شده برای ساختن این شاخص، قیمت‌هایی در سطح خرده‌فروشی هستند. یعنی قیمت‌هایی که توسط مصرف‌کنندگان پرداخت می‌شود به همین دلیل این شاخص در واقع بهترین برآورد از تغییرات هزینه زندگی نیز می‌باشد که گاهی از آن به عنوان شاخصی از هزینه‌های زندگی نیز یاد می‌کنند. در ابتدا کالاها و خدمات را به چند گروه عمده تقسیم می‌کنند. هر یک از گروه‌ها خود به زیر بخش‌هایی تقسیم خواهند شد. نهایتاً هر یک از زیربخش‌ها به کالاها و خدمات معینی تقسیم خواهند شد. که تعداد آنها معمولاً ۲۶۰ جزء است. کار جمع‌آوری قیمت‌ها از همین اجزاء آغاز می‌شود. اطلاعات مربوط به اوزان داده

شده به گروه های کالایی و خدماتی مختلف از داده های مربوط به بررسی بودجه خانوار بدست می آید. در این بررسی با استفاده از روش های نمونه گیری خاص از خانوارها الگوی هزینه ای آنها استخراج و نهایتاً وزنی که آنها به کالاها و خدمات مختلف می دهند بدست می آید. در مورد قیمت ها نیز با استفاده از روش های نمونه گیری از مراکز خریدی که افراد از آنجا خرید می کنند نظیر فروشگاه های زنجیره ای، بازارهای محلی، سوپرمارکت ها و ... اطلاعات بدست می آید.

تعریف اصطلاحات فصل:

شاخص بهای کالاها و خدمات مصرفی:

معیار سنجش تغییرات متوسط قیمت تعداد معینی از کالاها و خدمات مورد مصرف خانوار نسبت به سال پایه، شاخص بهای کالاها و خدمات مصرفی نامیده می شود. شاخصی که بدین گونه به دست می آید، صرفاً تغییراتی را که در اثر تغییر قیمت در هزینه زندگی پدید می آید، مورد سنجش قرار می دهد. (مأخذ: سالنامه آماری)

گروه های کالا و خدمات:

طبقه بندی کالاها و خدمات شاخص های قیمت، بر اساس ماهیت آنها و طبقه بندی های بین المللی و نیازهای ملی انجام گرفته است؛ ولی مبنای کلی، همان طبقه بندی پیشنهادی سازمان ملل می باشد که بنا به ملاحظات اقتصاد ایران، تغییراتی در آن داده شده است. در این طبقه بندی ها، کالاها و خدمات به چند گروه بزرگ تقسیم می شوند که هر یک از آنها چندین زیرگروه دارد، گروه های اصلی و زیرگروه های آنها را گروه های فرعی کالاها و خدمات می نامند. (مأخذ: سالنامه آماری)

سال پایه:

سال پایه سال معین و ثابتی است که درصد تغییرات شاخص نسبت به آن سنجیده می شود و عدد شاخص در آن سال برابر ۱۰۰ است. (مأخذ: سالنامه آماری)

۱۴-۱. سیاستهای اقتصادی تورم و جهت گیریهای استان

با افزایش نرخ تورم در سالهای اخیر، سیاست دولت برآن قرار گرفت که با کاهش نرخ تورم زمینه ساز ثبات اقتصادی شود. و با هدف رشد اقتصادی و افزایش تولید سیاستهای مناسب برای کنترل تورم، از جمله محدود کردن رشد نقدینگی، تعیین نرخ سود بانکی با توجه به نرخ تورم، کاهش نرخ رشد سطح عمومی قیمت ها اجرایی شد. دخالت مستقیم دولت در قیمت گذاری کالاها و اصرار بر سیاستهایی مانند تعیین قیمت، تعدیل قیمت، تنظیم بازار و پیگرد قانونی بنگاهها به علت تخطی از نرخ های دولتی، آن هم در حوزه ای که ارتباطی به کالای عمومی و منابع مشترک ندارد، تبعات بسیار مخربی مانند اخلال در سازوکار بازار و تخصیص غیربهبینه منابع و انحراف در فعالیتهای اقتصادی به دنبال دارد. کنترل قیمت ها در ازای منافع سیاسی کوتاه مدت برای دولت ها، هزینه های اقتصادی و اجتماعی بسیار هنگفتی را در کوتاه مدت و بلندمدت برجای می گذارند.

اولین پیامد کوتاه مدت قیمت گذاری دولتی، همان طور که تجربه سایر کشورها نیز به وفور نشان می دهد، آن است که کنترل قیمت ها به سرعت منجر به کمبود کالا در بازارهای رسمی و شکل گیری صف تقاضا برای خرید کالا به نرخ دولتی می شود. با کنترل قیمت ها، از یک سو عرضه کالا به نرخ دولتی کاهش می یابد و از سوی دیگر انگیزه برای تقاضای بیشتر ایجاد می شود. معمولاً دولت ها در این مرحله و در پاسخ به صف تقاضا، ناگزیر به سهمیه بندی کالا و کنترل مصرف توسط مصرف کنندگان می شوند. از آنجا که عرضه کالا به قیمت دولتی جوابگوی تقاضا نخواهد بود، بلافاصله بازار سیاه شکل خواهد گرفت. با شکل گیری بازار سیاه، انگیزه برای دستیابی به کالا با نرخ دولتی و فروش آن در بازار سیاه ایجاد می شود. در این شرایط، تولیدکننده کالای خود را با نرخ دولتی عرضه می کند و مصرف کننده نهایی کالای مورد نیاز خود را با نرخ

بازار سیاه خریداری می‌کند و حاشیه‌ای نصیب دلالان و واسطه‌ها می‌شود. با این سازوکار، هم تولیدکننده و هم مصرف‌کننده متضرر می‌شوند.

در بلندمدت، با دخالت دولت در قیمت‌گذاری‌ها و فشار بر تولیدکنندگان، احتمال زیان‌دهی و حتی ورشکستگی و خروج برخی بنگاه‌ها از بازار وجود دارد. در این صورت از یک طرف ظرفیت عرضه کشور کاهش می‌یابد و از طرف دیگر، بخشی از نیروی کار کشور شغل خود را از دست می‌دهند. سرکوب قیمت‌ها و دخالت دولت در قیمت‌گذاری‌ها، در نهایت منجر به کاهش تولید و افزایش بیشتر قیمت‌ها و در نتیجه زیان کل اقتصاد خواهد شد.

قیمت‌های کنترل‌شده و تعیین‌شده توسط دولت، بر انگیزه تولید و از این‌رو بر میزان تولید تاثیر خواهد گذاشت. با ایجاد سقف قیمتی برای برخی کالاها، به تدریج بنگاه‌های اقتصادی تمایل به تولید اقلامی خواهند داشت که مشمول قیمت‌گذاری دولتی نیست. این مساله ظرفیت تولید اقلام اساسی را کاهش داده و منجر به کمبود کالا در بازارها خواهد شد. از طرف دیگر با توجه به تعیین سقف قیمتی، کمبود کالا منجر به افزایش قیمت و افزایش انگیزه برای تولید آن نخواهد شد. این مساله به روشنی اخلاص در سازوکار بازار را نشان می‌دهد.

به بیان دیگر، دخالت‌های قیمتی دولت در بازارها، اساساً منجر به ناکارایی بازار می‌شود. در یک بازار رقابتی و بدون دخالت مستقیم دولت در قیمت‌گذاری‌ها، کمبود یک کالا و افزایش تقاضا برای یک کالای خاص، منجر به افزایش قیمت آن و در نتیجه افزایش انگیزه برای تولید بیشتر می‌شود. همین سازوکار، به تخصیص بهینه منابع کمک می‌کند. با دستکاری قیمت‌ها توسط دولت، کمبود یک کالا و افزایش تقاضا برای آن نمی‌تواند با سیگنال‌دهی مناسب، منجر به افزایش ظرفیت تولید شود. همین مساله، منجر به ناکارایی در تخصیص منابع اقتصاد خواهد شد. نمونه‌هایی از عوارض مخرب سیاست‌های کنترل قیمت در تاریخ اقتصادهای سوسیالیستی به وفور قابل مشاهده است.

کنترل قیمت‌ها، آثار مخرب بلندمدت دیگری نیز دارد. در یک بازار رقابتی، بنگاه‌ها برای بقای خود و افزایش سهم خود در بازار با یکدیگر رقابت می‌کنند. این رقابت منجر به نوآوری بیشتر و بهبود کیفیت و کاهش قیمت محصول می‌شود. در اقتصادی که دولت نقش توزیع‌کننده منابع یا تعیین‌کننده قیمت‌ها را بر عهده دارد، رقابت بین بنگاه‌ها تبدیل به رقابت بین گروه‌های سیاسی می‌شود. رقابت بین گروه‌های سیاسی برای تصدی نقش دولتی که توزیع‌کننده رانت و تعیین‌کننده قیمت است، منجر به ناکارایی بیشتر در تخصیص منابع اقتصاد و تضعیف بیشتر بخش خصوصی می‌شود.

به این نکته نیز باید اشاره کرد که در یک اقتصاد رقابتی، تغییرات طبیعی قیمت‌ها می‌تواند به عنوان یک شاخص از ناکارایی‌ها و ضعف‌های موجود در اقتصاد عمل کند و منجر به تعدیل و تصحیح آن ناکارایی‌ها شود. در اقتصادی که دولت تعیین‌کننده قیمت‌هاست، سازوکار کنترل قیمت‌ها منجر به پنهان ماندن کاستی‌ها و نواقص واقعی اقتصاد می‌شود که نتیجه آن افزایش ناکارایی‌ها در اقتصاد است.

در نهایت باید تاکید کرد، مداخله مستقیم دولت در بازارها و دستکاری قیمت‌ها، منجر به زیان همه ذی‌نفعان اعم از تولیدکننده، مصرف‌کننده و نیروی کار می‌شود.

۱۴-۲. بررسی وضعیت تحولات نرخ تورم و شاخصهای قیمتی (مقایسه کشور با استان)

شاخص کل بهای کالاها و خدمات مصرفی خانوارهای شهری کشور در سال ۱۳۹۷، به میزان ۱۳۳.۹ رسیده است. و نرخ تورم شهری در استان ۲۴.۵ درصد می‌باشد. نرخ تورم کشور در سال ۱۳۹۷ میزان ۲۶.۹ اعلام شده است که نرخ تورم استان ۲.۴ درصد از تورم کشور کمتر بوده است.

شاخص بهای خوراکیها، آشامیدنیها و دخانیات در خانوارهای شهری کشور در سال ۱۳۹۷، با افزایشی به میزان ۳۷.۳ درصد نسبت به سال قبل به عدد ۱۵۷.۲ رسیده است. که میزان چشمگیری می باشد.

جدول ۱۴-۱. شاخص قیمت کالاها و خدمات مصرفی خانوارهای شهری
برحسب گروه های اختصاصی، اصلی و برخی از گروههای فرعی (۱۰۰=۱۳۹۵)

گروههای کالا و خدمات	ضریب اهمیت	سال ۹۶	سال ۹۷	درصد تغییر سال ۹۷ نسبت به ۹۶ (تورم)
شاخص کل		۱۰۷.۵	۱۳۳.۹	۲۴.۵
گروه های اصلی و فرعی				
خوراکی ها ، آشامیدنی ها و دخانیات .				
خوراکی و آشامیدنی ها		۱۱۱.۹	۱۵۶.۹	۴۰.۵
خوراکی ها.....		۱۱۱.۹	۱۳۴.۴	۴۰.۲
نان و غلات.....		۱۰۶.۷	۱۶۹.۴	۲۶
گوشت قرمز و سفید و فرآورده های آنها		۱۱۴.۹	۱۷۲	۴۷.۵
گوشت قرمز و گوشت ماکیان.....		۱۱۶	۱۷۲	۴۸.۳
ماهی ها و صدف داران		۱۰۵.۸	۱۴۸.۶	۴۰.۴
لبنیات و تخم مرغ		۱۱۰.۸	۱۵۲.۸	۳۷.۹
روغن ها و چربی ها		۱۱۴.۳	۱۵۸.۹	۳۹
میوه ها و خشکبار		۱۱۰.۴	۱۷۴.۳	۵۷.۹
سبزی ها و حبوبات.....		۱۲۵	۱۶۳.۹	۳۵.۱
قند ، شکر و شیرینی ها (شکر ، مربا ، عسل ، شکلات و شیرینی).....		۱۰۵.۲	۱۳۲.۷	۲۶.۲
محصولات خوراکی طبقه بندی نشده در جای دیگر.....		۱۰۵.۵	۱۹۲.۳	۸۲.۳
چای ، قهوه ، کاکائو ، نوشابه و آبمیوه (نوشابه های غیرالکلی و ...).....		۱۱۰.۷	۱۶۲.۳	۴۶.۴
دخانیات		۱۰۷.۸	۲۰۱.۴	۸۶.۸
کالاهای غیر خوراکی و خدمات.....		۱۰۵.۶	۱۳۶.۶	
پوشاک و کفش		۱۰۵.۷	۱۱۶.۲	۲۹.۲
مسکن ، آب ، برق ، گاز و سایر سوختها		۱۰۵.۴		۱۰.۲
مسکن.....		۱۰۴.۶	۱۱۷.۱	۱۲
اجاره.....		۱۰۴.۶	۱۱۷.۱	۱۲

۱۴.۹	۱۲۱.۴	۱۰۵.۷	خدمات نگهداری و تعمیر واحد مسکونی (خدمت).....
-۴.۱	۱۰۷.۹	۱۱۲.۵	آب ، برق و سوخت.....
۴۲.۱	۱۴۹	۱۰۴.۸	مبلمان و لوازم خانگی و نگهداری معمول
۱۶.۸	۱۲۲.۸	۱۰۵.۱	بهداشت و درمان
۲۰.۵	۱۲۴.۸	۱۰۳.۴	حمل و نقل
۱۹.۵	۱۲۹.۷	۱۰۸.۵	ارتباطات
۳۷.۷	۱۴۵.۹	۱۰۶	تفریح و فرهنگ.....
۱۶.۲	۱۳۱.۳	۱۱۳	آموزش.....
۱۹.۸	۱۲۸.۶	۱۰۷.۳	هتل و رستوران.....
۳۰.۸	۱۳۸.۹	۱۰۶.۲	کالاها و خدمات متفرقه
			گروه های اختصاصی :.....
۳۵.۲	۱۴۸.۱	۱۰۹.۵	کالاها
۱۳.۱	۱۱۹.۲	۱۰۵.۴	خدمات.....
۳۱.۱	۱۴۳.۱	۱۰۹.۱	شاخص کل ^(۱)

ماخذ: مرکز آمار

۱۴-۳ جمع بندی و ارائه توصیه های سیاستی

در صورتی که دولت و بانک مرکزی سیاست‌های مناسبی اتخاذ نکنند، احتمال وقوع تورم‌های بالاتر برای اقتصاد ایران، بیش از هر زمان دیگری محتمل است. نقدینگی افسار گسیخته با سرعت زیاد در حال تبدیل شدن به تورم است که اگر با سیاست‌های غلط همراه باشد، می‌تواند تبدیل به تشدید روند افزایش نقدینگی در آینده شده و با افزایش سرعت گردش پول، تورم را به‌طور فزاینده افزایش دهد. انبار نقدینگی (کل نقدینگی موجود در اقتصاد (درسال‌های گذشته به شدت رشد کرده و در حال حاضر، در حال تخلیه شدن بر تورم است، اما در کنار آن توجه به روانه نقدینگی (مقداری که به حجم نقدینگی افزوده می‌شود) نیز از اهمیت قابل توجهی برخوردار است. مهار انبار نقدینگی و روانه نقدینگی، راه‌حل‌های متفاوتی دارد، اما آنچه به‌عنوان یک اقدام سریع و فوری از سوی سیاست‌گذار باید صورت گیرد، کنترل روانه نقدینگی است. به همین منظور سه پیشنهاد داده می‌شود.

- کنترل اضافه برداشت‌ها، رشد قاعده‌مند پایه پولی : طی سال‌های اخیر، بدهی بانک‌ها به بانک مرکزی یا به‌عبارتی اضافه برداشت بانک‌ها، مهم‌ترین عامل رشد پایه پولی بوده، کنترل نقدینگی بدون کنترل اضافه برداشت‌ها امکان‌پذیر نبوده و به‌عنوان پیش‌مقدمه هر گونه سیاستی است. مهم‌ترین موضوعی که از سوی دولت و بانک مرکزی باید مورد توجه قرار گیرد، اصلاح نظام بانکی است که بدون آن کنترل انبار و روانه نقدینگی امکان‌پذیر نخواهد بود.
- پرهیز از سیاست کنترل قیمتی و اعمال یک سیاست حمایت یارانه‌ای با منابع مشخص است. در تورم‌های بالا، سیاست‌گذار با انگیزه رضایت عموم مردم علاقه‌مند به اجرای یکسری سیاست‌های کنترل قیمتی است؛ این

سیاست‌ها به افزایش هزینه بنگاه‌ها و بخش تولید منجر شده و خود باعث افزایش ضرر و زیان بخش تولید و بدهی بیشتر این بنگاه‌ها به دولت و بانک‌ها خواهد شد که آثار اقتصاد کلان آن بدتر خواهد بود. در مقابل، یک سیاست و اقدام فوری که باید از طرف دولت صورت گیرد، اصلاح یارانه‌هاست به نحوی که در کنار عدم کنترل قیمت‌ها و حذف ارز با نرخ ترجیحی و یکسان‌سازی نرخ ارز، یک نظام پرداخت یارانه‌ای و حمایتی برای بخشی از جامعه (برای مثال سه یا چهار دهک اول) در نظر بگیرد تا بتوان در عین عدم کنترل قیمتی، امنیت غذایی این گروه را تأمین کرده و مانع از افزایش جمعیت زیر خط فقر مطلق شد.

- حفظ توازن بودجه: در شرایط تورمی اتخاذ سیاست‌هایی که به افزایش هزینه‌های دولت منجر می‌شود (برای مثال افزایش حقوق و دستمزد در میانه سال) ممکن است در دستور کار دولت قرار گیرد. در این خصوص باید توجه داشت هر سیاستی که موجب عدم توازن بودجه و ایجاد کسری بودجه شود، می‌تواند آثار سوئی در نظام پولی نیز داشته باشد و شرایط تورمی را وخیم‌تر کند. موارد مطرح شده مهم‌ترین موضوعاتی است که می‌تواند در شرایط فعلی منجر به کنترل انبار تورم شده و خطر رشد فزاینده نقدینگی و ابرتورم را کاهش دهد.
- فروش اوراق مشارکت: در شرایط فعلی فروش اوراق مشارکت از سوی بانک مرکزی برای جمع‌آوری نقدینگی ضرورت دارد، اما سود این اوراق باید در حدی باشد که جاذبه لازم برای جمع‌آوری نقدینگی را داشته باشد. با سود فعلی و مدت پرداخت سودها تقاضای مشارکت در حد مطلوب نیست.
- رقابتی شدن سود سپرده‌های سرمایه‌گذاری: در شرایط فعلی و تا قبل از کاهش نرخ تورم به هیچ عنوان نباید مبادرت به کاهش نرخ بهره بانکی نمود. علاوه بر آن پیشنهاد می‌گردد سود سپرده‌های بلندمدت را به شکل رقابتی تعیین کرد. ۳ -
- تأمین نقدینگی بنگاه‌های اقتصادی از طریق سرمایه‌های مردمی
- با توجه به اتخاذ سیاست‌های انقباضی توسط بانک‌ها و مشکلاتی که ممکن است برای بنگاه‌های کوچک و متوسط به وجود آید، استفاده از نقدینگی‌های مردمی و سرگردان با سود توافقی بین بنگاه‌های اقتصادی و مردم می‌تواند بخش عظیمی از نقدینگی‌های موجود را به چرخه تولید برگرداند و سیستم بانکی و دولت می‌توانند با ارائه ضمانتنامه به این بنگاه‌ها علاوه بر اعتمادسازی بین بخش‌های خصوصی قدمی در راه عملیاتی شدن این پیشنهاد بردارند.
- گسترش و ایجاد زیرساخت‌های تولیدات خانگی: بخش اعظمی از نقدینگی مردم می‌تواند در جهت تأمین ماشین‌آلات کوچک و مواد اولیه بخشی از تولیدات و قطعات موردنیاز واحدهای تولیدی بزرگ یا متوسط قرار گیرد. با ایجاد این زمینه‌ها دولت علاوه بر کاهش نرخ بیکاری، توزیع درآمد و اشتغال با هدایت نقدینگی به چرخه تولید می‌تواند کنترل رشد تورم را در دست گیرد.
- سرمایه‌گذاری مشارکتی و عمومی با سرمایه‌گذاران خارجی: دولت می‌تواند زمینه‌ای به وجود بیاورد که پس از تأمین آورده سرمایه‌گذار خارجی عموم مردم و سرمایه‌داران بتوانند با ارائه هر میزان از نقدینگی خود در شکل‌گیری بنگاه‌های اقتصادی بزرگ و متوسط مشارکت نموده و طرف مقابل سرمایه‌گذاران بخش خصوصی و خارجی، بخش‌های تعاونی و سایر تشکلهای مردمی در این زمینه باشند و از این طریق نقدینگی‌ها به سمت جریان تولید هدایت شود.
- توسعه عمودی املاک واجد شرایط: فرهنگ‌سازی و تبلیغ در جهت توسعه املاک عمومی در بخش خصوصی می‌تواند هم به جمع‌آوری نقدینگی کمک کند و هم تولید مسکن را در کشور بالا ببرد. در این رابطه دولت می‌تواند به سرعت هرچه تمام‌تر مجوزهای لازم را برای ساخت طبقاتی اضافی در طبقات موجود ساختمان‌های مسکونی واجد شرایط را صادر و جریان آن را با کم کردن بوروکراسی اداری سرعت بخشد تا نقدینگی‌های عمومی به سمت تولید مسکن هدایت شود. در یک مقطع یک‌ساله ساخت طبقات اضافی صورت گرفته و متعاقب آن اسناد لازم صادر گردد.
- جمع‌آوری مطالبات بانک‌ها: بانک‌های دولتی و خصوصی می‌بایست هرچه سریع‌تر تمهیداتی از قبیل بخشودگی جرائم جهت اخذ اقساط معوقه و مطالبات خود از بخش‌های خصوصی اقدام کند. جمع‌آوری مطالبات معوقه بانک‌ها درصد قابل توجهی از حجم نقدینگی در گردش را کاهش می‌دهد. خصوصاً اینکه اثبات گردیده که هریک واحدی از اضافه برداشت‌هایی که بانک‌ها از بانک مرکزی دارند، چنانچه به بانک مرکزی برگردد می‌تواند معادل ۴/۵ برابر خود اثر ضدتورمی داشته باشد و در کنترل رشد پول و نقدینگی موثر باشد.

- کاهش نرخ رشد دستمزدها و ثابت نمودن قیمت خدمات دولتی: از مهم‌ترین راهکارهای تثبیت قیمت‌ها در شرایط تورم‌زده فعلی کشور جلوگیری از هر عاملی است که می‌تواند قیمت تمام شده کالا را افزایش دهد. در این عوامل که همان هزینه‌های ثابت و متغیر هستند، بانک‌های دولتی می‌توانند ثبات لازم را به دست آورند؛ خصوصاً خدمات دولتی شامل بخش‌های انرژی، حمل‌ونقل و مشاوره و... که می‌تواند روند افزایش قیمت‌ها را به نفع کاهش تورم متوقف نماید.
- ضرب سکه‌های جدید و تزریق در بازار ارز و سکه: با توجه به اثرات نامطلوب گردش‌های مکرر چک‌پول‌ها در نقدینگی موجود و به منظور جمع‌آوری بخش مهمی از نقدینگی‌های مردمی، دولت می‌تواند به ضرب سکه‌های طلای جدید اقدام کند و از این طریق هم حجم نقدینگی را کاهش دهد و هم قیمت سکه را در حد متعادل قیمت جهانی طلا حفظ نماید.
- چاپ اسکناس‌های درشت: کارشناسان اعتقاد دارند چک‌پول می‌تواند جزئی از نقدینگی باشد. هر چه سرعت گردش آنها بیشتر باشد، ضریب فزاینده آنها نیز بیشتر است؛ یعنی در ایجاد پول‌های ثانویه همپای اسکناس و به دلیل قابلیت جابه‌جایی و نقدشوندگی آسان حتی بیشتر از اسکناس می‌توانند ضریب فزاینده را افزایش دهند. مسلماً اگر بانک‌ها به جای چک‌پول از اسکناس‌های درشت استفاده نمایند، در یک دوره زمانی میل نقدینه‌خواهی مردم نسبت به چک‌پول و مسکوک به سمت سپرده‌های بانکی گرایش می‌یابد و خود این موضوع تاثیر کاهنده بر نقدینگی دارد؛ خصوصاً اینکه براساس آمار اعلام شده گرایش سالانه چک‌پول‌ها حدود ۱۸ برابر موجودی آنها می‌باشد.
- واگذاری زمین به تعاونی‌های مسکن و ساخت مسکن ارزان‌قیمت: در صورتی که وزارت مسکن و شهرسازی اقدام به تخصیص زمین ارزان‌قیمت و یا حتی مجانی به تشکلهای مردمی فاقد مسکن نماید، بخش اعظمی از نقدینگی‌های مردم می‌تواند در جهت تولید خانه‌های ارزان‌قیمت با مشارکت بخش خصوصی و یا انبوه‌سازان به کار گرفته شود و از این طریق حجم نقدینگی کم گردد. باید توجه داشت اختصاص زمین‌های اجاره‌ای ۹۹ ساله گرهی از مشکل مسکن نمی‌گشاید، بلکه اقدام به ساخت سالانه یک میلیون واحد مسکونی توسط دولت و با مشارکت سرمایه‌های مردمی است که هم می‌تواند نقدینگی را کاهش دهد و هم قیمت مسکن را تا حد معقولی تنزل دهد.
- فعال‌سازی بورس و بازارهای پول و سرمایه: اگر سودآوری در بورس به حد قابل قبول برسد و جاذبه سرمایه‌گذاری در آن بالاتر رود، زنجیره تولید تا مصرف کوتاه شده و رشد قیمت‌ها در زمینه کالاهای مصرفی متوقف خواهد شد.
- تکمیل طرح‌های نیمه‌تمام عمرانی، طرح توسعه واحدهای صنعتی بزرگ: تکمیل طرح‌های عمرانی بزرگ و همچنین استفاده از ظرفیت کامل بسیاری از واحدهای صنعتی بزرگ نیز با افزایش تولید می‌تواند زمینه کاهش تورم را فراهم آورد. تکمیل این طرح‌ها می‌تواند با جمع‌آوری نقدینگی‌های عمومی و مشارکت مردمی از طریق اوراق مشارکت و یا روش‌های دیگر صورت پذیرد و دولت باید بودجه‌های اختصاصی این طرح‌ها را کاهش دهد.
- کاهش برداشت از صندوق ذخیره ارزی: برداشت مکرر از صندوق ذخیره ارزی باعث رشد نقدینگی شدیدتر خواهد شد. لذا ضرورت دارد مساله برداشت از صندوق ذخیره ارزی متوقف شود.
- کوچک‌سازی دولت: موضوع خصوصی‌سازی و واگذاری شرکت‌های دولتی به بخش خصوصی و مکانیزم اجرایی و تبعات و عوارض مثبت و منفی آن بحث جدیدی نیست. اساس اصرار بر خصوصی‌سازی، در واقع کارآمد کردن دولت از طریق کوچک‌سازی آن بوده است. کمترین آثار کوچک‌سازی دولت و تقویت خصوصی‌سازی کاهش هزینه‌های بسیاری از دولت و به تبع آن کم شدن حجم نقدینگی و کم شدن فشارهای تورمی است. خصوصی‌سازی؛ یعنی تغییر فضای حاکم بر موسسات دولتی؛ به نحوی که در عین حفظ بافت اصلی فعالیت صرفاً فضای مذکور تغییر یافته و شرایط بازار بر نحوه کار موسسه طوری تاثیر گذارد که انگیزه و مکانیزم‌های بخش خصوصی ملاک تصمیم‌گیری گردد و در این حالت است که یک بنگاه اقتصادی خاصیت ضدتورمی پیدا خواهد کرد.
- تقویت اختیارات بانک مرکزی در جهت کنترل موسسات پولی و مالی: کلیه موسسات پولی و بانکی که در ارتباط با تزریق نقدینگی در اقتصاد ایران نقش دارند، باید تحت نظارت و حاکمیت آیین‌نامه‌های داخلی بانک مرکزی قرار گرفته و از سیاست‌های پولی و انقباضی بانک مرکزی در زمانی که اقتصاد توزم‌زده است، تبعیت گردد. در غیر این صورت تلاش‌ها برای کنترل رشد نقدینگی بی‌اثر خواهد بود.

- پیش‌فروش کالاهای سرمایه‌ای : دولت می‌تواند کالاهای سرمایه‌ای که می‌تواند در تولیدات صنعتی و یا شکل‌های کوچک و متوسط با پیش‌پرداخت مناسب که وسیله‌ای برای جمع‌آوری نقدینگی باشد و در اختیار متقاضیان قرار داده تا هم از طریق ارائه یک کالای سرمایه‌ای و یا وسیله‌ای برای درآمد نرخ بیکاری را کاهش داده و هم با جمع‌آوری بخشی از نقدینگی موفق به کنترل تورم گردد.

- سیاست واردات و کاهش تورم‌ها: اگر چه واردات می‌تواند به عنوان یک درمان موقتی و عوارض‌زای بعدی در کوتاه‌مدت به کنترل نقدینگی و تنظیم بازار بعد از تورم کمک نماید، لیکن اگر جهت‌گیری واردات به سمت واردات ماشین‌آلات، قطعات یدکی و مواد اولیه باشد، عوارض بعدی آن بسیار دیرتر ظاهر شده و اگر بخش موثری از حجم این واردات کالاهای سرمایه‌ای باشد، حتی امکان جلوگیری از بروز عوارض وجود دارد.

اجرای سیاست‌های کلی اصل ۴۴ قانون اساسی : همان گونه که ذکر شد کوچک‌سازی دولت مستلزم اجرای کامل اصل ۴۴ قانون اساسی است. در اصل ۴۴ مساله تولید سرمایه، توزیع ثروت براساس مکانیزم بازار آزاد تعیین شده است و نقش دولت کاملاً نقش نظارتی است و کلیه فعالان در بخش تولید و بازرگانی از بخش خصوصی می‌باشد؛ در صورتی که این هدف تحقق یابد، به تدریج نیاز به درآمدهای نفتی کم شده و میزان نقدینگی سیر نزولی پیدا خواهد کرد.

فصل پانزدهم

وضعیت مالی و بودجه ای استان

پیشگفتار

بودجه، برنامه‌ای برای فعالیت‌های آینده است. آن با تعدادی از روش‌ها بیان می‌شود، اما معمولاً بودجه اصطلاحات مالی و برنامه‌های مالی دولت را توصیف می‌کند. به وسیله بودجه، معیار و ملاکی به دست می‌آید که می‌توان عملکرد سازمان را تخمین زد. بودجه مهم‌ترین سندی است که دولت تهیه می‌کند و مهم‌ترین اطلاعی است که میان قوه مجریه و مقننه رد و بدل می‌شود. بودجه نشانگر نحوه نگرش دولت به مسائل اجتماعی، سیاسی، اقتصادی و فرهنگی است. به عبارت دیگر، تدابیری که دولت برای حل مسائل اقتصادی و اجتماعی اتخاذ می‌کند، در بودجه انعکاس می‌یابد. در واقع، بودجه شکل خلاصه شده‌ای از چگونگی برنامه‌ریزی، سازماندهی، هدایت و کنترل روند مالی یک دولت است که از پشتوانه فکری منسجم و ارگانیک تخصیص منابع مالی و غیرمالی محدود در مقابل نیازهای نامحدود در سطح کلان برخوردار است. بطور خلاصه اهداف اصلی بودجه‌ریزی شامل برنامه‌ریزی، هماهنگی، ارتباطات، انگیزه، کنترل و ارزیابی می‌باشد. با این مقدمه در این فصل به بررسی بودجه عمومی استان، مشتمل بر منابع و مصارف عمومی بودجه پرداخته می‌شود.

۱۵- وضعیت مالی و بودجه‌ای استان**۱۵-۱. سیاست‌های اقتصادی، مالی و بودجه‌ای و جهت‌گیری‌های استان**

الف: ساماندهی خزانه‌داری کل کشور از طریق:

- اصلاح نظام مالی و محاسباتی خزانه‌داری کل کشور.
- ارتقای نظام نظارت از طریق اصلاح سامانه (سیستم) مالی و حسابداری بخش عمومی و گزارشگری مالی بخش عمومی.

ب: ساماندهی نظام مالی محاسباتی کشور از طریق:

- تهیه نرم‌افزار حسابداری واحد و یکپارچه با قابلیت ثبت رویدادهای مالی بر مبنای حسابداری تعهدی.
- تهیه صورت‌های مالی تلفیقی در سطح بخش عمومی و تدارک نرم‌افزار لازم.
- تدوین بسته آموزش نظام حسابداری بخش عمومی برای کل کشور.

پ: ارتقاء و انطباق نظام نظارت مالی با نظام بودجه‌ریزی بر مبنای عملکرد از طریق:

- طراحی نظام نظارت مالی متناسب با شرایط کشور و نظارت مالی بر بودجه‌ریزی بر مبنای عملکرد.
- استقرار نظام نظارت مالی بازطراحی شده بر مبنای بودجه‌ریزی مبتنی بر عملکرد.

ت: ساماندهی بدهی‌های دولت از طریق:

- حفظ شاخص نسبت بدهی دولت و شرکت‌های دولتی به تولید ناخالص داخلی (G.D.P) در سطح حداکثر چهل درصد (۴۰٪).

- ساماندهی اصل بدهی‌ها از طریق تمدید و تسویه سود مربوطه از طریق درج در بودجه عمومی.
 - حذف تدریجی اوراق تسویه خزانه و استفاده از اوراق بدهی با تصویب مجلس شورای اسلامی.
 - تأدیه بدهی دولت به اشخاص حقیقی و حقوقی خصوصی و تعاونی از طریق بازارهای کوتاه‌مدت و تأدیه بدهی دولت به نظام بانکی و نهادهای عمومی و غیردولتی از طریق ابزارهای بدهی میان مدت و بلندمدت.
- ❖ در راستای پروژه شفاف‌سازی و هوشمندسازی عملیات مالی دولت و اجرای خزانه‌داری الکترونیک، خزانه‌داری کل (خزانه معین استان) با همکاری بانک مرکزی اقدام به فعال‌سازی و اجرای سامانه حواله الکترونیک در خزانه معین و کلیه دستگاه‌های اجرایی نموده است (جهت‌گیری استان).

- ❖ از آنجا که پیش‌نیاز اجرای بودجه‌ریزی عملیاتی، اجرای بهتر و کامل حسابداری بخش عمومی بوده است؛ این مهم در سال ۱۳۹۷ با الزام دستگاه‌های اجرایی استان به جهت رعایت کامل سطوح تفصیلی، از جمله سطح تفصیلی مراکز

فعالیت و مراکز هزینه در ترازهای ماهانه و نهایی ارسال شده از طریق سنما- سامانه نظارت آنی معاونت نظارت مالی و خزانه داری کل کشور- شفافیت بیشتر در فعالیت دستگاههای اجرایی را باعث شده است. ضمن اطلاع از این موضوع که شرکتها و شهرداریها و دانشگاهها مکلف به ارسال حساب ماهانه نمیباشند، به جهت رعایت تفصیلهای و کاهش آزمون و خطا در ارسال تراز نهایی، امکان ارسال حساب ماهانه برای آنها نیز همزمان فراهم شده است (جهت گیری استان).

۱۵-۲. بررسی وضعیت تحولات مالی و بودجهای

* سامانه صدور حواله الکترونیک، ابزار پرداخت ایمن الکترونیک می باشد و امکان برداشت مستقیم از حسابهای پرداخت مفتوحه نزد بانک مرکزی و انتقال وجوه به حساب مقصد مدنظر را در لحظه و در محل دستگاه اجرایی میسر می سازد. این سامانه به گونه ای طراحی شده است که حواله صادره به صورت کاملاً مکانیزه بین عوامل مربوط به انتقال وجه از جمله کارشناسان صدور حواله و امضاداران مجاز جابجا شده و پس از تأیید نهایی پرداختها در اسرع وقت و بدون نیاز به مراجعه حضوری به شعب بانکها انجام می شود.

با توجه به ظرفیت قانونی بند (و) تبصره (۵) قانون بودجه ۱۳۹۷، دستگاههای اجرایی استان توانستند بدهی خود از محل طرح تملک دارایی سرمایه ای حدود ۳۳،۹۴۵ میلیارد ریال را تسویه نمایند که تحول مهمی در خصوص حوزه اعتبارات تملک استان می باشد و در این ارتباط استان خراسان رضوی جزو استانهای برتر در کشور شده است.

۱۵-۳. بررسی و تحلیل کلی وضع مالی استان

✓ نسبت مالیات به محصول ناخالص داخلی استان

همان گونه که جدول ۱۵-۳-۱ نشان می دهد تلاش مالیاتی در استان (نسبت T به GDP) با شیب بسیار ملایمی طی سالهای ۱۳۸۴-۱۳۹۴ نوسان داشته است. بطوری که بیشترین نسبت در سال ۱۳۹۴ (۲/۶۸٪) و کمترین نسبت به سال ۱۳۹۰ (۱/۹۹٪) اختصاص داشته است.

جدول ۱۵-۳-۱: مقایسه نسبت درآمدهای مالیاتی به محصول ناخالص داخلی در استان و کشور طی سالهای (۱۳۸۴-۱۳۹۴)

سال	GDP کشور (بدون نفت) میلیون ریال	GDP خراسان رضوی (بدون نفت) میلیون ریال	درآمدهای مالیاتی استان میلیون ریال	درآمدهای مالیاتی کشور میلیون ریال	تلاش مالیاتی (نسبت T به GDP) در استان٪	تلاش مالیاتی (نسبت T به GDP) در کشور٪
۱۳۸۴	۱,۵۰۱,۳۲۰,۴۰۶	۹۲,۵۳۸,۱۸۱	۱,۹۹۳,۳۳۲	۱۳۴,۵۷۴,۴۰۰	۲.۱۵	۸.۹۶
۱۳۸۵	۱,۸۵۸,۸۳۹,۹۶۹	۱۱۵,۲۸۱,۴۵۴	۲,۴۶۶,۴۳۵	۱۵۱,۶۲۰,۹۰۰	۲.۱۳	۸.۱۵
۱۳۸۶	۲,۳۷۰,۸۰۶,۱۹۲	۱۴۷,۵۵۸,۰۲۶	۳,۳۵۷,۴۲۹	۱۹۱,۸۱۵,۳۰۰	۲.۲۷	۸.۰۹
۱۳۸۷	۲,۹۳۲,۶۰۱,۴۷۳	۱۷۴,۱۶۴,۹۸۶	۴,۰۵۸,۵۲۸	۲۳۹,۷۴۱,۴۰۰	۲.۳۳	۸.۱۷
۱۳۸۸	۳,۲۹۶,۵۷۹,۴۷۶	۲۰۷,۶۱۳,۱۹۶	۴,۶۲۹,۷۶۰	۳۰۰,۰۳۵,۵۰۰	۲.۲۲	۹.۱
۱۳۸۹	۴,۰۱۰,۲۲۰,۵۷۲	۲۵۴,۳۰۳,۱۶۹	۶,۰۰۷,۹۰۵	۲۸۴,۵۲۷,۹۰۰	۲.۳۶	۷.۰۹
۱۳۹۰	۵,۱۲۳,۲۳۳,۷۰۷	۳۳۶,۳۴۸,۳۸۲	۶,۷۱۰,۳۰۶	۳۵۹,۴۵۱,۵۰۰	۱.۹۹	۷.۰۱
۱۳۹۱	۶,۵۱۳,۶۵۲,۳۳۷	۳۹۹,۸۸۲,۱۵۳	۹,۰۳۲,۵۳۸	۳۹۵,۱۶۶,۷۰۰	۲.۲۵	۶.۰۶
۱۳۹۲	۸,۸۵۱,۱۴۴,۱۹۴	۵۶۷,۰۰۹,۴۶۸	۱۱,۹۸۶,۱۹۴	۴۹۴,۲۴۹,۵۰۰	۲.۱۳	۵.۵۸
۱۳۹۳	۱۰,۳۲۸,۷۳۴,۰۱۶	۶۴۸,۳۱۳,۴۶۲	۱۶,۷۹۳,۳۲۷	۷۰۹,۶۵۱,۹۰۰	۲.۵۹	۶.۸۷
۱۳۹۴	۱۰,۸۸۳,۱۵۲,۵۰۰	۷۲۷,۰۸۱,۶۰۰	۱۹,۵۴۱,۱۴۳	۷۹۱,۹۰۰,۰۰۰	۲.۶۸	۷.۲۷

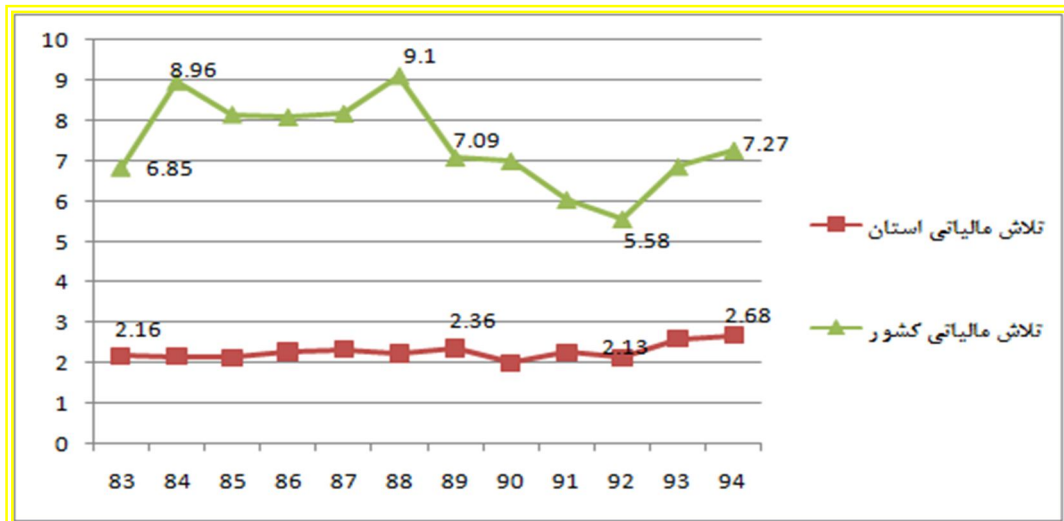
• مرکز آمار ایران - گزارش حسابهای ملی و منطقه ای ۱۳۹۳-۱۳۷۹.

• گزارش درآمدهای استان ۱۳۸۴-۱۳۹۴ خزانه معین استان سازمان امور اقتصادی و دارایی خراسان رضوی.

• بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران - بانک اطلاعات سری های زمانی اقتصادی (درآمدهای کشور با احتساب مالیات بر واردات).

• مأخذ: خزانه داری کل وزارت امور اقتصاد و دارایی.

نمودار ۱۵-۳: مقایسه نسبت درآمدهای مالیاتی به محصول ناخالص داخلی در استان و کشور طی سال‌های (۱۳۹۴-۱۳۸۴)

✓ ضریب برداشت (نسبت مصارف عمومی استان به درآمدهای عمومی استان)

نسبت مصارف عمومی (مشمول بر اعتبارات هزینه‌ای و تملک دارایی‌های سرمایه‌ای) به درآمدهای عمومی استان که از آن به عنوان ضریب برداشت یاد می‌شود، نشان دهنده آن است که در سال ۱۳۹۶ این نسبت ۲۴/۳۰٪ بوده و در سال ۱۳۹۷ به ۱۹/۵۸٪ کاهش یافته است. جدول ۱۵-۳-۲ گویای این مطلب است.

جدول ۱۵-۳-۲ ضریب برداشت ارقام: میلیون ریال

ردیف	شرح	۱۳۹۶	۱۳۹۷	ضریب برداشت در سال ۹۶	ضریب برداشت در سال ۹۷
۱	عملکرد مصارف عمومی	۶,۶۷۲,۱۷۲	۵,۹۲۵,۷۶۸	۲۴/۳۰	۱۹/۵۸
۲	عملکرد درآمدهای عمومی	۲۷,۴۴۷,۶۴۱	۳۰,۲۵۰,۴۳۲		

مأخذ: خزانه معین استان.

۱۵-۴. بررسی و تحلیل وضعیت منابع و مصارف عمومی بودجه استان

۱۵-۴-۱. منابع عمومی دولت

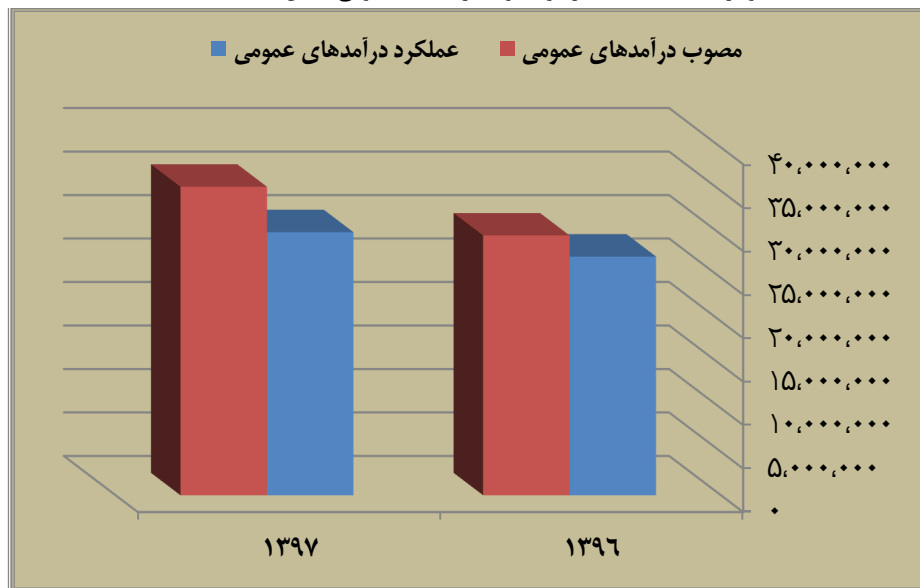
✓ درآمدهای عمومی استان مصوب و عملکرد

عملکرد درآمدهای عمومی استان (مالیاتی و غیرمالیاتی) نشان می‌دهد درآمدهای عمومی استان در سال ۱۳۹۷، معادل ۱۰/۲۱٪ نسبت به مدت مشابه سال قبل رشد داشته است. همچنین درآمدهای مصوب در سال ۱۳۹۷ معادل ۱۸/۷۴٪ نسبت به سال ۱۳۹۶ رشد داشته است. جدول ۱۵-۴-۱-۱ این مطلب را گویاتر نشان می‌دهد.

جدول ۱۵-۴-۱-۱ عملکرد درآمدهای عمومی ۱۳۹۶-۱۳۹۷ ارقام: میلیون ریال

شرح	۱۳۹۶	۱۳۹۷	رشد نسبت به عملکرد ۹۶	رشد نسبت به مصوب ۹۶
عملکرد درآمدهای عمومی	۲۷,۴۴۷,۶۴۱	۳۰,۲۵۰,۴۳۲	۱۰.۲۱٪	۱۸.۷۴٪
مصوب درآمدهای عمومی	۲۹,۸۷۱,۷۱۵	۳۵,۴۷۲,۵۰۴	*	*

نمودار ۱۵-۴-۱ عملکرد و مصوب درآمدهای عمومی استان ۱۳۹۶-۱۳۹۷

✓ درآمدهای مالیاتی به تفکیک مستقیم و غیرمستقیم

از مجموع درآمدهای مالیاتی، درآمدهای مالیاتی مستقیم در سال ۱۳۹۶ نسبت به مدت مشابه سال قبل معادل ۲۲/۱۶٪ رشد داشته است. همچنین درآمدهای مالیاتی غیر مستقیم نیز ۴/۹۹٪ نسبت به سال ۱۳۹۶ کاهش داشته است. جدول ۱۶-۳-۱ این مطلب را گویاتر نشان می‌دهد. شایان ذکر است مصوب مالیات‌های مستقیم در سال ۱۳۹۶، معادل ۲/۰۶٪ کاهش رشد و مصوب مالیات‌های غیر-مستقیم نیز معادل ۱۶/۴۷٪ نسبت به مدت مشابه سال قبل رشد داشته‌اند (جدول ۱۶-۳-۲).

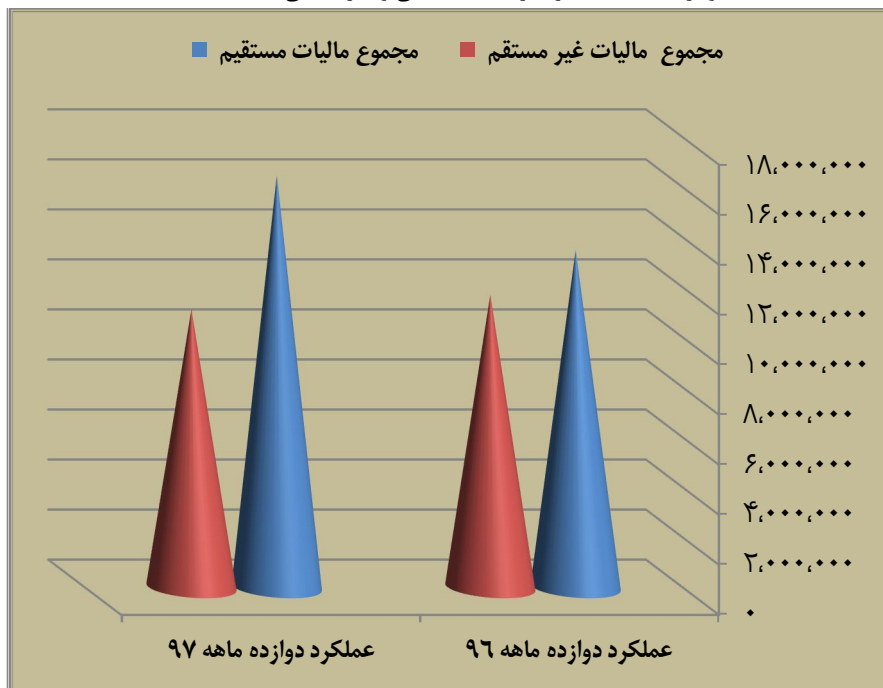
جدول ۱۶-۳-۱ عملکرد درآمدهای مالیاتی به تفکیک مستقیم و غیر مستقیم ۱۳۹۶-۱۳۹۷ ارقام : میلیون

ریال

شرح	عملکرد دوازده ماهه ۹۶	عملکرد دوازده ماهه ۹۷	رشد عملکرد نسبت به ۹۶
مجموع مالیات مستقیم	۱۳,۴۸۲,۰۹۳	۱۶,۴۷۱,۰۵۵	۲۲/۱۶٪
مجموع مالیات غیر مستقیم	۱۱,۶۹۸,۲۱۳	۱۱,۱۱۳,۳۰۸	۴/۹۹٪-

مأخذ : خزانه معین استان .

نمودار ۱۶-۳-۱ عملکرد درآمدهای مالیاتی و غیر مالیاتی ۱۳۹۶-۱۳۹۷

جدول ۱۶-۳-۲ - مصوب درآمدهای مالیاتی به تفکیک مستقیم و غیر مستقیم ۱۳۹۶-۱۳۹۷

ارقام : میلیون ریال

شرح	مصوب دوازده ماهه ۹۶	مصوب دوازده ماهه ۹۷	رشد مصوب نسبت به ۹۶
مجموع مالیات مستقیم	۱۷,۵۴۷,۲۳۷	۱۷,۱۸۴,۴۸۱	٪-۲/۰۶
مجموع مالیات غیر مستقیم	۱۱,۹۲۷,۷۱۵	۱۳,۸۹۲,۴۹۹	٪۱۶/۴۷

مأخذ: خزانه معین استان .

✓ سایر درآمدها (وصولی خزانه معین استان)

در خصوص درآمدهای غیرمالیاتی (سایر درآمدهای استان)، آمار جدول ۱۵-۴-۱-۲ گویای این مطلب است که عملکرد این درآمدها در سال ۱۳۹۷، معادل ۱۷/۵۹٪ رشد داشته است. از لحاظ مصوب نیز این نوع درآمدها در سال ۱۳۹۷ معادل ۴۶/۳۸٪ نسبت به سال قبل رشد داشته است .

جدول ۱۵-۴-۱-۲-درآمدهای عمومی به تفکیک مالیاتی و غیر مالیاتی ۱۳۹۶-۱۳۹۷ ارقام: میلیون ریال

ردیف	شرح	عملکرد ۱۳۹۶	عملکرد ۱۳۹۷	مصوب ۱۳۹۶	مصوب ۱۳۹۷	رشد عملکرد نسبت به سال ۱۳۹۶	رشد مصوب نسبت به سال ۱۳۹۶
۱	مجموع درآمدهای مالیاتی	۲۵,۱۸۰,۳۰۶	۲۷,۵۸۴,۳۶۳	۲۹,۴۷۴,۹۵۲	۳۱,۰۷۶,۹۸۰	۹.۵۵٪	۵.۴۴٪
۲	مجموع درآمدهای غیر مالیاتی	۲,۲۶۷,۳۳۵	۲,۶۶۶,۰۶۹	۳,۰۰۲,۷۵۸	۴,۳۹۵,۵۲۴	۱۷.۵۹٪	۴۶.۳۸٪
۳	مجموع درآمدهای عمومی	۲۷,۴۴۷,۶۴۱	۳۰,۲۵۰,۴۳۲	۳۲,۴۷۷,۷۱۰	۳۵,۴۷۲,۵۰۴	۱۰.۲۱٪	۹.۲۲٪

مأخذ : خزانه معین استان .

✓ واگذاری دارایی‌های سرمایه‌ای (فروش اموال منقول و غیر منقول، سایر و کل واگذاری‌های دارایی‌های سرمایه‌ای)

عملکرد واگذاری دارایی‌های سرمایه‌ای طی سال‌های ۱۳۹۶ و ۱۳۹۷ نشان می‌دهد مجموع کل واگذاری‌های دارایی‌های سرمایه‌ای در سال ۱۳۹۷ نسبت به سال ۱۳۹۶، معادل ۲۳٪ کاهش رشد داشته است (۲۳/۰۰٪). در خصوص مصوب این نوع درآمدها نیز، معادل ۱۶٪ رشد را در سال ۱۳۹۷ نسبت به مدت مشابه سال قبل شاهد بوده‌ایم. جدول ۱۵-۴-۳ این مطلب را گویاتر نشان می‌دهد.

جدول ۱۵-۴-۳- واگذاری دارایی‌های سرمایه‌ای ۱۳۹۶-۱۳۹۷ ارقام: میلیون ریال

ردیف	شرح	عملکرد ۱۳۹۶	عملکرد ۱۳۹۷	مصوب ۱۳۹۶	مصوب ۱۳۹۷	رشد عملکرد نسبت به سال ۱۳۹۶	رشد مصوب نسبت به سال ۱۳۹۶
۱	فروش اموال منقول و غیر منقول	۴۲,۸۰۶	۳۳,۴۰۹	۴۳,۲۰۷	۴۰,۹۳,۳	-۲۲٪	-۲۳٪
۲	سایر	۲,۴۱۴,۱۹۴	۱,۸۴۶,۲۲۱	۱۴,۸۳۳,۹۸۳	۱۷,۲۰۴,۷۸۴	-۲۴٪	۱۶٪
۳	کل واگذاری‌های دارایی‌های سرمایه‌ای	۲,۴۵۷,۰۰۰	۱,۸۷۹,۶۳۰	۱۴,۸۷۷,۱۹۰	۱۷,۲۳۸,۱۹۳	-۲۳٪	۱۶٪

مأخذ: خزانه معین استان.

۱۵-۴-۲. مصارف عمومی دولت

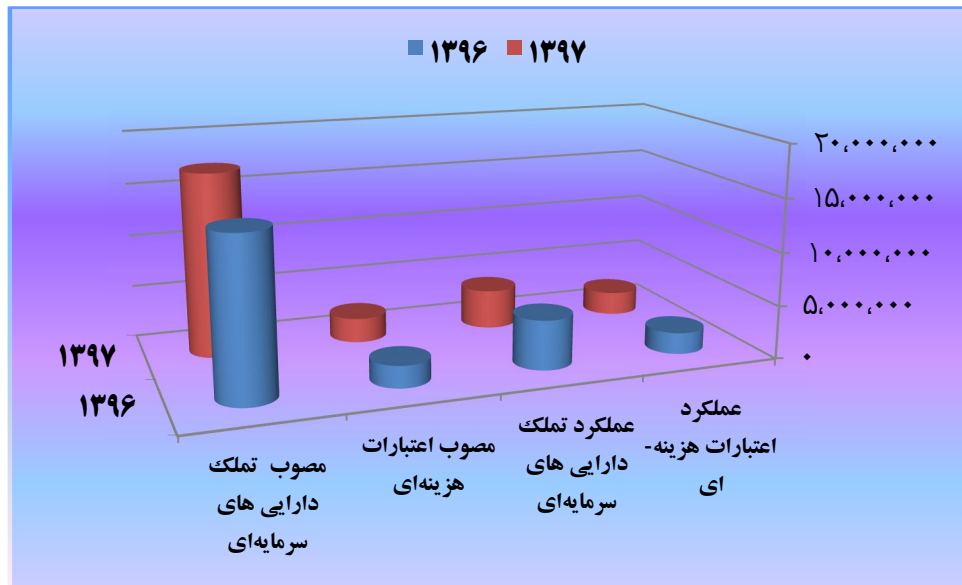
✓ عملکرد اعتبارات استان به تفکیک تملک دارایی‌های سرمایه‌ای و اعتبارات هزینه‌ای

ارقام مندرج در جدول ۱۵-۴-۲-۱ نشان‌دهنده عملکرد و مصوب اعتبارات استانی، اعم از هزینه‌ای و سرمایه‌ای است و نشان‌دهنده آن است که اعتبارات هزینه‌ای از لحاظ عملکردی در سال ۱۳۹۷ نسبت به سال قبل معادل ۱۰٪ و از لحاظ مصوب مندرج در قانون بودجه معادل ۱۲٪ رشد داشته است. عملکرد و مصوب تملک دارایی‌های سرمایه‌ای طی دوره مذکور نشان می‌دهد به ترتیب معادل ۲۰٪- کاهش و ۱۶٪ رشد داشته است.

جدول ۱۵-۴-۲- اعتبارات استان به تفکیک تملک دارایی‌های سرمایه‌ای و اعتبارات هزینه‌ای ۱۳۹۶-۱۳۹۷ ارقام: میلیون ریال				
ردیف	شرح	۱۳۹۶	۱۳۹۷	رشد نسبت به ۱۳۹۶
۱	عملکرد اعتبارات هزینه‌ای	۲,۰۰۸,۴۲۷	۲,۲۰۶,۳۶۷	۱۰٪
۲	عملکرد تملک دارایی‌های سرمایه‌ای	۴,۶۶۳,۷۴۵	۳,۷۱۹,۴۰۱	-۲۰٪
۳	مصوب اعتبارات هزینه‌ای	۲,۰۵۷,۶۲۶	۲,۳۰۹,۰۶۴	۱۲٪
۴	مصوب تملک دارایی‌های سرمایه‌ای	۱۴,۸۷۷,۱۹۰	۱۷,۲۳۸,۱۹۳	۱۶٪

مأخذ: خزانه معین استان.

نمودار ۱۵-۴-۱ اعتبارات استان به تفکیک تملک دارایی های سرمایه ای و هزینه ای ۱۳۹۶-۱۳۹۷

✓ عملکرد اعتبارات تملک دارایی های سرمایه ای به تفکیک محل تأمین آن (استانی، ملی استانی شده و...)

عملکرد اعتبارات تملک دارایی های سرمایه ای به تفکیک استانی و ملی استانی شده نشان می دهد اعتبارات استانی در سال ۱۳۹۷ نسبت به مدت مشابه سال قبل ۱۴/۸۵٪ رشد و اعتبارات ملی استانی شده ۲۳۶/۲۷٪ رشد داشته است. در خصوص مصوب اعتبارات تملک دارایی های سرمایه ای نیز اعتبارات استانی ۲۷/۹۲٪ کاهش رشد و اعتبارات ملی استانی شده ۱۴/۳۴٪ کاهش رشد داشته است. جدول ۱۵-۴-۲-۲-۱ این مطلب را گویاتر نشان می دهد.

جدول ۱۵-۴-۲-۲-۱ عملکرد اعتبارات تملک دارایی های سرمایه ای به تفکیک محل تأمین ۱۳۹۶-۱۳۹۷ ارقام: میلیون ریال

ردیف	شرح	عملکرد ۱۳۹۶	عملکرد ۱۳۹۷	رشد عملکرد نسبت به ۱۳۹۶	مصوب ۱۳۹۶	مصوب ۱۳۹۷	رشد مصوب نسبت به ۱۳۹۶
۱	استانی	۳,۶۷۶,۷۵۷	۴,۲۲۲,۸۱۸	۱۴/۸۵٪	۷,۹۲۵,۴۳۸	۵,۷۱۲,۱۷۷	-۲۷/۹۲٪
۲	ملی استانی شده	۲۲۱,۹۹۸	۷۴۶,۵۲۹	۲۳۶/۲۷٪	۹۵۲,۸۰۴	۸۱۶,۰۸۱	-۱۴/۳۴٪

مأخذ: خزانه معین استان.

✓ عملکرد اعتبارات هزینه ای به تفکیک هفت فصل

ارقام جدول ۱۵-۴-۲-۳ در خصوص عملکرد اعتبارات هزینه ای این اداره کل به تفکیک فصول نشان دهنده آن است که از لحاظ عملکردی، بیشترین رشد در فصل اول (جبران خدمات کارکنان معادل ۶٪) و کمترین رشد (۱۱-٪) در فصل پنجم (رفاه اجتماعی) اتفاق افتاده است. در جدول ذیل عملکرد و مصوب اعتبارات هزینه ای به تفکیک هفت فصل نشان داده شده است.

جدول ۱۵-۴-۲-۳ - عملکرد اعتبارات هزینه ای به تفکیک فصول ۱۳۹۶-۱۳۹۷ ارقام : میلیون ریال

ردیف	شرح	عملکرد ۱۳۹۶	عملکرد ۱۳۹۷	رشد عملکرد نسبت به ۱۳۹۶	مصوب ۱۳۹۶	مصوب ۱۳۹۷	رشد مصوب نسبت به ۱۳۹۵
۱	جبران خدمات کارکنان	۶۶,۶۳۳	۷۰,۳۶۹	۶%	۶۳۲/۸.۶۶	۷۳,۳۴۶	۱۰%
۲	استفاده از کالا و خدمات	۱۳,۵۴۶	۱۳,۶۰۱	۱%	۱۳,۵۴۶	۱۴,۱۰۷	۴%
۳	هزینه اموال و دارایی	-	-	-	-	-	-
۴	یارانه ها	-	-	-	-	-	-
۵	رفاه اجتماعی	۲۶,۵۱۷	۲۳,۶۴۸	-۱۱%	۲۶,۵۱۷	۲۷,۰۴۱	۲%
۶	کمک بلا عوض	-	-	-	-	-	-
۷	سایر	۳,۲۱۳	۳,۲۰۶	۱%	۳,۲۱۳	۲۰۸/۲۲.۳	۰

فصول ۳ و ۴ و ۶ مطابق موافقت نامه اعتبار ندارد.

مأخذ : دیحسابی اداره کل امور اقتصادی و دارایی خراسان رضوی.

۱۵-۵. جمع بندی و ارائه توصیه های سیاستی

در ذیل چند توصیه سیاستی جهت تخصیص بهینه تر بودجه پیشنهاد می شود تا بر اساس قابلیت ها و وضعیت موجود از حیث دسترسی به امکانات، توزیع صورت پذیرد. کمالینکه استفاده از شاخص کارایی، باعث می شود توان جذب بودجه و زیرساخت های استان، در تخصیص بودجه در نظر گرفته شود.

❖ در راستای کاهش شکاف بودجه استانی در هر دوره، بودجه کل و بودجه تملک دارایی های سرمایه ای، سهم- نسبی استان های کمتر توسعه یافته نسبت به استان های توسعه یافته افزایش یابد.

❖ دولت سهم بودجه نفتی استان های فقیرتر نسبت به استان های توسعه یافته تر را افزایش دهد و عمده منابع بودجه استان های ثروتمند و توسعه یافته از محل منابع مالی داخلی خود آن استان ها شامل درآمدهای مالیاتی تأمین گردد.

❖ بر انضباط بودجه ای افزوده شود و بودجه جاری دستگاه ها تا حد ممکن تعدیل گردد و از محل صرفه جویی های صورت گرفته، بودجه بیشتری به استان های کمتر توسعه یافته تخصیص داده شود.

❖ نگاهی دوباره به طبقه بندی درآمدها و وظایف دولت به ملی و استانی در جهت گسترش تمرکززدایی و برقراری سطح متعادل از توسعه در مناطق مختلف کشور ضروری است. این نگاه باید مستلزم افزایش اقلام درآمدی استانی همپای واگذاری بیشتر از سطح ملی به سطوح استانی باشد.

❖ از ورود ملاحظات سیاسی و انتخاباتی دولت و همچنین تعلقات سیاسی و حزبی مسئولین استانی به موضوع کارشناسی و اقتصادی توزیع و تخصیص بودجه های استانی جلوگیری شود.

❖ بودجه های تملک دارایی های سرمایه ای زیربنایی را با فعالیت های بخش خصوصی مرتبط سازند.

❖ در کشور از روش های نوین و کاراتری در زمینه بودجه نویسی و برآورد اقلام استفاده گردد. بدین منظور از افراد متخصص که در این زمینه دانش کسب کرده اند، بهره گرفته شود تا تمام جوانب سیاست های اخذ شده توسط دولت را بر متغیرهای کلان به درستی پیش بینی نمایند.

فصل شانزدهم

نظام مالیاتی استان

پیشگفتار

مالیات یکی از ابزارهای سیاست مالی در تنظیم فعالیتهای مختلف اقتصادی در رسیدن به تعادل اقتصادی و عدالت اجتماعی است. سیاستهای مالیاتی از طریق تصحیح و تثبیت فعالیتهای اقتصادی در بخشهای مختلف، نه تنها به تأمین منابع مالی دولت، بلکه به رشد و توسعه اقتصادی نیز می‌تواند کمک کند. دولت با استفاده از سیاستهای مالیاتی مناسب و ترکیب بهینه مالیاتهای مستقیم و غیرمستقیم، می‌تواند به نحو مؤثرتری به اهداف تخصیص منابع، بازتوزیع درآمد و عدالت اجتماعی نزدیک‌تر شود. به عبارت دیگر، نظریه مالیات‌بندی بهینه در ادبیات مالیاتی در راستای در نظر گرفتن ملاحظات عدالت و برابرسازی مطرح و گسترش یافته است. همچنین مالیات در نظام اقتصادی کشورها یکی از منابع مهم درآمدی است که علاوه بر تأمین منابع بودجه دولت، در اجرای سیاست‌ها و راهبردهای اقتصادی تعیین شده نیز نقش بارزی ایفا می‌کند. هدف این بخش، بررسی وضعیت درآمدهای مالیاتی استان در سال ۱۳۹۷ و مقایسه با مدت مشابه سال قبل بوده است.

۱۶- نظام مالیاتی استان

۱۶-۱. سیاستهای مالیاتی و جهت‌گیری‌های استان

➤ الف: ارتباطات رسانه‌ای

- ❖ تهیه و ارسال اخبار و گزارش‌ها از رویدادها و برنامه‌های اداره کل و موضوعات مرتبط با مالیات به منظور انعکاس در سایت سازمان و نشریه سامان.
- ❖ ارسال اخبار و گزارش‌ها برای رسانه‌ها.
- ❖ تهیه اطلاعیه‌های خبری و پیام‌های مالیاتی و انتشار آنها از طریق رسانه‌های استانی.
- ❖ پاسخگویی به رسانه‌های استانی، برقراری ارتباط با خبرنگاران و در صورت لزوم تهیه جوابیه.
- ❖ بررسی مطالب و خبرهای مربوط به اداره کل و حوزه مالیات در مطبوعات و خبرگزاری‌ها و تهیه بولتن جهت اطلاع مدیر.
- ❖ برگزاری نشست‌های خبری با حضور مسئولان اداره کل امور مالیاتی و فراهم‌سازی زمینه مصاحبه خبرنگاران با مسئولان اداره کل با محوریت برنامه‌های خدمت‌رسانی به مؤدیان استان جهت اطلاع‌رسانی و فرهنگ‌سازی مالیاتی.
- ❖ هماهنگی با روابط عمومی سازمان پیش از هرگونه مصاحبه مدیران ادارات کل با رسانه‌ها.
- ❖ به روز نمودن وب‌سایت اداره کل و انعکاس اخبار و اطلاعات در آن.

➤ ب: اطلاع‌رسانی و فرهنگ‌سازی:

ابزارهای محیطی:

- ❖ اکران اطلاعیه‌ها و پیام‌های مالیاتی در قالب دیوارنگاره، بیلبرد، عرشه پل، لمپست و بنر.
- ❖ بهره‌گیری مؤثر از ظرفیت فناوری‌های اطلاعاتی در سطح شهر از قبیل تلویزیون شهری، تلویزیون‌های نصب‌شده در ادارات، نمایشگر LED و...
- ❖ بهره‌گیری از فضای اطلاع‌رسانی مترو و همچنین در ایستگاه‌های اتوبوس.
- ❖ نام‌گذاری میادین و خیابان‌های شهر، اماکن عمومی، پارک‌ها، پل‌ها و دیگر زیرساخت‌های شهری که بودجه ساخت آنها از طریق مالیات تأمین می‌شود، با عنوان "مالیات" در جهت آگاه‌سازی شهروندان با موارد مصرف و هزینه‌کرد مالیات در جامعه.

❖ برقراری ارتباط با روابط عمومی برخی دستگاه‌های اجرایی به منظور تبیین سیاست‌ها و اهداف نظام مالیاتی، اطلاع‌رسانی اقدامات و هم‌افزایی در جهت پیشبرد سیاست‌ها، از جمله شهرداری‌ها، وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، آموزش و پرورش، صنعت، معدن، تجارت و...

صدا و سیما:

- ❖ ایجاد زمینه مناسب به منظور پخش اطلاعیه‌ها و تیزرهای تولید شده توسط دفتر روابط عمومی سازمان از شبکه صدا و سیما استان.
- ❖ هماهنگی و برنامه‌ریزی جهت حضور مدیرکل استان در برنامه‌های میزگرد و گفتگو محور با مضمون مواعید خوداظهاری مالیاتی و تکالیف مؤدیان.
- ❖ حضور مدیرکل استان در برنامه‌های خبری صدا و سیما استان.
- ❖ تولید برنامه‌های مشارکتی به منظور فرهنگ‌سازی مالیاتی.
- ❖ پخش برنامه‌های فرهنگی با مضمون مفاهیم مالیاتی.

استفاده از سامانه پیام کوتاه:

➤ ارسال پیام‌های کوتاه هدفمند به مؤدیان جهت آگاه‌سازی از وظایف مؤدیان (اعلام مواعید ارسال اظهارنامه، صورت معاملات فصلی یا سایر تکالیف قانونی).

➤ ج: ارتباطات مردمی:

- ❖ برنامه‌ریزی دقیق به منظور اطلاع‌رسانی مؤثر سامانه ارتباط مردمی ۱۵۲۶ به مؤدیان استان از اردیبهشت ماه لغایت پایان تیرماه.
- ❖ حرکت به سمت بهره‌گیری حداکثری از ظرفیت سامانه ارتباط مردمی ۱۵۲۶ به طور مستمر و در طول سال به طوری که مؤدیان محترم مالیاتی حداکثر تعامل با سازمان را از طریق این سامانه به عمل آورند.
- ❖ ارائه پاسخ لازم به پیام‌های تلفنی مؤدیان و پیام‌های ارسالی به صندوق پستی روابط عمومی استان.
- ❖ تجزیه و تحلیل پیام‌های مردمی و ارسال نتایج جهت بهره‌برداری مدیرکل و ارسال گزارش برای دفتر روابط عمومی سازمان.
- ❖ پاسخگویی به سوالات و مشکلات مالیاتی مؤدیان.
- ❖ ارتباط با مجامع و سازمان‌ها در راستای تحقق اهداف سازمان و اداره کل (به ویژه اصناف و اتحادیه‌ها).

➤ د: انتشارات:

- ❖ تهیه بولتن اخبار مالیاتی و اقتصادی استان.
- ❖ انتشار مطالب مالیاتی به منظور اطلاع‌رسانی و فرهنگ‌سازی مالیاتی در قالب پوستر، بروشور و کتابچه راهنما.

➤ مناسبت‌ها و همایش‌ها:

- ❖ برگزاری مراسم ویژه روز مالیات با حضور مسئولان استانی.
- ❖ حضور در نماز جمعه در هفته فرهنگ مالیاتی و ایراد سخنرانی در خصوص ضرورت و اهمیت پرداخت مالیات و تبیین آثار پرداخت مالیات به منظور ارتقای فرهنگ مالیاتی در جامعه.
- ❖ هماهنگی با امام جمعه استان و شهرستان‌های استان جهت ایراد سخنرانی در هفته فرهنگ مالیاتی در خصوص اهمیت پرداخت مالیات.
- ❖ برگزاری مسابقات فرهنگی و ورزشی با موضوع مالیات.

❖ برگزاری مراسم، جشن‌ها، همایش‌ها و نمایشگاه‌های مختلف به مناسبت‌های ملی، مذهبی و فرهنگی و تبیین نقش مالیات در رشد و توسعه پایدار کشور.

۱۶-۲. بررسی وضعیت تحولات مالیاتی

فراهم کردن شرایط برای توسعه فضای کسب و کار، رونق تولید و افزایش صادرات و همچنین خروج از رکود از جمله سیاست‌های مالیاتی در قانون مالیات‌های مستقیم می‌باشد. هدفمندسازی مشوق‌ها و معافیت‌های مالیاتی (به شرح ذیل) موجب بهبود فضای کسب و کار و رونق سرمایه‌گذاری و تولید و همچنین رفع تبعیض‌های مالیاتی و گسترش عدالت مالیاتی گردیده است.

الف- مشوق‌ها و معافیت‌ها، تسهیلاتی را برای اشخاص حقیقی در نظر گرفته است که موانع و مشکلات پیش‌روی فعالان اقتصادی تا حد چشمگیری مرتفع شده و زمینه رشد و رونق اقتصادی را فراهم کرده است.

ب- مهم‌ترین رویکرد قانون مالیات‌های مستقیم برای حمایت از تولید، ساماندهی معافیت‌های مالیاتی، منطقی‌سازی نرخ مالیاتی در حوزه اشخاص حقیقی، افزایش سقف بدهی در مورد ممنوع الخروجی به منظور تشویق فعالان اقتصادی به پرداخت مالیات، ایجاد انگیزه کسب و کار و هدفمندسازی معافیت‌های مالیاتی بوده است.

ج- هدفمندسازی معافیت‌های مالیاتی در بخش‌های صادرات، تولید، بورس، کشاورزی، گردشگری، بهداشت و درمان، حقوق کارکنان، شرکت‌های دانش‌بنیان، فعالیت‌های پژوهشی و تحقیقاتی و همچنین ایجاد مشوق‌های جدید مالیاتی برای فعالان اقتصادی به منظور افزایش سرمایه‌گذاری‌های اقتصادی و جذب سرمایه‌گذاری‌های خارجی مدنظر قرار گرفته است.

د- ماده ۱۳۸ مکرر قانون مالیات‌های مستقیم دربرگیرنده مشوق‌هایی است که در جهت رفع موانع تولید و ایجاد فضای رقابتی در تولید لحاظ شده است.

۱۶-۳. بررسی و تحلیل عملکرد وصولی انواع درآمدهای مالیاتی

✓ عملکرد درآمدهای مالیاتی به تفکیک مستقیم و غیر مستقیم

از مجموع درآمدهای مالیاتی، درآمدهای مالیاتی مستقیم در سال ۱۳۹۷ نسبت به مدت مشابه سال قبل معادل ۲۲/۱۶٪ رشد داشته است. درآمدهای مالیاتی غیرمستقیم نیز ۴/۹۹٪ در سال ۱۳۹۷ نسبت به سال ۱۳۹۶ کاهش رشد داشته است. جدول ۱۶-۳-۱ این مطلب را گویاتر نشان می‌دهد.

جدول ۱۶-۳-۱- عملکرد درآمدهای مالیاتی به تفکیک مستقیم و غیر مستقیم ۱۳۹۷-۱۳۹۶

ارقام: میلیون ریال

شرح	عملکرد دوازده ماهه ۹۶	عملکرد دوازده ماهه ۹۷	رشد عملکرد نسبت به ۹۶
مجموع مالیات مستقیم	۱۳,۴۸۲,۰۹۳	۱۶,۴۷۱,۰۵۵	۲۲/۱۶٪
مجموع مالیات غیر مستقیم	۲۱۳,۶۹۸,۱۱	۱۱,۱۱۳,۳۰۸	۴/۹۹٪-

مأخذ: خزانه معین استان.

همچنین مصوب مالیات‌های مستقیم در سال ۱۳۹۷، معادل ۲/۰۶٪ کاهش رشد و مصوب مالیات‌های غیرمستقیم نیز معادل ۱۶/۴۷٪ نسبت به مدت مشابه سال قبل رشد داشته‌اند (جدول ۱۶-۳-۲).

جدول ۱۶-۳-۲ - مصوب درآمدهای مالیاتی به تفکیک مستقیم و غیر مستقیم ۱۳۹۷-۱۳۹۶

شرح	مصوب دوازده ماهه ۹۶	مصوب دوازده ماهه ۹۷	رشد مصوب نسبت به ۹۶
مجموع مالیات مستقیم	۱۷,۵۴۷,۲۳۷	۱۷,۱۸۴,۴۸۱	۲/۰۶٪-
مجموع مالیات غیر مستقیم	۱۱,۹۲۷,۷۱۵	۱۳,۸۹۲,۴۹۹	۱۶/۴۷٪

مأخذ: خزانه معین استان.

✓ مالیات مستقیم و غیرمستقیم به تفکیک اجزاء

جدول ۱۶-۳-۳- مالیات مستقیم و غیر مستقیم به تفکیک اجزاء ارقام: میلیون ریال

شرح	عملکرد دوازده ماهه ۹۶	عملکرد دوازده ماهه ۹۷	مصوب (سهمیه) دوازده ماهه سال ۹۷	درصد تحقق	درصد عدم تحقق	رشد نسبت به ۹۶
مالیات اشخاص حقوقی غیر دولتی	۵,۲۶۹,۱۴۰	۶,۷۰۷,۳۳۵	۶,۷۵۷,۵۴۴	۹۹.۲۶	۰.۷۴	۲۷.۲۹٪
مالیات حقوق بخش عمومی	۲,۵۵۲,۱۸۴	۲,۶۹۷,۸۱۴	۳,۰۴۱,۷۱۶	۸۸.۶۹	۱۱.۳۱	۵.۷۱٪
مالیات حقوق کارکنان بخش خصوصی	۱,۴۵۴,۰۲۶	۱,۶۸۸,۲۶۷	۱,۷۶۳,۵۷۶	۹۵.۷۳	۴.۲۷	۱۶.۱۱٪
مالیات مشاغل	۲,۳۹۶,۹۶۳	۲,۸۶۱,۶۸۵	۳,۳۹۳,۲۱۲	۸۴.۳۴	۱۵.۶۶	۱۹.۳۹٪
مالیات مستغلات	۵۸۶,۵۷۷	۸۶۸,۱۷۴	۷۷۳,۵۳۴	۱۱۲.۲۳	-۱۲.۲۳	۴۸.۰۱٪
مالیات متفرقه بر درآمد	۴,۳۹۲	۵,۲۳۲	۶۰۷	۸۶۱.۹۴	-۷۶۱.۹۴	۱۹.۱۳٪
مالیات بر درآمد	۶,۹۹۴,۱۴۲	۸,۱۲۱,۱۷۲	۸,۹۷۲,۶۴۵	۹۰.۵۱	۹.۴۹	۱۶.۱۱٪
مالیات ارث	۳۱۳,۸۰۴	۳۷۱,۰۰۲	۳۸۱,۲۵۲	۹۷.۳۱	۲.۶۹	۱۸.۲۳٪
مالیات انتقالی	۴,۳۹۷	۵,۶۲۷	۴,۶۸۱	۱۲۰.۲۱	-۲۰.۲۱	۲۷.۹۷٪
نقل و انتقال سرقفلی	۴۰۰,۲۹۵	۶۴۲,۹۷۶	۴۹۵,۵۹۲	۱۲۹.۷۴	-۲۹.۷۴	۶۰.۶۳٪
نقل و انتقال سهام	۸۸,۷۷۷	۱۲۷,۱۲۳	۱۰۳,۷۶۵	۱۲۲.۵۱	-۲۲.۵۱	۴۳.۱۹٪
نقل و انتقال املاک	۲۸۵,۰۷۴	۳۶۷,۰۳۹	۳۳۵,۹۷۳	۱۰۹.۲۵	-۹.۲۵	۲۸.۷۵٪
حق نمبر	۱۲۶,۴۶۴	۱۲۸,۷۸۱	۱۳۳,۰۲۹	۹۶.۸۱	۳.۱۹	۱.۸۳٪
مالیات بر ثروت	۱,۲۱۸,۸۱۱	۱,۶۴۲,۵۴۸	۱,۴۵۴,۲۹۲	۱۱۲.۹۴	-۱۲.۹۴	۳۴.۷۷٪
کل مالیات مستقیم	۱۳,۴۸۲,۰۹۳	۱۶,۴۷۱,۰۵۵	۱۷,۱۸۴,۴۸۱	۹۵.۸۵	۴.۱۵	۲۲.۱۷٪
دو درصد مالیات سایر کالاها و خدمات	۱,۳۳۵	۰	۷۵۸	۰.۰۰	۱۰۰.۰۰	-۱۰۰.۰۰٪
عوارض خروج از کشور	۱۴۷,۴۹۲	۳۴۴,۷۸۲	۴۰۶,۱۲۲	۸۴.۹۰	۱۵.۱۰	۱۳۳.۷۶٪
مالیات بر فروش سیگار	۶,۳۳۰	۵,۱۳۵	۶,۲۹۷	۸۱.۵۵	۱۸.۴۵	-۱۸.۸۸٪
مالیات بر نقل و انتقال اتومبیل	۴۳۸,۴۵۴	۶۴۲,۴۸۸	۵۲۲,۴۵۷	۱۲۲.۹۷	-۲۲.۹۷	۴۶.۵۳٪
شماره گذاری خودرو	۱۶۸,۳۷۸	۲۲,۹۳۳	۲۸۳,۶۶۱	۸.۰۸	۹۱.۹۲	-۸۶.۳۸٪
مالیات بر ارزش افزوده	۱۰,۳۳۰,۰۶۴	۱۰,۰۹۷,۹۷۰	۱۰,۵۶۱,۰۰۳	۹۵.۶۲	۴.۳۸	-۲.۲۵٪
یک درصد نرخ مالیات بر ارزش افزوده	۶۰۶,۱۶۰	۰	۲,۱۱۲,۲۰۱	۰.۰۰	۱۰۰.۰۰	-۱۰۰.۰۰٪
مالیات بر کالا و خدمات (غیر مستقیم)	۱۱,۶۹۸,۲۱۳	۱۱,۱۱۳,۳۰۸	۱۳,۸۹۲,۴۹۹	۸۰.۰۰	۲۰.۰۰	-۵.۰۰٪
جمع مالیاتهای مستقیم و غیر مستقیم	۲۵,۱۸۰,۳۰۶	۲۷,۵۸۴,۳۶۳	۳۱,۰۷۶,۹۸۰	۸۸.۷۶	۱۱.۲۴	۹.۵۵٪

مأخذ: خزانه معین استان.

مالیات اشخاص حقوقی غیردولتی

عملکرد درآمدهای مالیاتی از محل مالیات اشخاص حقوقی غیردولتی در سال ۱۳۹۷ مبلغ ۶,۷۰۷,۳۳۵ میلیون ریال بوده که نسبت به مدت مشابه سال قبل (۵,۲۶۹,۱۴۰ میلیون ریال)، معادل ۲۷/۲۹٪ رشد داشته است. همچنین نسبت به درآمدهای مصوب سال ۱۳۹۷ (۶,۷۵۷,۵۴۴ میلیون ریال) معادل ۹۹/۲۶ درصد تحقق داشته است.

مالیات بر درآمد

مالیات بر درآمد شامل مالیات حقوق بخش عمومی، حقوق کارکنان بخش خصوصی، مالیات مشاغل، مستغلات و متفرقه بر درآمد می‌باشد. مجموع درآمدهای مالیات از محل مالیات بر درآمد در سال ۱۳۹۷ مبلغ ۸,۱۲۱,۱۷۲ میلیون ریال بوده که نسبت به مدت مشابه سال قبل (۶,۹۹۴,۱۴۲ میلیون ریال) معادل ۱۶/۱۱٪ رشد داشته است. همچنین نسبت به درآمدهای مصوب سال ۱۳۹۷ (۸,۹۷۲,۶۴۵ میلیون ریال) معادل ۹۰/۵۱٪ تحقق داشته است.

مالیات بر ثروت

مالیات بر ثروت شامل مالیات ارث، اتفاقی، نقل و انتقال سرقفلی، نقل و انتقال سهام، نقل و انتقال املاک و حق تمبر می‌باشد. عملکرد سال ۱۳۹۷، مبلغ ۱,۶۴۲,۵۴۸ میلیون ریال بوده که نسبت به مدت مشابه سال قبل (۱,۲۱۸,۸۱۱ میلیون ریال) معادل ۳۴/۷۷٪ رشد داشته است. همچنین نسبت به مصوب سالانه ۱۳۹۷ (۱,۶۴۲,۵۴۸ میلیون ریال) معادل ۱۱۲/۹۴٪ تحقق داشته است.

مالیات بر کالا و خدمات (مالیات غیرمستقیم)

عملکرد مالیات‌های غیرمستقیم در سال ۱۳۹۷، مبلغ ۱۱,۱۱۳,۳۰۸ میلیون ریال بوده که نسبت به مدت مشابه سال قبل (۱۱,۶۹۸,۲۱۳ میلیون ریال) معادل ۵/۰۰٪ کاهش رشد داشته است. همچنین نسبت به مصوب سالانه ۱۳۹۷ (۱۳,۸۹۲,۴۹۹ میلیون ریال) معادل ۸۰/۰۰٪ تحقق داشته است.

✓ اقلام عمده تشکیل دهنده درآمدهای مالیاتی

از مهم‌ترین اقلام تشکیل دهنده درآمدهای مالیاتی سال ۱۳۹۷ استان خراسان رضوی مالیات بر ارزش افزوده، مالیات- اشخاص حقوقی غیر دولتی، مالیات حقوق، مشاغل، مستغلات، نقل و انتقال اتومبیل، سرقفلی، نقل و انتقال املاک و ارث را نام برد. جدول ۱۶-۳-۴ عملکرد این ردیف‌های مالیاتی طی سال‌های ۱۳۹۶ و ۱۳۹۷ نشان می‌دهد.

جدول ۱۶-۳-۴- اقلام عمده تشکیل دهنده درآمدهای مالیاتی ۱۳۹۶-۱۳۹۷

ردیف	شرح	عملکرد دوازده ماهه ۹۶	عملکرد دوازده ماهه ۹۷	مصوب سال ۹۷	درصد تحقق	رشد نسبت به ۹۶
۱	مالیات بر ارزش افزوده	۲۴,۲۹۳,۱۰	۹۷۰,۰۹۷۱۰	۲۰۴,۶۷۳,۲۱	۶۷.۷۹	۰.۶-٪۷
۲	مالیات اشخاص حقوقی غیر دولتی	۵,۲۶۹,۱۴۰	۶,۷۰۷,۳۳۵	۶,۷۵۷,۵۴۴	۹۹.۲۶	٪۲۷.۲۹
۳	مالیات حقوق بخش عمومی	۲,۵۵۲,۱۸۴	۲,۶۹۷,۸۱۴	۳,۰۴۱,۷۱۶	۸۸.۶۹	٪۵.۷۱
۴	مالیات مشاغل	۲,۳۹۶,۹۶۳	۲,۸۶۱,۶۸۵	۳,۳۹۳,۲۱۲	۸۴.۳۴	٪۱۹.۳۹
۵	مالیات حقوق کارکنان بخش خصوصی	۱,۴۵۴,۰۲۶	۱,۶۸۸,۲۶۷	۱,۷۶۳,۵۷۶	۹۵.۷۳	٪۱۶.۱۱
۶	مالیات مستغلات	۵۸۶,۵۷۷	۸۶۸,۱۷۴	۷۷۳,۵۳۴	۱۱۲.۲۳	٪۴۸.۰۱
۷	مالیات بر نقل و انتقال اتومبیل	۴۳۸,۴۵۴	۶۴۲,۴۸۸	۵۲۲,۴۵۷	۱۲۲.۹۷	٪۴۶.۵۳
۸	نقل و انتقال سرقفلی	۴۰۰,۲۹۵	۶۴۲,۹۷۶	۴۹۵,۵۹۲	۱۲۹.۷۴	٪۶۰.۶۳
۹	مالیات ارث	۸۰۴,۳۱۳	۰۰۲,۳۷۱	۲۵۲,۳۸۱	۱.۳۹۷	۲۳.٪۱۸
۱۰	نقل و انتقال املاک	۲۸۵,۰۷۴	۳۶۷,۰۳۹	۳۳۵,۹۷۳	۱۰۹.۲۵	٪۲۸.۷۵

مآخذ: خزانه معین استان.

✓ نسبت درآمدهای مالیاتی به درآمدهای عمومی استان

نسبت درآمدهای مالیاتی به درآمدهای عمومی استان یکی از مهم‌ترین شاخص‌ها به منظور بررسی عملکرد بومی و استانی محسوب می‌شود و سهم اداره کل امور مالیاتی استان در خصوص تحقق درآمدهای عمومی استان نشان می‌دهد.

نسبت درآمدهای مصوب مالیاتی به مجموع درآمدهای عمومی در سال ۱۳۹۶، معادل ۹۰/۷۵٪ و در سال ۱۳۹۷، معادل ۸۷/۶۰٪ بوده است. همچنین نسبت عملکرد درآمدهای مالیاتی به درآمدهای عمومی در سال‌های ۱۳۹۶ و ۱۳۹۷ به ترتیب معادل ۹۱/۷۳٪ و ۹۱/۱۸٪ درصد بوده است. جدول ۱۶-۳-۵ این مطلب را گویاتر نشان می‌دهد.

ارقام: میلیون ریال

جدول ۱۶-۳-۵-نسبت درآمدهای مالیاتی به درآمدهای عمومی

ردیف	شرح	سال ۱۳۹۶	سال ۱۳۹۷	نسبت درآمدهای مالیاتی به درآمدهای عمومی سال ۱۳۹۶	نسبت درآمدهای مالیاتی به درآمدهای عمومی سال ۱۳۹۷
۱	درآمدهای مالیاتی (مصوب)	۹۵۲,۷۴,۴۹۲	۸۰,۹۰۷۶,۳۱	۷۵.٪۹۰	٪۸۷.۶۰
۲	درآمدهای عمومی (مصوب)	۰,۷۱۴۷۷,۳۲	۵۰۴,۲,۴۷۵۳		
۳	درآمدهای مالیاتی (عملکرد)	۳۰۶,۱۸۰,۵۲	۶۳,۳۵۸۴,۷۲	٪۹۱.۷۳	٪۹۱.۱۸
۴	درآمدهای عمومی (عملکرد)	۶۴۱,۴۴۷,۷۲	۴۳۲,۲۵۰,۳۰		

مأخذ: خزانه معین استان.

۱۶-۴. جمع‌بندی و ارائه توصیه‌های سیاستی

جمع‌آوری مالیات در ایران مشکلاتی دارد که از آن جمله می‌توان به مواردی همچون ندانستن میزان درآمد مؤدیان، مستند نبودن میزان درآمد مؤدیان، نبود امکان مبادله کامل اطلاعات، نبود یک نظام نظارت و پیگیری برای اخذ مالیات، نبود امکان تهیه آمارها و گزارش‌های دقیق مالیاتی و متناسب نبودن میزان مالیات با توجه به ارزش روز کالا اشاره کرد. استان خراسان رضوی نیز از این وضعیت مستثنی نبوده و وجود مشکلات فراوان در فرآیند اخذ مالیات موجب عدم تحقق اهداف بودجه در بسیاری از موارد بوده است. در ذیل، توصیه‌های سیاستی جهت وصول بیش از پیش درآمدهای مالیاتی پیشنهاد می‌گردد.

❖ افزایش مالیات‌ها از طریق کاهش عدد فرار مالیاتی در استان و شناسایی افراد حقیقی و حقوقی که تاکنون مالیات پرداخت نمی‌کردند.

❖ تسریع در اجرای طرح جامع مالیاتی و نظام مالیات بر ارزش افزوده.

❖ شناسایی راهکار برای اخذ مالیات از کارکنان مستقل و فامیلی که در بخش غیر رسمی بازار کار فعالیت دارند.

❖ تعامل مستمر و مؤثر سیستم مالیاتی با سایر دستگاههای اجرایی از جمله اداره کار، بیمه، شهرداری و... به عنوان مثال امکان دسترسی امور مالیاتی به لایه های GIS شهرداری(واحدیابی).

❖ درآمد سرانه تأثیر مثبت بر تلاش مالیاتی دارد؛ با افزایش درآمد سرانه در استان می‌توانیم نسبت T/GDP را در استان افزایش دهیم.

❖ افزایش نرخ تورم موجب افزایش فعالیت‌های غیرمولد شده(مانند فعالیت‌های واسطه‌گری و دلالی، خرید و فروش مسکن و زمین و...) که نتیجه آن افزایش اقتصاد زیرزمینی و کاهش نسبت مالیاتی است.

❖ افزایش سهم ارزش افزوده بخش‌های خدمات و صنعت تأثیر مثبت و معنی‌داری بر تلاش مالیاتی دارد.

❖ بخش خدمات و ساختمان در اقتصاد استان(حدود ۷۰٪ سهم در GDP) بسیار بزرگ و اثر گذار هستند و درصد بالایی از اشتغال را به خود اختصاص داده‌اند؛ بنابراین توجه ویژه به بخش ساختمان و خدمات با استفاده از الگوی مالیات در کشورهای پیشرفته در این حوزه می‌تواند ایجاد کننده پایه‌های وسیع مالیاتی باشد.

فصل هفدهم

بازار کار استان

خلاصه بازار کار استان :

- خراسان رضوی با نه پله بهبود نسبت به سال قبل، پانزدهمین استان بیکار کشور است.
- نرخ بیکاری در خراسان رضوی از ۱۱/۲ درصد در سال ۹۶ به ۱۰/۷ درصد در سال ۹۷ رسیده است و پایین تر از میانگین کشوری (۱۲/۱ درصد) قرار دارد.
- نرخ مشارکت اقتصادی در خراسان رضوی از ۴۴ درصد در سال ۹۶ به ۴۳/۱ درصد در سال ۹۷ رسیده است و بالاتر از میانگین کشوری (۴۰/۵ درصد) قرار دارد ولی نسبت به سال قبل کاهش داشته است.

۱۷-۱. سیاست‌های ایجاد اشتغال و جهت‌گیری‌های استان

ارزیابی عملکرد گذشته و تامل نسبت به علل بروز وضعیت‌های مناسب و نامناسب اقتصادی گذشته از اساسی‌ترین گام‌های حرکت به سمت تحول و تصمیم‌گیری‌های مناسب‌تر می‌باشد. سند توسعه اشتغال با رویکرد ارزیابی عملکرد گذشته، شناخت موانع، نقاط قوت و ضعف، فرصت‌ها و تهدیدهای توسعه اشتغال و سرمایه‌گذاری و ارائه برنامه عملیاتی توسعه اشتغال استان در دوره برنامه پنجم توسط جهاد دانشگاهی در استان تهیه و تدوین گردید.

هدف گذاری اشتغال استان در برنامه پنجم، بر اساس بررسی‌ها و نتایج نهایی سند توسعه اشتغال استان، ایجاد ۴۲۲ هزار شغل جدید طی مجموع سالهای برنامه پنجم برای دستیابی به نرخ بیکاری ۷ درصد و جلوگیری از بالاتر رفتن آن بوده است.

درخصوص این سند لازم به ذکر است که بنا به دلایلی از جمله عدم تحقق سرمایه‌گذاری‌های پیش‌بینی شده جهت ایجاد اشتغال در طول برنامه و مشکلات وقت و ابلاغ و پشتیبانی نشدن آن از سوی استانداری به دستگاه‌های اجرایی، با موفقیت اجرا و پایش نگردید.

۱۷-۲. بررسی وضعیت تحولات بازار کار

تحولات عرضه نیروی کار

عرضه نیروی کار یک جامعه را منابع انسانی حاضر در بازار کار تشکیل می‌دهد و عوامل مؤثر بر آن عبارتند از حقوق و دستمزد، جمعیت فعال، درآمدهای غیرکاری، سواد و تخصص، وضعیت تاهل، بعد خانوار و پویایی اقتصاد. (سطح تولید، نرخ رشد، رکود و رونق)

جدول ۱۷-۱- اطلاعات بازار کار استان بر اساس تعداد (نفر) در سالهای ۹۷-۱۳۹۶

سال	جمعیت ۱۰ساله و بیشتر	جمعیت فعال	تعداد کل بیکاران	تعداد کل شاغلان	تعداد شاغلان در بخشهای مختلف			اظهار نشده
					کشاورزی	صنعت	خدمات	
۹۶	۵,۲۴۵,۵۶۵	۲,۳۱۵,۲۸۱	۲۶۳,۹۲۴	۲,۰۵۱,۳۵۶	۳۵۲,۸۳۳	۸۰۲,۰۸۰	۸۹۶,۴۴۳	۰
۹۷	۵,۲۷۰,۳۵۱	۲,۲۷۱,۵۳۷	۳۲۶,۰۷۹۶	۲,۰۲۷,۹۲۲	۳۹۱,۳۸۹	۶۸۱,۳۸۱	۹۵۵,۱۵۱	۰

ماخذ: طرح نیروی کار ۱۳۹۶ و ۱۳۹۷- مرکز آمار ایران

بر اساس آمار، در سال ۹۷ نسبت به سال قبل جمعیت فعال و تعداد شاغلان استان روند کاهشی داشته است که نشان دهنده کاهش نرخ مشارکت اقتصادی می‌باشد. از طرفی تعداد بیکاران نسبت به سال قبل کاهش نشان می‌دهد.

جدول ۱۷-۲- جمعیت در سن کار استان به تفکیک جنسیت طی سالهای ۹۷-۱۳۹۶

سال	جنس	جمعیت ۱۰ ساله و بیشتر	جمعیت فعال	جمعیت غیرفعال	جمعیت شاغل	جمعیت بیکار
۱۳۹۷	مرد	۲۶۴۸۰۸۲	۱۷۴۸۸۰۸	۸۹۹۲۷۴	۱۵۷۹۹۶۳	۱۶۸۸۴۴
	زن	۲۶۲۲۲۶۸	۵۲۲۷۲۸	۲۰۹۹۵۳۹	۴۴۷۹۵۸	۷۴۷۷۰
۱۳۹۶	مرد	۲,۶۰۹,۵۲۳	۱,۷۷۵,۳۱۶	۸۳۴,۲۰۷	۱,۶۱۰,۸۲۶	۱۶۴,۴۹۰
	زن	۲,۶۳۶,۰۴۱	۵۳۹,۹۶۴	۲,۰۹۶,۰۷۷	۴۴۰,۵۳۰	۹۹,۴۳۴

ماخذ: طرح نیروی کار سال ۱۳۹۶- مرکز آمار ایران

در این جدول اطلاعات بازار کار استان را به تفکیک جنسیت ملاحظه می‌کنید. نزدیک بودن جمعیت در سن کار (۱۰ ساله و بیشتر) زن و مرد و اما تفاوت قابل توجه آنها در میزان اشتغال نشان دهنده تبعیض جنسیتی آشکار در بازار کار نامتوازن استان و البته کشور است. این مسئله می‌بایست در سیاست‌گذاری‌های اقتصادی مورد نظر قرار گرفته و ایجاد فرصت‌های شغلی برای هر دو گروه جنسیتی را فراهم نماید.

مقایسه نرخ رشد جمعیت فعال زنان و مردان طی سالهای ۹۰ تا ۹۷ حاکی از رشد بالاتر نرخ فعالیت زنان در مقایسه با مردان می‌باشد. دلایل این امر را می‌توان مربوط به افزایش عرضه نیروی کار از سوی زنان بصورت کمک خرج در منزل، تغییرات فرهنگی و تمایل زنان به فعالیت در اجتماع، افزایش تعداد زنان دارای تحصیلات دانشگاهی و اعمال قانون افزایش حداقل دستمزد به دلیل افزایش هزینه فرصت زنان در مشاغل خانگی دانست.

بین جمعیت فعال زن و مرد در استان اختلاف فاحشی وجود دارد. جمعیت فعال مردان از ۱,۷۷۵,۳۱۶ نفر در سال ۹۶ به ۱۷۴۸۸۰۸ نفر در سال ۹۷ رسیده است و رشد منفی ۱.۵ درصدی داشته است. جمعیت فعال زنان نیز کاهشی بوده است. (از ۵۳۹۹۶۴ نفر به ۵۲۲۷۲۸ در سال ۹۷ رسیده است).

- تحولات تقاضای نیروی کار

بررسی وضعیت تقاضای نیروی کار استان و تحولات ناشی از آن نشان می‌دهد که طی سالهای مورد بررسی ساختار سنی شاغلان از سنین جوانی به میانسالی تغییر پیدا کرده است که این مسئله نشان دهنده بیکاری بیشتر جوانان در سالهای اخیر می‌باشد. دلایل این موضوع می‌تواند افزایش تعداد جوانان و حجیم بودن هرم سنی در سنین جوانی، چند شغله بودن افراد میانسالی، گسترش آموزش عالی و افزایش تعداد فارغ‌التحصیلان دانشگاهی که در سنین جوانی قرار داشته و فاقد آموزش‌های لازم و کاربردی برای جذب در بازار کار می‌باشند و کاهش سرمایه‌گذاری‌ها باشد.

خراسان رضوی هفدهمین استان بیکار کشور است. نرخ بیکاری این استان در سال ۹۷ نسبت به سال قبل از آن حدود ۰.۵ درصد کاهش داشته و از ۱۱.۲ درصد در سال ۹۶ به ۱۰.۷ درصد در سال ۹۷ رسیده است. نرخ بیکاری خراسان رضوی از ابتدای دهه ۹۰ نوساناتی داشته به‌طوری که از ۹.۱ در سال ۹۰ به ۸.۶ درصد در سال ۹۱ کاهش یافته و در سال ۹۲ این رقم باز هم کمتر شده و به ۷.۹ رسیده است؛ اما در سال ۹۳ نرخ بیکاری این استان به یکباره افزایش حدود ۳ درصدی را تجربه کرده و به ۱۰.۸ رسیده و این داستان در سال ۹۴ باز هم تکرار شده اما این بار نرخ بیکاری با افزایش ۲.۵ درصدی به ۱۳.۳ درصد و با ۰.۱ درصد کاهش به ۱۳.۲ درصد در سال ۹۶ رسیده است. طی سالهای ۹۲ تا ۹۵ بیکاری استان افزایش قابل توجه داشته که ناشی از رکود شدید اقتصادی استان و تعطیلی بسیاری از واحدهای تولیدی به دلیل مشکلات نقدینگی، مشکلات ایجاد شده در مؤسسات بزرگ مالی همچنین تشدید رکود در بخش مسکن

و ساختمان بوده است. روند تغییرات نرخ بیکاری در شهرها و روستاها همسو و هم جهت بوده اما سطح بیکاری در مناطق روستایی کمتر از مناطق شهری استان بوده و تغییرات آن با نرخ رشد کمتری همراه بوده است. زیرا بسیاری از مسائلی که موجب تشدید بیکاری در مناطق شهری بوده روی نرخ بیکاری روستاها تاثیر قابل توجه نداشته است. البته در سال ۹۶ نرخ بیکاری با کاهش ۱۰/۸ درصدی در وضعیت بهتری نسبت به کشور قرار گرفته است.

۱۷-۳. بررسی و تحلیل وضعیت شاخص‌ها و متغیرهای مرتبط با نیروی کار

به استناد نتایج طرح‌های اشتغال و بیکاری، نرخ بیکاری استان در سال ۱۳۹۷ نسبت به سال قبل خود کاهش داشته است و از ۱۱/۲ درصد به ۱۰/۷ درصد رسیده است. جدول زیر شاخص نیروی انسانی استان خراسان رضوی را طی سالهای ۱۳۹۷-۱۳۹۶ نشان می‌دهد.

جدول ۱۷-۳ - شاخص‌های نیروی انسانی استان خراسان رضوی طی سالهای ۹۷ - ۱۳۹۶ (درصد)

شاخص	۱۳۹۷	۱۳۹۶
نرخ مشارکت اقتصادی	۴۳/۱	۴۴/۱
نرخ بیکاری	۱۰/۷	۱۱/۲
سهم شاغلان در بخش کشاورزی	۱۹/۳	۲۱/۱
سهم شاغلان در بخش صنعت	۳۳/۶	۳۱/۴
سهم شاغلان در بخش خدمات	۴۷/۱	۴۷/۵

ماخذ: سالنامه آماری استان ۱۳۹۵

لازم به ذکر است که نرخ بیکاری کشور در سال ۹۷، ۱۲ درصد بوده است و با توجه به آمار، نرخ بیکاری استان کمتر از نرخ بیکاری در کشور بوده است. نرخ مشارکت روند صعودی طی کرده است که ناشی از افزایش جمعیت سن کار (۱۰ ساله و بیشتر) استان و ورود آنها به بازار کار بوده است. نرخ مشارکت اقتصادی برای زنان و مردان با روند یکسان اما تفاوت قابل توجه در سطح طی دوره مورد بررسی در حرکت بوده است.

حرکت همسو و صعودی با شیب ملایم برای نرخ مشارکت اقتصادی در مناطق شهری و روستایی نیز مشهود است اما نرخ مشارکت اقتصادی در مناطق روستایی استان در سطحی بالاتر از مناطق شهری قرار گرفته است.

طبق آمار بیشترین میزان بیکاری در بین جوانان (۲۴-۱۵) مشهود است که در سالهای اخیر روند صعودی و فزاینده‌ای را در پیش گرفته است. اغلب این گروه شامل فارغ التحصیلان دانشگاهی با مدرک تحصیلی بالا می‌باشند که به دلیل عدم تعامل مناسب دانشگاه و بازار کار فرصت‌های شغلی مناسب برای آنها ایجاد نشده است. تمهیدات دولت در جهت تلاش برای بهبود فضای کسب و کار در سالهای اخیر و ایجاد تعامل سازنده میان صنعت و دانشگاه اقدامی مؤثر در این راستا می‌باشد که می‌تواند راه را برای جوانان تحصیلکرده و فعال استان در جهت ایجاد اشتغال هموارتر سازد.

- مقایسه استان خراسان رضوی با کشور

در مقایسه نرخ بیکاری استانها در سال ۹۷ استان خراسان رضوی در رتبه ۱۷ از نظر نرخ بیکاری قرار دارد که نسبت به متوسط کل کشور و نیز بسیاری از استانها، جایگاه بالاتری است. ولیکن رتبه استان از نظر پایین بودن نرخ بیکاری، در سالهای مختلف متغیر بوده و از رتبه پنجم در سال ۸۴ به رتبه ۱۵ در سال ۹۶ رسیده است و روند کلی تغییرات جایگاه نرخ بیکاری استان در مقایسه با سایر استانهای کشور، حرکت به سمت نرخ‌های بیکاری پایین از سایر استانها و نیز متوسط کشور بوده است. (طرح نیروی کار ۱۳۹۶)

جدول ۱۷-۴ - مقایسه شاخص‌های نیروی انسانی استان خراسان رضوی و کشور در سال ۱۳۹۷

کشور	استان	شاخص (درصد)
۴۰/۵	۴۳/۱	نرخ مشارکت اقتصادی
۱۲	۱۰/۷	نرخ بیکاری
۱۷/۷	۱۹/۳	سهم شاغلان در بخش کشاورزی
۳۲	۳۳/۶	سهم شاغلان در بخش صنعت
۵۰/۳	۴۷/۱	سهم شاغلان در بخش خدمات

ماخذ: چکیده ی نتایج طرح آمارگیری نیروی کار سال ۱۳۹۷

لازم به ذکر است که در محاسبه شاخص‌های نیروی انسانی استان و کشور، شاخص‌ها برای دو گروه عمده جمعیت ۱۰ ساله و بیشتر و جمعیت ۱۵ ساله و بیشتر تفکیک شده است که ما در این جدول شاخص‌های گروه جمعیت ۱۰ ساله و بیشتر را در استان و کشور مقایسه کرده‌ایم.

۱۷-۴. جمع بندی و ارائه توصیه‌های سیاستی

از آنجایی که مناطق مختلف استان دارای امکانات ویژه طبیعی، وسعت، تنوع آب و هوایی، شبکه‌های زیربنایی و قابلیت‌های نیروی انسانی متفاوت هستند، لازم است در برنامه‌ریزی و تصمیم‌گیری‌ها به موضوع قابلیت و ظرفیت‌های منطقه در فعالیت‌های مختلف توجه جدی شود.

۱. خراسان رضوی بیشترین واحدهای صنعتی کوچک بخش خصوصی را در اختیار دارد و واحدهای دولتی صنعتی در آن بسیار کم است؛ با توجه به مشکلات مالی و کمبود نقدینگی که برای بخش خصوصی ایجاد شده، این بخش توان ادامه فعالیت با تمام ظرفیت را نداشته و بنابراین ناچار به کاهش نیرو شده و علت اصلی افزایش نرخ بیکاری در خراسان رضوی مشکلاتی است که در واحدهای کوچک و متوسط تولیدی رخ داده است. رکود حاکم بر بازار، مشکلات ایجاد شده برای واحدهای صنعتی و تولیدی و رکود بخش صنعت، مهاجرپذیر بودن خراسان رضوی و ... را از دلایل افزایش نرخ بیکاری در خراسان رضوی می‌دانند.

۲. خراسان رضوی بویژه مشهد از جایگاه خوبی در بخش صنعت کشور برخوردار است، به طوری که دارای رتبه چهارم صنعت کشور می‌باشد، با این حال فاقد صنایع دولتی مادر است، این در حالی است که استانهای دیگر مانند اصفهان از صنایع مادر مانند فولاد مبارکه برخوردارند. استقرار صنایع مادر دولتی از ضروریاتی است که باید مورد توجه و پیگیری مسؤولان استان قرار گیرد که اگر محقق شود بسیاری از مشکلات حوزه اشتغال و بیکاری حل خواهد شد و تأثیری مثبت در افزایش درآمد استان خواهد داشت.

۳. با توجه به مشکل کم آبی و چالشی که این مسأله در بخش کشاورزی ایجاد می‌کند و باعث خواهد شد کشاورزی استان پایدار نباشد، این خلأ اشتغال و کشاورزی را باید با صنعت پر کرد، بنابراین داشتن صنایع مادر دولتی لازم است. هر صنعت می‌تواند جای ۴ تا ۵ چاه کشاورزی را بگیرد، در نتیجه این مسأله می‌تواند وضعیت آب را بهتر کند، ضمن اینکه سرمایه‌گذاری در مناطق محروم استان نیز از وظایف دولت است.

۴. تخصص‌هایی که در دانشگاه‌ها ارائه می‌شود، غالباً در واحدهای صنعتی کاربرد ندارد و این آموزش‌ها بر اساس نیاز واحدهای صنعتی نیست و شاید این امر نیز یکی دیگر از دلایل بیکاری باشد.

۶. تراکم ۵۲ درصدی جمعیت استان در مرکز نشانگر ظرفیت‌های بالای توسعه و تمرکززدایی در این استان است که با برنامه‌ریزی‌ها و تخصیص‌های مناسب در این امور می‌توان مانع از مهاجرت بی‌رویه جمعیت به شهرها و ایجاد سایر مشکلات اقتصادی و اجتماعی در مرکز استان شد.

در مجموع بررسی‌های انجام شده نشان می‌دهد که ساختار بازارکار به‌گونه‌ای است که فضا برای اشتغال افراد دارای تحصیلات عالی مناسب نیست و مشاغل موجود عمدتاً با نیروی کار غیرتحصیل‌کرده سازگار است. درحالی‌که یکی از ویژگی‌های جمعیت جوان در سال‌های اخیر، دارا بودن تحصیلات دانشگاهی است لذا در سال‌های پیش رو علاوه بر اینکه کمیت شغل‌های ایجاد شده باید زیاد باشد، کیفیت یا نوع این شغل‌ها نیز مهم است. بدین معنا که اقتصاد استان طی سال‌های آتی نیازمند فرصت‌های شغلی با تعداد زیاد و مناسب برای افراد دارای تحصیلات عالی است. توجه به این نکته در سیاست‌گذاری برای اشتغالزایی بسیار حائز اهمیت است و می‌تواند تمرکز و مسیر سیاست‌گذاری را تغییر دهد.

فصل هجدهم

بهبود فضای کسب و کار استان

خلاصه فضای کسب و کار استان :

- شاخص فضای کسب و کار استان در زمستان سال ۹۷ : ۶/۱۷ رتبه ۱۶
- شاخص فضای کسب و کار استان در زمستان سال ۹۶ : ۵/۸۱ رتبه ۱۴
- عدد شاخص نشان می‌دهد ارزیابی کلی از محیط کسب و کار استان در سال ۹۷ نسبت به مدت مشابه در سال گذشته نامساعدتر گشته است.
- در زمستان ۱۳۹۷، استان های سیستان و بلوچستان، البرز و کردستان به ترتیب دارای بدترین وضعیت محیط کسب و کار و استان های گیلان، آذربایجان غربی و زنجان به ترتیب دارای بهترین وضعیت محیط کسب و کار نسبت به سایر استانها ارزیابی شده اند.

۱۸-۱. سیاست‌های مربوط به بهبود فضای کسب و کار و جهت گیری‌های استان

محیط کسب و کار به مجموعه عواملی گفته می‌شود که بر عملکرد یا اداره بنگاه های اقتصادی مؤثر هستند اما تقریباً خارج از کنترل مدیران بنگاه ها قرار دارند؛ عواملی نظیر قوانین و مقررات، میزان بارندگی، فرهنگ کاری در یک منطقه و... که در کشورها و مناطق جغرافیایی گوناگون، در هر رشته کاری و نیز در طول زمان متفاوت هستند. امروزه، بهبود محیط کسب و کار یکی از مهمترین راهبردهای توسعه اقتصادی هر کشور به شمار می‌رود و علاوه بر آن هرچه محیط کسب و کار یک کشور شرایط بهتری داشته باشد، بهره برداری از فرصت های کارآفرینی بیشتر و هر چه بهره برداری از فرصت های کارآفرینی در جامعه ای بیشتر باشد، عملکرد اقتصاد آن کشور و خلق ارزش و ثروت در آن جامعه نیز بیشتر می‌شود.

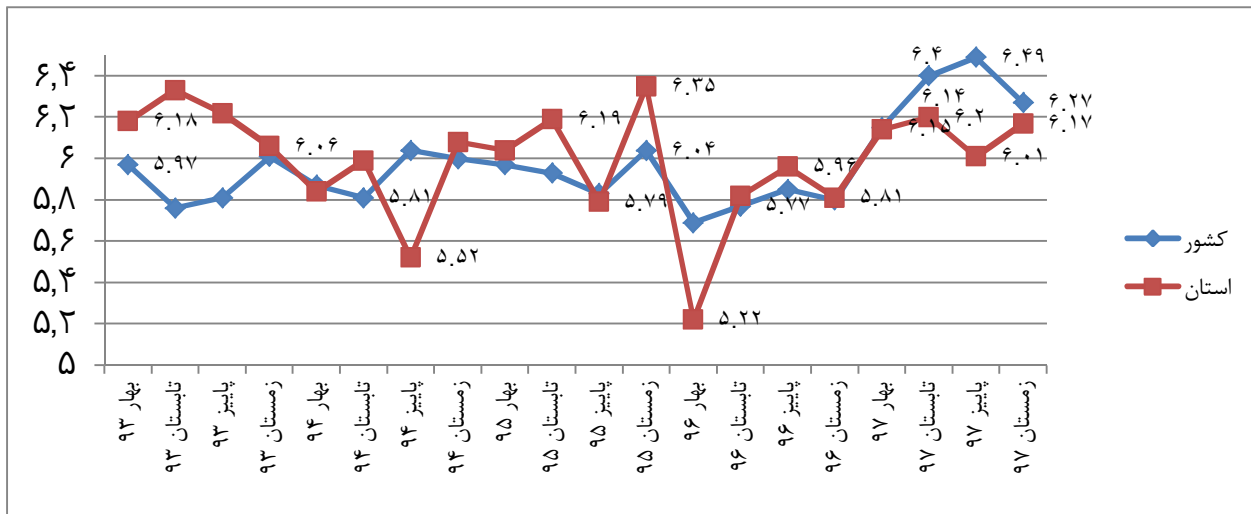
وزارت امور اقتصادی و دارایی موظف است با همکاری دستگاههای اجرایی و نهادهای بین المللی، جایگاه ایران در رتبه بندی های جهانی کسب و کار را بهبود بخشد و وضعیت اقتصادی مناسب کشور را به سرمایه‌گذاران خارجی معرفی کند. تصویب قانون بهبود مستمر محیط کسب و کار و ابلاغ آن به دستگاههای زیرمجموعه، همچنین تصویب نامه درخصوص ارتقای جایگاه ایران در شاخص شروع کسب و کار از مهمترین سیاست های اجرایی در خصوص بهبود محیط کسب و کار استان بوده است.

۱۸-۲. بررسی وضعیت تحولات فضای کسب و کار

جدول ۱۸-۱- ارزیابی محیط کسب و کار استان و کشور طی سالهای ۱۳۹۷-۱۳۹۳

رتبه	سال	بهار	رتبه	تابستان	رتبه	پاییز	رتبه	زمستان	رتبه	شرح
۱۱	۹۳	۶.۱۸	۱۸	۶.۳۳	۲۲	۶.۲۲	۱۹	۶.۰۶	۱۱	خراسان رضوی
۱۱	۹۴	۵.۸۴	۹	۵.۹۹	۱۴	۵.۵۲	۶	۶.۰۸	۱۱	
۲۰	۹۵	۶.۰۴	۱۳	۶.۱۹	۱۳	۵.۷۹	۱۱	۶.۳۵	۲۰	
۱۴	۹۶	۵.۲۲	۳	۵.۸۲	۲۱	۵.۹۶	۱۹	۵.۸۱	۱۴	
۱۴	۹۷	۶.۱۴	۱۳	۶.۲۰	۸	۶.۰۱	۴	۶.۱۷	۱۴	
	۹۳	۵.۹۷		۵.۷۶		۵.۸۱		۶.۰۱		کشور
	۹۴	۵.۸۷		۵.۸۱		۶.۰۴		۶		
	۹۵	۵.۹۷		۵.۹۳		۵.۸۳		۶.۰۴		
	۹۶	۵.۶۹		۵.۷۷		۵.۸۵		۵.۸۰		
	۹۷	۶.۱۵		۶.۴۰		۶.۴۹		۶.۲۷		

نمودار ۱۸-۱ مقایسه ارزیابی محیط کسب و کار در کشور و استان به تفکیک فصل های سال

ماخذ: گزارش پایش ملی محیط کسب و کار ایران زمستان ۱۳۹۷

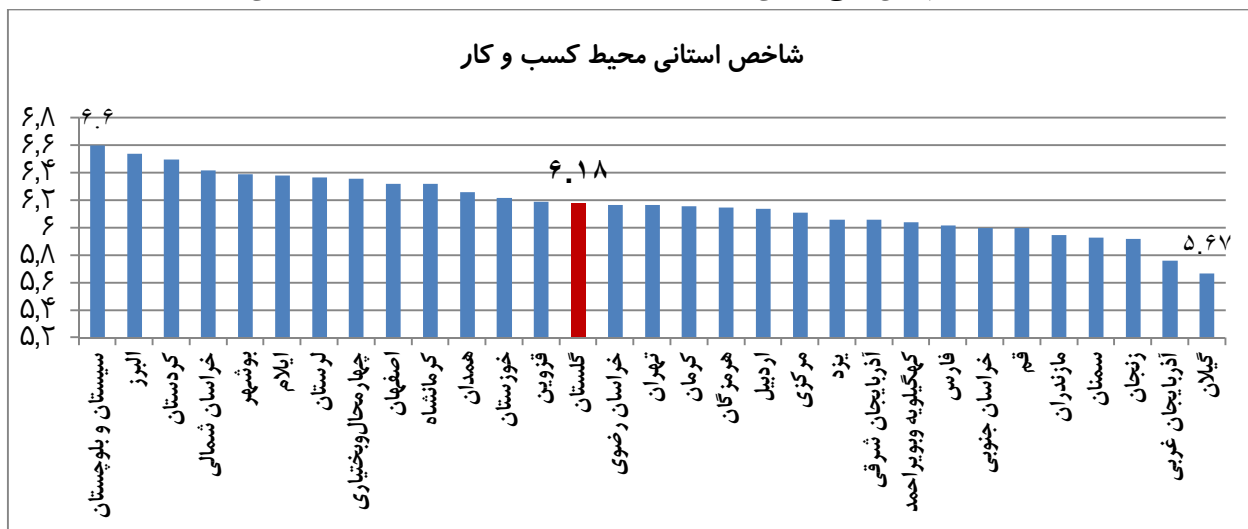
روند شاخص در استان طی دوره مورد بررسی نسبت به کشور نوسانات بیشتری را تجربه کرده است. بعد از پاییز ۹۴ شاخص استان در سطح بالاتر از میانگین کشوری قرار گرفته است. افزایش نرخ بیکاری استان نیز در این دوره‌ها مؤید همین موضوع می‌باشد.

جدول ۱۸-۲- شاخص فضای کسب و کار استان ۱۳۹۱-۱۳۹۷

دوره	۱۳۹۱	۱۳۹۲	۱۳۹۳	۱۳۹۴	۱۳۹۵	۱۳۹۶	۱۳۹۷
بهار	۵.۶۸	۵.۸	۶.۱۸	۵.۸۴	۶.۰۴	۵.۲۲	۶.۱۴
تابستان	۶.۳۹	۵.۹۴	۶.۳۳	۵.۹۹	۶.۱۹	۵.۸۲	۶.۲۰
پاییز	۵.۹۸	۵.۶۲	۶.۲۲	۵.۵۲	۵.۷۹	۵.۹۶	۶.۰۱
زمستان	۶.۱۸	۵.۴۵	۶.۰۶	۶.۰۸	۶.۳۵	۵.۸۱	۶.۱۷
رتبه استان	۱۵	۷	۲۱	۸	۱۴	۱۴	۱۴

گزارش پایش ملی محیط کسب و کار ایران - اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی

نمودار ۱۸-۲- پایش ملی استان های کشور از نظر محیط کسب و کار در زمستان ۱۳۹۶

استانهایی که عدد شاخص آنها در سطح پایین‌تری نسبت به خراسان رضوی قرار گرفته دارای فضای کسب‌وکار بهتری نسبت به خراسان رضوی هستند. هرچه عدد شاخص کمتر باشد وضعیت مساعدتری برای فضای کسب و کار نشان می‌دهد. (نمره ۱۰ بدترین ارزیابی). عدد شاخص نشان می‌دهد ارزیابی کلی از محیط کسب و کار استان در سال ۹۷ نسبت به مدت مشابه سال گذشته نامساعدتر گشته است.

نمودار نشان می‌دهد استان خراسان در سال ۹۷ نسبت به چه استانهایی وضعیت بهتری دارد و چه استانهایی نامساعدتر از خراسان رضوی ارزیابی شده‌اند.

فعالان اقتصادی استانهای سیستان و بلوچستان، البرز، کردستان و خراسان شمالی ارزیابی بدتر و فعالان اقتصادی استانهای گیلان، آذربایجان غربی، زنجان و سمنان ارزیابی بهتری نسبت به سایر استانها از وضعیت مؤلفه‌های محیط کسب و کار در زمستان سال ۱۳۹۷ ارائه کرده‌اند.

جدول ۱۸-۳- مقایسه شاخص کسب و کار استان و کشور به تفکیک مؤلفه های پیمایشی (زمستان ۹۷)

ردیف	مؤلفه	کل کشور	استان
۱	عدم استقبال همکاران و مشتریان از نوآوری و ابتکار در ارائه خدمات و محصول	۴.۱۶	۶.۵۹
۲	برداشت های سلیقه ای و غیر قابل پیش بینی مأموران از قوانین و مقررات	۶.۷۲	۵.۹۸
۳	بی تعهدی طرف های قرارداد(دولتی یا خصوصی) به ایفای تعهدات و وعده هایشان	۶.۰۱	۶.۵۲
۴	بی ثباتی سیاستها،مقررات و رویه های اجرایی ناظر به کسب و کار	۸.۱۱	۶.۲۱
۵	بی ثباتی و غیر قابل پیش بینی بودن قیمت ها(مواد اولیه و محصولات)	۸.۸۳	۷.۱۰
۶	رویه های سختگیرانه در ادارات کار و بیمه برای مدیریت نیروی انسانی	۶.۵۲	۶.۴۳
۷	تمایل شهروندان به خرید کالاهای غیر استاندارد و تقلبی در بازار	۵.۳۷	۵.۸۱
۸	تولید و عرضه نسبتا آزاد کالاهای غیر استاندارد و تقلبی بازار	۷.۱۱	۶.۶۹
۹	رقابت غیر منصفانه شرکتها و موسسات دولتی یا شبه دولتی در بازار	۷.۰۶	۴.۷۴
۱۰	رویه های غیر منصفانه و ناعادلانه ممیزی و دریافت مالیات	۶.۹۴	۳.۴۶
۱۱	دشواری تامین مالی از بانکها	۷.۷۶	۳.۳۸
۱۲	فقدان یا شفاف نبودن اطلاعات مورد نیاز برای فعالیت اقتصادی	۶.۷۷	۳.۳۹
۱۳	ضعف زیرساختهای حمل و نقل(جاده‌ای، ریلی، هوایی، دریایی و بندری)	۵.۸۱	۶.۹۳
۱۴	ضعف دادگاه ها دار رسیدگی به شکایات و پیگرد موثر متجاوزان به حقوق دیگران	۷.۰۶	۷.۲۰
۱۵	وجود انحصار، امتیاز یا هرنوع رانت به یک یا تعدادی از رقبا در بازار	۷.۰۹	۳.۵۰
۱۶	ضعف نظام توزیع و مشکل در رساندن محصول به بازار	۵.۹۳	۶.۵۵
۱۷	عرضه کالاهای قاچاق و رقابت غیر منصفانه محصولات خارجی و داخلی در بازار ایران	۶.۷۷	۵.۵۱
۱۸	فقدان یا نقص ارتباطات پسینی و پیشینی و خوسه های تولید	۶.۲۰	۸.۲۶
۱۹	قیمت گذاری و دخالت های غیر منطقی نهادهای حاکمیتی در بازار	۷.۰۸	۹.۲۴
۲۰	کارگریزی عمومی و استقبال نیروی کار از تعطیلی روزهای کاری	۶.۳۶	۶.۳۴
۲۱	کمبود تقاضای موثر در بازار	۵.۵۸	۵.۱۶
۲۲	کمبود فناوری های مورد نیاز	۶.۱۶	۷.۳۷
۲۳	کمبود نیروی کار ماهر	۵.۰۸	۶.۸۵
۲۴	محدودیت های دسترسی به ارتباطات (تلفن همراه و اینترنت)	۳.۵۴	۶.۸۸
۲۵	محدودیت دسترسی به برق	۳.۳۱	۷.۳۷
۲۶	محدودیت دسترسی به سوخت(گاز و گازوییل و...)	۳.۳۶	۶.۴۷
۲۷	مفساد مالی و اداری در دستگاه های حکومتی	۷.۱۸	۵.۴۸
۲۸	موانع اداری کسب و کار (ادارات و دستگاههای اجرایی مرتبط با کسب و کار)	۷.۳۲	۶.۹۳

ماخذ: گزارش پایش ملی محیط کسب و کار ایران زمستان ۱۳۹۷

۱۸-۳. اهم اقدامات صورت گرفته در راستای بهبود فضای کسب و کار

- تبیین الزامات، استقرار و راه اندازی سامانه دادور (دریافت، انعکاس، پیگیری و رسیدگی به شکایات متقاضیان صدور مجوزهای کسب و کار).
- بستر سازی ایجاد پنجره های واحد ارائه خدمات سرمایه گذاری .
- انجام طرح مطالعاتی "طراحی ساز و کارهای بهبود شاخص های رقابت پذیری اقتصاد ایران".
- برگزاری جلسات متعدد توجیهی با دستگاههای اجرایی مرتبط با بهبود فضای کسب و کار استان در راستای شاخصهای ارزیابی عمومی دستگاههای اجرایی
- پیاده سازی و بکارگیری سامانه مرکز فوریت های بهبود محیط کسب و کار کشور (یاور)
- ایجاد مرکز مستقل خدمات رسانی زیر یک سقف به سرمایه گذاران خارجی با حضور ۱۲ نماینده تام الاختیار دستگاههای اجرایی بصورت تمام وقت.
- انتخاب ۳۰ فرآیند شروع کسب و کار که بیشترین تقاضا را در بخش خصوصی طی سالهای گذشته داشته است.
- برگزاری بیش از ۲۰ جلسه با حضور کارشناسان مرکز خدمات سرمایه گذاری استان، دفتر جذب و حمایت از سرمایه گذاری استانداری و دستگاه های اجرایی موثر در صدور مجوزها برای مطالعه و بررسی مجوز ها براساس ۴ شاخص زمان، هزینه، مدارک و فرآیند اخذ مجوز.
- طرح موضوع مربوط به فرآیند احداث گلخانه، احداث واحد پرورش دام، جواز تاسیس صنایع تبدیلی و تکمیلی (سازمان جهاد کشاورزی)، جواز تاسیس واحد های صنعتی، پروانه بهره برداری واحد های صنعتی (سازمان صنعت، معدن و تجارت) پروانه احداث و بهره برداری ایجاد، اصلاح و تکمیل واحد های اقامتی، تفریحی، گردشگری و پذیرایی، مجوز بند (ب) دفاتر و شرکت های خدمات مسافرتی و گردشگری (اداره کل میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری)، ایجاد و بهره برداری مجتمع خدمات رفاهی بین راهی و تیرپارکها (اداره کل راهداری و حمل و نقل جاده ای)، صدور پروانه احداث بنا در خارج از محدوده قانونی و حریم مصوب شهرهای استان، پروانه پایان کار در خارج از محدوده قانونی و حریم مصوب شهرهای استان (دفتر فنی استانداری/ فرمانداری ها) ، صدور کارت بازرگانی (اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی- سازمان صنعت، معدن و تجارت استان)، در جلسات کارگروه اقتصادی، اشتغال و سرمایه گذاری استان و کمیته تخصصی طرح شناسایی، پایش و بهبود فرآیندهای منتهی به صدور مجوزهای دستگاههای اجرایی استان
- اخذ مصوبه اصلاحات مجوز های پایش شده در جلسه شورای برنامه ریزی و توسعه استان و ابلاغ به دستگاههای اجرایی مرتبط.
- طبق دستور استانداری محترم بررسی مشکلات ۲۰۰ پروژه کلان سرمایه گذاری استان به مرکز خدمات سرمایه گذاری واگذار گردیده است که مقرر شده است مشکلات هریک از طرح ها با حضور نمایندگان دستگاه اجرایی ذی ربط در محل مرکز بررسی شود و مشکلات طرح ها در ستاد تسهیل ویژه استان به ریاست استانداری محترم و با حضور اضلاع مثلث توسعه اقتصادی استان طرح و برطرف شود. تا تاریخ ۲۴ بهمن ماه سال جاری مسائل و مشکلات بیش از ۷۰ طرح کلان استان احصاء و در حال بررسی می باشد.
- صدور و تمدید اقامت- روادید- گواهینامه و خروج کثیرالمسافر سرمایه گذاران در مرکز خدمات سرمایه گذاری و عدم نیاز به مراجعه به نیروی انتظامی.
- همکاری مناسب با تشکلهای بخش خصوصی از جمله اتاق بازرگانی، کانون کارفرمایان صنایع، خانه صنعت و معدن و انجمن مدیران صنایع در رسیدگی به شکایات و مشکلات فعالین اقتصادی در حوزه های بانکی، انرژی ، مالیاتی و موارد خاص.

- بازدید از ۶۴ طرح تولیدی و خدماتی به همراه نماینده تام‌الاختیار حوزه مربوطه در مرکز خدمات سرمایه‌گذاری به‌منظور رفع موانع و مشکلات طرح‌های فعال و نیز کمک به رونق واحدهای متوقف و نیمه متوقف.
- همکاری با اتاق بازرگانی استان جهت برگزاری همایش سالانه بهبود محیط کسب و کار (۴ دوره)
- ارسال نظرات کمیسیون در خصوص گزارش پایش محیط کسب و کار به اتاق ایران
- تسهیل پرداخت مالیات در استان از طریق اجرای طرح جامع مالیاتی.
- شرکت در جلسات کارگروه و گروه‌های کاری ذیل ستاد تسهیل و رفع موانع تولید استان و شناسایی بنگاههای اقتصادی مشکل‌دار.

۱۸-۴. جمع بندی و ارائه توصیه‌های سیاستی

از منظر سیاستگذار محیط به دو بخش محیط خرد و محیط کلان تقسیم می‌شود:

الف - محیط خرد: عوامل شکل دهنده فضای یک صنعت خاص هستند که شامل همکاران رقیب، رقبای بالقوه، تامین کنندگان، مصرف کنندگان می‌باشند. به این ترتیب محیط خرد بنگاه‌ها در صنایع مختلف متفاوت است. تغییرات این محیط سریع و به شدت متأثر از رفتارهای بنگاه‌ها می‌باشد.

ب - محیط کلان: پارامترهای کلان اقتصادی، اجتماعی، سیاسی و تکنولوژیکی حاکم بر تمامی کسب و کارها و بنگاه‌های موجود در یک کشور است. این عوامل که بر همه کسب و کارها مؤثر بوده و تغییر آن تدریجی، بلندمدت، وابسته به نیروهای کلان سیاسی و اجتماعی- فرهنگی است. با اینحال سازمان‌های بزرگ کم یا بیش می‌توانند بر آن مؤثر باشند. به این ترتیب بهبود محیط کسب و کار از منظر سیاستگذار دارای ۲ مؤلفه است که اولین مؤلفه با محیط خرد مرتبط است و دومین مؤلفه با محیط کلان.

۱. مؤلفه‌های ناشی از کیفیت بازار: نظیر میزان و مهارت نیروی انسانی، دسترسی به منابع فیزیکی و
۲. مؤلفه‌های ناشی از رفتار حکومت: نظیر ثبات قوانین، نرخ جذاب مالیات‌ها، تعرفه‌ها، میزان فساد و....

شاخص محیط کسب و کار خراسان رضوی در زمستان ۹۷ نسبت به سال ۹۶ اندکی بدتر شده است و از شاخص ۵.۸۱ به ۶.۱۷ افزایش یافته است. البته که این میزان از میانگین شاخص کشوری پایین تر است و نشان دهنده وضعیت مناسب استان نسبت به میانگین کشوری می‌باشد.

فعالان اقتصادی استان؛ سه شاخص "غیرقابل پیش بینی بودن تغییرات قیمت مواد اولیه و محصولات"، "بی ثباتی سیاست‌ها، قوانین، مقررات و رویه‌های اجرایی ناظر بر محیط کسب و کار" و "دشواری‌های تامین مالی از بانک‌ها" را به ترتیب بدترین مولفه‌های محیط کسب و کار استان دانسته‌اند.

همچنین فعالان اقتصادی استان؛ سه شاخص: «محدودیت دسترسی به آب»، «محدودیت دسترسی به حامل‌های انرژی» و «محدودیت دسترسی به شبکه تلفن همراه و اینترنت» را به ترتیب بهترین مولفه‌های محیط کسب و کار استان ارزیابی نموده‌اند.

تعداد واحدهای نمونه استان در این نظرسنجی ۲۸۸ واحد بوده، که از این تعداد ۵۲ درصد آن‌ها به سوالات این پایش پاسخ گفته‌اند. لازم به ذکر است که با توجه به بررسی‌های انجام شده و نمره‌هایی که خراسان رضوی در شاخص‌های این پایش کسب کرده است، رتبه استان مان در میان دیگر خطه‌های کشور، شانزدهم است.

بر اساس نتایج این پایش وضعیت محیط کسب‌وکار در بخش خدمات در استان در مقایسه با بخش‌های کشاورزی و صنعت نامناسب‌تر ارزیابی شده است. در بین رشته فعالیت‌های اقتصادی، رشته فعالیت‌های: ۱-اداری و خدمات پشتیبانی، ۲-آبرسانی، مدیریت پسماند، فاضلاب و فعالیت‌های تصفیه و ۳-سلامت انسان و مددکاری اجتماعی، به ترتیب دارای بدترین وضعیت و در مقابل رشته فعالیت‌های: ۱-مالی و بیمه، ۲-ساختمان و ۳-خدمات مربوط به تأمین جا و غذا، به ترتیب بهترین وضعیت کسب‌وکار را در مقایسه با سایر رشته فعالیت‌های اقتصادی استان داشته‌اند.

در راستای الزامات بهبود فضای کسب و کار در ایران پیشنهادات و توصیه های زیر را ارائه می شود:

- ایجاد ثبات اقتصادی و پرهیز اکید از تغییرات ناگهانی و غافلگیرکننده قوانین، مقررات از جمله تعرفه های واردات و ممنوعیت های ناگهانی و ... و رویه های اجرایی و آیین نامه ها و دستورالعمل های صادره از طرف وزارتخانه ها، بانک مرکزی و گمرک.
 - عدم طراحی الگو و برنامه جامعی از طرف دولت برای بهبود محیط کسب و کار در ایران، و عدم پایبندی کامل به رعایت قوانین مصوب در این زمینه (مانند قانون بهبود مستمر محیط کسب و کار، موادی از قانون رفع موانع تولید، برنامه ششم توسعه و سیاست های کلی اصل چهل و چهارم قانون اساسی).
 - محیط مالی، مهمترین مؤلفه محیط کسب و کار است و ناپایداری مالی بودجه بخش دولتی تأثیر قابل توجهی بر نامساعد شدن محیط مالی دارد. کسری بودجه دولت و شرکت های دولتی، سبب افزایش انتشار اوراق بدهی می شود و این امر در صورتی که بدون تمهید مقدماتی نظیر افزایش سرمایه بانک ها و عملیات بازار باز صورت گیرد، سبب کاهش منابع مالی در دسترس کارآفرینان و تخریب شدن محیط مالی کسب و کار شده که می تواند بر تولید و درآمد مالیاتی سال های آتی اثر منفی بگذارد.
 - اصلاح نظام مالیاتی کشور، کاهش فرار مالیاتی و به تبع افزایش درآمدهای مالیاتی، وضع مالیات بر مجموع درآمد.
- توانمندسازی بخش خصوصی کشور، که این توانمندسازی باید از طریق تحقیق و توسعه و هدایت سرمایه گذاری مستقیم خارجی به سمت آنان صورت پذیرد. بدیهی است هدایت و جذب سرمایه خارجی نبایستی فقط به تولید کالا در کشور منجر شود بلکه لازم است یادگیری تکنولوژیکی یا به عبارت دیگر انتقال و توسعه تکنولوژی بایستی مد نظر قرار گیرد.

فصل نوزدهم

درآمد هزینه خانوار و توزیع درآمد استان

خلاصه فصل:

توزیع درآمد مناسب یکی از اهداف اقتصادی دولت است و دولت موظف است که در نیل به عدالت اجتماعی و فراهم نمودن اسباب توزیع درآمد، در جهت کسب حداکثر رفاه اجتماعی تلاش کند. در بعد اقتصادی، عدالت به رابطه بین فعالیت اقتصادی آحاد جامعه و عایدی این فعالیتها مربوط می شود، به این معنا که تلاش هر فرد و بازده اقتصادی وی چه رابطه‌هایی با درآمد حاصل از تلاش مزبور دارد.

۱۹-۱. سیاستهای اقتصادی در زمینه درآمد هزینه خانوار و توزیع درآمد و جهت‌گیری استان

سیاستهای استان خراسان رضوی نیز در این باره علاوه بر ترویج الگوی صحیح پس انداز، مصرف و سرمایه گذاری به توجه بیشتر به حوزه‌های سلامت و تامین اجتماعی، آموزش، فضای کسب و کار و سیاستهای حمایتی از اقشار محروم و خاص جامعه معطوف شده تا هم جهت با کاهش نابرابری توزیع درآمد دستیابی به توزیع صحیح دیگر رویکردهای مرتبط با توزیع درآمد نیز میسر گردد.

۱۹-۲. بررسی وضعیت شاخص‌های توزیع درآمد**ضریب جینی**

ضریب جینی یک شاخص پراکندگی آماری است که شرایط توزیع درآمد در یک جامعه را انعکاس می‌دهد. ضریب جینی یک مقدار عددی است که ارزش بین صفر و یک دارد و هر چه مقدار آن کمتر باشد، بیانگر توزیع برابرتر یا یکنواخت‌تر در درآمدها در سطح جامعه است. ضریب جینی خانوارهای شهری استان خراسان رضوی و کشور طی سالهای ۹۷-۹۵ آورده شده است ضریب جینی خانوار شهری استان در سال ۹۷ برابر با ۰.۳۹۴۰ که نسبت به سال گذشته افزایش داشته است.

جدول ۱۹-۱ ضریب جینی و سهم هزینه ناخالص سرانه هر دهک در سال‌های ۹۷-۱۳۹۵: مناطق شهری و کل کشور (دهک وزنی)

شرح	۱۳۹۵	۱۳۹۶	۱۳۹۷
کل کشور	۰.۳۹۰۰	۰.۳۹۸۱	۰.۴۰۹۳
شهری	۰.۳۷۳۰	۰.۳۷۹۳	۰.۳۹۴۰

ماخذ: مرکز آمار ایران

جدول (۱۹-۲) ضریب جینی در ۳۱ استان و کل کشور در مناطق شهری سالهای ۹۷-۱۳۹۵ (دهک وزنی)

ردیف	استان	۱۳۹۵ شهری	۱۳۹۶ شهری	۱۳۹۷ شهری
۱	کل کشور	۰.۳۷۳۰	۰.۳۷۹۳	۰.۳۹۴۰
۲	مرکزی	۰.۳۱۵۷	۰.۲۸۰۶	۰.۳۸۷۴
۳	گیلان	۰.۳۸۸۴	۰.۳۴۹۷	۰.۲۹۳۵
۴	مازندران	۰.۳۰۴۸	۰.۳۲۲۳	۰.۳۳۴۵
۵	آذربایجان شرقی	۰.۳۴۱۳	۰.۳۴۱۳	۰.۳۴۷۰
۶	آذربایجان غربی	۰.۲۷۳۰	۰.۳۲۳۵	۰.۳۱۹۴
۷	کرمانشاه	۰.۲۸۱۳	۰.۲۹۷۶	۰.۳۰۶۷
۸	خوزستان	۰.۳۷۹۳	۰.۳۷۷۸	۰.۳۳۳۴
۹	فارس	۰.۳۲۱۰	۰.۳۰۴۳	۰.۴۰۵۴
۱۰	کرمان	۰.۳۱۰۸	۰.۳۱۸۶	۰.۳۲۱۰
۱۱	خراسان رضوی	۰.۳۳۰۳	۰.۳۸۰۲	۰.۳۲۲۸
۱۲	اصفهان	۰.۳۳۵۵	۰.۳۶۱۶	۰.۳۶۰۶
۱۳	سیستان و بلوچستان	۰.۴۰۳۶	۰.۴۰۰۴	۰.۳۴۶۳
۱۴	کردستان	۰.۲۶۲۷	۰.۲۷۵۹	۰.۳۷۳۶
۱۵	همدان	۰.۳۲۲۹	۰.۳۱۶۲	۰.۳۰۵۵
۱۶	چهارمحال و بختیاری	۰.۳۰۰۳	۰.۳۰۹۸	۰.۲۹۸۷
۱۷	لرستان	۰.۲۸۵۳	۰.۳۳۴۲	۰.۴۶۵۰
۱۸	ایلام	۰.۳۹۹۶	۰.۳۶۵۳	۰.۳۵۷۴
۱۹	کهگیلویه و بویراحمد	۰.۲۴۳۹	۰.۳۴۵۰	۰.۲۹۳۳
۲۰	بوشهر	۰.۳۳۸۲	۰.۳۲۰۲	۰.۳۶۸۲
۲۱	زنجان	۰.۲۷۸۳	۰.۳۰۲۵	۰.۲۸۶۷
۲۲	سمنان	۰.۲۹۰۱	۰.۲۹۳۶	۰.۳۳۷۰
۲۳	یزد	۰.۲۷۰۲	۰.۲۸۳۲	۰.۳۴۶۵
۲۴	هرمزگان	۰.۳۴۹۷	۰.۳۶۸۰	۰.۲۹۶۱
۲۵	تهران	۰.۳۷۶۰	۰.۳۸۶۹	۰.۳۷۲۶
۲۶	اردبیل	۰.۲۶۷۹	۰.۳۳۱۲	۰.۳۴۳۰
۲۷	قم	۰.۳۱۵۹	۰.۳۲۵۱	۰.۳۶۱۹
۲۸	قزوین	۰.۲۹۶۳	۰.۲۷۰۵	۰.۳۰۹۲
۲۹	گلستان	۰.۳۸۸۷	۰.۴۰۱۰	۰.۲۷۵۹
۳۰	خراسان شمالی	۰.۳۲۴۵	۰.۳۵۸۳	۰.۳۶۲۰
۳۱	خراسان جنوبی	۰.۲۸۵۳	۰.۳۳۴۹	۰.۳۷۵۶
۳۲	البرز	۰.۳۱۹۰	۰.۲۹۱۲	۰.۳۱۷۲

ماخذ: مرکز آمار ایران

۱۹-۳. بررسی و تحلیل وضعیت توزیع درآمد بین خانوارها

بررسی و تحلیل متوسط هزینه ناخالص خانوارها

هزینه عبارت است از ارزش پولی کالاها و خدماتی که طی دوره مورد بررسی توسط خانوار برای مصرف جاری و یا آتی اعضای خود و یا هدیه به دیگران تهیه شده باشد. تهیه شامل خرید، تولید خانگی، دریافت در برابر خدمت (دربخش دولتی، خصوصی و یا تعاونی ازمحل کسب) کشاورزی و غیر کشاورزی و (مجانی) به استثنای آنچه که از سایر خانوارها دریافت شده می باشد. (وجوهی نظیر نفقه، نذر و اعانه) که درازای آن کالا و یا خدمتی دریافت نمی شود در صورتیکه به خانوار دیگری پرداخت شده باشد هزینه به حساب نمی آید. دراین بررسی مالیات و حق بازنشستگی (سهم خانوار) در هزینه منظور نشده است. پرداخت های خانوار بابت خرید، احداث، تغییرات، اضافات و تعمیرات اساسی در ساختمان، خرید حق امتیاز تلفن (ثابت و همراه) و سکه طلا و نقره سرمایه گذاری تلقی شده و در هزینه های ناخالص که مختص هزینه های جاری است منظور نمی گردد.

جدول ۱۹-۳ متوسط هزینه های خالص سالانه یک خانوار شهری و روستایی (ریال)			
شرح	۱۳۹۵	۱۳۹۶	۱۳۹۷
شهری			
متوسط کل هزینه	۲۴۳۳۵۹۰۰۰	۳۰۶۱۹۸۰۰۰	۳۳۸۵۶۲۰۰۰
هزینه های غیر خوراکی	۱۷۳۰۳۰۰۰۰	۲۳۱۵۶۲۰۰۰	۲۵۱۷۷۱۰۰۰
هزینه های خوراکی و دখانی	۷۰۳۲۹۰۰۰	۷۴۶۳۶۰۰۰	۸۶۷۹۱۰۰۰
روستایی			
متوسط کل هزینه	۱۵۵۸۲۰۰۰۰	۱۷۹۰۶۰۰۰۰	۲۱۳۷۸۱۰۰۰
هزینه های غیر خوراکی	۸۳۲۶۳۰۰۰	۱۰۷۲۵۲۰۰۰	۱۳۵۰۸۷۰۰۰
هزینه های خوراکی و دخانی	۷۲۵۵۷۰۰۰	۷۱۷۰۸۰۰۰	۷۸۶۹۴۰۰۰

مأخذ- مرکز آمار ایران.

جدول ۱۹-۴ متوسط هزینه های خالص غیرخوراکی سالانه یک خانوار شهری برحسب اقلام عمده (ریال)

شرح	۱۳۹۵	۱۳۹۶	۱۳۹۷
جمع	۱۷۳۰۳۰۰۰۰	۲۳۱۵۶۲۰۰۰	۲۵۱۷۷۱۰۰۰
پوشاک و کفش.....	۹۹۳۴۰۰۰	۱۳۹۰۸۰۰۰	۱۴۷۳۴۰۰۰
پوشاک و تعمیرات آن.....	۷۹۰۳۰۰۰	۱۱۳۸۷۰۰۰	۱۱۳۷۴۰۰۰
نوع کفش و تعمیرات آن.....	۲۰۳۱۰۰۰	۲۵۲۱۰۰۰	۳۳۶۰۰۰۰
مسکن.....	۸۶۷۸۶۰۰۰	۹۷۳۸۲۰۰۰	۱۰۶۰۶۳۰۰۰
اجاره بها و سایر هزینه های منزل مسکونی.....	۷۷۸۰۱۰۰۰	۸۵۴۸۹۰۰۰	۹۴۰۴۷۰۰۰
آب و فاضلاب، سوخت و روشنایی منزل مسکونی.....	۸۹۸۵۰۰۰	۱۱۸۹۳۰۰۰	۱۲۰۱۵۰۰۰
لوازم، اثاث، ملزومات و خدمات خانوار.....	۸۵۶۷۰۰۰	۱۲۰۶۰۰۰۰	۱۴۶۶۴۰۰۰
مبلان، اثاث ثابت، فرش و کفپوش و تعمیرات آنها.....	۱۶۱۸۰۰۰	۲۰۴۹۰۰۰	۱۷۰۷۰۰۰
لوازم و اثاث منزل.....	۸۶۶۰۰۰	۷۶۴۰۰۰	۱۰۸۶۰۰۰
وسایل حرارتی و پخت و پز، یخچال و سایر وسایل عمده	۱۱۶۰۰۰۰	۲۹۸۹۰۰۰	۳۹۳۷۰۰۰
ظروف، لوازم آشپزخانه و سایر وسایل منزل و تعمیرات آنها	۱۱۷۷۰۰۰	۱۵۴۲۰۰۰	۱۸۸۳۰۰۰
کالاها و لوازم مصرفی بی دوام و کم دوام منزل.....	۳۴۱۵۰۰۰	۴۲۲۶۰۰۰	۵۸۹۲۰۰۰
خدمات خانگی.....	۳۳۱۰۰۰	۴۹۰۰۰۰	۱۶۰۰۰۰
بهداشت و درمان.....	۱۶۰۱۲۰۰۰	۳۶۳۳۹۰۰۰	۳۵۹۴۷۰۰۰
هزینه های بهداشتی و درمانی.....	۸۹۵۹۰۰۰	۲۶۳۳۶۰۰۰	۲۴۴۸۹۰۰۰
هزینه بیمه های اجتماعی، درمانی.....	۷۰۵۳۰۰۰	۱۰۰۰۳۰۰۰	۱۱۴۵۸۰۰۰
حمل و نقل و ارتباطات.....	۲۳۸۸۵۰۰۰	۳۳۶۰۲۰۰۰	۳۸۸۸۸۰۰۰
حمل و نقل.....	۱۸۶۳۷۰۰۰	۲۶۸۳۱۰۰۰	۳۱۵۹۸۰۰۰
ارتباطات.....	۵۲۴۸۰۰۰	۶۷۷۱۰۰۰	۷۲۹۰۰۰۰
تفریحات، سرگرمی ها و خدمات فرهنگی.....	۵۸۹۱۰۰۰	۷۶۸۹۰۰۰	۷۴۴۵۰۰۰
تفریحات و سرگرمی ها.....	۶۶۲۰۰۰	۱۰۴۸۰۰۰	۱۶۴۱۰۰۰
تحصیل و آموزش.....	۵۲۲۹۰۰۰	۶۶۴۰۰۰۰	۵۸۰۴۰۰۰
کالاها و خدمات متفرقه خانوار.....	۲۱۹۵۵۰۰۰	۳۰۵۸۲۰۰۰	۳۴۰۳۰۰۰۰
خدمات شخصی و وسایل آرایشی.....	۳۱۸۳۰۰۰	۳۸۲۰۰۰۰	۴۵۶۳۰۰۰
لوازم زینتی و شخصی.....	۱۵۳۱۰۰۰	۱۱۹۲۰۰۰	-۶۴۶۰۰۰
هزینه های هتل، مسافرخانه و مسافرت های دست جمعی	۱۰۶۴۰۰۰	۱۵۱۳۰۰۰	۵۷۱۸۰۰۰
خدمات مالی و حقوقی.....	۳۹۸۰۰۰	۶۲۱۰۰۰	۱۴۸۷۰۰۰
هزینه های مذهبی.....	۱۵۲۵۰۰۰	۲۰۸۷۰۰۰	۲۶۷۷۰۰۰
هزینه های متفرقه.....	۱۴۲۵۳۰۰۰	۲۱۳۴۹۰۰۰	۲۰۲۳۰۰۰۰

نتایج بررسی درآمد خانوارها

متوسط درآمد "سالانه یک خانوار شهری در سال ۱۳۹۷ حدود ۳۶۱۱۱۷ هزار ریال" که ماهانه حدود ۳۰۰۹۳ هزار ریال بوده و نسبت به سال ۱۳۹۶ معادل ۱۱.۹۳ درصد افزایش داشته است.

متوسط درآمد سالانه یک خانوار شهری بر حسب انواع درآمد و استان: ۱۳۹۷ (هزار ریال)

شرح	کل کشور	خراسان رضوی
متوسط تعداد افراد در خانوارها	۳.۳۶	۳.۴۴
متوسط تعداد افراد دارای درآمد در خانوارها	۱.۵	۱.۶۲
ضریب تغییرات (۲)(CV)	۰.۰۱۰۲	۰.۰۴۱۴
جمع	۴۳۴۹۰۵	۳۶۱۱۱۷
درآمد از حقوق‌بگیری	۱۴۵۰۸۷	۱۳۲۸۹۹
درآمد پولی از حقوق‌بگیری عمومی	۴۶۰۱۷	۳۲۲۷۹۰
درآمد غیر پولی از حقوق‌بگیری عمومی	۸۵۸۷	۴۸۰۴
درآمد پولی از حقوق‌بگیری تعاونی	۳۰۶	۵۴۸
درآمد غیر پولی از حقوق‌بگیری تعاونی	۴۴	۱۰۰
درآمد پولی از حقوق‌بگیری خصوصی	۸۱۳۴۹	۸۶۲۹۸
درآمد غیر پولی از حقوق‌بگیری خصوصی	۸۷۸۵	۸۸۷۱
درآمد از مشاغل آزاد	۷۳۷۴۴	۵۰۵۰۷
درآمد پولی از مشاغل آزاد کشاورزی	۶۱۶۶	۴۸۸۰
درآمد غیر پولی از مشاغل آزاد کشاورزی	۲۲۲	۱۸۹
درآمد پولی از مشاغل آزاد غیرکشاورزی	۶۶۷۴۵	۴۴۷۵۳
درآمد غیر پولی از مشاغل آزاد غیرکشاورزی	۶۱۲	۶۸۵
درآمدهای متفرقه	۲۱۶۰۷۴	۱۷۷۷۱۱
درآمدهای متفرقه پولی	۱۲۴۴۴۹	۱۰۹۹۴۱
درآمدهای متفرقه غیر پولی	۹۱۶۲۵	۶۷۷۶۹

ماخذ: طرح آمارگیری هزینه و درآمد خانوارهای شهری سال ۱۳۹۷

(۱) این جدول برای یک خانوار نمونه فرضی (Typical) در سطح کشور ساخته شده است.

(۲) ضریب تغییرات (CV) فقط برای ستون کل محاسبه شده است.

۱۹-۴. جمع‌بندی و ارائه توصیه های سیاستی

در سال مورد بررسی متوسط تعداد افراد خانوار ۳.۴۴ نفر بود که نسبت به سال قبل افزایش داشته است. از این میان، خانوارهای «چهارنفری» با ۲۹.۴ درصد بیشترین و خانوارهای «۱۰ نفر و بیشتر» با ۰.۱ درصد کمترین سهم را به خود اختصاص داده اند. متوسط هزینه ناخالص سالانه یک خانوار بدون احتساب مبالغ پرداختی خانوار بابت مالیات و حق بازنشستگی (سهم خانوار) حدود ۳۹۳ میلیون و ۶ هزار ریال یعنی ماهانه ۳۲ میلیون و ۷۵۰ هزار ریال (۳ میلیون و ۲۷۵ هزار تومان) بوده است. این هزینه شامل ارزش اجرای خانه شخصی نیز هست که نسبت به سال ۹۴ معادل ۱۱.۴ درصد افزایش داشته است.

از کل هزینه های ناخالص خانوار به ترتیب ۳۵.۵ درصد به «مسکن، آب، برق، گاز و سایر سوخت ها»، ۲۲.۹ درصد به «خوراکی ها و آشامیدنی ها»، ۱۰.۶ درصد به «حمل و نقل»، ۸.۴ درصد به «کالاها و خدمات متفرقه»، ۵.۹ درصد به «بهداشت و درمان»، ۴.۳ درصد به «پوشاک و کفش»، ۴ درصد به «لوازم، اثاث و خدمات مورد استفاده در خانه»، ۲.۱ درصد به هر یک از دو گروه «ارتباطات» و «رستوران و هتل»، ۱.۹ درصد به هر یک از دو گروه «تفریح و امور فرهنگی» و «تحصیل» و ۰.۳ درصد به «دخانیات» اختصاص داشته است.

متوسط درآمد ناخالص سالانه یک خانوار در سال ۹۵ حدود ۳۹۲ میلیون و ۳۷۳ هزار ریال یعنی ماهانه حدود ۳۲ میلیون و ۶۹۸ هزار ریال (۳ میلیون و ۲۶۹ هزار و ۸۰۰ تومان) بوده که نسبت به سال ۹۴ معادل ۱۱.۳ درصد افزایش داشته است. ۶۹.۳ درصد از کل درآمد ناخالص را درآمد پولی ناخالص و ۳۰.۷ درصد را درآمد غیرپولی (شامل ارزش اجرای خانه شخصی) تشکیل داده است.

نتایج برگرفته از شناسایی خانوارهای جوامع شهری حاکی از آن است که بخش پایین درآمدی خانوارهای طبقه اول شایسته حمایت تشخیص داده شده‌اند، این امر می‌تواند ناشی از پایین بودن خط فقر باشد. انتخاب میان افزایش و یا کاهش سطح پوشش خانوارهای شایسته حمایت در اختیار سیاست‌گذار بوده که می‌تواند با تعیین خط فقر و میزان بودجه مورد نیاز برای آن، روی این بده-بستان عمل نماید.

بالا بودن درصد سرپرستی خانوار توسط زنان، پایین بودن درصد اشتغال، پایین بودن بُعد خانوار به همراه بار تکفل بالا از ویژگی‌های بارز خانوارهای شناسایی شده می‌باشد. همچنین کوچک و محقر بودن محل سکونت، کیفیت پایین و کم دوام مصالح آن از ویژگی‌های دیگر آن‌ها می‌باشد. لذا، توجه به این خصوصیات که معمولاً با ثبات بوده و در اثر زمان کمتر دستخوش تغییرات می‌شود در شناسایی نهایی خانوار جهت هدفمندی یارانه‌ها بسیار ضروری است.

فصل بیستم

هدفمندی یارانه‌های استان

پرداخت یارانه در کشور دهها سال است که به عنوان یک اقدام حمایتی در حال انجام است. اصلی‌ترین اهداف پرداخت یارانه در کشور را می‌توان حمایت از اقشار آسیب‌پذیر و جلوگیری از افزایش قیمت‌ها دانست. با این وجود رشد سرسام‌آور حجم یارانه‌ها بالاخص یارانه انرژی در سال‌های اخیر و ناعادلانه بودن توزیع آن در کشور، تبدیل به چالش و معضلی بزرگ برای اقتصاد ایران شده بود که تداوم این روند، اصلاح نظام پرداخت یارانه را به اقدامی ضروری و گریز ناپذیر برای اقتصاد ایران تبدیل کرد. بر همین اساس موضوع هدفمندی یارانه‌ها که سالیان متمادی در اقتصاد ایران مطرح بود و اکثر سیاستمداران و اقتصاددانان بر انجام آن متفق القول بودند که به صورت قانون در ۱۳۸۸/۱۰/۱۵ به تصویب مجلس شورای اسلامی و در تاریخ ۱۳۸۸/۱۰/۲۳ به تایید شورای نگهبان قانون اساسی رسید.

۲۰-۱. سیاست‌های هدفمندی یارانه‌ها و جهت‌گیری‌های استان

قانون هدفمندسازی یارانه‌ها دولت را مکلف می‌کند، قیمت حامل‌های انرژی، کالا و خدمات را اصلاح نماید و منابع حاصل، با روشهای باز توزیع (حمایت‌های مستقیم، پرداخت‌های نقدی، اصلاح الگوی مصرف و ...)، روشهای اصلاح ساختاری (توسعه حمل و نقل عمومی، توسعه بیمه‌های اجتماعی و ...) و طراحی اصلاحات نهادی (اصلاح قوانین و مقررات، نهادهای اجرایی و ...) تخصیص یابد. بر اساس ماده ۱۲ قانون، دولت مکلف است تمام منابع حاصل از اجرای این قانون را به حساب خاصی بنام هدفمندسازی یارانه‌ها نزد خزانه‌داری کل واریز کرده و وجوه واریزی در قالب بودجه سنواتی برای موارد پیش‌بینی شده در مواد (۷)، (۸) و (۱۱) این قانون اختصاص دهد. انتظار می‌رفت اجرای این قانون، دستاوردهای مهمی، برای اقتصاد کشور داشته باشد که اصلاح الگوی مصرف انرژی، بهبود توزیع درآمد و افزایش رفاه دهک‌های پایین جامعه، بعنوان مهمترین دستاورد قابل ذکر بود.

۲۰-۲. بررسی وضعیت تحولات مرتبط با هدفمند کردن یارانه‌ها

اولین ویژگی یارانه‌ها در سال ۹۶ اختصاص بیش از حدنصاب قانونی برای یارانه نقدی و غیرنقدی، اختصاص کمتر از ۲۰ درصد بودجه پیش‌بینی‌شده به بخش سلامت و اختصاص ندادن هیچ بودجه‌ای بابت تامین مواد اولیه قیر و توزیع واکسن، برخی از انحرافات دولت در هدفمندی بوده است.

- شیوه توزیع منابع و مصارف هدفمندی یارانه‌ها در قانون بودجه ۹۶

براساس بند «الف» تبصره ۱۴ قانون بودجه ۹۶، دولت موظف بود در راستای اجرای قانون هدفمند کردن یارانه‌ها، از محل درآمدهای حاصل از اصلاح قیمت حامل‌های انرژی و ردیف‌های یارانه‌ای این قانون مجموعاً تا مبلغ ۴۸ هزار میلیارد تومان مطابق با جدول زیر به بخش‌های مختلف اختصاص دهد. موضوع بند «د» تبصره ۱ قانون بودجه ۹۶ نوسازی خطوط لوله برای حمل نفت و میعانات گازی و فرآورده‌های نفتی و تامین سهم منابع دولت در توسعه پالایشگاه‌ها و زیرساخت‌های تامین، ذخیره‌سازی و توزیع فرآورده‌های نفتی است.

- شیوه تامین منابع و توزیع مصارف هدفمندی یارانه‌ها در آئین‌نامه اجرایی تبصره ۱۴

براساس ماده ۲ آئین‌نامه اجرایی تبصره ۱۴ قانون بودجه سال گذشته که در جلسه مورخ ۳ دی ماه ۹۶ هیئت دولت به تصویب رسید و در تاریخ ۱۰ دی ماه توسط اسحاق جهانگیری، معاون اول رئیس‌جمهور ابلاغ گردید، مقرر شده بود:

الف- شرکت ملی پالایش و پخش فرآورده‌های نفتی ایران از محل فروش فرآورده‌های نفتی مبلغ ۳۴ هزار و ۵۰ میلیارد تومان و شرکت ملی گاز ایران هم ۷ هزار و ۶۰۴ میلیارد تومان از درآمدهای ناشی از فروش گاز طبیعی را به حساب سازمان هدفمندسازی یارانه‌ها واریز کنند. وزارت نیرو مبلغ ۲ هزار و ۵۰۰ میلیارد تومان از درآمدهای ناشی از فروش برق داخلی و صادراتی به حساب این سازمان واریز نماید. البته مشابه سال‌های قبل، سازمان برنامه و بودجه هم موظف شده بود معادل همین مبلغ را برای حمایت از تولید برق به این وزارتخانه اختصاص دهد. بنابراین کل درآمدهای سازمان هدفمندی یارانه‌ها از محل اصلاح قیمت حامل‌های انرژی در سال گذشته، ۴۴ هزار و ۱۵۴ میلیارد تومان بود.

ب- مطابق با ماده ۴ این آئین نامه، حداکثر مبلغ اختصاص یافته به پرداخت یارانه نقدی و غیر نقدی و افزایش حداقل مستمری خانوارهای مددجویان تحت حمایت کمیته امداد امام خمینی (ره) و سازمان بهزیستی کل کشور در سال گذشته یعنی موضوع بندهای ۱ و ۲ جدول ذیل "بند «الف» تبصره ۱۴ قانون بودجه ۹۶" ۴۴ هزار و ۲۰۰ میلیارد تومان بود. مطابق با ماده ۵ آئین نامه مذکور، ۴ هزار میلیارد تومان از این مبلغ به افزایش حداقل مستمری خانوارهای مددجویان اختصاص دارد.

ج- مطابق با ماده ۶ این آئین نامه هم حداکثر مبلغ اختصاص یافته به وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی برای بیمه نمودن افراد فاقد بیمه سلامت، کاهش میزان پرداختی بیماران بستری در برخی بیمارستان‌ها و حفاظت و حمایت مالی از بیماران صعب‌العلاج و خاص "بند ۳ جدول ذیل بند «الف» تبصره ۱۴ قانون بودجه ۹۶" ۳ هزار میلیارد تومان بود.

د- مطابق با ماده ۷ این آئین نامه، حداکثر مبلغ اختصاص یافته بابت حمایت از تولید، اشتغال با اولویت جوانان و فارغ التحصیلان دانشگاهی و ... (بند ۶ جدول ذیل بند «الف» تبصره ۱۴ قانون بودجه ۹۶) و تولید واکسن فلج اطفال و تولید فرآورده‌های زیستی (بند ۴ جدول مذکور) و همچنین توسعه مراکز فوریت‌های اجتماعی (بند ۵ جدول مذکور)، ۸۰۰ میلیارد تومان بود. یکی از موضوعات مورد اشاره در جدول مربوط به بند ۶، تامین ۱۵۰ هزار تن قیر رایگان توسط وزارت نفت مطابق با بند ۷ جدول مذکور بود. با توجه به توضیحاتی که درباره این آئین نامه ذکر شد، مجموع مصارف هدفمندی یارانه‌ها در سال ۹۶ حدود ۴۸ هزار میلیارد تومان بود. همچنین مجموع منابع هدفمندی یارانه‌ها از محل اصلاح قیمت حامل‌های انرژی، ۴۴ هزار و ۱۵۴ میلیارد تومان بود. در نتیجه، دولت قصد داشت حدود ۴ هزار میلیارد تومان از محل ردیف‌های یارانه‌ای قانون بودجه به موضوع هدفمندی یارانه‌ها اختصاص دهد هر چند در این آئین نامه اجرایی به این موضوع صراحتاً اشاره نکرده بود.

با توجه به توضیحاتی که عضو کمیسیون برنامه و بودجه مجلس درباره جزئیات منابع و مصارف هدفمندی یارانه‌ها در سال ۹۶ بیان کرده، عملکرد دولت در این زمینه تفاوت فاحشی با متن قانون و آئین نامه اجرایی آن داشته است. براساس اظهارات این عضو کمیسیون برنامه و بودجه مجلس، مجموعاً ۴۸ هزار و ۲۰۰ میلیارد تومان منابع هدفمندی در سال گذشته حاصل شده که حدود ۷۰ درصد آن یعنی رقمی بالغ بر ۳۴ هزار میلیارد تومان از محل اصلاح قیمت حامل‌های انرژی در شرکت‌های گاز، پالایش و پخش، توانیر و آب و فاضلاب و حدود ۳۰ درصد مابقی (حدود ۱۳ هزار و ۷۰۰ میلیارد تومان) از محل ردیف‌های یارانه‌ای قانون بودجه بوده است. همچنین شرکت ملی پالایش و پخش فرآورده‌های نفتی ایران حدود ۹ هزار میلیارد تومان و شرکت ملی گاز ایران حدود ۱۳۰ میلیارد تومان کمتر از تعهداتشان، عمل کرده‌اند.

جدول ۲۰-۱ مقایسه شیوه تامین منابع هدفمندی یارانه ها در سال ۹۶ (آئین نامه اجرایی و عملکرد)

شرح	آئین نامه اجرایی (میلیارد تومان)	عملکرد (میلیارد تومان)	میزان انحراف (درصد)
شرکت ملی پالایش و پخش فرآورده های نفتی ایران	۳۴۰۵	۲۵۰۵۰	-۲۶
شرکت ملی گاز ایران	۷۶۰۴	۷۴۷۴	-۱.۷
شرکت های توانیر و آب و فاضلاب	۲۵۰۰	۱۹۷۸	-۲۰.۹
از محل اصلاح قیمت های حامل های انرژی (مجموع)	۴۴۱۵۴	۳۴۵۰۰	-۲۱.۸
از محل ردیف های یارانه ای قانون بودجه	۲۸۴۶	۱۳۷۰۰	۲۵۶
مجموع	۴۸۰۰۰	۴۸۲۰۰	۰.۴

شیوه توزیع مصارف هدفمندی یارانه ها در سال گذشته بدین صورت بوده است:

جدول ۲۰-۲ مقایسه شیوه توزیع مصارف هدفمندی یارانه ها در سال ۹۶ (آئین نامه اجرایی و عملکرد)

شرح	قانون بودجه (میلیارد تومان)	قانون بودجه (درصد)	آئین نامه اجرایی (میلیارد تومان)	آئین نامه اجرایی (درصد)	عملکرد (میلیارد تومان)	عملکرد (درصد)
یارانه نقدی و غیر نقدی	۳۳۵۰۰	۶۹.۸	۴۰۲۰۰	۸۳.۸	۴۲۲۹۹	۸۷.۸
افزایش مستمری خانوارهای مددجویان	۴۰۰۰	۸.۳	۴۰۰۰	۸.۳	۳۹۰۰	۸.۱
سلامت	۴۸۰۰	۱۰	۳۰۰۰	۸۰۰	۱.۶	۱.۸
توسعه مراکز فوریت های اجتماعی	۱۰۰	۰.۲				
توزیع واکسن	۱۰۰	۰.۲				
حمایت از تولید و اشتغال	۱۰۰۰	۲.۱				
تامین مواد اولیه قیر	۳۰۰۰	۶.۲				
۵ درصد بند "د" تبصره یک قانون بودجه	۱۵۰۰	۳.۱	۰	۰	نامشخص	نامشخص
مجموع	۴۸۰۰۰	۱۰۰	۴۸۰۰۰	۱۰۰	۴۸۲۰۰	۱۰۰

جدول ۲۰-۳ جزئیات یارانه پرداختی بابت حمایت از تولید و اشتغال در سال ۱۳۹۶

شرح	مبلغ پرداختی
پرداختی به وزارت کشاورزی	۳۷۶
پرداختی به راه آهن	۳۲۰
خسارت ناشی از سرمازدگی جغندرکاران شهرستان پارس آباد دشت مغان	۶
در وجه سازمان مدیریت و برنامه ریزی استان سیستان و بلوچستان جهت حمایت از تولید	۶
سایر (نامشخص)	۲۰۴
مجموع	۹۲۱

همانطور که در جداول ۲۰-۱ و ۲۰-۲ مشخص است، دولت هم در زمینه شیوه تامین منابع هدفمندی یارانه ها و هم درباره شیوه توزیع مصارف آن در سال ۹۶، انحرافات در مقایسه با بند «الف» ماده ۱۴ قانون بودجه ۹۶ و همچنین آئین نامه اجرایی این ماده داشته است. به عنوان مثال، شرکت ملی پالایش و پخش فرآورده های نفتی ایران حدود ۲۶ درصد معادل ۹ هزار میلیارد تومان کمتر از مقدار مشخص شده در آئین نامه اجرایی تبصره ۱۴ قانون بودجه ۹۶ به سازمان هدفمندی یارانه ها پرداخت کرده است و همین موضوع موجب شده است که میزان بودجه اختصاص یافته از محل ردیف های یارانه ای قانون بودجه ۲۵۶ درصد (یعنی حدود ۱۰ هزار میلیارد تومان) بیشتر از رقمی پیش بینی شده توسط دولت با توجه به این آئین نامه اجرایی باشد. از طرف دیگر هم دولت صرفاً به تعهدات خود در زمینه افزایش مستمری خانوارهای مددجویان و همچنین حمایت از تولید و اشتغال مطابق با جدول بند الف تبصره ۱۴ قانون بودجه ۹۶ عمل کرده است. به عنوان مثال، در زمینه پرداخت یارانه نقدی و غیرنقدی، دولت حتی بیشتر از سقف مجوز داده شده در قانون مجلس که می گوید: «جابجایی ردیف های مصارف جدول بند الف تبصره ۱۴ تا حداکثر ۲۰ درصد مجاز است»، عمل کرده به گونه ای که میزان یارانه نقدی و غیرنقدی پرداختی به مردم ۱۲۶ درصد از رقم تعیین شده در جدول این تبصره یعنی ۳۳ هزار و ۵۰۰ میلیارد تومان کمتر است. مطابق با اظهارات جعفرزاده ایمن آبادی، دولت حدود ۷۵۰ میلیارد تومان بیش از حد نصاب قانونی به یارانه نقدی و غیرنقدی اختصاص داده است. البته به نظر می رسد این رقم کمتر از رقم واقعی است زیرا با یک محاسبه ساده مشخص می شود، رقم مذکور حدود ۲۱۰۰ میلیارد تومان است. همچنین دولت هیچ بودجه ای از محل هدفمندی بابت تامین مواد اولیه قیر و توزیع واکسن اختصاص نداده و بودجه اختصاص یافته به بخش سلامت هم کمتر از ۲۰ درصد از رقم تعیین شده در جدول بند الف تبصره ۱۴ قانون بودجه ۹۶ بوده است.

- خلاصه ای از وضعیت توزیع و مصرف یارانه ها در سال ۹۶

- ۱- مبلغ ۴ هزار و ۳۳۳ میلیارد ریال به بخش اشتغال اختصاص یافته است.
- ۲- در بخش تولید واکسن، توسعه مراکز و تامین مواد اولیه قیر و نوسازی خطوط انتقال نفت خام هیچ اقدامی صورت نگرفته است.
- ۳- حدود ۷۵ درصد منابع هدفمندی به کمیته امداد و ۲۵ درصد به سازمان بهزیستی اختصاص یافته است.
- ۴- مبلغ ۱۱ هزار میلیارد تومان درآمد هدفمندی یارانه ها از اصلاح قیمت کالاها و خدمات و نفت کسب شده است.
- ۵- حدود ۶۰۰ هزار نفر به تعداد یارانه بگیران از اسفند ۹۵ تا شهریور ۹۶ افزوده شده است.
- ۶- نزدیک به ۹۵.۲ درصد جمعیت کشور یارانه دریافت می کنند.
- ۷- سازوکار روشنی با محوریت تعیین سهم هر یک از شرکت های مشمول قانون هدفمند کردن یارانه ها مشخص نشده است.
- ۸- در صورت ادامه این روند قطعاً ۸ هزار و ۳۸۱ میلیارد تومان کسری بودجه خواهیم داشت.
- ۹- یارانه نقدی در سال ۱۳۹۶ غیر هدفمند پرداخت شده است.
- ۱۰- تقریباً ۸۶ درصد منابع در بخش حمایت های اجتماعی هزینه می شود.
- ۱۱- نظارتی بر پرداخت یارانه تولید وجود ندارد.

۲۰-۳. جمع بندی و ارائه توصیه های سیاستی:

۱. جلوی هدر رفت منابع گرفته شود.
۲. قیمت واقعی حامل های انرژی را اجرا کنند.
۳. یارانه حاصل از افزایش بهای حامل های انرژی را فقط به بخش تولید و دهک های کم درآمد اختصاص دهند.
۴. با اصلاح شیوه پرداخت یارانه ها از همه به اقشار نیازمند یارانه ها هدفمند پرداخت شود.
۵. در بخش تولید به صنایع زیانده یا کم بازده یارانه پرداخت نشود.

منابع و مأخذ:

- مرکز آمار ایران .
- بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران
- سالنامه آماری مرکز آمار و اطلاعات استانداری خراسان رضوی
- سایت استانداری خراسان رضوی
- معاونت نظارت مالی اداره کل امور اقتصادی و دارایی استان
- مرکز خدمات سرمایه گذاری اداره کل امور اقتصادی و دارایی استان
- سازمان جهاد کشاورزی استان
- سازمان صنعت ، معدن و تجارت استان
- دفتر آمار و فرآوری داده های صنعت ، معدن و تجارت .
- سایت شرکت شهرکهای صنعتی استان خراسان رضوی .
- سایت ایرنا
- اداره کل میراث فرهنگی ، صنایع دستی و گردشگری
- اداره کل راه آهن استان
- سالنامه آماری سازمان راهداری و حمل و نقل جاده ای کشور
- ماهنامه آمار عملکرد شرکت فرودگاههای کشور
- گروه آمار و اطلاعات هوانوردی دفتر نوسازی فناوری معاونت برنامه ریزی و نظارت شرکت مادر تخصصی فرودگاههای کشور
- دفتر فناوری اطلاعات (سیستم تردد از مرزهای جاده ای) راه آهن ج ۱۰۱،
- گزیده شاخص ها و نماگرهای استان خراسان رضوی
- بررسی و مقایسه توزیع درآمد خانوارهای شهری در استان خراسان رضوی
- سرپرستی بانک های استان
- سازمان بورس اوراق بهادار واحد مشهد مقدس
- سایت گمرک ایران
- گزارش عملکرد گمرکات خراسان رضوی
- گزارشات مدیران ارشد سازمان توسعه تجارت ایران